

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΒ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985 | ΑΡΙΘ. 1-2

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Π ρ ο ς

Τὸ Χριστεπόνυμον Πλήρωμα

τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς.

Εὐσεβεῖς Χριστιανοί,

Ἐκφράζοντας πρὶν λίγα χρόνια ἓνας ἀπὸ τοὺς σύγχρονους πεξογράφους μας τὴν ἀπόγνοση τοῦ ἀνθρώπου τοῦ καιροῦ μας ἀπὸ τὰ ἐφιαλτικὰ γεγονότα καὶ τὶς τραγικὲς καταστάσεις, πὸν καθημερινὰ ζεῖ καὶ γεύεται, δυστυχῶς τώρα πὰ καὶ στὴ δική μας πατρίδα, εἶχε ἐπιγράψει τὸ πρῶτο διήγημα ἐνὸς βιβλίου του μὲ τὸν ἀγωνιώδη τίτλο «Ζητεῖται ἐλπίς». Πράγματι σήμερα ὁ ταραγμένος κόσμος ἀποζητᾷ τὴν ἐλπίδα.

«Ζητεῖται ἐλπίς» ἀπὸ τοὺς λαοὺς, πὸν ἔχουν ἐμπλακεῖ σὲ πολεμικὲς ἢ καὶ ἐμφύλιες συρράξεις καὶ ἐμποδίζονται ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ προοδεύσουν.

«Ζητεῖται ἐλπίς» ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ τὰ παιδιὰ τῆς Ἀφρικῆς πὸν μαστίζονται ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες καὶ τὴν πείνα καὶ πεθαίνουν κατὰ χιλιάδες.

«Ζητεῖται ἐλπίς» ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα πὸν στενάζουν κάτω ἀπὸ ξένη κατοχὴ ἢ ἀπολυταρχικὰ καθεστῶτα καὶ στεροῦνται τὰ στοιχειώδη ἀνθρώπινα δικαιώματά τους.

«Ζητεῖται ἐλπίς» ἀπὸ ὅλους ὅσοι γεύονται τὴ βία καὶ τὴ βαναυσότητα πὸν τείνουν νὰ γίνουν κανόνας στὸν σύγχρονο κόσμο καὶ νὰ τὸν μεταβάλουν σὲ ἀληθινὴ κόλαση.

«Ζητεῖται ἐλπίς» ἀπὸ τὰ ἀσθενέστερα οικονομικὰ στρώματα πὸν ὀλοένα πληθαίνει ἡ οικονομικὴ κρίση πὸν ἔχει ριζώσει στὸν διεθνὴ ὄριζοντα.

«Ζητεῖται ἐλπίς» ἀπὸ τὸν καθένα πὸν νιώθει τὴν ἀπειλὴ ἐνὸς πυρηνικοῦ ὀλέθρου νὰ πλανᾶται πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, πὸν βλέπει τὸ πανέμορφο φυσικὸ περιβάλλον νὰ τραυματίζεται καὶ νὰ καταστρέφεται, πὸν διαπιστώνει ὅτι

ὁ ἠθικὸς νόμος τοῦ Εὐαγγελίου ἀγνοεῖται καὶ παραβιάζεται ἀναίσχυντα μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μετατρέπεται σταδιακὰ ὅλη ἡ γῆ σὲ ἄγρια ζούγκλα.

«Ζητεῖται ἐλπίς» καὶ ἀπὸ τὸν Ἑλληνα ποῦ ζεῖ ἔντονα στίς μέρες μας φρικτὲς καταστάσεις βίας, ἐγκλήματος, ληστειῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων ἀνομιημάτων, ξένων τρόπων ζωῆς, ἀπὸ τὴ διάδοση τῶν ναρκωτικῶν ὡς τοὺς γελοίους «συρμούς», ποῦ ἀναστατώνουν κάθε τόσο τὸν τόπο μας. Ἀπὸ τὸν Ἑλληνα τῆς Κύπρου ποῦ ζεῖ, ἐνῶ δύνει ὁ εἰκοστὸς αἰώνας, βάρβαρες συνθῆκες σκλαβιάς, προσφυγιάς, κατοχῆς τῆς γῆς τοῦ ἀπὸ ξένους. Ἀπὸ τὸν Ἑλληνα τῆς Β. Ἡπειροῦ ποῦ ἐμποδίζεται στὴν ἐλεύθερη ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν του καθηκόντων.

«Ζητεῖται ἐλπίς» γιὰ τὴν καθίζηση τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν, τὴν ἐξύβριση καὶ τὴ διακωμώδηση τῆς Ἐκκλησίας, τῶν μυστηρίων καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἀπὸ ὑπουργοὺς ἐχθροὺς ἀλλὰ καὶ ἐμπορικὰ κυκλώματα, τὸν καταγιισμό τῶν αἰρετικῶν ἐπιθέσεων.

Κι ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸ πλανήτης μας καὶ κάμποσοι ἀπὸ μᾶς ἀπαρηθῆκαμε τὴ μόνη ἐλπίδα, λησμονήσαμε τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, ποῦ εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Σωτῆρας μας. Ὁ Χριστὸς ὁ ἄρχοντας τῆς εἰρήνης, ὁ Χριστὸς ποῦ χαρίζει τὴ γαλήνη στοὺς ἀνθρώπους, ὁ Χριστὸς ποῦ χορταίνει τοὺς πεινασμένους, ὁ Χριστὸς ποῦ ἀναπαύει τοὺς κουρασμένους, ὁ Χριστὸς ποῦ δυνάμει τοὺς ἀδυνάτους, ὁ Χριστὸς ποῦ εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Ἀπομακρυνθῆκαμε ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ χάσαμε τὴν ἀνθρωπιά μας. Φύγαμε ἀπὸ τὸν δρόμο του καὶ περιπλανιόμαστε σὲ σκοτεινοὺς, βαλτώδεις καὶ ἀνασφαλεῖς δρόμους ποῦ δὲν ὀδηγοῦν πούθενά ἢ μᾶλλον ὀδηγοῦν σὲ τίποτα. Ποῦ πὰ ζεστὴ φωτιὰ νὰ θερμάνει τὴ σκληρὴ καρδιά μας; Μόνο παγωνιὰ: παγωνιὰ καὶ ἀπόγνωση.

Ἄς τὸ ἀντιληφθοῦμε, ἀγαπητοί μου, καὶ ἐ-

μεῖς καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου, χωρὶς τὸν Χριστὸ ἐλπίδα δὲν ὑπάρχει, εἰρήνη δὲν ὑπάρχει, σωτηρία δὲν ὑπάρχει. Μόνο θάνατος, θάνατος καθημερινός, θάνατος πνευματικός, θάνατος πραγματικός.

Ἰδοῦ, ὅμως ὅπως μᾶς λέγει ὁ ἱερός ὑμνογράφος, καιρὸς ἤγγικε τῆς σωτηρίας ἡμῶν· εὐτρεπίζου Σπήλαιον, ἡ Παρθένος ἐγγίζει τοῦ τεκεῖν. Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, τέρπου καὶ ἀγάλλου, ὅτι ἐκ σοῦ ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Ἀκούσατε ὄρη καὶ βουνά, καὶ τὰ περὶ ὄρη τῆς Ἰουδαίας· ὅτι ἔρχεται Χριστός, ἵνα σώσῃ, ὃν ἔπλασεν ἄνθρωπον, ὡς φιλόανθρωπος.

Ἰδοῦ ἡ ἐλπίδα, ἰδοῦ ἡ λύτρωση, ἰδοῦ ἡ σωτηρία. Ἄς τὸν ὑποδεχθοῦμε μὲ χαρὰ τὸν Κύριό μας, ποῦ εἶναι «παιδίον νέον», ὁ «μέγας βουλήης ἄγγελος», ὁ «πρὸ αἰώνων Θεός», πατὴρ φιλεῦσπλαγχνος, πατὴρ ἐλέους, πατὴρ οἰκτιρῶν. «Ἡ ἀλήθεια ἦλθεν, ἡ σκιά παρέδραμε». Τὰ σκοτάδια σκορπίζονται καὶ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. «Χριστὸς γεννᾶται, τὴν πρὶν πεσοῦσαν ἀναστήσων εἰκόνα».

Ἄς μὴν ἀφήσουμε τὴν ἐλπίδα νὰ χαθεῖ καὶ πάλι, ἄς τὴν κρατήσουμε σφιχτὰ στὰ χέρια μας, ἄς τὴ θρονιάσουμε στὴν καρδιά μας καὶ τότε ὁ κόσμος μας πραγματικὰ θ' ἀλλάξει καὶ μεῖς θ' ἀλλάξουμε καὶ οἱ ἄλλοι θ' ἀλλάξουν. Ἡ γῆ θὰ ξαναγίνει χαρούμενη καὶ εὐτυχισμένη, τὸ φάσμα τοῦ πολέμου θὰ διαλυθεῖ, ὅλα τὰ παιδιὰ θὰ βρίσκουν τροφή καὶ περίθαλψη. Εἶναι ἀπλό. Μιὰ κίνηση χρειάζεται μόνο, νὰ κάνουμε πέρα τὸν ἐγωισμό μας καὶ νὰ ἀφεθοῦμε ξέγνοιαστοὶ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Σωτῆρα μας.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Χριστούγεννα 1984

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Ἡ παρούσα ἀνεγνώσθη ἀπ' ἄμβωνος κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν τῶν Χριστουγέννων.

M H N Y M A

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΔΙΑ ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1985

Ἀγαπητοὶ Χριστιανοί,

Κάθε νέο χρόνο τὸν ὑποδέχεται ἡ Ἀνθρωπότητα μὲ προσδοκία καὶ ἐλπίδα γιὰ ἕνα καλύτερο κόσμο, γιὰ μιὰ ἀνέφελη ζωὴ, γιὰ ἕνα νέο ξεκίνημα σὲ σωστὴ πορεία. Ἡ συνήθεια εἶναι πολὺ παλιὰ καὶ βαθιὰ ριζωμένη, μόνο πού μένει χωρὶς στήριγμα στὸν χορηγὸ κάθε ἀγαθοῦ, στὸν ζωοδότη Κύριο, στὴν πηγὴ τῆς Ἀγάπης. Μένει χωρὶς δικαίωση, γιὰτὶ δὲν συνδέεται μὲ μιὰ εἰλικρινὴ προσπάθεια, μὲ μιὰ εὐσυνείδητη πράξη, μὲ μιὰ γενναία ἀπόφαση νὰ συμβάλουμε ὅλοι μαζί κι ὁ καθένας χωριστά, δηλ. ὡς ὀργανωμένα κράτη καὶ ὡς μεμονωμένοι πολῖτες στὸ νὰ ἔλθει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ θροναίσει ἡ γαλήνη στὸν ταραγμένο πλανήτη μας. Ἡ γαλήνη ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι κάτι τὸ ἐξωτερικό, ἀλλὰ πρῶτιστα ἐσωτερικὴ κατάσταση, πού μεταγγίζεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο στὸ συνάνθρωπο καὶ ταυτόχρονα εὐχαριστεῖ τὸν Θεάνθρωπο. Ἡ γαλήνη σὲ καμιά περίπτωση δὲν εἶναι μονοσήμαντη. Δὲν εἶναι δυνατὸ λ.χ. νὰ ἐπαναπαύομαι ἐγὼ καὶ ν' ἀγωνιᾶ ὁ διπλάνός μου. Ἡ κατάσταση μ' ἄλλα λόγια, πού ἐπικρατεῖ σήμερα, καὶ τὸ κακὸ διαιωνίζεται καὶ ὁ κάθε νέος χρόνος πού διαδέχεται τὸν παλιὸ τεματίζει πὺ ταραγμένος, πὺ ἀγχώδης, πὺ ἀπειλητικὸς, ἀκόμη πὺ βαρὺς καὶ ἀπογοητευτικὸς ἀπὸ τὸν προηγούμενο.

Σκοπὸς μας ὅμως δὲν εἶναι νὰ κάνουμε μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀνατολή τοῦ νέου χρόνου ἀπαισιόδοξες σκέψεις. Ἀντίθετα μάλιστα. Πιστεύουμε ἀκράδαντα πὺς πραγματικὰ μιὰ νέα ἐποχὴ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐγκαινιασθεῖ γιὰ τὴν Ἀνθρωπότητα, εὐλογημένη παρὰ Κυρίου. Δίχως πολέμους καὶ μίση, δίχως ἀρρώστιες καὶ πείνα, δί-

χως καυσαέρια καὶ ἠθικὸ ρύπο, δίχως μαῦρα σύννεφα στὸν ὀρίζοντα, μὰ μ' ἕνα ὀλοφώτεινο ἥλιο. Ὅλα αὐτὰ θὰ γίνουν, ἂν γευθοῦμε, ἐπαναλαμβάνω, καὶ μεῖς καὶ οἱ συνάνθρωποί μας, τὸ ὕψιστο ἀγαθὸ τῆς γαλήνης, πού εἶναι ἡ προϋπόθεση γιὰ κάθε πρόοδο καὶ εὐημερία. Κι ἡ γαλήνη θὰ ἔλθει ὅταν διώξουμε τὸν πόνο ὅχι μόνο ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἀκόμη κι ὅταν ὁ πόνος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινης ἐνέργειας ἢ καταστάσεως, ἀλλ' ἀκούσιο, ἀναπότρεπτο γεγονός. Ἡ ἀκλόνητη πίστη μας στὸ Χριστὸ θὰ χαρίσει καὶ τότε τὴ γαλήνη. Ἡ παραμυθία μας θὰ ἀνακουφίσει, ἡ προσφορὰ μας θὰ εὐεργετήσῃ, ἡ προσευχὴ μας θὰ εἰσακουσθεῖ.

Θὰ ἀναφερθοῦμε σὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ περίπτωση. Ἀπὸ στέρηση δὲν πεθαίνουν μόνο τὰ δυστυχισμένα παιδιὰ τῆς Ἀφρικής, ἀλλὰ καὶ ἀναρίθμητα ἄτομα, πού δὲν μποροῦν νὰ σωθοῦν γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν δότες ἀνθρώπινων μελῶν, πού ἡ σύγχρονη ἐπιστὴμη ἀριστουργηματικὰ μεταφυτεύει σὲ πάσχοντες ὀργανισμούς. Ἡ προσφορὰ αὐτὴ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, δὲν γίνεται ἐν ζωῇ, ἀλλὰ μετὰ θάνατον. Χωρὶς ἔξοδα, χωρὶς βλάβη τοῦ δότη. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι ἔχουν ἰδρυθεῖ «Τράπεζες», πού παραλαμβάνουν κι ἀξιοποιοῦν ἀμέσως τὰ προσφερόμενα μέλη. Στὴν πατρίδα μας ἰδρύθηκε τελευταία καὶ σωματεῖο, πού μεριμνᾷ γιὰ τὸν θεάρεστο αὐτὸ σκοπὸ. Ἡ Ἐκκλησία ἀγκαλιᾷζει μὲ θέρμη τὸ πρόγραμμά του καὶ συνιστᾷ τὴν ἐνίσχυσή του ἀπὸ ὅλους. Κι ἐπειδὴ τὸ πρόβλημα παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες, δηλώνω, —ἂν καὶ θὰ τὸ ἐπράτα χωρὶς νὰ τὸ ἀνακοινώσω— ὅτι πρῶτος ἐγὼ δωρίζω τὰ μάτια καὶ τὰ νεφρὰ μου γιὰ τὸν παραπάνω σκοπὸ. Ἄς δώσουμε οἱ κληρικοὶ τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ καὶ ὁ καθένας ὡς ἐμπιστευθεῖ τὰ μέλη του (μάτια, νεφρὰ) γιὰ τὴ σωτηρία

Ε Ο Ρ Τ Ι Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α *

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Αριθμ. } Πρωτ. 3819
          } Διεκπ. 1927

'Αθήνησι τῆ 14η-12-1984

Παναγιώτατε καὶ Θεοτότα 'Αρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῆ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ ἀδελφέ καὶ συλλειτουργγὲ τῆς ἡμῶν Μαρτυρίας, κύριε Δ η μ ἦ τ ρ ι ε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Τὸ ἀνερμήνευτον θαῦμα τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίας καὶ αὐθιγῆς πανηγυρίζοντες καὶ τῷ ἐν Σπηλαίῳ μέγα τε ὄντως καὶ ἀκατάληπτον μυστήριον ἐκδηλούμενοι τοῦ τε σωτηρίου μηνύματος τῶν οὐρανίων στρατιῶν ἐνωτιζόμενοι καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Βηθλεὲμ τεκταινομένων χαρὰν μεγάλην χαίροντες, τὸν νοῦν ἐπαίρομεν καὶ ἐπὶ τὴν Ὑμετέραν Θεοφροῦρητον Κορυφὴν τῆς διανοίας ἀναγόμεθα, ἅμα δὲ καὶ μετὰ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ γηπιάσαντος Σωτήρος ἐκτενωδῶς δεόμεθα ὑπὲρ τῆς ὕγιαιας Αὐτῆς καὶ μακροημερεύσεως, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πληρώματος τῆς Μιάς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν ταύτῃ τῇ μεγαλωνύμφῳ Ἐορτῇ φαιδρύνεται ἡμῶν ἡ καρδιά. Θεὸς γὰρ κενώσας ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαθῶν καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐπεσκέφατο ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ Ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτίσωμεν. Τοῦτο γὰρ

* Ὅμοια Γράμματα ἀπεστάλησαν καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὁρθοδόξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

θαυμαστόν, διακηρύττει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «ὅτι πτωχεῖα πλοῦτον ἐπλούτησε».

Διὸ καὶ ἐνδυναμούμενοι πάση ἰσχύϊ κατὰ τὴν δωρεάν τῆς Χάριτος Αὐτοῦ ἐν πᾶσι τε ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ καὶ ταπεινώσει ὡς τῆς Ἐκείνου Διαθήκης συνδιάκονοι καὶ διαχειρισταὶ αἰεὶ ἐργαζόμεθα, μάλιστα δὲ καὶ πρὸς εὐδωσίαν τῆς πρότερον πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἀρχηγούς τῶν κατὰ τόπους Ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἀποσταλείσης προσκλήσεως ἡμῶν διὰ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Ἀθήναις ἱεράν σύναξιν πρὸς συντονισμόν καὶ μελέτην, ἀλλὰ καὶ ἅμισον ἐκτέλεσιν κοινοῦ προγράμματος βοηθείας πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρική καὶ Ἀσίᾳ λιμοκτονούντας ἀδελφούς ἡμῶν, οὐ μέγα τι πράττοντες καὶ χάριτος ἄξιον, ἀλλὰ χρέος τίνοντες καὶ ἐντολήν πληροῦντες τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι.

Τοῦτο δὲ χάριν γόνυ καρδίας κλίνοντες ἐν πᾶσι προσκαρτερήσῃ καὶ δεήσῃ Χριστὸν καθικετεύομεν, ἵνα ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς τὴν Οἰκουμένην αὐγάσῃ τῷ φωτισμῷ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ ἐκλείπειν ἀπὸ μέσου τῆς γῆς πᾶσα σκληροκαρδία καὶ ἀδικία καὶ ζήλος καὶ ἐχθρότης καὶ πόλεμος, ἀντ' αὐτῶν δὲ χαρίζεται τῷ κόσμῳ σπλάγγνα οἰκτιρῶν καὶ ἀγάπης ἐν ταπεινώσει.

Ἐγγύς δὲ οὖσης τῆς ἀνατολῆς τοῦ νέου ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου ἐπιλαμβάνομεθα τῆς εὐκαιρίας εὐξασθαί τοῦτον Ὑμῖν καὶ τῇ καθ' Ὑμᾶς ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ μεστὸν θείων παρὰ Κυρίου δωρεῶν, χορηγὸν ἀγάπης καὶ ἐλέους πάντων πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἵνα γινώσκωνται πάντες, ὅτι μαθηταὶ τοῦ φιλανθρώπου Σωτήρος ἔσμεν».

Ἐπὶ δὲ τούτοις φιλήμκτι ἀγίῳ κατασπαζόμενοι Ὑμᾶς διατελοῦμεν

Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Ἀθηνῶν Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ, Πρόεδρος

συνανθρώπων μας. Κι ἐνῶ μὰ ζωὴ τελειώνει, μὰ ἄλλη σώζεται. Καὶ φεύγει ὁ πόνος κι ἡ ἀγωνία καὶ χαρίζουμε μετὰ τὸν θάνατό μας τὴ γαλήνη σὲ κάποιον πού ὑποφέρει καὶ ἀπελπισμένα ἀναζητᾷ τὴ σωτηρία.

'Ανάλογες περιπτώσεις θὰ μπορούσε ν' ἀναφέρει κανεὶς πολλὰς σὲ κάθε τομέα. Μόνο τὸ εἰλικρινές, τὸ ὀλοκληρωτικό, τὸ ἀνυστερόβουλο

δόσιμο μας θὰ φέρει ἕνα καλύτερο μέλλον, θὰ λυτρώσει τὸν κόσμο ἀπὸ τὰ δεινὰ πού τὸν μασιτίζουν. Τὸ δόσιμο αὐτό, εἶναι δόσιμο Ἀγάπης κι εὐλογεῖται καὶ χαριτώνεται ἀπὸ τὸν Χριστό.

Διάπυρος πρὸς Κύριον εὐχέτης

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ο Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

**ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. Π.
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ**

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας, ἔλεος καὶ εἰρήνην ἀπὸ τοῦ ἐν Σηλαίῳ γεννηθέντος Σωτήρος Χριστοῦ.

«Ὁ πρὸ αἰῶνων ὑπάρχων Θεὸς ἡμῶν» ἐσαρκώθη σήμερον δι' ἡμᾶς. «Παῖδιον νέον» ἐγεννήθη ἡμῖν. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. 1,14). Καὶ τὸ ἀπ' αἰῶνος κεκρυμμένον μυστήριον ἡμῖν ἀπεκαλύφθη. «Παῖδιον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ» (Ἦσ. 9,5).

Ἴδου ἐν ὀλίγοις, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τὸ βάθος τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Ἐνσαρκώσεως καὶ τὸ ἰδιαίτερον νόημα, ὅπερ κέκμηται ἡ μεγάλη ἐορτὴ τῆς Ἁγίας Νυκτὸς τῶν Χριστουγέννων, ἡ πρώτη τῶν ἐορτῶν. Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει περὶ αὐτῆς: «Κοινὴ ἐορτὴ πάσης κτίσεως... Αὕτη τῷ κόσμῳ δωρεῖται τὰ ὑπερκόσμια... Ἐορτάσωμεν τοίνυν τὰ σωτήρια τοῦ κόσμου, τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς ἀνθρωπότητος».

Εἶναι δὲ ὄντως γενέθλιος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν ἐλυτρώθη σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ὀλόκληρος ἡ κτίσις. Αὕτη μετέχει ἔκτοτε τῆς ὑπερφυῶς πραγματοποιμένης καταλλαγῆς καὶ σωτηρίας, κατὰ τὸ Παυλικὸν ρῆμα: «ἢ γὰρ ἀποκαρδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται» (Ρωμ. 8,20), καὶ ἀντιδίδει ἐφ' ἐξῆς τὰ ἑαυτῆς εἰς τὸν οὐτῶ δι' ἡμᾶς σαρκούμενον Θεόν. «Τί σοι προσενέγκωμεν, Χριστέ, ὅτι ὄφθης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς;», ἐρωτᾷ ὁ ἱερός ὕμνογράφος τῆς παρουσίας νυκτὸς. Καὶ ἀπαντᾷ: «Οἱ ἄγγελοι τὸν ὕμνον, οἱ οὐρανοὶ τὸν ἀστέρα, οἱ μάγοι τὰ δῶρα, οἱ ποιμένες τὸ θαῦμα, ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον, ἡ ἔρημος τὴν φάτνην, ἡμεῖς δὲ Μητέρα Παρθένον».

Ἴδου ἡ ἀφ' ἡμῶν ἀντίδοσις πρὸς τὸ ἄνωθεν δῶρημα. Ἀφ' ἡμῶν ἡ σὰρξ, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὁ ὅλος ἄνθρωπος, ὑφ' ὅλην τὴν πολυδιάστατον πνευματικὴν, ψυχοσωματικὴν καὶ ἠθικοκοινωνικὴν δομὴν καὶ συγκρότησίν του, ὑφ' ἣν καὶ ὀλοκλήρως μετέχει εἰς τὸ θεῖον Μυστήριον.

Οὐδόλωσ ἀμφιβάλλομεν, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἡμῶν, ὅτι τόσον εὐρεία δεόν νὰ νοῆται ἡ μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἐνσαρκώσεως. Ἀλλ' οὐδόλωσ ἀμφιβάλλομεν, ὡσαύτως, ὅτι καὶ ἐξ ὅλων τῶν μορφῶν μετοχῆς καὶ στάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ μυστηρίου τούτου, ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ τῆς νεότητος, ἡ ὁποία, καὶ κατὰ τὸ μείζον μέρος αὐτῆς, εἶναι εὐμενῶς διατεθειμένη ὅπως λάβῃ θέσιν ἔναντι τοῦ ἱεροῦ καὶ συναρπαστικοῦ μηνύματος τῆς νυκτὸς τῶν Χριστουγέννων.

Ἡ νεότης, ἡ χρυσοῦς αὕτη ἐλπίς τοῦ μέλλοντος παντὸς θεσμοῦ καὶ πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων, καὶ βεβαίως καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔχει τὴν ἑαυτῆς ἀντίληψιν καὶ τὸν ἑαυτῆς τρόπον οἰκειώσεως τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Οἱ νέοι σήμερον ἀποζητοῦν τὴν ἀπὸ τῶν θεσμῶν καὶ ἰδιαίτερος τὴν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας φωνὴν καὶ κλήσιν, ὅπως μετασχουν πληρέστερον εἰς τὸ ὑπερφυῶς θαῦμα τῆς νυκτὸς τῶν Χριστουγέννων. Καὶ ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ νόημα φέρει καὶ ἡ εὐστοχος ἀπόφασις τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ὅπως ἀνακηρύξῃ τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος ὡς «Ἔτος τῆς Νεότητος» δι' ὀλόκληρον τὸν κόσμον.

Ἐξ οὗ καὶ ἡ παροῦσα ἀφ' ἡμῶν ἀφιέρωσις τῆς Πατριαρχικῆς ἡμῶν ταύτης Ἀποδείξεως πρὸς τοὺς νέους. Ἐπιθυμοῦμεν ὅπως αὕτη θεωρηθῇ ὡς μία ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένη συμβολὴ εἰς τὴν γενικωτέραν προσπάθειαν πρὸς ἀνοικτὸν διάλογον μετὰ τῶν νέων, ὡς ἓνα πατρικὸν μήνυμα πρὸς αὐτούς, ὡς μία θερμὴ ὑπόμνησις τῶν εὐθυνῶν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν θεσμῶν τῆς, καὶ ἐν τέλει ὡς μία ἐπὶ πλέον ἔνδειξις

της πρὸς τοὺς νέους προσοχῆς, κατανοήσεως καὶ ἀγάπης ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου καὶ ἀφ' ἡμῶν προσωπικῶς.

Καὶ πρωτίτως, ἐν τοιαύτῃ ἰδιαζούσῃ εὐκαιρίᾳ ἀπευθυνόμενοι σήμερον πρὸς τοὺς νέους, διαδηλοῦμεν ἀπεριφράστως πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ὑπέροποτε ἄλλοτε κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ἀκούομεν μετὰ συμπαθείας τοὺς παλμοὺς τῶν καρδιῶν των, καὶ ἀναγνωρίζομεν μεθ' ἱκανοποιήσεως τὰς ἀνεκτιμήτους ψυχικὰς των δυνάμεις καὶ τὸ ἄλκιμον φρόνημά των. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως μὲ πόνον ψυχῆς παρακολουθοῦμεν καὶ τὸν ὄγκον τῶν ποικίλων προβληματισμῶν, τῶν ἀγωνιωδῶν ἀναζητήσεων καὶ τῶν ἀνυπερβλήτων πολλὰκις δυσκολιῶν τῆς ζωῆς των ἐν μέσῳ τῆς καταθλιβομένης μείζονος κοινωνίας.

Ὅντως, οὐδέποτε ἄλλοτε οἱ νέοι ἦσαν τόσον ἀφορητῶς ἐπιφορτισμένοι μὲ τοσαῦτα προβλήματα καὶ τοσαύτας ἀγγώδεις καταστάσεις καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἐξωθοῦντο τόσον πιεστικῶς πρὸς ἠθικοκοινωνικὰς ἀτασθαλίας καὶ ἀκρότητας. Οὐδέποτε δὲ ἄλλοτε, προσέτι, αἱ δυνάμεις τοῦ κόσμου τούτου εἶχον ἐπεκτείνειν τόσον ἐπιμόνως τὰ διαστρεβλωτικὰ διὰ τὰς συνειδήσεις δίκτυά των πρὸς τὰ πλήθη τῶν νέων, ὥστε σήμερον τὰ μείζονα κοινωνικὰ ἔκτροπα, οἷα τὰ ναρκωτικὰ, αἱ ἐκτρώσεις, ἡ ἔκλυσις τῶν ἡθῶν, ἡ ἐλευθεριότης εἰς τὰς σχέσεις τῶν φύλων, αἱ πράξεις τῆς βίας, ἡ ὄργανωμένη ἀντίδρασις, αἱ κοινωνικαὶ ἀναμετρήσεις, αἱ ἐπαναστατικαὶ τάσεις καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἁμαρτωλὰ πλέγματα, νὰ εἶναι τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς οὕτω καλουμένης «ἐπαναστατημένης νεότητος».

Ἄλλ' ἐξ ἑτέρου, δέον νὰ ὁμολογηθῆ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ οὐδεμία ἄλλη κατηγορία ἀνθρώπων σήμερον, πλὴν τῆς ὑπολογισίμου ὕγιους μερίδος τῶν νέων, προσφέρεται μὲ τόσον πλούσιον αἰσθηματισμὸν, μὲ τόσους δραματισμούς καὶ ἐφέσεις, μὲ τόσας εὐγενεῖς ἀνατάσεις καὶ ἐπιδιώξεις, μὲ τόσον δυναμισμὸν, πίστιν, διάθεσιν καὶ αὐθόρμητον φορὰν πρὸς ὅ,τι εἶναι καλόν, ὑψηλόν, εὐγενές καὶ ὡραῖον.

Ἡ παρέκκλισις ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις τῆς φανλότητος τῆς ζωῆς. Ἡ ἐμμονή, ἀντιθέτως, καὶ ἡ πιστότης εἰς τὰ ὅσια καὶ ἱερά τῶν ἀθανάτων θεσμικῶν ιδεωδῶν, οἷα ἡ πατρις, τὸ γένος, ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖον, ἡ Ἐκκλησία καὶ ὅ,τι ἄλλο συνοδοιπορεῖ πρὸς τὰς μεγάλας καὶ παραδοσιακὰς ἀρχὰς καὶ ἀξίας τῆς ζωῆς, ἡ ἐμμονή —λέγομεν— καὶ ἡ πιστότης εἰς αὐτὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἀβίαστον καὶ ἀσφαλῆ πορείαν τῶν νέων πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν ἡμελῶν στόχων τῆς ζωῆς.

Ἐὰν οἱ νέοι σήμερον αἰσθάνωνται ἀνασφαλεῖς διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον των καὶ ἐὰν δυσκολεύονται —ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἀδυνατοῦν καὶ παρακωλύονται— ὅπως βαδίσουν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πί-

στεως καὶ φωρῶνται ἀνίκανοι νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ βιώσουν τὸ μυστήριον τῆς Θείας Ἐνσαρκώσεως* ἐὰν εἶναι πολλοὶ οἱ νέοι, οἱ ὅποιοι μένουσιν ἀσυγκίνητοι ἀπὸ τὴν γαλήνην τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ ἐνδίδουν εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ ἀγνοήσουν τὸ σάλπισμα τῶν ἀγγέλων, τῶν καλούντων αὐτοὺς νὰ δοξολογήσουν τὸν ἐν ὑψίστοις Θεὸν καὶ νὰ γευθοῦν τὴν ἐπηγγελμένην ἐπὶ γῆς εἰρήνην, προτιμῶντες τὸ κακὸν ἀντὶ τοῦ καλοῦ, τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τῆς μείζονος εὐθύνης τῶν κυριωτέρων φορέων τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς εὐθύνης ταύτης δὲν ἐξαιροῦνται αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ.

Αὗται καλοῦνται νὰ περιβάλλουν μὲ στοργὴν καὶ κατανόησιν τοὺς νέους, ἀντιμετωπίζουσαι τὰ προβλήματα τῶν ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ μὲ τὴν πρέπουσαν δεοντολογίαν. Οἱ νέοι πιθανὸν νὰ ὑπερβάλλουν ἐν πολλοῖς. Ἀλλὰ δὲν εὐρίσκονται πάνποτε ἐν ἀδίκῳ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ δημιουργηθῆ ἡ ἐπικίνδυνος διαφοροποιήσις ἢ καὶ πόλωσις τούτων εἰς καλοὺς καὶ εἰς κακοὺς. Οἱ νέοι ἐν τῷ συνόλῳ των εἶναι τέκνα τοῦ Ἐνὸς Θεοῦ. Καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ καὶ δι' αὐτοὺς νηπιάσαντος Χριστοῦ δέον νὰ εὕρουν, καὶ θὰ εὕρουν ἀσφαλῶς, τὴν θερμὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν βεβαιότητα, τὴν ἄνεσιν καὶ κυρίως τὴν ψυχικὴν καὶ ἠθικὴν εὐρωστίαν. Ὁ λυμὴν καὶ τὸ καταφύγιον τῆς κλυδωνιζομένης σήμερον νεότητος εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ἐνεργῶν τὴν σωτηρίαν Χριστός.

Ταῦτα πατρικῶς, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἀπευθύνοντες ἀπὸ τοῦ Θρόνου τούτου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς νέους, καὶ ἐπὶ τὴν εὐθύνην, τὴν συλλογικὴν ἅμα καὶ ἀτομικὴν, καλοῦντες πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους, χαιρετίζομεν ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γλυκυτάτης νυκτὸς τῶν Χριστουγέννων τοὺς Μακαριωτάτους Προκαθημένους τῶν ἀγιωτάτων ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τοὺς σεβασμίους Ἀρχηγοὺς τῶν φύλων Ἐκκλησιῶν, τοὺς Ἱερωτάτους Ἱεράρχας τοῦ Θρόνου, τὸν εὐλαβῆ Κλῆρον καὶ τὸν ἀνά τὸν κόσμον εὐσεβῆ Λαὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀποτελοῦντα τὸ ἅμεσον καὶ ἀπώτερον Ποίμνιον ἡμῶν, ἐπικαλούμενοι ἐπὶ πάντας τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος Χριστοῦ. Εἴη ἐφ' ὑμᾶς πάντας, καὶ ἐπὶ τὸν κόσμον ὅπαντα, καὶ ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γένος καὶ ἡλικίαν ἀνθρώπων καλῆς πίστεως καὶ εὐδοκίας, μάλιστα δὲ ἐπὶ τὰ πεφιλημένα τέκνα ἡμῶν, τοὺς νέους καὶ τὰς νεάνιδας, πλουσία ἢ ἀπὸ Σπηλαίου τοῦ γεννηθέντος Χριστοῦ εἰρήνη καὶ εὐλογία.

Χριστούγεννα 1984

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΡΕΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑΣ κ. ΠΑΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (17.11 — 1.12.84)

Μέσα σέ άμύσφαιρα ειλικρινούς αδελφικής αγάπης πραγματοποιήθηκε άπό τίς 17 Νοεμβρίου ώς τήν 1η Δεκεμβρίου 1984 άνεπίσημη επίσκεψη του Σεβ. Αρχιεπισκόπου Καρελίας και πάσης Φινλανδίας κ. Παύλου στήν Έκκλησία τής Ελλάδος, ή όποία τελικά έλαβε ήμειπίσημο χαρακτήρα λόγω τής ιδιότητας του επισκέπτη μας.

Στήν Ελλάδα ό Σεβ. Προκαθήμενος τής αυτόνομης Έκκλησίας τής Φινλανδίας ήλθε για νά δώσει διάλεξη μέ θέμα «Η βυζαντινή πνευματική κληρονομιά στή Βόρεια Εύρώπη», ύστερα άπό πρόσκληση των εκδόσεων «Ακρίτας», πού κυκλοφόρησαν πρόσφατα τό βιβλίο του «Η πίστη μας» σέ μετάφραση Π. Ρούλιδη.

Τελικά τον Σεβ. και τή συνοδεία του φιλοξένησε ή Έκκλησία τής Ελλάδος ένώ ή Συνοδική Έπιτροπή Διορθόδοξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων τής Έκκλησίας μας έξεπόνησε λεπτομερές πρόγραμμα τής έδώ παραμονής του. Γενικά στον Σεβ. κ. Παύλο επιφυλάχθηκε άπό τήν Έκκλησία μας θερμότατη ύποδοχή. Στο άεροδρόμιο τον ύποδέχθηκε κλιμάκιο Γραμματέων και Συνεργατών τής Ίερας Συνόδου μέ επικεφαλής τον Σεβ. Μητροπολίτη Διδυμοτείχου κ. Αγαθάγγελο.

Τήν επόμενη τής άφίξεώς του, Κυριακή 18 Νοεμβρίου, ό Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Καρελίας τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στον Γ. Καθεδρικό Ναό Αθηνών, ένώ ό

Ο Μακ. Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Σεραφείμ μέ τον Σεβ. Αρχιεπίσκοπο Καρελίας και πάσης Φινλανδίας κ. Παύλο, κατά τήν επίσκεψη του δευτέρου στήν Ελλάδα.

Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεργεῖμ συμπροσευχόμενοι στὸ ἱερὸ βήμα. Στὸ τέλος τῆς θείας μυσταγωγίας ὁ Μακαριώτατος προσφώνησε τὸν Σεβ. κ. Παῦλο μὲ τὰ ἑξῆς λόγια:

«Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Καρελίας καὶ πάσης Φινλανδίας κύριε Παῦλε,

Μὲ εὐλογοῦντῶν αἰσθήματα χαρᾶς καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης σὰς ὑποδεχόμεθα σήμερον εἰς τὸν Ἱερόν Καθεδρικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν ἐν πνευματικῇ κοινωσίᾳ τοῦ Θεοῦ Δομητιῶνος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σὰς ὑποδεχόμεθα, Ἄγιε Ἀδελφέ, ὅχι μόνον ὡς Πνευματικὸν Ἠγέτην τῶν ὁμοδόξων τῆς φίλης χώρας Φινλανδίας, ἀλλὰ καὶ ὡς διακεκριμένον Ὀρθόδοξον Θεολόγον καὶ συγγραφέα, γνωστὸν εὐρύτατα καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, ἰδίως ἐκ τῆς μεταφράσεως καὶ κυκλοφορίας ἐνταῦθα τοῦ εὐσυνόπου καὶ μεθοδικοῦ ἔργου σὰς “Ἡ πίστις μας”.

Ἐπομένως χαίρομεθα, Σεβασμιώτατε, διότι διὰ τῆς ἐπισκέψεώς σας καθίστανται σιανότεροι οἱ ὑφιστάμενοι ἤδη ἀδελφικοὶ δεσμοὶ μεταξὺ τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας τῆς Φινλανδίας. Δὲν μᾶς διαφεύγει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη εἰς Φινλανδίαν τὸν 11ον αἰῶνα διὰ τῆς ἰδρύσεως ὑπὸ τοῦ Ἀγιορείτου μοναχοῦ Σεργίου τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Βάλαμο, γνωρίζομεν δὲ τὰς περιστάσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Ἐκκλησία σας ἐξ αἰτίας τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν γεγονότων.

Παρὰ ταῦτα, ἀνεσυγκροτήτῃ ἐπανιδρύσασα τὴν ἱστορικὴν Μονὴν Βάλαμο ὡς Νέα Βάλαμο (Οὔξι Βάλαμο) καὶ μὲ ἔδραν τὸ Κουόπιο μετὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον Πόλεμον. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1960 ὑπὸ τὴν πεπνυμένην ἡγεσίαν τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος ἐστράφη πρὸς τὰς πηγὰς καὶ τὴν ἀδελφικὴν παράδοσιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ στοργὴ αὕτη πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπιβεβαιεῖται καὶ ἐκ τῆς παρουσίας σήμερον εἰς τὴν χώραν μας, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὰς Ἱεράς Μονὰς Λογγοβάρδας, Βυτομαῖ καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος Φινλανδῶν μοναχῶν, προσεῖτε δὲ ἐκ τῆς λειτουργίας ἐν Φινλανδίᾳ Μουσείου, Ἰνστιτούτου, Ἱερατικοῦ Σεμιναρίου, Κέντρων συντηρήσεως χειρογράφων καὶ βιβλιοθηκῶν καταγνομένων μὲ τὴν βυζαντινὴν τέχνην, μουσικὴν καὶ ὀρθόδοξον ἀγιοπατριстикὴν παράδοσιν. Ἡ βυζαντινὴ ἀγιογραφία, ἡ ἐπακριβῶς ἀποδίδουσα τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, γνωρίζει διαρκῶς μεγαλυτέραν ἐξάπλωσιν εἰς τὴν χώραν σας.

Ἄν καὶ εὐαίριθμος ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Φινλανδίας συγκυριαλέγουσα εἰς τὸ ποίμνιον αὐτῆς περὶ τὰς 60.000 ψυχάς, —ἐγγίζει δηλαδὴ τὸ 1,20ο τῶν κατοικούντων ἐντὸς τοῦ Λουθηρανισμοῦ φθάνει τὰ 98ο)ο—, ὡστόσο ἀναγνωρίζεται ἐν Φινλανδίᾳ ἐπισημῶς. Πρωτοστάτης εἰς τὸ ἄξιον θάνασμα τοῦτο ἔργον εἶσθε σεῖς, Σεβασμιώτατε, ὁ ὁποῖος ὡς ἔχει γράφει ὁ ἀείμνητος π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν, ὑπήρξατε, “ἀρχιτέκτων καὶ ἐμπνευσμένος φορέας αὐτῆς

τῆς Φινλανδικῆς Ὀρθοδόξου ταυτότητος, αὐτῆς τῆς δημιουργικῆς καὶ ζωντανῆς συνθέσεως”.

Ἐλλογος, λοιπόν, ὑψάται ἡ χαρὰ ἡμῶν γὰρ σὰς γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ γὰρ σὰς ἔχομεν σήμερον ἐν μέσῳ ἡμῶν ἐν τῷ Καθεδρικῷ τούτῳ Ναῷ τῆς πρωτευούσης τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλλάδος, ἐν τῷ ἱερόν θυσιαστηρίῳ τοῦ ὁποίου διὰ τοῦ κοινῶν Ποιητοῦ τῆς Πίστεως ἐπανεθεβαιώσαμε τὰς ἀδελφικὰς ἡμῶν ἐν Κυρίῳ σχέσεις. Ἠνωμένοι ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν συνεργάζονται καὶ συμπροσεύχονται ἐν τῇ κοινῇ ἀθλήσει ἀνεξαρτήτως φυλῆς, γλώσσης καὶ ἀποστάσεως ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ὡς διακηρύσσει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ του (Γαλ. 3, 27-28).

Ὡς εὖ παρέστητε, Σεβασμιώτατε, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἀνίδρυσεν αὐτὸς οὐτός ὁ Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ δεχθεῖτε παρακαλῶ τὸ συμβολικὸν αὐτὸ δῶρο ἀγάπης πρὸς ὑμᾶς σὺν ταῖς θεομυστατικαῖς εὐχαῖς ἡμῶν πρὸς ὑγείαν κατ’ ἄμφω καὶ προκοπὴν ἐν Κυρίῳ τοῦ χριστοτελευτήτου ποιμνίου σας.

Ἐτὴ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον».

Ὁ Σεβ. κ. Παῦλος ἀπάντησε εὐχαριστώντας γὰρ τὴν ἀδελφικὴν ὑποδοχὴν καὶ προσφέροντας στὸν Μακ. βυζαντινὴ εἰκόνα φιλοτεχνημένη στὴ Φινλανδία σὲ σύγχρονο ἀγιογραφικὸ ἔργαστήριον. Τότε ὁ Σεβ. ὁσο καὶ ἡ Πρέσβειρα τῆς Φινλανδίας, τὸν παρίστατο, ἐξέφρασαν στὸν Μακ. τὸν ἐντυπωσιασμὸν τοῦ ἀπὸ τὴν ἐνημέρωσίν του κατὰ τὴ διάρκεια δεξιώσεως τοῦ ἀκολούθησε στὴν Ἀρχιεπισκοπῇ.

Τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας ὁ Μακ. Πρόεδρος τῆς Γ. Σ. τῆς Ἐκκλησίας μας παρέθεσε στὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Καρελίας γεῦμα στὸ ἴδιο παρακάθησαν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κληρικούς τῆς ἀκολουθίας του, οἱ Σεβ. Διδυμοτεῖχου καὶ Περιστερίου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχιμ. Ἰάκωβος, ὁ Καθηγ. κ. Βλ. Φειδᾶς, ὁ Γραμματεὺς Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς κ. ὁ Πρωτ. π. Στ. Ἀβραμίδης τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀρθοδόξων Σχέσεων, ἡ Πρέσβειρα τῆς Φινλανδίας κ. ὁ Ἀ΄ Γραμματεὺς τῆς Φινλανδικῆς Πρεσβείας κ. ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱεράς Συνόδου κ. Γ. Μ. Χατζηφώτης.

Τὸ γεῦμα ἀνταποδίδθηκε πρὸς τιμὴν τοῦ Μακ. τῆ Δευτέρᾳ 26 Νοεμβρίου στὸ σπίτι τῆς Πρέσβειρας. Παρακάθησαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Μακ. καὶ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Καρελίας, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Διδυμοτεῖχου κ. Ἀγαθάγγελος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος, ὁ Παν. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Παπαθανάσιος - Γκίλης, ὁ Παν. Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Βράκας, ὁ Αἰδ. Πρωτοπρεσβύτερος π. Στέφανος Ἀβραμίδης, οἱ 2 διάκονοι συνοδοὶ τοῦ Σεβ. Φινλανδίας, ἐκπρόσωποι τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὁ Πρόξενος τῆς Φινλανδίας κ. Λαζαράκης, ὁ Ἀ΄ Γραμματεὺς τῆς Φινλανδικῆς Πρεσβείας, ὁ Διευθυντὴς τῶν Ἐκδόσεων «Ἀκρίτας» κ. Δημ. Κόκκιος κ. ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς

Ίερως Συνόδου. Τόν Μικ. Ἀρχιεπίσκοπο κ. Σεραφείμ προσφώνησε ἡ Πρόεδρος τῆς Φινλανδίας. Στὴ συνέχεια ἀντιφώνησε ὁ Μακαριώτατος καὶ μετὰ μίλησε ὁ Σεβ. κ. Παῦλος. "Ὅλοι ἀναφέρθηκαν στὶς φιλικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Φινλανδίας καὶ εὐχγήθηκαν στὴν περαιτέρω σύσφιξη τῶν δεσμῶν ἀνάμεσα στὶς δύο Ἐκκλησίες. Μάλιστα ζητήθηκε ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ μὲ ἀνταλλαγὲς κληρικῶν καὶ μοναχῶν κ.λπ. Ὁ Σεβ. κ. Παῦλος προσκάλεσε τὸν Μικ. γὰ ἐπισημθεὶ ἐπίσημα τὴν Ἐκκλησία τῆς Φινλανδίας. Ὁ σέπτος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας ἀποδέχθηκε τὴν πρόταση. Στὸ τέλος ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καρελίας πρόσφερε ἀγαμνησιακὰ δῶρα στὸν Μακαριώτατο, τὴν Πρόεδρα καὶ τὸν κ. Κόκκινο. Στὴν ἐμιλία του ἔδωσε πολὺ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὶς ὡς σήμερα σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἔτσι, ἀνέφερε τὴ συναυλία βυζαντινῆς μουσικῆς, πού ἔδωσε στὴ Φινλανδία ἡ Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Αὐκούργου Ἀγγελόπουλου, τὴ μετάβαση ἐκεῖ ἐμάδα νεῶν τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίου Γερασίμου Ἰλίστων ὑπὸ τὸν Αἰδ. π. Γεώργιο Καλαντζή, τὴν ἔδω ἔλευση Φινλανδικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Χορωδίας, πού ἔδωσε συναυλία στὸν

Ἱ. Ναὸ Ἁγίας Εἰρήνης οδοῦ Αἰόλου κ.λπ. Ὁ Μικ. ἀνταποκρινόμενος σὲ σχετικὸ εἴτημα τοῦ Σεβ. κ. Παύλου, ζήτησε γὰ σταλεῖ στὴν Ἐκκλησία μας ὑπόμνημά του, γιὰ τὴν ὁλοποίηση τῆς διεκκλησιαστικῆς συνεργασίας.

Τὴν Δευτέρα 19 Νοεμβρίου τὸ ἀπόγευμα ὁ Σεβ. κ. Παῦλος μίλησε στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας γιὰ τὶς ἐκδόσεις «Ἀκρίτας». Παρέστησαν οἱ Σεβ. Διδυμοτείχου καὶ Περιστερίου, ὁ Θεοφ. Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος, ὁ Παν. Ἀρχιγραμματεῦν, ὁ Παν. Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Ἀρχιμ. Δημήτριος Μπεκιάρης, πολλοὶ ἄλλοι κληρικοί, ἡ Πρόεδρος τῆς Φινλανδίας κ.λπ. Τελικὰ ὁ Σεβ. τροποποίησε τὸ θέμα του καὶ μίλησε γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία στὴ Φινλανδία. Μετέφραξε ὁ Ἱερολογιώτατος Διάκονος π. Πέτρο Πιρόβινεν, ὁ ὁποῖος σπουδάζει θεολογία στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὡς ὑπότροφος τῆς Ἐκκλησίας μας. Στὴν ἐμιλία του ὁ Σεβ. κ. Παῦλος εἶπε:

«Ἡ Φινλανδία εἶναι ἡ χώρα χιλιάδων λιμῶν μεταξὺ τῆς Σκανδιναβίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Ἄν καὶ ἡ ἔκταση τῆς Φινλανδίας εἶναι δύο

Ἀγαμνησιακὴ φωτογραφία ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Σεβ. κ. Παύλου στὴν Ἑλλάδα. Διακρίνονται: στὰ δεξιὰ τοῦ Μικ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφείμ οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Διδυμοτείχου κ. Ἀγαθάγγελος καὶ Περιστερίου κ. Χρυσόστομος, ὁ Φινλανδὸς διάκονος π. Πέτρο Πιρόβινεν καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου κ. Ἱ. Μ. Χατζηφώτης. Στὰ ἀριστερὰ τοῦ Σεβ. κ. Παύλου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων, οἱ Παν. Ἀρχιγραμματεῦν π. Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης καὶ Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Βράκας καὶ ὁ Αἰδ. Πρωτ. π. Στέφανος Ἀβραμίδης.

φορές μεγαλύτερη από την Ελλάδα, ο αριθμός του πληθυσμού της Φινλανδίας είναι ο ίδιος μόνο του πληθυσμού της Ελλάδος, πράγμα που ίσως οφείλεται στον μεγάλο αριθμό των λιμνών.

Από τις αρχές της χιλιετίας, ο χώρος της Φινλανδίας ήταν υπό την διοίκηση της δυτικής της γείτονος, της Σουηδίας. Όταν η Ρωσία, στις αρχές του δεκάτου ένατου αιώνα, κατέκτησε τη Φινλανδία, η Φινλανδία έγινε, για τη χρονική περίοδο των εκατόν περίπου ετών, μέγα δουκάτο μεσα στην αυτοκρατορία της Ρωσίας μέχρι το 1917, όποτε η Φινλανδία κηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος.

Το 1939 η Φινλανδία έπρεπε να πολεμήσει κατά των στρατευμάτων της Σοβιετικής Ένωσης υπό τις αυστηρές χειμωνιάτικες συνθήκες, και κατά τη συνθήκη ειρήνης, έχασε από τη Σοβιετική Ένωση το μεγαλύτερο μέρος από την ανατολική της περιοχή, την Καρελία. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, η Φινλανδία κατέκτησε και πάλιν την Καρελία, αλλά στην τελική συνθήκη ειρήνης την έχασε ξανά, διατήρησε όμως την ανεξαρτησία της.

Η Φινλανδία ανήκει στην πολιτιστική παράδοση της Δύσεως, αλλά έχει πάρει επιδράσεις και από την Ανατολή. Διά τούτο οι πιο κεντρικές χριστιανικές λέξεις, όπως παπάς, σιαυρός, νουνός, έχουν για τα Φινλανδικά ολαντική καταγωγή, πράγμα που μαρτυρεί την πρόωμη επίδραση της Ορθοδοξίας στη Φινλανδία. Η Ορθόδοξη ιεραποστολή εγκαθιδρύθηκε τον ενδέκατο αιώνα. Τότε άρχισε και το μοναστήριον του Βάλαμο τη λειτουργία του. Κατά την παράδοση ο ιδρυτής του μοναστηρίου τούτου, ο δσιος Σέργιος, ήταν Έλληνας. Το μοναστήριον του Βάλαμο, το οποίο παλαιότερα ήταν στα νησιά της μεγαλύτερης στην Ευρώπη λίμνης Λάδογα, παραχωρήθηκε με όλη την Καρελία στη Σοβιετική Ένωση, αλλά το μοναστήριον συνεχίζει τη λειτουργία του στη Φινλανδία ως Νέο Βάλαμο, το οποίο υπηρετεί πολλάκις σήμερα ως χώρος συναντήσεως Ορθοδόξων Εκκλησιών και Οικουμενικών έπαρχών.

Πάνω από 9000 από τους Φινλανδούς ανήκουν στην Εὐαγγελική λουθηρανική Εκκλησία. Αλλά για ιστορικούς λόγους η Ορθόδοξη Εκκλησία της Φινλανδίας, η οποία αποτελεί μειονότητα με 60.000 μόνο μέλη, έχει τα ίδια δικαιώματα ως δεύτερη επίσημα αναγνωρισμένη Εκκλησία του έθνους, πλάι στη Λουθηρανική Εκκλησία.

Όπως ήδη είπαμε, η Καρελία όπου το μεγαλύτερο μέρος από τους Ορθόδοξους Φινλανδούς κατοικούσαν, χάθηκε, αλλά οι κάτοικοί της μετακόμισαν και εγκαταστάθηκαν σε άλλα μέρη της Φινλανδίας. Έτσι και οι Ορθόδοξοι ήταν υποχρεωμένοι να ζήσουν μαζί με τους ετεροδόξους, και τους χρειάζονταν ιδιαίτερη έμμομη και δύναμη για να σωθῆ ἡ Ορθόδοξη πίστη και παράδοση. 40 χρόνια πέρασαν από τον πόλεμο, αλλά η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει δια-

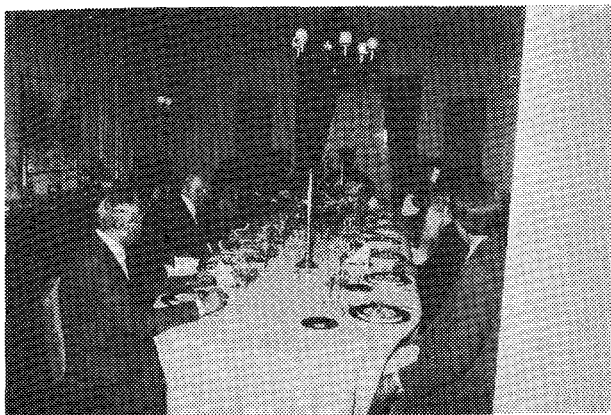
Η Πρέσβειρα της Φινλανδίας φωτογραφίζεται ανάμεσα στον Μακ. Αρχιεπίσκοπο κ. Σεραφείμ και τον Σεβ. Αρχιεπίσκοπο κ. Παύλο και τους Σεβ. Μητροπολίτες Κορίνθου κ. Παντελεήμονα, Διδυμοτείχου κ. Αγαθάγγελο και Περιστερίου κ. Χρυσόστομο και τον Παν. Αρχιεπίσκοπο κ. Ιάκωβο Παπαθανασίου - Γκίνη στην Πρεσβεία της Φινλανδίας στην Αθήνα, όπου παρατέθηκε επίσημο γεύμα προς τιμήν του Μακαριωτάτου.

τηρήσει τη θέση της, πράγμα που εν μέρει οφείλεται στο μεγάλο πρόγραμμα οίκοδομήσεως πολλών Ορθόδοξων ναών, παρεκκλησιών και προσευτηρίων με την οικονομική βοήθεια του κράτους.

Όπως είναι ίσως γνωστό, η αυτόνομη ορθόδοξη Εκκλησία της Φινλανδίας ανήκει κανονικά στην πνευματική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως, είναι όμως έθνικα Φινλανδική μέσα στη δυτική κοινωνία. Ήδη με την άπλη της ύπαρξη μαρτυρεί συνεχώς για την Ορθόδοξη και αποστολική της παράδοση. Κάθε τρίτη Κυριακή, μεταδίδεται Ορθόδοξη θεία λειτουργία στο Φινλανδικό Ραδιόφωνο και οι ακόλουθες των Χριστουγέννων και της Αναστάσεως στην τηλεόραση.

Τα τελευταία χρόνια, η παράδοση της Ορθόδοξης πίστεως έχει προκαλέσει όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τους μη-ορθόδοξους ετεροδόξους. Πολλάκις πρέπει να εξηγήσει κανείς την ουσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, τις ακολουθίες της και άλλα παραδοσιακά στοιχεία, στους ανθρώπους τους οποίους ενδιαφέρει η Ορθόδοξη και οι όποιοι σιγά - σιγά ασπάζονται την Ορθόδοξη Εκκλησία. Προσωπικά για τέτοιους ανθρώπους γράφηκε και γεννήθηκε το βιβλίο, του οποίου ο αρχικός τίτλος ήταν "Πώς πιστεύουμε;" και το οποίο δημοσιεύτηκε στα Έλληνικά με τίτλο "Η πίστη μας".

Το ενδιαφέρον για την Ορθόδοξη είναι γενικό και στα άλλα κράτη εκτός από τη Φινλανδία. Το βιβλίο τούτο εκδόθηκε κατάλληλο και για τους ίδιους τους Ορθόδοξους, αφού η Ελληνική είναι η έκτη γλώσσα, στην οποία μεταφράστηκε. Πιστεύω, ότι για αυτό το γεγονός έπαιξε αποφασιστικό ρόλο, ότι κάνα-

Στιγμιότυπο από το γεύμα προς τιμήν του Μακ. Αρχιεπισκόπου κ. Σεραφείμ στην Πρεσβεία της Φινλανδίας στην Αθήνα.

με μία προσπάθεια να γραφτεί το βιβλίο κατανοητό σε όλους και να παρουσιάσει τα πιο ουσιαστικά χαρακτηριστικά της Ορθόδοξης και αυτοχρόνα της άρχικης χριστιανικής παραδόσεως.

Τα πιο ουσιαστικά χαρακτηριστικά της παραδόσεως της πίστεώς μας, μπορεί να εκφραστούν με τρεις Ελληνικές λέξεις, που είναι *ἐκκλῆσις*, *λεϊτοουργία* και *εὐχαριστία*. Ἡ άρχική έννοια της λέξεως *ἐκκλήσις* μεθερμηνευόμενη δηλώνει τή συγκέντρωση, τή σύναξη τοῦ λαοῦ, σ' αὐτή τήν περίπτωση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ λέξη λειτουργία ὑπενθυμίζει, ὅτι ὁ λαός συγκεντρώνεται νά κάνει κάτι μαζί - κοινῶς. Καί ἡ λέξη εὐχαριστία δηλώνει, ὅτι συγκεντρώνεται νά προσφέρει κοινῶς τή θυσία τῆς εὐχαριστίας στό Θεό.

Όταν αὐτές οἱ λέξεις συγκρίνονται μέ τήν πραγματική ζωή καί πράξη, γεννῶνται μερικά ἐρωτήματα. Ἄν θέσουμε ὡς σημείον ἐκκνήσεως τή διδασκαλία τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, καί πῶς συγκεκριμένα τὸ δεύτερο κεφάλαιό τῆς, μπορούμε νά ἐρωτήσουμε: ὁ λαός μὲν συγκεντρώνεται σέ κοινή λατρεία; γνωρίζει ὅμως, ὅτι συγκεντρώνεται ὡς "βασιλεῖον ἱεράτευμα" νά προσφέρει ἀπό κοινοῦ στό Θεό τή θυσία εὐχαριστίας, τοῦτ' ἔστιν, νά τελέσει μέσφ τοῦ στόματος τοῦ ἱερέως τήν κοινή λατρεία, τή λειτουργία; Γιά τήν ἀπόκτηση αὐτῆς τῆς συνειδήσεως ἀποτελεῖ ἐμπόδιο τὸ γεγονός, ὅτι ὁ λαός δέν ἀκούει τίς εὐχαριστιακές εὐχές, οἷς ὁποῖες ἔχει καθήκον νά ἀπαντήσει τὸ "ἀμήν", ἀλλά τίς ὁποῖες ὁ ἱερεὺς συνήθως διαβάζει μόνος του μυστικά. Στή Φινλανδία οἱ ἀκολουθίες τελοῦνται ἐδῶ καί 200 χρόνια μέ γλώσσα κατανοητή στό λαό, ἀλλά μόνο τὰ τελευταῖα 20 χρόνια οἱ εὐχές τῆς λειτουργίας διαβάζονται ἐκφώνως γρά νά τίς ἀκούει ὁ λαός.

Τὸ δεύτερο ἐρώτημα ἀφορᾷ αὐτό: πόσο συχνά κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας μπορεί καί πρέπει νά κοινωνᾷ; Τὸ ἔτος 1970 ἡ Σύνοδος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας μας, δημοσίευσε τήν ποιμαντική ἐγκύκλιο,

σὴν ὁποία ἐξηγεῖται, ὅτι ὁ άρχικός σκοπός τῆς θείας λειτουργίας, προφανῆς καί ἀπό τὸ κείμενό τῆς, εἶναι νά κοινωνοῦν πάντες οἱ πιστοὶ κάθε φορὰ πὸν ἐκκλησιάζονται. Κατὰ τήν πράξη, πὸν μᾶς παραδόθηκε ἀπὸ τῆ Ρωσική Ἐκκλησία, ἦταν παλαιότερα ἀναγκαῖο σέ πιστοὺς κάθε φορὰ πρὶν κοινωνήσουν νά ἐξομολογηθοῦν πρώτα. Ἡ συνέπεια τέτοιας συνήθειας ἦταν τὸ ὅτι κοινωνοῦσε κανεὶς γενικά σπάνια ἀκόμη καί ἡ ἐπίσημη διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ἦταν νά κοινωνῶν κανεὶς "τουλάχιστον ἅπαξ καθ' ἕκαστον χρόνον". Ἡ ἐγκύκλιος τῶν ἐπισκόπων, ἐξήγησε, ἀναφερομένη σέ πράξη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅτι αὐτὰ τὰ δύο μυστήρια δέν σχετίζονται τὸ ἓνα μέ τὸ ἄλλο παρὰ σέ περίπτωση, πὸν κοινωνῶ κανεὶς πραγματικά σπανίως. Ἀλλά ἂν κοινωνῶ κανεὶς τακτικά, καί κατὰ προτίμησιν κάθε Κυριακή, τότε ἐξομολογεῖται κανεὶς μόνο ὅταν ἔχει ἰδιαιτέρους λόγους ἢ ὅταν εἶναι καθολική περίοδος τῆς μετανοίας. Τὸ ὅτι ὁ λαός ἀκούει τίς εὐχαριστιακές εὐχές καί καταλαβαίνει, ὅτι μετέγει ὡς λαός τοῦ Θεοῦ καί "βασιλεῖον ἱεράτευμα" σὴν προσφορὰ τῆς εὐχαριστίας μέσφ τοῦ στόματος τοῦ ἱερέως ἢ ἐπισκόπου, — τοῦ ξυνητᾶ τῆ λαχιάρα καί τήν εὐθύνη νά μεταλαβαίνει τῆς θείας κοινωνίας. Τέτοια ἐπιστροφή πῶς κοντὰ σὴν πράξη τῆς πρώτης Ἐκκλησίας γίνεται ὅλο καί πῶς καθολική σὴ Φινλανδία, ἂν καί μέ διαφορετικούς τρόπους σέ ὁρισμένες μητροπόλεις, καί ἔτσι σέ πολλές ἐνορίες, ἀπὸ 80 ἕως 90ο) ἀπὸ τοὺς παρόντες σὴ λειτουργία κοινωνοῦν. Ἐπιχειρήματα καί ἐξηγήσεις γιά ὅλα τὰ θέματα αὐτὰ ὑπάρχουν μέσα στό βιβλίο "Ἡ πίστις μας".

Στή θεία κοινωνία μεταλαμβάνουμε τοῦ ἀροήτου δώρου τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καί ἔτσι δεχόμεστε δύναμη νά ζήσουμε κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά ἡ σωτηρία εἶναι συνεργία, εἶναι συνεργασία μεταξὺ τῆς θείας χάριτος καί τῆς ἐλευθέρως βουλῆσεως τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, τὸ τρίτο μέρος τοῦ βιβλίου "Ἡ πίστις μας" πραγματεύεται τὸν ἀγώνα τῆς προσευχῆς, τήν προσπάθεια νά ζήσει κανεὶς συνεχῶς μέ τή μνήμη τοῦ Θεοῦ, σὴν ὁποία βοηθᾷ ἡ πράξη τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ.

Τώρα ἔγω περιγράφει τήν προϊστορία τῆς γένεσης τοῦ βιβλίου "Ἡ πίστις μας", καί τήν πρακτική προσαρμογή τῶν προβλημάτων σὴς εἰδικές συνθήκες τῆς Ορθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Φινλανδίας. Τὰ ὑπόλοιπα τὰ περιέχει τὸ ἴδιο βιβλίο, καί ἔτσι δέν ὑπάρχει λόγος νά μιλήσουμε περισσότερο γιά τὸ βιβλίο.

Μέ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀξιόθηκα νά συμπληρώσω τὰ 70 μου χρόνια πρὶν τρεῖς μῆνες. Ἔτσι ἔγω προχωρήσει σὴν τελευταία δεκαετία τῆς βιβλικῆς ἡλικίας. Μπροστὰ ὑπάρχει ἄρα ὁ τελευταῖος δρόμος, καί ὅπως ὁ δρομεὺς ταχύτητος δίνει τίς δυνάμεις του κοντὰ στό τέλος, ἔτσι κι ἐγὼ σκοπεῖω — ἂν θέλει ὁ Θεός — νά γράφω γιά τὸ βιβλίο "Ἡ πίστις μας" μία συνέχεια μαζί μέ τοὺς ἀναγνώστες. Τήν περασμένη ἐβδομάδα, ἔστειλα 400 περίπου ἐπιστολές σ' αὐτούς,

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΙ 70ῃ ΕΠΕΤΕΙΩΙ ΤΩΝ ΓΕΝΕΘΛΙΩΝ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

Κ. Κ. Μ Α Ξ Ι Μ Ο Υ

Άπό 27ης έως 31ης Οκτωβρίου π.έ. εν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Βουλγαρίας ἐπραγματοποιήθησαν εορταστικαὶ ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ 70ῇ ἐπετείῳ τῶν Γενεθλίων τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος τοῦ Πατριάρχου Σόφιας καὶ πάσης Βουλγαρίας κ.κ. Μαξίμου. Εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς προσεκλήθησαν αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Βαλκανίων, ἤτοι τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καί, κατ' ἐξαίρεσιν τῆς Ρωσίας, αἱ ὁποῖαι καὶ συμμετέσχον διὰ τῶν ἐξῆς Ἀντιπροσωπειῶν:

α) Ἐ κ κ λ η σ ί α Ρ ω σ ί α ς:

1) Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ποιμῆν, 2) Μητροπολίτης Μίνσκ καὶ Λευκῆς Ρωσίας κ. Φιλάρετος, 3) Ἐπίσκοπος Τσεμποκσάρι καὶ Τσουβασίας κ. Βαρνάβας, 4) Εἰς Ἀρχιμανδρίτης, 5) Εἰς Πρωτοπρεσβύτερος, 6) Εἰς Διάκονος, 7) Δύο Ἐποδίακονοὶ καὶ 8) Δύο Λαϊκοί.

οἱ ὁποῖοι τώρα τελευταῖα ἀσπάσθησαν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Στὴν ἐπιστολή μου τοὺς παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψουν, τί εἶδους ἐρωτήματα ἔχουν γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, τίς ἀκολουθίες τῆς, καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς. Δὲν ὑπόσχομαι ὅμως νὰ ἀπαντήσω σ' ὅλους προσωπικῶς, ἀλλὰ θὰ ἀπαντήσω ἐφάπαξ σὸ καινούργιο μου βιβλίο, σὸ γράφημα τοῦ ὁποῖου μποροῦν ἔτσι νὰ μετέχουν. Ἔτσι σ' αὐτὸ τὸ διάλογο θὰ φανερωθῶν τὰ οὐσιώδη θέματα, καὶ ἀποφεύγει κανεὶς νὰ μιλῆσει γιὰ τέτοια θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀναγνώστες ἢ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πραγματικὴ σχέση μὲ τὴ ζωὴ τους. Στὴν ἐπιστολή μου ἐνθαρρύνω νὰ ἐρωτήσουν καὶ γιὰ τὰ ἀπλὰ καὶ πρακτικὰ θέματα. Ἐλπίζω οὖν τὸ βιβλίο, πὸν ἔτσι μπορεῖ νὰ γεννηθῆ, θὰ ἦτο ὠφέλιμο καὶ στοὺς ὡς μικρὰ παιδιὰ βαπτιστομένους Ὁρθόδοξους καὶ σ' αὐτοὺς πὸν τοὺς ἐνδιαφέρει ἢ Ὁρθοδοξία.

Τέλος ἐπιτρέπετέ μου νὰ ἐκφράσω τίς εὐχαριστίες στὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Εἰρηναῖον, ὁ ὁποῖος ἔκρινε τὸ βιβλίο μου ἄξιο νὰ μεταφραστῆ στὰ Ἑλληνικὰ καὶ ὁποῖος πρότεινε στὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Ἀκρίτας» νὰ δημοσιευθῆ. Εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως καὶ τὸν διευθυντὴ τοῦ ἐκδοτικοῦ αὐτοῦ οἴκου, κύριον Κόκκινο, ὁ ὁποῖος μὲ κάλεσε στὴν Ἑλλάδα καὶ ὁργάνωσε αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση. Ἔτσι ἔχω τὴν εὐχάριστη ἐκκαιρία νὰ ἔλθω νὰ χαιρετήσω καὶ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ μὲ τὴν εὐλογία αὐτοῦ νὰ μείνω μετὰ τῆς Ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ λαοῦ μερικὲς μέρες σ' αὐτὴ τὴν περίοδο, διὰ τὴν πατρίδα μου ἀρχίζει ὁ καιρὸς τοῦ χιονιοῦ καὶ πάγου.

Ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ ὅλους ἐοῦς τοὺς ἐντιμους ἀκροατές μου γιὰ τὴν ὑπομονή σας».

Μετὰ τὴν ἑμίλια ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καρελίας

ἀπάντησε σὲ ἐρωτήσεις τῶν ἀκροατῶν πὸν ἐνδιαφέρονταν γιὰ περισσότερα στοιχεῖα ἢ ζήτουσαν διασαφηνίσεις. Στὴ συνέχεια οἱ ἐκδόσεις «Ἀκρίτας» παρέθεσαν δεῖπνο πρὸς τιμὴν τοῦ Σεβ. κ. Παύλου.

Τίς ἐπόμενες ἡμέρες ὁ Σεβ. συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς Φινλανδοὺς διακόνους, τὴν Πρέσβειρα τῆς Φινλανδίας καὶ τὸν κ. Δημ. Κόκκινο ἐπισκέφθηκε τὴν Ἱ. Μητρόπολη Τρίκκης καὶ Σταγῶν σύμφωνα μὲ πλούσιο πρόγραμμα πὸν εἶχε καταρτίσει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἀλέξιος. Σ' αὐτὸ περιλαμβάνονταν ἐπισκέψεις καὶ παραμονές σὲ Ἱ. Μονές, χοροστασία καὶ ἱεουργία σὲ πανηγυρίζοντα Ἱ. Ναὸ, δεξίωση σὲ ἐπισκοπεῖο, ὅπου προσήλθαν οἱ τοπικὲς ἀρχές κ.λπ.

Τὴν τελευταία ἐβδομάδα τῆς ἐπισκέψεώς του ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καρελίας ξεναγήθηκε καὶ φιλοξενήθηκε στὴν Ἱ. Μητρόπολη Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη κ. Βαρθολομαῖο. Κι ἐκαὶ ὁ Σεβ. κ. Παῦλος εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ ἔλθῃ: σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς μοναχοὺς καὶ τίς μονάζουσες.

Κατὰ τὴν ἀναχώρησή του, τὴν 1η Δεκεμβρίου τὸ μεσημέρι, ὁ Σεβ. προπέμφθηκε καὶ πάλι μὲ ἐγκαρδιότητα ἀπὸ τὸν Σεβ. Διδυμοτείχου καὶ τοὺς Συνοδικοὺς ἐπιτελεῖς κ: ἀναχώρησε ἐπιστρέφοντας στὴν πατρίδα του.

Δὲν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι τὸ ταξίδι τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Καρελίας καὶ πάσης Φινλανδίας στὴν Ἑλλάδα στέφθηκε ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχία κ: ὅτι οἱ ἐπαφές ἀνάμεσα στὶς Ἐκκλησίας τῶν δύο χωρῶν ὑπῆρξαν ἐξαιρετικὰ γόνιμες καὶ καρποφόρες. Διαπιστώθηκε ἡ ἐνότητα πνεύματος καὶ συσφίχθησαν ἀκόμη περισσότερο οἱ δεσμοὶ ἀγάπης, ἐνῶ ἀνοίχθησαν προοπτικὲς γιὰ στενὴ συνεργασία.

Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

β) Ἐκκκλησία Σεργίας:

1) Ἐπίσκοπος Νίσσης κ. Εἰρηναῖος καὶ 2) Εἰς Πρωτοπρεσβύτερος.

γ) Ἐκκκλησία Ρουμανίας:

1) Μητροπολίτης Μολδαβίας καὶ Σουτσιάβας κ. Θεόκλιτος, 2) Ἀρχιεπίσκοπος Τόμσος καὶ Κάτω Δουνάβεως κ. Ἀνθίμος καὶ 3) Δύο Πρωτοπρεσβύτεροι.

δ) Ἐκκκλησία Ἑλλάδος:

1) Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος, 2) Μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Σπυρίδων καὶ 3) Μητροπολίτης Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Μάξιμος.

Κατωτέρω παρατίθεται σύντομον χρονικὸν πασῶν τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ εἰδικώτερον τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὰς τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Σάββατον, 27 Ὀκτωβρίου 1984:

Ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεχώρησεν ὁδικῶς ἐκ Σερρών τὴν πρωΐαν τῆς 27ης

Ὀκτωβρίου καὶ περὶ τὴν 9.30 π.μ. ἀφίχθη εἰς τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα (Τελωνεῖον Κούλας), ὅπου τὴν ὑπεδέχθησαν, ἐκ μέρους τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νευροκοπίου κ. Ποιμένος, ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Πετριτσίου καὶ τρεῖς Ἱερεῖς τῆς ἰδίας πόλεως. Τὰ Μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας μετέβησαν καὶ προσεκίνησαν εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Πετριτσίου καὶ εἰς τὴν Ἱ. Μοῆν Ἁγίας Παρασκευῆς, ἀκολούθως δὲ παρεκάθησαν εἰς γεῦμα, παρατεθὲν ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, εἰς τὸ παρὰ τὸ Τελωνεῖον Κούλας ἑστιατόριον.

Περὶ τὴν 17.00ην ὥραν ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔφθασεν εἰς τὴν Σόφιαν, τῇ συνοδείᾳ τοῦ ὡς ἄνω Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, καὶ κατέλυσεν εἰς τὸ πολυτελὲς ξενοδοχεῖον «GRAND HOTEL SOFIA». Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν, τὰ Μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας μετέβησαν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νέβσκι καὶ συμπροσηνγήθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἱ. ἀκολουθιῶν Ἑσπερινοῦ μετ' Ἀρτοκλασίας καὶ Ὁρθρου, τὰς ὁποίας ἐτέλεσαν τρεῖς Βούλγαροι Ἀρχιερεῖς.

Εἰς τὰς 20.30 παρετέθη εἰς τὸ ἑστιατόριον τοῦ ὡς ἄνω ξενοδοχείου ἀνεπίσημον δεῖπνον, εἰς τὸ ὅποιον

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος προσφωνῶν τὸν Μικκρῶτατον Πατριάρχην.

παρεκάθησαν άπασαι αϊ Έκκλησιαστικά Άντιπροσωπεύαι και οί περισσότεροι τών Βουλγάρων Ίεραρχών με έπικεφαλής τόν Μακ. Πατριάρχην Σόφιας και πάσης Βουλγαρίας κ. Μάξιμον.

Κυριακή, 28 Οκτωβρίου 1984:

Τήν πρωίαν τής 28ης Οκτωβρίου έτελέσθη εις τόν Πατριαρχικόν Ναόν του Άγίου Αλεξάνδρου Νέβσκι ή Θεία Λειτουργία, προεξαρχόντων τών Μακαριωτάτων Πατριαρχών Μόσχας κ. Ποιμένος και Σόφιας κ. Μαξίμου και συνιερουργούντων πάντων τών Άρχιερατικών Μελών πασών τών Άντιπροσωπειών, τών Ίεραρχών τής Βουλγαρικής Έκκλησίας και πολλών Άρχιμανδριτών, Πρεσβυτέρων και Διακόνων.

Μετά τó πέρας τής Θ. Λειτουργίας έψάλη πανηγυρική Δοξολογία επί τή 70ή έπετειώ τών Γενεθλιών του Μακ. Πατριάρχου Σόφιας και πάσης Βουλγαρίας κ. Μαξίμου. Άκολούθως προσεφώνησαν τόν έορτάζοντα Πατριάρχη κατά σειράν: Ο Σεβ. Μητροπολίτης Νευροκοπίου κ. Ποιμήν, εκ μέρους τής Βουλγαρικής Ίεραρχίας' ό Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ποιμήν, εκ μέρους τής Έκκλησίας τής Ρωσίας' ό Πανιερώτατος Ίπίσκοπος Νίσσης κ. Είσηναϊος, εκ μέρους τής Έκκλησίας τής Σεβόβιας' ό Σεβ. Μητροπολίτης Μολδαβίας κ. Θεόκτιστος, εκ μέρους τής Έκκλησίας τής Ρουμανίας και, τέλος, ό Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος, εκ μέρους τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, ό όποιος ειπε τά εξής:

«Μακαριώτατε,

Με άγαλλομένην καρδίαν, ειλικρινή εν Χριστώ Θεώ ήμών άγάπην και τιμήν ιδού ή ταπεινότης ήμών, μετά τών άγιών άδελφών, Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτών Ζιχνών και Νευροκοπίου κ. Σπυρίδωνος και Σεργών και Νιγρίτης κ. Μαξίμου, έκπροσωπούντες την άδελφήν Έκκλησίαν τής Ελλάδος, μετέχουμε τών μεγάλων έορτών επί τή έβδομηκοταειηαίδι τής ύψηλής Υμνών κορυφής, μεταφέρουτες τās εσχάς και την άγάπην του τε Μακαριωτάτου Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Σεραφείμ και συμπάσης τής Ίεραρχίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, εσχόμενων και συγχαιρόντων.

Συγχαιρόντων μεν διά την επί τοσαύτα συναπτά έτη άτρεχόν και καρποφόρον Υμνών ποιμαντορίαν του εύσεβούς και τιμημένου άδελφού Βουλγαρικού λαού, εσχόμενων άμα όπως ό δομήτωρ τής Έκκλησίας και Κύριος τών χρόνων και καιρών χαρίζηται Υμιν έτη ζωής ως μήμισα, επ' άγαθώ τής τε άδελφής Βουλγαρικής Έκκλησίας, αλλά και τής Μητρος ήμών Όρθοδοξίας. Είμεθα, ως Έκκλησία τής Ελλάδος, λίαν εύτυχείς διά την σιενήν και άδελφικήν συνεργασίαν και σύμπνοιαν εν τώ συνδέσμω τής κοινής ήμών πίσσεως και τών κοινών άγώνων προς διαφύλαξιν του πολιτμοιάτου τούτου θησαυρού ήμών, όστις διά τών αιώνων διεφύλαξεν ήμās άπαντας ζώντας και γνησίους έκφραστάς αυτης ως την παρελάδομεν από του

Κυρίου, τών Άποστόλων και τών Πατέρων, μη κινούντες κεφαίαν μίαν ή ίώτα εν, τοσοῦτον μάλλον, όσον άμφότεραι αϊ Έκκλησίαι ήμών, εν συνεχεί έπαφή και όμοιοία, εν σιενή συνεργασία επιπέδου κορυφής, αλλά και εύρωτέως, κυρίως κατά τās τελευταίας δεκαετηρίδας, όμοῦ μετά συμπάσης τής Όρθοδοξίας, προσάλλουν άνά τόν κόσμον τόν άληθή και άμώμητον θησαυρόν τής πίστεως ήμών.

Έν τώ πνεύματι τούτω και εν πλημονή άγάπης συνεργάζοντες μεθ' όλων τών ενισῶθα, τών μακρών εύρισκομένων, όμοῦ και μετά του άδελφού και λίαν άγαπητού πιστού Βουλγαρικού λαού, την ιεράν και μεγάλην ταύτην έορτήν Υμνών, εξ όνόματος τής Ίεραρχίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος και του εύσεβούς αυτης λαού, έχομεν την ύψιστην τιμήν να προσφέρουμε ως μικρόν δείγμα τής βαθείας εύλαβείας και του μεγάλου σεβασμού την ποιμαντορικήν ταύτην οάβδον, και πάλιν όλονόχως να εύχηθώμεν όπως ό Κύριος Σās άξιώση να έορτάσητε και την εκατονταετηρίδα του θίου Σας, εν ύγειά και ειρήνῃ, εις επί μάλλον προαγωγήν τών άδελφικών δεσμών μεταξύ τών Έκκλησιών μας και τών δύο λαών μας, επ' άγαθώ τής Άγίας Αύτου Έκκλησίας και προς δόξαν Θεού.

Ε τ η π ο λ λ ά ν .

Άπαντες οί άνωτέρω προσέφερον εις τόν Μακ. Πατριάρχην Σόφιας διάφορα δώρα εκ μέρους τών Έκκλησιών αυτών.

Έν συνεχείά ό έορτάζων Πατριάρχης άντεφώνησε μετά συγκινήσεως πάντας τους παρευρισκομένους διά τών εξής:

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται και Θεοφιλέστατοι Ίπίσκοποι, Αίδοιμώτατοι Ίερείς, άγαπητοί άδελφοί και άδελφές.

Σε άρμονία με την θεόπνευστη συμβουλή του Άγίου Άποστόλου Παύλου «εν παντι εύχαριστετε, τούτο γάρ θέλημα Θεού εν Χριστώ Ίησοῦ εις ύμās» (Α' Θεο. 5,18) παραμένουν όρόσημα οί λέξεις του Άγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου «δόξα τώ Θεώ πάντων ένεκα».

Με άγωνιώδη συγκίνηση και εγκάρδια ειλικρίνενα έκφωνώ και έγώ σήμερα αυτά τά άθάνατα λόγια, στο συμπλήρωμα 70 χρόνων από τή γέννησή μου.

Άπό την μέχρι τώρα ζωή μου, οίχροντας μιá ματιά στο μακρινό παρελθόν, στη συνείδησή μου, βλέπω καθαρά χαραγμένο τó δικό μου άνηφορικό στενό μονοπάτι τής ζωής.

Στην μνήμη μου έρχεται τó φτωχικό μου σπίτι στην άκρη του ποταμού Όσάμ στο πανέμορφο όρεινό χωριό Όρσοακ (Καρυδιές). Ξαναζώ τις θωπευτικές φροντίδες του αυστηρού μου πατέρα και τής σοφής μητέ-

ρας μου, πού ήταν πιστοί, εὐσεβείς, άγνοι και εργατικοί γονεῖς. Θυμᾶμαι τὴν εὐχάριστη φίλτα με τοὺς γείτονες συνομηλίκοις, ξαναϊώθω τὴν πύρινη ἐντατική δουλειά σὺ χωράφι, θυμᾶμαι τὴν εὐχάριστη παρῆα με τοὺς πεπειραμένους χωρικούς. Βλέπω τὸν ἐναντί μου σὴν ἰάξη τοῦ σχολείου, μπροστὰ τοὺς στοργικούς δασκάλους, ξαναζῶ τὴν πνευματική ἀνύψωση σὺ γὰδ και τὸ ἐκκλησιαστικό και παιρτωτικό πνεῦμα σὴν 'Ιερὰ Μονὴ τοῦ Τροϊάν.

Κατόπιν, σὴν ἀδιστηρὴ πειθαρχία τοῦ Οἰκοτροφείου, βρῖσκομαι σὲ σοβαρὲς μορφωτικὲς ἐνασχολήσεις: σὴν 'Ιερατική Σχολὴ τῆς Σόφιας, με διαπρεπεῖς καθηγητὲς και παιδαγωγούς. Στὴ σκέψη μου εἶσεται ἡ ἐργασία μου ὡς ἱερογράφη, γραμματέα και λογιστὴ σὴν 'Ιερὰ Μητρόπολη Ρούσε, ὡς ὑπαλλήλου και ἱεροκήρυκα σὴν 'Ιερὰ Μονὴ τοῦ Τροϊάν. Κατόπιν, ὡς φοιτητὴ σὴ Θεολογική Σχολή, γὰ δέχομαι ἱερατικό ἀξίωμα σάν μητροπολιτικός Διάκος και ἱεροκήρυκας σὺ Λόβετς.

Ὅλα αὐτὰ ἐπέδρασαν ἀφέλιμα σὴν πνευματική μου ἀνάπτυξη, και σὴν ἀνοδό μου σὴ διοικητική και ἱεραρχική κλίμακα σὴν Ἐκκλησία. Εὐχάριστες

ἐνθυμήσεις και ἱκανοποίηση νιώθω ἀπὸ τὴν πενήχρονη ἐργασία μου σάν καθηγητὴ σὴν 'Ιερατική Σχολὴ τῆς Σόφιας.

Τὸ ἀξίωμά μου, μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὡς Προϊοσυγκέλλου σὴν 'Ιερὰ Μητρόπολη Δοριστόλου και Τσερβένου ἦταν γὰ μένα πολὺτιμη ἐκκλησιαστική και διοικητική σχολή. Τὸ 1950 ἡ 'Ιερὰ Σύνοδος με διορίζει προκαθήμενο τῆς βουλγαρικής ἐκκλησιαστικῆς Ἀντιπροσωπείας σὴ Μόσχα και ἀντιπρόσωπο τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου σὺν ἀείμνηστο διακεκοιμένο Προσθηεράρχη Μόσχας και Πάσης Ρωσίας, Πατριάρχη Ἀλέξιο.

Ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ προιοπροσβυτέρου Δρ Στεφάνου Τσανκόφ, ἀκόμη περισσότερο, ἐξακριβῶνω και διευκύνω τὲς γνώσεις μου γὰ τὴν Ἁγία Ρωσική Ἐκκλησία, Ἐκκλησία ἀναμφισβήτητα με πλῆθος Ἀγίων και εδλογημένες ἀπὸ τὸν Θεὸ δυνάμεις, ἀγιασμένο παράδειγμα γὰ δλόφυξη ποσοφρά τῆς, γὰ τὴν ἀλήθεια, τὸ δίκαιο και τὴν εἰρήνη, τὴν ἀληθινὴ πίστη και ἀγάπη σὺν Κύριο και Σωτήρα Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία μου, ἦταν πολὺ ἀφέλιμη σὲ μένα.

Μετὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐξῶθι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Ἁγ. Ἀλεξάνδρου Νέβσκυ. Εἰκονίζονται: 1) Ὁ Πατριάρχης Βουλγαρίας, 2) Ὁ Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. LYUBOMIR POPOV, 3) Αἱ ξένοι ἀντιπροσωπείαι και 4) Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας.

Μετά το τέλος της εξάχρονης υπηρεσίας μου στη Μόσχα, εκλήθημ στην θέση του Αρχιεραμματούχου της Ιεράς Συνόδου και ώρισθην αντιπρόσωπος στη συντακτική επιτροπή του εκκλησιαστικού περιοδικού Τύπου. Σύντομα προήχθημ στο επισκοπικό αξίωμα, με τον τίτλο του Μπρανίτση.

Στην ομιλία κατά τη χειροτονία μου, με τον τίτλο «Ο Έπίσκοπος σάν συνείδηση στην Άγία του Χριστού Εκκλησία», ο άειμνηστος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατεύθυνε τα δήματά μου στο ύψηλο λειτούργημα του Έπισκόπου λέγοντας: «Η όδός την όποία διάλεξες, είναι βαριά, στενή και μερικές φορές περνώδης. Σ' αυτήν κλωών και χείμαρροι και χιονοστιβάδες και μερικές φορές από τον καύσωνα, ή περνώδης όδός καίει σάν φωτιά άναμμένη όχι από άνθρωπο... Σ' αυτόν το δρόμο δεν έχει θέση ή ξεκούραση. Κανένας δεν έχει δικαίωμα να σου πει, έδώ να αναπαυθείς ή να σταματήσεις, ακόμα κι όταν σουρώνει, για να πάρεις και πάλι το δρόμο σου όταν ξεμερώσει. Ακατάπαντα πρέπει να προχωράς και μέρα και νύχτα και καλοκαιρία και χειμώνες και ύγιες και άρρωστους».

Έγώ ξεκίνησα αυτή την όδό με φόβια, όχι όμως αποθαρσυνόμενος· με βεβαιότητα και με έλπίδα στο Θεό ο όποιος λέει «χωρίς έμου ού δύνασθε ποιεΐν ούδέν» (Ίωάν. 15,5).

Σάν Αρχιεραμματούχου, με το αξίωμα του Αρχιμανδρίτη και του Έπισκόπου, όφείλω πολλά στην καθοδήγηση και τις ύποδειξεις του άξιου προκαθημένου της Άγίας μας Εκκλησίας, του άειμνήστου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως και στην πατρική προστασία των Σεβασμιωτάτων μελών της Συνόδου.

Όμοια τιμή και συνεργασία άπήλανσα και στο κατοπινό μου, πού υπεύθυνο, λειτούργημα, στην Άγία Εκκλησία ως Μητροπολίτης του Αόβεις και έπειτα σάν Μητροπολίτης Σόφιας και Πατριάρχης Βουλγαρίας στις προσπάθειές μου να εκδηλώνω φροντίδες σε κάθε τομέα του λειτουργικού μου καθήκοντος. Όταν, με τη βοήθεια του Θεού, έξελέγημ Πατριάρχης. Και νά, 14 χρόνια τώρα είμαι πλέον προκαθημένος της Άγίας Βουλγαρικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και Μητροπολίτης Σόφιας.

Σε όλο αυτό το διάστημα έχω συνειδητοποιήσει τις μεγάλες μου εθύνες του τρεστίου λειτουργήματος στο όποιο εκλήθημ και καταβάλλω προσπάθειες όσο οι δυνάμεις μου το επιτρέπουν, με καθαρή τη συνείδηση, να εκδηλώνω τις προσεχόμενες από αυτό σοβαρές ύποχρεώσεις.

Με επιμέλεια φροντίζω να φυλάττω άσσηρά, να όμολογώ και να κηρύττω την Ορθόδοξη πίστη και τις ιερές άξίες της ζωής, να φροντίζω για την έπιτυχία κάθε εκκλησιαστικής δραστηριότητας, να είμαι ακαλόος διάκονος Χριστού Ίησού εντροφεόμενος τοΐς λόγους της πίστεως και της καλής διδασκαλίας» (Α΄ Τιμ. 4,6). Στη ζωή μου και στο λειτούργημά μου δεν

ζήτησα τιμές και δεν φρόντισα για δόξα: «Μή ήμΐν, Κύριε, μή ήμΐν, άλλ' ή τω όνόματι σου δός δόξαν» (Ψαλμ. 113,9). Έγώ είμαι δούλος άρχαίος, με την βοήθεια του Θεού: «δ όφελον ποιήσαι, πεποίηκα» (Λουκ. 17,10). Με καθαρή τη συνείδησή μου, σύμφωνα με τις δυνατότητές μου, το λειτούργημά μου να είναι εύχάριστο στο Θεό, καρποφόρο για την Εκκλησία και όφελιμο στο λαό.

Κατέβαλα προσπάθεια να υπάρξει ενότητα, συμφωνία, όμόνοια και ειρήνη, όπως συμβουλεύει ο Αποστόλος Πέτρος να είμεθα «πάντες όμόφρονες» (Α΄ Πέτρο. 3,8) ή όπως γράφει ο Αποστόλος Παύλος: «λοιπόν, άδελφοί, χαίρετε, καταριζέσθε, παρακαλείσθε, το αυτό φρονεΐτε, ειρηνεύετε και ο Θεός της αγάπης και ειρήνης έσται μεθ' ύμΐν» (Β΄ Κορ. 13, 11) αφού «τά της ειρήνης διώκωμεν και τά της οικοδομΐς της εις άλλήλους» (Ρωμ. 14,19).

Η Βουλγαρική Ορθόδοξη Εκκλησία εκκληρώνει το σωτήριο της έργο, δίνει τη δική της συμβολή για τη στερέωση της Ορθοδοξίας, μαρτυρεί την άγία όρθόδοξη όμολογία της Πίστεως, ενώπιον των ετεροδόξων και σύμφωνα με την εντολή του Ίησού Χριστού «να πάντες εν ώσιν» (Ίωάν. 17,21) εργάζεται για τη χριστιανική ενότητα, φυλάττουσα την πιστότητα της προς την Άγία Ορθόδοξη και παραμένουσα άλλόνητη στις άλλήθειές της. Εκδηλώνει πατρικές φροντίδες για τα πνευματικά της τέκνα στο έξωτερικό. Συνεχίζει την μακραίωνα πατριωτική της παράδοση. Τα πνευματικά της τέκνα, κληρός και λαός, εργάζονται για την ευτυχία του λαού.

Για την εκπλήρωση του επιτακτικού καθήκοντος στη σημερινή τεταμένη διεθνή κατάσταση ή Άγία μας Εκκλησία καταβάλλει προσπάθειες στο έργο για την ειρήνη στον κόσμο, σύμφωνα με τα λόγια του Σωτήρος «Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, οι υίοι Θεού κληθήσονται» (Ματθ. 5,9).

Σ' αυτή τη σημαντική για μένα ήμέρα, καθώς φέρνω στην μνήμη μου τα περασμένα χρόνια, συνειδητοποιώ πώς δεν είμαι χωρίς παραλείψεις στη ζωή και στο λειτούργημά μου, και για το καλό το όποιο έχω κάνει και τις ύποχρεώσεις μου πού έχω εκπληρώσει, θά πώ τα λόγια του Αποστόλου Παύλου, πώς με την εύλογία του Θεού έκανα αυτό πού έχω κάνει (Α΄ Κορ. 15,10). «Ευλόγει ή ψυχή μου τον Κύριον και μή επιλανθάνου πάσας τάς αντιποδώσεις αυτού» (Ψαλμ. 102,2).

Μετά τις βαθιές μου ευχαριστίες στο Θεό, γιατί «παρα Κυρίου τά διαθήματα άνθρωπον κατευθύνεται» (Ψαλμ. 36,23), εκφράζω εγκάρδια εύγνωμοσύνη σε όλους, και είναι τόσο πολλοί, πού με τις συμβουλές και το παράδειγμά τους, με το άμεσο ενδιαφέρον και τις προσεγγές τους, με βοήθησαν στη ζωή, στην πνευματική μου ανάπτυξη και στο λειτούργημά μου.

Έκφράζω μεγάλη εύγνωμοσύνη στους συλλειτουργ-

γούς μου Ἀρχιερεῖς, μέλη τῆς Ἱεραῦς Συνόδου γιὰ τὴ συνεργασία τους ὅπως καὶ σιὸς θεοφιλεσιτάτους Ἐπισκόπους, τοὺς ἱερεῖς καὶ ὄλους τοὺς συνεργάτες μου, σὲ ὄλους τοὺς τομεῖς τοῦ Ἀμπελώνος Ἰ. Χριστοῦ.

Ἐκφράζω ὀλόφυρη εὐγνωμοσύνη σιὸν προκαθήμενο τῆς Ἁγίας Ρωσικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὸν Ἁγιώτατο Μόσχα καὶ πάσης Ρωσίας πολυσεβασιο Πατριάρχη Ποιμένα, γιὰ τὴν ὑψηλὴ τιμὴ τὴν ὀποῖαν μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ νὰ πάρει προσωπικὰ μέρος σιὴ δική μας γιορτὴ καὶ γιὰ τὸ θεομὸ χαιρετιστήριο λόγο, ὅπως καὶ τοὺς δικούς του συνεργάτες καὶ συνοδούς.

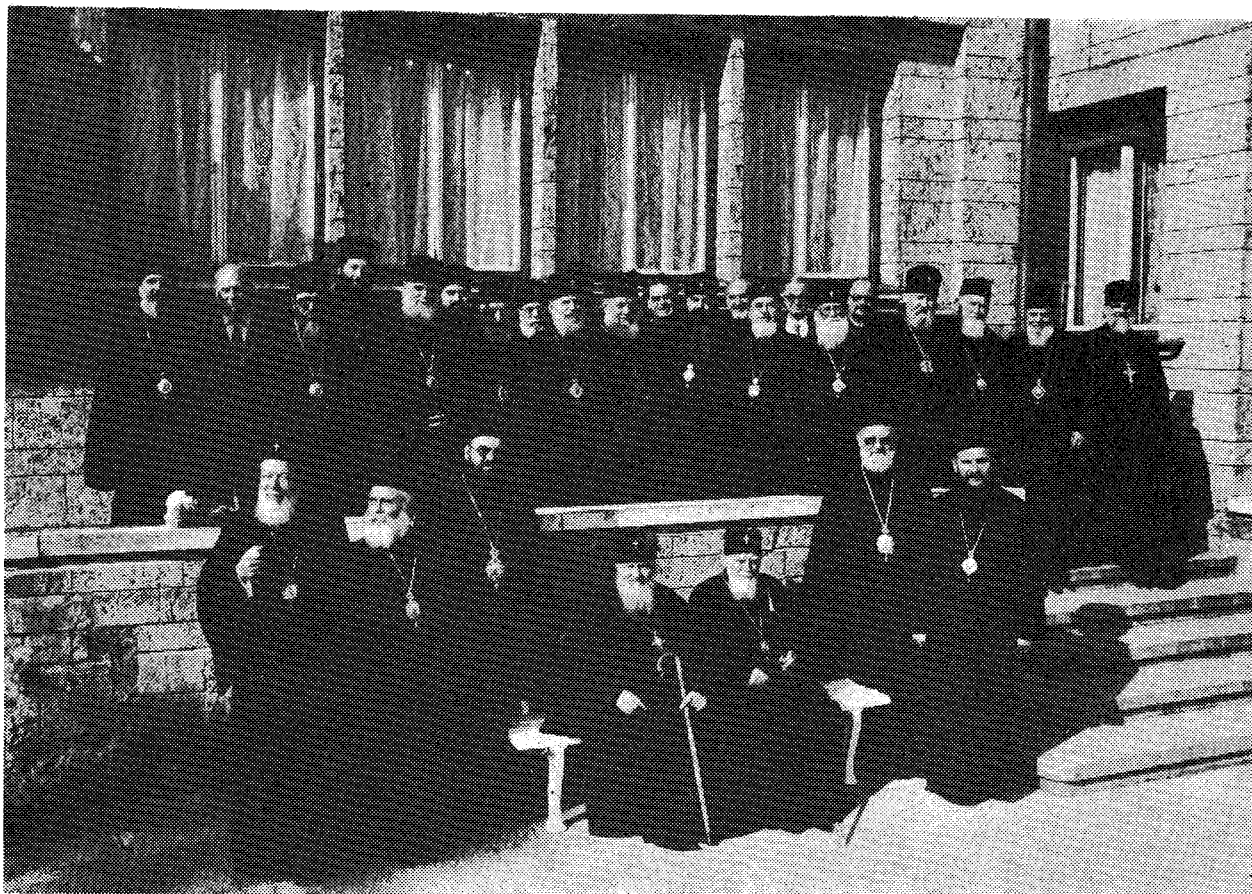
Εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας γιὰ τὴ συμμετοχὴ καὶ τὴς φιλόφρονες προσφωνήσεις τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἁγίων Ὁρθόδοξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν: Τὴν Ἀὐτοῦ Πανεορότητα, τὸν Ἐπίσκοπο Νίσης Εἰρηναῖο, ἀρχηγὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἁγίας Σεροβικῆς Ἐκκλησίας, τὴν Ἀὐτοῦ Σεβασμιότητα, τὸν Μητροπολίτη Μολδαβίας καὶ Σαντοβάδας Θεόκτιστο, ἀρχηγὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἁγίας Ρουμανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὴν Ἀὐτοῦ Σεβασμιότητα, τὸν Μητροπολίτη Νεαπόλεως κ. Διονύσιον, ἀρχηγὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἀ-

γίας Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τοὺς προκαθημένους τῶν δικῶν τους Ἐκκλησιῶν.

Εἶμαι συγκινημένος ἀπὸ τὰ ὠραῖα λόγια, τὸν ἐγκάρδιο χαιρετισμὸ καὶ τὴς καλῆς εὐχῆς τῆς Ἱεραῦς Συνόδου, ἐκφρασμένα σιὸ λόγο τῆς Ἀὐτοῦ Σεβασμιότητος, τοῦ Μητροπολίτου Νευροκοπίου Ποιμένος, τὰ ὀποῖα δέχομαι ποῖν ἀπὸ ὄλα σὰν δεῖγμα ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἡλικία τῆς ζωῆς μου ποῦ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια ποῦ Σοφοῦ προστάθησα ἵνα «ἐν ὀδοῖς δικαιοσύνης εὐρίσκονται» (Παροιμ. 16,3) καὶ αὐτὰ τὰ λόγια τὰ μεταφέρω καὶ σιὴ δική μας συνεργασία.

Εὐχαριστῶ ποῖν τὴν Προεδρία τοῦ Κράτους τῆς Ἀ. Δ. τῆς Βουλγαρίας γιὰ τὴν τιμὴ τὴν ὀποῖα μοῦ ἔκαμε μὲ τὸ ὑψηλὸ παράσημο «13 αἰῶνες Βουλγαρίας», γιὰ φιλοπατριωτικὴ καὶ εἰρηνοποῖδ δράση, τὸ ὀποῖο παράσημο τὸ μοιράζομαι μὲ τὴν Ἱερά Σύνοδο, τοὺς Ἐπισκόπους, τὸν Κλῆρο καὶ τὰ πνευματικά μας τέκνα.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὰ καλὰ αἰσθημάτα καὶ γιὰ τὰ ἐνθαρρυντικά λόγια καὶ ὄλους ἐκείνους οἱ ὀποῖοι ἔ-

Οἱ Πατριάρχαι Μόσχα καὶ Βουλγαρίας μετὰ τῶν μελῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσίας, Σεροβίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος, ὄς καὶ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας πρὸ τῆς κατοικίας τοῦ Πατριάρχου Βουλγαρίας εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ντραγκαλεῖτσου.

δειξαν εκτίμηση πρὸς τὸ πρόσωπό μου, ὡς καὶ γιὰ τὶς προσευχὲς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ θεωρῶ ὅτι ἀναφέρονται ὄχι μόνο πρὸς τὸ ταπεινὸ μου πρόσωπο, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ ὅλα πρὸς τὸ ὑψηλὸ λειτούργημά μου: «Ὁ δεχόμενος τὸν προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου (δηλ. ὅποιος τὸ ἐκτιμᾷ γιὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸ λειτούργημά του) μισθὸν προφήτου λήψεται» (Ματθ. 10,41), λέγει ὁ Ἰησοῦς.

Ἔχω ἀνάγκη καὶ ἐκζητῶ τὶς προσευχὲς καὶ τὴ συμπαράστασή σας, γιὰ νὰ συνεχίσω, μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ βοήθειά Του, τὸ λειτούργημά μου, τὸ ὁποῖο Ἐκείνος μοῦ ἀνέθεσε: «Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ» (Ψαλμ. 33,4).

«Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος» (Β' Πέτρ. 3,18).

Μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς Δοξολογίας ἅπαντες κατηνύθησαν εἰς τὸ Συναδικὸν Μέγαρον, εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ ὁποίου προσεφώνησε τὸν Μακ. Πατριάρχην Σόφιας κ. Μάξιμον, ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ἐξοχώτατος Ἐπιτροπὸς Ἐξωτερικῶν καὶ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων κ. Lyubomir Popov ἐπίδοξος ἅμα Αὐτῷ τὸ μετάλλιον τῆς τεσσαρακοστῆς ἐπετείου τῆς Σοσιαλιστικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸ αὐτὸ μετάλλιον ἐπέδωσε καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς Μητροπολίτας τοῦ Πατριαρχείου Βουλγαρίας. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Προκαθήμενος τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἠχαρίστησε τὸν κ. Ἐπιτροπὸν διὰ τὴν προσγενομένην Αὐτῷ τιμὴν, τόνισας ὅτι ἡ τιμὴ αὕτη ἀντανακλᾷ εἰς ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας. Ἀκολούθως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νευροκοπίου κ. Ποιμὴν ἐπέδωσε εἰς τὸν ἑορτάζοντα Πατριάρχην, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ ἀνώτατον παράσημον τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας «Ὁ Ἅγιος Βασιλεὺς Βόρις ὁ Βαπτιστῆς» καὶ διάφορα δῶρα. Ἔτα, λαβὼν τὸν λόγον, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Στάρας Ζαγόρας κ. Παγκράτιος, Πρόεδρος τῆς Συναδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, ἀνέφερεν ὅτι πλείστοι ἐκπρόσωποι τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ ἦσαν ἐγγεγραμμένοι διὰ νὰ προσφωνήσουν τὸν τιμώμενον Πατριάρχην ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὥρα εἶχε παρέλθει, ἀπεφασίσθη νὰ ληφθοῦν τὰ σχετικὰ κείμενα τῶν προσφωνήσεων καὶ νὰ ἀγνωστοῦν εἰς τὴν πρώτην συνεδρίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ ταῦτα δευτερολογῶν ὁ Μακ. Πατριάρχης ἠχαρίστησε καὶ αἰθὶς ἅπαντας τοὺς τιμήσαντας Αὐτόν.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας παρετέθη ἐπίσημον γεῦμα εἰς τὸ ἐστιατόριον «PANORAMA», τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ Λαϊκοῦ Ἀνακτόρου τοῦ Πολιτισμοῦ «L'UDMILA ZHIVKOVA». Εἰς τὸ γεῦμα τοῦτο παρεκάθησαν περίπου διακόσια ἄτομα, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ ὡς ἄνω Ἐπιτροπὸς Ἐξωτερικῶν, ἄλλοι Κρατικοὶ παράγοντες καὶ ἐκπρόσωποι τῆς Το-

πικῆς Αὐτοδιοικήσεως καὶ διαφόρων Ὁργανισμῶν καὶ Σωματείων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος ἀντηλλάγησαν θερμαὶ προπόσεις μεταξὺ τοῦ Ἐπιτροπῶν Ἐξωτερικῶν κ. Lyubomir Popov, τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Angel Balevski, Μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Προεδρίας τοῦ Κράτους, καὶ τοῦ Μακ. Πατριάρχου Σόφιας καὶ πάσης Βουλγαρίας κ. Μάξιμου. Οἱ κ.κ. Lyubomir Popov καὶ Angel Balevski ἐξῆραν τὴν προσφορὰν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν, καὶ ἐπεσήμαναν ἀφ' ἑνὸς μεν τὴν μεγάλην συμβολὴν Αὐτῆς εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἐθνικὸν ρόλον Αὐτῆς εἰς ἅπαντας τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας.

Τὸ γεῦμα ἠκολούθησε ξενάγησις εἰς τὸ Λαϊκὸν Ἀνάκτορον τοῦ Πολιτισμοῦ, τὸ ποῖον εἶναι ἕνα σύγχρονον, ὑπερπολυτελές, ἐξαώροφον κτίριον μὲ πολλὰς αἰθούσας, εἰς τὰς ὁποίας πραγματοποιοῦνται διεθνή καὶ τοπικὰ συνέδρια, διάφοροι πολιτιστικὰ ἐκδηλώσεις, διαλέξεις, σεμινάρια κ.λπ. Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ μεγαλύτερα αἴθουσα τοῦ πολιτιστικοῦ τούτου κέντρου, διὰ κινηματογραφικὰς προβολὰς, συναυλίας κ.λπ., εἶναι χωρητικότητος τεσσάρων χιλιάδων ἀτόμων. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο κτίριον ἀνηγέρθη ἐντὸς τῆς τριετίας 1978 - 1981.

Δευτέρα, 29 Ὀκτωβρίου 1984:

Τὴν προΐαν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου πᾶσαι αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Ἀντιπροσωπεῖαι ἐπισκέφθησαν προσκυνηματικῶς τὴν Γυναικεῖαν Ἱ. Μονὴν Ντραγκαλεύτσι, ὅπου ὑπάρχει πατριαρχικὴ κατοικία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποσύρεται ὁ Πατριάρχης δι' ἀνάπαυσιν, μελέτην καὶ περισυλλογήν. Ἡ Μονὴ αὕτη ἀπέχει 12 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Σόφιαν καὶ εὐρίσκεται ἐντὸς εἰδυλιακοῦ περιβάλλοντος. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μονὴν ὁ ἑορτάζων Πατριάρχης παρέθεσε πλουσίαν τράπεζαν, εἰς τὴν ὁποίαν παρεκάθησαν ἅπαντα τὰ Μέλη πασῶν τῶν Ἀντιπροσωπειῶν καὶ πλείστοι Βούλγαροι Ἱεράρχαι. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ὁ Βούλγαρος Προκαθήμενος ἠχαρίστησε καὶ πάλιν δι' ὀλίγων τὰς ξένας Ἀντιπροσωπεῖας, διότι αἱ Ἐκκλησῖαι αὐτῶν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσέφερον εἰς ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν Μελῶν αὐτῶν διάφορα δῶρα. Ἐπὶ πλέον, διὰ τῆς Ἀντιπροσωπεῖας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπέστειλε δῶρα πρὸς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας τὰ Μέλη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀντιπροσωπειῶν, Βούλγαροι Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὶ Κληρικοὶ καὶ πολλοὶ Λαϊκοὶ παρηκολούθησαν εἰς τὴν εὐρύχωρον αἴθουσαν διαλέξεον τοῦ Πατριαρχικοῦ Μεγάρου Συναυλίαν ἐκκλησιαστικῶν ὑμνων, δοθεῖσαν μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν, ὑπὸ τῆς Χορωδίας τῶν Ἱερέων τῆς Σόφιας καὶ τῆς Μεικτῆς Χορωδίας τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Ἀλεξάνδρου Νέβσκι. ἠκολούθησε προβολὴ κινηματογραφικῆς ταινίας ἀπὸ τὰς κατὰ τὸ ἔτος 1983 πραγματοποιηθείσας

εορτάς και πανηγυρικάς εκδηλώσεις ἐπὶ τῇ τριακονταετία ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ Πατριαρχείου Βουλγαρίας, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχον Προκαθήμενοι καὶ Ἐκπρόσωποι Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ Χριστιανικῶν Δογμάτων καὶ Ὁμολογιῶν. Εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτάς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἶχον ἐκπροσωπήσει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου κ. Ἰωάννης καὶ ὁ ἀείμνηστος ἤδη Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλωπιάς κυρὸς Καλλίνικος.

Τ ρ ί τ η, 30 Ὀ κ τ ω β ρ ί ο υ 1984:

Συμφώνως πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Βουλγαρίας καταρτισθὲν πρόγραμμα, ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτο ἐλευθέρα καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐκάστη Ἀντιπροσωπεία ἠκολούθησε διάφορον τοιοῦτον.

Αἱ Ἀντιπροσωπείαι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος, συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Λόβετς κ. Γρηγορίου καὶ Σλίβεν κ. Ἰωαννικίου, μετέβησαν εἰς τὴν Γυναικεῖαν Ἱ. Μονὴν Ἁγίας Σκέπης Σάμοκοβ. Ἡ πόλις τοῦ Σάμοκοβ, τελούσα ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου ὡς Μητροπολίτου Σόφιας, εὐρίσκειται 50 χλμ. βορείως τῆς Βουλγαρικῆς πρωτεύουσας. Ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Σκέπης ἰδρύθη πρὸ διακοσίων περίπου ἐτῶν καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐλειτούργει ἐν αὐτῇ Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, ἣτις, ἐν συνεχείᾳ, μετεφέρθη εἰς Σόφριαν καὶ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τῆς σημερινῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Σόφιας. Παλαιότερον ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐμόναζον 200 περίπου Μοναχαί, ἐνῶ σήμερον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται μόλις εἰς 7.

Ἀκολούθως ἐγένετο προσκύνημα εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Σάμοκοβ, ἐνθα τὰ Μέλη τῶν δύο Ἀντιπροσωπειῶν ἐξαναγῆθησαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἐφημερίου, ὅστις τυγχάνει καὶ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν πόλιν Σάμοκοβ, καὶ ἐθαύμασαν τὸ ὑπέροχον ξυλόγλυπτον Τέμπλον καὶ τὰς σπουδαίας ἱερὰς αὐτοῦ Εἰκόνας, καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα Μοναχῶν ἐξ Ἁγίου Ὄρους.

Μετὰ τὴν προσκυνηματικὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν ὡς ἄνω Ἱερὸν Ναὸν, παρετέθη γεῦμα εἰς τὸ ἐστιατόριον ξενοδοχείου τοῦ χιονοδρομικοῦ Κέντρου Βορονες (10 χλμ. ἔξωθεν τῆς πόλεως Σάμοκοβ). Κατ' αὐτὸ ἐπεκράτησε θερμοτάτη ἀδελφικὴ ἀτμόσφαιρα, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο νὰ λάβουν τὸν λόγον καὶ νὰ ἐγείρουν ἐγκαρδίους προπόσεις ἀπαντες οἱ παρόντες ἐκπρόσωποι τῶν τριῶν Ἐκκλησιῶν (Ρουμανίας, Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος) καὶ νὰ εὐχηθῶν, μετὰξὺ ἄλλων, καὶ ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως τῶν Προκαθημένων Αὐτῶν.

Τὸ ἐσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν τῆς Σόφιας τὸν Ἕλληνα Πρέσβην κ. Ἰωάννην Μπουρλογιάννην, ὁ ὁποῖος τὴν ἐδέχθη λίαν φιλοφρόνως καὶ συνεζήτησε μετ' αὐτῆς ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν.

Εἶτα παρετέθη εἰς τὸ ἐστιατόριον τοῦ ξενοδοχείου τῆς διαμονῆς τῶν Ἀντιπροσωπειῶν ἀνεπίσημον ἀποχαιρετιστήριον δεῖπνον, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἀντηλλάγησαν θερμαὶ προπόσεις μετὰξὺ τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν Μόσχας κ. Ποιμένος καὶ Σόφιας κ. Μαξίμου. Μετὰ τὸ δεῖπνον ἅπαντα τὰ Μέλη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀντιπροσωπειῶν ἀπεχαιρέτισαν τὸν ἐορτάζοντα Προκαθήμενον τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἠψυχάρησαν διὰ τὴν πλουσίαν καὶ ἀβραμιαίαν φιλοξενίαν καὶ τοῦ ἠψυχήθησαν καὶ αἰθίς «ἔτη πολλὰ» ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας καὶ συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τ ε τ ά ρ η, 31 Ὀ κ τ ω β ρ ί ο υ 1984:

Τὴν πρωΐαν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντιπροσωπεία ἐπεσκέφθη τὴν Σταυροπηγιακὴν Μονὴν Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρίλας, ὅπου τὴν ἀνέμενεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νευροκοπίου κ. Ποιμῆν. Μετὰ τὸ προσκύνημα εἰς τὸ Καθολικὸν καὶ τὴν ξενάγησιν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ τοὺς λοιποὺς χώρους τῆς Ἱ. Μονῆς, ὁ Καθηγούμενος αὐτῆς Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Γαλακτίων παρέθεσε γεῦμα, μετὰ τὸ ὁποῖον ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεχώρησε, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω Σεβ. Μητροπολίτου.

Μετὰ σύντομον ἐπίσκεψιν εἰς τὸ Μέγαρον τῆς Ἱερῶς Μητροπόλεως Νευροκοπίου εἰς τὴν πόλιν Μπλαγκόεφφραδ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἔδρα τῆς ἐν λόγῳ Μητροπόλεως, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντιπροσωπεία ἐπέστρεψεν ὀδικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα πλήρης ἀρίστων ἐντυπώσεων.

***

Ὁ ἐορτασμὸς τῆς 70ῆς ἐπετείου τῶν Γενεθλιῶν τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος τοῦ Πατριάρχου Σόφιας καὶ πάσης Βουλγαρίας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παρουσίαν ἐν Σόφριᾳ Ἀντιπροσωπειῶν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐγράφη, τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ συμμετοχὴ δι' Ἀντιπροσωπειῶν τῶν ἀνωτέρω Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας εἶναι μία ἀπόδειξις τῆς μετὰξὺ Αὐτῶν ὑφισταμένης ἐνότητος καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ ἐκτιμῆσεως, ὑπῆρξε δὲ μία ἀκόμη εὐκαιρία διὰ τὴν περαιτέρω σύσφιγξιν τῶν ὑφισταμένων μετὰξὺ Αὐτῶν ἀδελφικῶν δεσμιῶν.

Τοιοῦτου εἶδους ἐορταστικαὶ ἐκδηλώσεις δὲν προϋθύνον μόνον τὴν ὑπάρχουσαν ἐνότητα μετὰξὺ τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ συντελοῦν εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν δεσμιῶν φιλίας καὶ καλῆς γειτονίας μετὰξὺ τῶν Λαῶν τῶσον τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ὅσον καὶ τῆς εὐρύτερας περιοχῆς αὐτῆς.

Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Σόφιας καὶ πάσης Βουλγαρίας κ. Μαξίμου, ὁ ὁποῖος παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλωθῶν καὶ ἐκφρασθῶν, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, τὰ αἰσθήματα ἀγάπης, φιλίας καὶ ἐνότητος μετὰξὺ ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, εἶψαν τὰ ἔτη ἀμύπολλα, ὑγιεινὰ καὶ πανευφρόσυνα διὰ τὸ καλὸν τῆς χεμαζομένης ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Βουλγαρικοῦ Λαοῦ.

† Ὁ Σεργῶν καὶ Νιγρίτης ΜΑΞΙΜΟΣ

Η ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΘΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν πολὺς παρ' ἡμῶν γίνεται λόγος περὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ τοῦ παραδοσιακοῦ χαρακτήρος τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας, προβάλλεται δὲ εὐλόγως ἡ ἀπαίτησις πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὰς ρίζας αὐτῶν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀποστολικὴν καὶ Πατερικὴν Παράδοσιν καὶ Ὀρθοδοξίαν, εὐκαιρὸν καὶ λυσιτελὲς κρίνομεν, ὅπως ὑπομνησθῇ ἐνταῦθα ἡ περὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως ἡ ἀκριβέστερον περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν «παραδόσεων καὶ ἐθῶν» διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἥτις φρονοῦμεν ὅτι ἐπιβάλλεται ὅπως ἐμπνέη καὶ ἐπηρεάζῃ καὶ τὴν σύγχρονον ὀρθόδοξον θεολογικὴν σκέψιν, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν.

Ὡς γνωστὸν, διακρίνων ὁ σοφὸς οὗτος Διδάσκαλος μεταξὺ τῶν δογμάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καὶ ἐθῶν, διδάσκει ὅτι «τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων Παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῶν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἅπερ ἀμφοτέρω τῶν αὐτῶν ἰσχύον ἔχει πρὸς τὴν εὐσεβειαν»¹. Διὰ τοῦτο ἀπέδιδεν ὑψίστην σημασίαν εἰς τὴν «Ἀποστολικὴν Παράδοσιν», τὴν τε «ἐγγραφον» καὶ τὴν «ἀγραφον», θεωρῶν ὡς «ἀποστολικὸν καὶ τὸ ταῖς ἀγράφοις παραδόσει παραμένειν»². Διότι καὶ αὗται παρεδόθησαν «ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς Παραδόσεως», καὶ μάλιστα «τὰ πλεῖστα τῶν μυστικῶν ἀγράφων ἡμῶν ἐμπολιτεύεται». Τοῦτο συνέβη, ἐπειδὴ «οἱ ἐξ ἀρχῆς διαταξάμενοι, παραδιδόντες τοῖς ἐφεξῆς, συμπροϊούσης αἰεὶ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς τῆς συνηθείας ταῖς Ἐκκλησίαις ἐγκατερίζωσαν» ταύτας³. Κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον, πᾶν ὅ,τι παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων γραπτῶς ἢ προφορικῶς ἀποτελεῖ τοῦτο μὲν τὴν γραπτὴν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τὴν ἁγίαν Γραφήν, τοῦτο δὲ τὴν ἀγραφον καὶ προφορικὴν Παράδοσιν αὐτῆς, τὴν ἄλλως γνωστὴν ὡς ἱερὰν Παράδοσιν, δαψιλεστέραν οὖσαν κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς προηγουμένης. Λοιπὸν «τοσαύτων ὄντων ἀγράφων καὶ τοσαύτην ἔχοντων τὴν ἰσχύον εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον»⁴,

ἐπιβάλλεται σεβασμὸς τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ φερομένων «ἀγράφων παραδόσεων καὶ ἐθῶν». Τοῦτο πολλῶ μᾶλλον ἰσχύει προκειμένου περὶ τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἢ τῆς λειτουργικῆς παραδόσεως ἢ τῆς «λειτουργικῆς ἀσκήσεως τῆς Ἐκκλησίας». Ἀρχικῶς ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰ πάντα ἐκυκλοῦντο ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ Ἐκκλησίᾳ ὡς προφορικὴ Παράδοσις Ἀποστολική, ἥς μικρόν τι μόνον τμήμα ἤρξατο βαθμηδὸν γραφόμενον καὶ ἀποτελέσαν τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπον προφορικῶς μετεδίδετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καὶ ἐθῶν.

Ἀλλὰ ποῖαι εἶναι αἱ «ἀγραφοὶ παραδόσεις» ἢ τὰ «ἀγραφα τῶν ἐθῶν» ἢ τὰ «ἀγραφοὶ καὶ ἀπόρητος» περὶ τινῶν δογμάτων καὶ μυστηρίων; Καὶ ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἀπαντᾷ. «Οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρώτου μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικίως κατασημαίνεσθαι τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῶν καταλέλοιπεν;... Εὐλογοῦμεν δὲ τὸ τε ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον ἀπὸ ποῖων ἐγγράφων; Οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; Τί δέ; αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξεν; Τὸ δὲ τρίς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν; Ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; Οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδαγμένοι, τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ διασώζεσθαι; Ἄ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἕξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν ἐκθριαμβεύειν ἐν γράμμασιν;... Οἱ τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἀρχῆς διαθεσμοθετήσαντες Ἀπόστολοι καὶ Πατέρες ἐν τῷ κεκρυμμένῳ καὶ ἀφθέγκτῳ τῷ σεμνῶν τοῖς μυστηρίοις ἐφύλασσον. Οὐδὲ γὰρ ὅπως μυστήριον τὸ εἰς τὴν δημῶδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἔκφορον. Οὗτος ὁ λόγος τῆς τῶν ἀγράφων παραδόσεως, ὡς μὴ καταμεληθεῖσαν τῶν δογμάτων τὴν γνώσιν εὐκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνήθειαν. Ἄλλο γὰρ δόγμα καὶ ἄλλο κήρυγμα. Τὸ μὲν γὰρ σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται... Ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, τὰ

1. Περὶ Ἀγίου Πνεύματος 27,66, PG 32, 188. BEΠ 52, 286.

2. Αὐτόθι 29,71, PG 32, 200. BEΠ 52, 292.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι 27, 67, PG 32 193. BEΠ, 52, 289.

ἄγραφα τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια διηγούμενον. Ἐδὲ τ' ἄλλα· αὐτὴν δὲ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἄγιον Πνεῦμα ἐκ ποίων γραμμῶν ἔχομεν;...»⁵.

Ἄξιον ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἶναι, ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἀναγνωρίζων τὴν μεγάλην σπουδαιότητα οὐ μόνον τῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔθῶν, ἐχρησιμοποιοῦ εὐρέως ἀμφοτέρω ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἀντιαιρετικοῖς ἀγῶσιν αὐτοῦ. Οὕτω περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἔθῶν, ἐν συναφεῖᾳ μάλιστα πρὸς τοὺς «θεσμούς» τῆς Ἐκκλησίας, γράφει. «Πρῶτον μὲν οὖν, ὃ μέγιστον ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ, τὸ παρ' ἡμῖν ἔθος, ὃ ἔχομεν προβάλλειν, νόμου δύναμιν ἔχον, διὰ τὸ ὑφ' ἁγίων ἀνδρῶν τοὺς θεσμούς ἡμῖν παραδοθῆναι, οὕτως ὥστε εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον εἰπεῖν ἦν, ἐξήρκει τὸ ἔθος πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ φυλακὴν»⁶. Προέβαλλε λοιπὸν πάντοτε τὰ ἔθῃ καὶ τὰς παραδόσεις καὶ τὴν «μαρτυρίαν τῶν Πατέρων» κατὰ τῶν αἰρετικῶν τῆς ἐποχῆς του, οἵτινες ἀπέρριπτον, καὶ πάντοτε ἀπορρίπτουσι, «τὴν ἄγραφον τῶν Πατέρων μαρτυρίαν, ὡς οὐδενὸς ἀξίαν», ἐπιδιώκοντες «τὸ στερῆμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως κατασεῖσαι, ἐκ τοῦ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν ἐδαφισθεῖσαν ἀφανισθῆναι. Διὰ τοῦτο, ὡς τῶν χρεωφειλετῶν οἱ δῆθεν εὐγνώμονες, τὰς ἐκ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεις ἐπιβοῶνται, τὴν ἄγραφον τῶν Πατέρων μαρτυρίαν, ὡς οὐδενὸς ἀξίαν ἀποπειρόμενοι»⁷. Ἄλλ' οὕτως, ἀπορρίπτοντες τὴν ἄγραφον καὶ προφορικὴν παράδοσιν καὶ «τὰ ἄγραφα τῶν ἔθῶν», ὡς ἤττονος σημασίας, ἀποστεροῦμεν τὸ Εὐαγγέλιον μεγάλου καὶ οὐσιώδους τμήματος τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ καὶ «ζημιοῦμεν εἰς αὐτὰ τὰ καιρία» τὴν ἀποκεκαλυμμένην ἀλήθειαν. «Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἔθῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καιρία ζημιοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα»⁸. Ἡ ἄγραφος παράδοσις εἶναι ἰσοστάσιος καὶ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν γραπτὴν τῆς αὐτῆς, φέρουσα ἐρμηνευτικὸν καὶ συμπληρωματικὸν χαρακτῆρα τῆς ἁγίας Γραφῆς. Τούτων οὕτως ἔχόντων, συνίστα «μὴ ὀκνεῖν τὸν λόγον διακονεῖν, τὸν ἐκ τῆς τῶν Πατέρων Παραδόσεως πρὸς ἡμᾶς ἀκολουθία μνήμης διασωθέντα»⁹, «ὅτι οὐ δεῖ ἕτεροδιδασκαλούντων καὶ νεωτεροποιῶν ἀνέχεσθαι», ἀλλὰ καταπολεμεῖν πᾶσαν αἵρεσιν καὶ «νεωτεροποιῶν» καὶ

καινοτομίαν τῶν παραδεδομένων¹⁰. Τοιαύτης οὐσης τῆς σημασίας τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς διδασκομένων δογμάτων καὶ παραδόσεων, «χρὴ ἀπαράβατον μένειν αἰεὶ τὴν ἐν τῇ ζωοποιῶ χάριτι διδομένην Παράδοσιν... ὥστε τὸ προσθεῖναι τι ἢ ἀφελεῖν ζωῆς ἐστὶ τῆς αἰδίου προδήλως ἐκπτώσις»¹¹. Καθ' ὅσον πράγματι εἶναι «φανερὰ ἐκπτώσις πίστεως καὶ ὑπερηφανείας κατηγορία ἢ ἀθετοῦντι τῶν γεγραμμένων ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων»¹². Ἐπομένως «ἀπαράβατος» καὶ ἀναλλοίωτος πρέπει νὰ διαφυλάσσεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἱερὰ Παράδοσις, ὅπως καὶ ἡ ἁγία Γραφή, καθ' ὅσον ἀμφοτέραι ἔχουσι κοινὴν τὴν πηγὴν καὶ αὐθεντίαν, δῆλα δὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, τὴν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς λεγομένην «Ἀποστολικὴν Παράδοσιν».

Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ διευκρινισθῇ, ὅτι ἐξαιρῶν ὁ Πατὴρ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν γενικῶς ὡς πηγὴν τῆς πίστεως, οὐδόλως ὑποτιμᾷ καὶ τὴν ἑτέραν πρωτεύουσαν καὶ ἰσοστάσιον πηγὴν αὐτῆς, δῆλα δὲ τὴν ἁγίαν Γραφήν, διδάσκων «ὅτι δεῖ πᾶν ρῆμα ἢ πρᾶγμα πιστοῦσθαι, τῇ μαρτυρίᾳ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς»¹³. Ἐπομένως ἐν πάσῃ δογματικῇ ἢ ἄλλῃ διαφωνίᾳ κἠ θεόπνευστος ἡμῖν διαστησάτω Γραφή· καὶ παρ' οἷς ἂν εὐρεθῇ τὰ δόγματα συνωδὰ τοῖς θείοις λόγοις, ἐπὶ τούτοις ἤξει πάντως τῆς ἀληθείας ἡ ψῆφος»¹⁴. Μεῖζον δὲ κύρος καὶ αὐθεντίαν ἀνεγνώριζεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα τῶν δογμάτων καὶ τῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας. «Δυσωπητικὰ γὰρ πως τὰ παλαιὰ τῶν δογμάτων, οἰοεὶ πολιᾶ τινι τῇ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα»¹⁵. Διὰ ταῦτα ἐστήριξε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐπὶ τε τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἀρχαίας ἱερᾶς Παραδόσεως. «Πίστιν δὲ ἡμεῖς οὔτε παρ' ἄλλων γεγραμμένων ἡμῖν νεωτέρων παραδεχόμεθα, οὔτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδίδουσι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα ποιήσωμεν τὰ τῆς εὐσεβείας ρήματα· ἀλλ' ἄπερ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσιν ἡμᾶς διαγγέλλομεν. Ἔστι τοίνυν ἐκ Πατέρων ἐμπολιτευομένη τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἡ γραφεῖσα παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων πίστις τῶν κατὰ τὴν Νίκαιαν συνελθόντων»¹⁶. Τὴν

10. Ἡθικά, ἕρος 40, BEΠ 53, 70.

11. Περὶ Ἁγίου Πνεύματος 12,28, PG 32, 117. BEΠ 52, 253.

12. Περὶ πίστεως 1, PG 31, 677-680.

13. Ἡθικά, 26, 1, PG 31, 744, BEΠ 53, 61.

14. Ἐπιστολή 189, 3, PG 32, 688, BEΠ 52, 292.

15. Περὶ Ἁγίου Πνεύματος 29, 11, PG 32, 200. BEΠ 52, 292.

16. Ἐπιστολή 140, 2, PG 32, 588. BEΠ 55, 167-168. Πρβλ. καὶ Περὶ Ἁγίου Πνεύματος 27, 67, PG 32, 193.

5. Αὐτόθι 27, 66-67, PG 32, 190. BEΠ, 52, 287-288.

6. Ἐπιστολή 160, 2, PG 32, 624. BEΠ 55, 183.

7. Περὶ Ἁγίου Πνεύματος 10,25, PG 32, 112. BEΠ 52, 251.

8. Αὐτόθι 27, 66, PG 32, 188. BEΠ 52, 286-287.

9. Αὐτόθι, 30, 79, PG 32, 217. BEΠ 52, 300.

ὀρθόδοξον δὲ ταύτην καὶ «ἀρχαίαν πίστιν» παρελάβομεν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ διὰ τοῦτο «ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ δοξολογεῖν» ἐδιδάχθημεν καὶ ὡς δόγματα «ἐκεῖνα ὁμολογεῖν, ἃ παρελάβομεν παρὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις καινοτομίαν διαφεύγειν»¹⁷. Ἐπὶ πλέον ἀπέριπτε πᾶσαν διάκρισιν τῶν δογμάτων εἰς «μεγάλα» καὶ εἰς «μικρά» δόγματα, καθ' ὅσον ἡ δογματικὴ πίστις ἀποτελεῖ ἐνιαῖόν τι καὶ ὀργανικὸν ὅλον, ἄλλως ὀδηγοῦνται οἱ διακρίνοντες αὐτὰ εἰς αἰρέσεις. Πρὸς ὑπεράσπισιν δὲ τῶν ὀρθόδοξων δογμάτων, καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἀμφισβητουμένου τότε ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν τριαδικοῦ τοιοῦτου, ἐπεκαλεῖτο πρῶτον τὴν ἁγίαν Γραφήν καὶ εἶτα τὴν ἱερὰν Παράδοσιν παραινῶν· «δυσωπεῖτω σε ἡ Παράδοσις· ὁ Κύριος οὕτως ἐδίδαξεν, Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν, Πατέρες διετήρησαν, Μάρτυρες ἐβεβαίωσαν»¹⁸. Καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν ἐπέδωκε τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ὀρθόδοξων μετὰ τῶν χριστολογικῶν καὶ πνευματολογικῶν αἰρέσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὑποδεικνύων αὐταῖς. «Εἰ μὲν ἐβούλοντο πάντες... μηδὲν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Εὐαγγελίου παρεγγεῖρειν, τῇ δὲ Παράδοσι τῶν Ἀποστόλων καὶ τῇ ἀπλότῃ τῆς πίστεως ἐξαρκεῖσθαι, οὐδὲν ἂν ἡμῖν ἔδει λόγων ἐν τῷ παρόντι»¹⁹.

Τέλος ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου περὶ τῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ «μυστικῆς παραδόσεως» τῶν μυστηρίων καὶ τινῶν δογμάτων καὶ παραδόσεων. Ταῦτα ἐδίδασκον καὶ ἐτέλουν ἐν τῇ θεῖᾳ λατρείᾳ οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες «ἀπὸ τῆς σιωπομένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες». Οὕτως «οἱ τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἀρχῆς διαθεσμοθετήσαντες Ἀπόστολοι καὶ Πατέρες ἐν τῷ κεκρυμμένῳ καὶ ἀφθέγκτῳ τῷ σεμνῶν τοῖς μυστηρίοις ἐφύλασσον. Οὐδὲ γὰρ ὅλος μυστήριον, τὸ εἰς τὴν δημῶδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἔκφορον. Οὗτος ὁ λόγος τῆς τῶν ἀγράφων παραδόσεως, ὡς μὴ καταμεληθεῖσαν τῶν δογμάτων τὴν γῶσιν εὐκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνήθειαν. Ἄλλο γὰρ δόγμα καὶ ἄλλο κήρυγμα. Τὸ μὲν γὰρ σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται. Σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια, ἣ κέχρηται ἡ Γραφή, δυσθεώρητον κατασκευάζουσα τῶν δογμάτων τὸν νοῦν πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων λυσιτελέσ...»²⁰. Διὰ

τοῦ τρόπου τούτου οἱ Πατέρες ἐτήρουν μακρὰν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοὺς ἀπίστους καὶ τοὺς ἀμυήτους καὶ τοὺς βεβήλους τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διδασκομένων καὶ τελουμένων, αὐτοὶ ἀντλοῦντες «ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδασμένοι, τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ διασώζεσθαι. Ἄ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν ἐκθριαμβεύειν ἐν γράμμασιν;»²¹. Ἐκ τῶν προειρημένων συνάγεται, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ἐν μέσῳ τοῦ διώκοντος αὐτὴν εἰδωλοκρατικοῦ κόσμου εὐρεθεῖσα καὶ σφοδρούς ἀγῶνας διεξαγαγούσα κατ' αὐτοῦ πρὸς ἐπιβίωσιν καὶ ἐπικρατήσιν, παρέδιδεν εἰς τοὺς πιστοὺς ἰνὰ τῶν δογμάτων καὶ τῶν μυστηρίων αὐτῆς μυστικῶς, ἐνῶ δημοσίᾳ ἐδίδασκε καὶ ἐτέλει τὰ ὑπόλοιπα καὶ τὰς μὴ ἐχούσας δογματικὸν καὶ μυστηριακὸν χαρακτῆρα διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις καὶ λειτουργικὰς ἱεροτελεστίας, διδάσκουσα καὶ ἀναπτύσσουσα ἅμα τὰ διάφορα ἡθικὰ ζητήματα. «Τὸ μὲν γὰρ δόγμα σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται»²², ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐλευθερὰν ἐρμηνείαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ εἰς ἡθικοπρακτικὰ, λειτουργικὰ καὶ ἄλλα θέματα, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἥτις, ὡς ἐλέχθη, κέκτηται ἐρμηνευτικὸν καὶ συμπληρωματικὸν τῆς ἁγίας Γραφῆς χαρακτῆρα²³.

Καθηγητῆς ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΑΡΜΙΡΗΣ

τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

21. Αὐτόθι.

22. Αὐτόθι, PG 32, 188. 189. BEΠ 52, 288.

23. Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὁ Χ. Κρικώνης παρατηρεῖ: «Διὰ τῶν φράσεών του «ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα», «τῆς σιωπομένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως», «τῆς ἀδημοσιεύτου καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας», ἣν... ἐν σιγῇ οἱ Πατέρες ἡμῶν διεφύλαξαν... τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ διασώζεσθαι» «οἱ Ἀπόστολοι καὶ Πατέρες ἐν τῷ κεκρυμμένῳ καὶ ἀφθέγκτῳ τῷ σεμνῶν τοῖς μυστηρίοις ἐφύλασσον» καὶ λοιπῶν παρομοίων διατυπώσεων, ὁ Μέγας Βασίλειος οὐδόλως ἐνοεῖ, ὅτι ταῦτα, πάντα παραδόθησαν «κρυφίως», ὅπερ θὰ ἀποτελεῖ κραυγαλέαν παρερμηνείαν, ἀλλ' ὅτι ταῦτα, ἀντιθέτως, θεσμοθετήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων, παρεδόθησαν εἰς τοὺς πιστοὺς διὰ τῶν μυστηρίων ἧτοι διὰ τῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ λειτουργικῶν συνηθειῶν καὶ χρήσεων, ὅπερ εἶναι ἡ ὀρθὴ ἀπόδοσις καὶ ἐρμηνεία αὐτῶν... Ἡ διατήρησις ὀρισμένων ἀγράφων παραδόσεων, ὡς ἦσαν κυρίως αἱ ἱεροτελεστία, ἦτο ἀναγκαῖα, διὰ νὰ ἀποφεύγηται ἡ βεβήλωσις αὐτῶν ἀπὸ τοὺς ἀμυήτους». (Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον, ἐν «Κληρονομία» 13 (1981) 160-161).

17. Ἐπιστολὴ 175, PG 32, 652-653, βλ. καὶ στ. 193. BEΠ 55, 197. Πρβλ. καὶ Περὶ πίστεως, λόγ. 14,1. BEΠ 57, 11-12.

18. Κατὰ Σαβελιανῶν, ὁμιλ. 24, 6, PG 31, 612. BEΠ 54, 222.

19. Ἀνατρεπτ. Ἀπολογ. Ἐκνομίου 1,1, PG 29, 497-500. BEΠ 52, 157.

20. Περὶ Ἁγίου Πνεύματος 27, 66. PG 32, 190. BEΠ 52, 287-288.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

«Ἐπεγράφημεν οἱ πιστοὶ ὀνόματι θεότητος...»

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐπιμόνου ἐρευνῆς ζητεῖ νὰ πληροφορηθῇ πᾶς φιλομαθὴς τὴν ρίζαν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον φέρει ὡς ἄτομον, ὡς οἰκογένεια, ὡς πολίτης. Ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ θαπτιστικοῦ τοῦ ὀνόματος. Διὰ ποῖον λόγον τοῦ ἐδόθη τὸ ὄνομα, διὰ τοῦ ὁποῖου προσφωνεῖται καὶ ποῖα ἡ ἔννοια αὐτοῦ. Ὅμοιως ἐρευνᾷ τὰ βᾶθη τοῦ γενεαλογικοῦ τοῦ δένδρου, τῆς οἰκογενειακῆς του καταγωγῆς, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἡ οἰκογένειά του τὸ ἐπώνυμον, διὰ τοῦ ὁποῖου ὀνομάζεται. Τέλος ἀναδιψᾷ τὰς σελίδας τῆς Ἑθνικῆς Ἱστορίας τῆς Πατρίδος του, ἀνατρέχων εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς λόγους, δι' ὧν ἐπῆρε τὸ ἔθνηκόν τοῦτο ὄνομα ἢ Πατρίς του. Ἔχει νὰ καυχᾶται, ἂν τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔχουν ἐνδοξὸν ἱστορίαν καὶ μακρὰν παράδοσιν.

Ἐπέρανω καὶ πέραν πάντων τῶν ὀνομάτων, τοῦ ἀτομικοῦ ἢ «θαπτιστικοῦ», τοῦ πατρωνύμου καὶ τοῦ ἔθνηκοῦ, ὑπάρχει καὶ ἕτερον ὄνομα. Τοῦτο ἔχαρίσατο τοῖς ἀνθρώποις οὐχὶ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεός. Εἶναι τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, τὸ ὄνομα «χ ρ ι σ τ ι α ν ὀ ς». Τὸ ὄνομα «χριστιανός» ἔφερον καὶ φέρουν ἑκαταμμύρια ἀνθρώπων, πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης. Δι' αὐτοῦ ὀνομάζονται πάντες οἱ λαβόντες διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ «χάρισμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν ἀδελφὸν ὁ πατήρ»¹. Ὡς ἐκ τούτου φέρομεν καὶ ἡμεῖς τὸ ὄνομα «χριστιανός», «οἱ πιστεύοντες καὶ θαπτισθέντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»². Αὐτὴ δὲ ἡ πίστις καὶ τὸ θάπτισμα μᾶς παρέχουν τὸ δικαίωμα, «ἵνα ὁμοθυμαδὸν καὶ ἐν ἑνὶ στόματι»³ ἀναφωνώμεν, «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...»⁴ ἀφοῦ «ἐν ἀγάπῃ προώρισεν ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν»⁵.

Πάντες «οἱ ἀφορώντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν»⁶, «ὡς πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀ-

δελφοῖς»⁷, ἀποτελοῦν τὴν χριστόλεκτον πληθύν, «γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸν εἰς περιποίησιν»⁸. Καταξιωθέντες λοιπὸν «ὀνόματος θεοῦ καὶ παθεῖν»⁹, νέου ὀνόματος, «ὄνομα καινὸν λέγεται τὸ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν»¹⁰ καὶ ἀνήκοντες πλέον εἰς τὴν ἐκλεκτὴν Ποίμνην, εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἔχομεν καθήκον νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐνδόξου τούτου ὀνόματος καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀπορροεῦσας ὑποχρεώσεις, διότι «νῦν ἐν πάντες ἔχομεν (ὄνομα), τὸ πάντων μείζον ἐκεῖνο, τὸ χριστιανοὶ προσαγορεύεσθαι... ἱκανὴ γὰρ αὕτη ἡ προσηγορία πασῶν μᾶλλον ἐκείνων ἡμᾶς διαναστῆσαι καὶ ποιῆσαι προθυμότερους πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν...»¹¹.

Χ ρ ι σ τ ι α ν ὀ ς: Λέξις γνωστὴ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ἄγνωστη ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον οὐ μόνον εἰς τοὺς ἔξω τῆς αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς Θρησκείας εὐρυσκαμένους ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοὺς ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται: ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα «χριστιανοί». «Ἐννοήσωμεν», λοιπὸν, «καὶ αἰδεσθῶμεν τῆς προσηγορίας τὸ μέγεθος»¹².

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΠΙΣΤΟΙ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ

Οἱ πρῶτοι δώδεκα ἄνθρωποι: ἐκλήθησαν πλησίον τοῦ Ἰησοῦ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ἰδίου, διὰ τῆς τιμητικῆς προσκλήσεως, «δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων»¹³ ἢ διὰ τῆς θείας προσταγῆς «ἀκολούθει μοι»¹⁴. Τοὺς ὀλιγαριθμοὺς τούτους ὀπαδοὺς του ὠνόμασεν ὁ Κύριος «ἀποστόλους»¹⁵ ὡς «πεμπομένους ὑπ' αὐτοῦ εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων, κηρῦξοντες ταῦτα, καὶ τοὺς

7. Ρωμ. η' 29.

8. Α' Πέτρ. β' 9.

9. Ἰγνατίου πρὸς Μαγνησίους I 36 B.E.II. τ. 2. σελ. 292.

10. Θεοδώρου Ἡρακλείας, Ἐκ τῆς εἰς Ἡσαΐαν Ἐξηγήσεως κεφ. LXII στ' 2 B.E.II. τ. 19, σελ. 152 στ. 8.

11. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ὁμιλία ΙΘ', παρ. 3.

12. Ἐνθα ἀνωτέρω.

13. Ματθ. δ' 19, 21.

14. Ματθ. θ' 9.

15. Λουκ. στ' 13.

1. Ρωμ. η' 15.

2. Μάρκ. ιστ' 16 καὶ Ματθ. κη' 18.

3. Ρωμ. ιε' 6.

4. Ματθ. στ' 9.

5. Ἐφεσ. α' 5.

6. Ἐβρ. ιβ' 2.

ἐξ ἐθνῶν ἀνθρώπους μᾶλλον αὐτῷ πιστεύειν»¹⁶. Ἐλαβον τὸ ὄνομα «μαθηταὶ αὐτοῦ»¹⁷, ὡς «μαθητεύσαντες παρ' αὐτῷ»¹⁸, ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀκούοντες αὐτὸν διδάσκοντα «ρήματα ζωῆς αἰώνου»¹⁹. Τοὺς ἀπεκάλεσε «φίλους»²⁰, καθ' ὅτι «πάντα ἃ ἤκουσε παρὰ τοῦ Πατρὸς του ἐγνώρισε αὐτοῖς»²¹. Ἐδωκε εἰς τοὺς πρώτους ὁπαδοὺς του καὶ πιστοὺς εἰς αὐτὸν τὰ ὀνόματα αὐτά, ἀναθέσας συγχρόνως εἰδικήν ἀποστολήν, ἱεράν καὶ κοσμοσωτήριον: «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει...»²².

Εἰς τοὺς πρώτους πιστοὺς τοῦ Θεανθρώπου περιλαμβάνονται, ἐκτὸς τῶν δώδεκα, καὶ ἕτεροι ἑβδομήκοντα καὶ τούτους «αὐτὸς ὁ Κύριος ἀνέδειξε»²³ καὶ τινες ἄλλοι, ὡς «καὶ γυναῖκές τινες... αἵτινες ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς»²⁴.

Μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς, «ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ (τοῦ ἀποστόλου Πέτρου) ἑβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχιλίοι... Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σφραγισμένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ»²⁵. Οὗτοι πάντες ἔφερον κατ' ἀρχὴν ἄλλα ὀνόματα καὶ ὄχι τὸ ὄνομα «χριστιανός». Ὄνομάζοντο «ἄγιοι», «ἐκλεκτοί», «πιστοί», «μαθηταί», «ἀδελφοί»²⁶. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐκάλουν αὐτοὺς «Γαλιλαίους», «Ναζωραίους»²⁷. Τὴν δὲ καινοφανεῖσαν Θρησκείαν τοῦ Ναζωραίου τὴν θεώρουν αἵρεσι.

Ἡ ὀνομασία «Γαλιλαίος» φέρεται μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου (361-363 μ.Χ.). Ἐκφραζόμενος οὗτος μετὰ περιφρονήσεως διὰ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ τοὺς ὀνομάζει: «εὐσεβεῖς Γαλιλαίους»: «Ἐπειδὴ γάρ, οἴμαι, συνέδη τοὺς πένητας ἀμελεῖσθαι παρορωμένους ὑπὸ τῶν ἱερέων, οἱ δ υ σ σ ε β ε ι ς Γ α λ ι λ α ῖ ο ι, κατανοήσαντες ἐπέθεντο ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ»²⁸.

Ἐκ τῶν ὀνομάτων δι' ὧν αὐτοκαλοῦντο οἱ πιστοὶ τοῦ Θεανθρώπου τὸ ἐπικρατέστερον ἦτο τὸ ὄνομα «ἄγιος»

καὶ τοῦτο εἰς πλήρωσιν τῆς προφητείας τοῦ Δανιήλ: «... καὶ παραλήψεται τὴν βασιλείαν ἄγιοι: Ὑψίστου καὶ καθέξουσιν αὐτὴν ἕως αἰῶνος τῶν αἰῶνων»²⁹.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ὀνομάτων διὰ τῶν ὁποίων ὀνόμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ εἰδωλόατρα καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς χριστιανούς ἦτο καὶ ἐν περιεργῶν ὄνομα, τὸ ὄνομα «Γραικός». Τοῦτο μετεχειρίζοντο κυρίως οἱ Ῥωμαῖοι. Τὸ εἶχον δῶσε τὸ πρῶτον περιφρονητικῶς εἰς τοὺς δουλωθέντας εἰς αὐτοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἐχαρκτηρίζον ἐγωϊστικῶς δι' ἐλαφρότητα, ἐπιπολαιότητα καὶ ἀπιστίαν. Διὰ τοὺς Ῥωμαίους τὸ ὄνομα «Γραικός» ἐθεωρεῖτο συνώνυμον τοῦ ἀπατεῶνος καὶ τοῦ πλάνου. Ἐπειδὴ τὸν Ἰησοῦν ἀπεκάλεον «πλάνου»³⁰ οἱ Ἰουδαῖοι, «ἀνεσκολοπισμένον σοφιστήν» οἱ ἐθνικοί, ἔδωκαν εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἐσταυρωμένου, «ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγίασιμος καὶ ἀπολύτρωσις»³¹, τὴν προσωνομίαν «Γραικός»³². Δὲν ἦτο ἀπλὴ σύμπτωσις τὸ περιπακτικὸν τοῦτο παρωνύμιον Ἑλλήνων καὶ χριστιανῶν, τὸ δοθὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν περίπτωσιν ἐκείνην τῆς συναντήσεως τοῦ Κυρίου μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὀλίγον πρὸ τῆς σταυρικῆς του θυσίας καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»³³: Ἡ κοινὴ προσαγόρευσις Ἑλλήνων καὶ χριστιανῶν διὰ τοῦ ὀνόματος «Γραικός» μαρτυρεῖ τὸν συνδυασμὸν τοῦ ἐλληνοκτοῦ πνεύματος μετὰ τῆς λυτρωτικῆς Θρησκείας τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ φέρει πολλὰ ὀνόματα. Ἐκαστὸν ἐξ αὐτῶν ἔχει εἰδικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀποστολήν του. Ἀπεκάλε: ἐαυτὸν «ζωὴν» καὶ «φῶς» καὶ «ἀλήθειαν», καὶ «μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ «ἀνάστασιν» καὶ «ἄρτον ζωῆς καὶ ἔμπειον καὶ ποιμένα καὶ μύρια ἕτερα»³⁴. Τὰ κύρια πάντως ὀνόματα, διὰ τῶν ὁποίων προσεφώνουν καὶ προσφωνοῦν μέχρι σήμερον αὐτὸν οἱ πιστοὶ εἶναι τρία κυρίως: «Κύριος», Ἰησοῦς, Χριστός.

Διὰ τοῦ Ἰησοῦς Χριστοῦ ἄρχονται τὴν ἀφήγησιν τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων οἱ δύο πρῶτοι Εὐαγγελισταί, Ματθαῖος καὶ Μάρκος³⁵. Ὁ δὲ Παῦλος ἄρχεται: τὰς πλείστας τῶν ἐπιστολῶν του διὰ τῆς συστάσεως «Παῦλος ἁ-

16. Ἰουστίνου μάρτυρος, Ἀπολογία Α' 31, Β.Ε.Π. τ. 3ος σ. 177, στ. 7, 8.

17. Ματθ. κατ' 18, Μάρκ. ιδ' 14, Ἰωάν. η' 31, ιγ' 35.

18. Ματθ. κζ' 57.

19. Ἰωάν. στ' 68.

20. Λουκ. ιβ' 4, Ἰωάν. ιε' 14, 15.

21. Ἰωάν. ιε' 15.

22. Μάρκ. ιστ' 15, Ματθ. κη' 19.

23. Λουκ. ι' 1.

24. Λουκ. η' 23, Μάρκ. ιε' 40, 41.

25. Πράξ. β' 38, 41, 47.

26. Πράξ. θ' 13, 32, Ρωμ. ιστ' 15, Ἐβρ. ιγ' 24, Β' Τιμ. β' 10 κ.λ.π.

27. Πράξ. β' 7, κδ' 5.

28. Περιοδικὸν «Θεολογία», τόμος Α', σελ. 600.

29. Δανιήλ ζ' 18.

30. Ματθ. κζ' 63.

31. Α' Κορ. α' 30.

32. Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία, Νικηφόρου Καλογερά, σελ. 18, 19.

33. Ἰωάν. ιβ' 20-23.

34. Εὐσέβιος «τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεολογίας 13» Β.Ε.Π. τ. 9, σελ. 104, στ. 37-39.

35. Ματθ. α' 1, Μάρκ. α' 1.

πόστολος» ή «δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ»³⁶. Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀναφέρει καὶ τὰ τρία ὀνόματα, ὡς ἀποκεκαλυμμένα ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Βηθλεέμ, τὴν νύκτα τῆς γεννήσεως τοῦ Θεοανθρώπου: «ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος»³⁷.

Ἰ η σ ο ὤ ς: Εἶναι λέξις ἑβραϊκῆς προελεύσεως, μεθερμηνευομένη εἰς τὴν ἑλληνικὴν σημαίνει: «Σωτήρ». «Τὸ δὲ Ἰησοῦς, ὄνομα τῆ ἑβραϊκῆ φωνῆ, σωτήρ τῆ ἑλληνικῆ διαλέκτῳ δηλοῖ»³⁸. Κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἀνδρέαν Κρήτης ἡ προσηγορία «Ἰησοῦς» μαρτυρεῖ τὴν προέλευσιν, τὸ ἔργον καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως: «Θεοῦ σωτήριον, πεμφθεὶς ἡμῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ»³⁹ καὶ «Ἰησοῦς γὰρ ἐρμηνεύεται ὡς σωτηριωδὸς πάντα δι' οἰκονομίαν συμπαθῶς ἐργασάμενος»⁴⁰.

Ἡ προσηγορία Ἰησοῦς ἐδόθη εἰς τὸν Υἱὸν τῆς Παρθένου ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς διὰ μὲν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τὸ πρῶτον εἰς Παρθένον Μαρίαν, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ: «Μὴ φοβοῦ Μαριάμ... τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν»⁴¹, προσηγγεῖλεν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Οὐρανοῦ εἰς τὴν Κόρη τῆς Ναζαρέτ, τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς προαιωνίου βουλῆς τοῦ Θεοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου αὐτοῦ⁴². Κατὰ τὸν ἴδιον δὲ τρόπον καὶ ὁ γέρον Ἰωσήφ ἐκλήθη, κατ' ὄναρ, δι' Ἀγγέλου γὰρ παραλάβη τὴν ἔγγυον οὕσαν Μαριάμ: «Μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου... τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν...», ἐπεξηγῶν συγχρόνως καὶ ἐρμηνεύων τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς»: «αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν»⁴³. Οὗτος δὲ «ὁ σαρκωθεὶς διὰ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου»⁴⁴ εἶναι ὁ Σωτὴρ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος: «Λαὸς γὰρ αὐτοῦ οὐχ οἱ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ πάντες οἱ προσιόντες καὶ δεχόμενοι τὴν παρ' αὐτοῦ γῶσιν»⁴⁵.

Κ Ὑ ρ ι ο ς: Εἰς τὴν Ἱακλιαν Διαθήκην ὁ προφητὰναξ Δαυὶδ προσφωνεῖ τὸν Χριστόν, ἐν πνευματικῇ δράσει, «Κ Ὑ ρ ι ο ν». «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου

κάθου ἐκ δεξιῶν μου...»⁴⁶. Τὴν προφητείαν αὐτὴν τοῦ Δαυὶδ ἐπαγαλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς, διὰ τὴν θεοαιώση τοῦς Φαρισαίους, ὅτι δι' αὐτῆς ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ ἀναφέρεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσία⁴⁷. Ὁ Χριστὸς εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς Κύριος, ἀλλὰ ὁ Κ Ὑ ρ ι ο ς, ὑπὸ ἀπόλυτον ἐννοίαν προσδιορίζουσαν αὐτὸν Κύριον, «Ἐνα καὶ Μοναδικόν, ὑπερκείμενον πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας»⁴⁸. Εἶναι ὁ Κύριος τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὁρατοῦ τε καὶ ἀοράτου, διότι: «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε»⁴⁹. Εἶναι Κύριος τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὅτι αὐτός, ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐποίησεν αὐτόν. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»⁵⁰. Εἶναι Κύριος, ὡς ὁ μοναδικὸς ἐλευθερωτὴς τοῦ ἀνθρώπου, ἐλευθερώσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου: «Τῆ ἐλευθερίᾳ οὖν, ἣ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε στήκατε...»⁵¹. «Δόλω ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου»⁵² ὁ ἄνθρωπος, «ἐξηγγόρασεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς κατάρας, γενόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ κατάρα...»⁵³.

Ἐ μ μ α ν ο υ ἡ λ: Φέρει καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ὁ Ἰησοῦς. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὀνομάζει προφητικῶς τὸν ἐκ Παρθένου Κόρης γεννηθησόμενον «Ἐμμανουὴλ»⁵⁴. Λέξις ἑβραϊκῆ, σημαίνει: «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»⁵⁵. Ἐπεξηγήσιν τῆς ὀνομασίας αὐτῆς καὶ περιφραστικὴν ἐρμηνείαν ἀποτελεῖ ἡ παρατήρησις τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου: «Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν...»⁵⁶ καὶ τοῦ θεοῦ Παύλου ἡ διδασκαλία, «ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων... ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐθεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἐαυτόν...»⁵⁷.

Μ ε σ σ ί α ς: Ἐξελληνισμένος τύπος τοῦ ἀραμαϊκοῦ «μεσίαχ»⁵⁸. Ἐλληνιστὶ σημαίνει Χ ρ ι σ τ ὸ ς. Συναντᾶται δύο μόνον φορές εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον⁵⁹.

Χ ρ ι σ τ ὸ ς: Προσιπομεν ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ἐπικρατεστέρων ὀνομάτων τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λό-

36. Ρωμ. α' 1, Α' Κορ. α' 1, Β' Κορ. α' 1, Γαλ. α' 1, Ἐφεσ. α' 1, Φιλ. α' 1, Κολ. α' 1, Α' Τιμ. α' 1, Β' Τιμ. α' 1, Τίτ. α' 1, Φιλήμ. α' 1.

37. Λουκ. β' 11.

38. Ἰουστίνου Μάρτυρος, Ἀπολογία Α', Β.Ε.Π. τ. 3 σελ. 179, στ. 4, 5.

39. Μ. Ἀθανάσιος, Β.Ε.Π. τ. 32 σελ. 277, στ. 8, 9.

40. Ἀνδρέας Κρήτης, Λόγος εἰς τὴν περιτομὴν τοῦ Κυρίου...

41. Λουκ. α' 30, 31.

42. Γεν. γ' 15. Γαλ. δ' 4,5.

43. Ματθ. α' 20, 21.

44. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

45. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, κεφ. Α', ὁμιλ. δ'.

46. Ψ. ρθ', 1.

47. Λουκ. κ' 42, 43.

48. Ματθ. κη', 18. Ἐφεσ. α' 20, 21.

49. Ἰωάν. α' 1.

50. Γεν. α' 26.

51. Ἐβρ. β' 14, Γαλ. ε' 1.

52. Τροπάριον Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας.

53. Γαλ. γ' 13.

54. Ἡσ. ζ' 14.

55. Ματθ. α' 23.

56. Ἰωάν. α' 14.

57. Φιλιπ. β' 8.

58. Παναγ. Τρεμπέλα, Ἰπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθήναι 1969.

59. Ἰωάν. α' 42 καὶ δ' 25.

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΣΗΜΕΡΟΝ

(Χρονικόν, εισηγήσεις, πορίσματα Ἱερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δράμας)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

«Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ...»
(Πράξ. 20,28).

Τὴν 15ην καὶ 16ην Ὀκτωβρίου 1984, εἰς τὴν Ἱεράν Μονὴν Εἰκοσιφοινίσσης Παγγαίου, συνεκλήθη τὸ Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας μετὰ γενικὸν θέμα, «Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον σήμερον». Τὸ σπουδαίως σημεῖον τοῦτο θέμα ἀνεπτύχθη εἰς τέσσαρας εισηγήσεις διεξοδικῶς καὶ ἐκαλύφθησαν πολλαὶ πτυχαὶ τῆς ποιμαντικῆς διακονίας, ὅπως αὕτη διεξάγεται σήμερον ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου. Ἐτονίσθησαν ἰδιαιτέρως τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουσι οἱ Ποιμένες εἰς τοὺς σπουδαιότερους τομῆς τοῦ ἔργου των καὶ ἐδόθησαν ὁδηγίαι καὶ κατευθύνσεις περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῆς τακτικῆς, ἣ ὁποῖα δεόντως ἐφαρμόζεται ὑπὸ τὰς παρούσας ἀντιξοῦς συνθήκας.

Οἱ εισηγηταὶ τῶν ἐπιμέρους θεμάτων ἐφώτισαν ἀρκούντως πλείστα σημεῖα τῆς συγχρόνου ποιμαντικῆς καὶ ἔδωσαν τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν ἐποικοδομητικὴν συζήτησιν ἐπ' αὐτῶν. Καὶ ἦτο ὄντως συγκινητικὸν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ συμμετοχὴ ἀπάντων τῶν συνέδρων, οἱ ὅποιοι ἀπέδειξαν τοιοῦτοτρόπως ὅτι ἔχουσι βαθεῖαν τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ποιμαντικοῦ των χρέους, καὶ ὅτι ἀγωνιοῦν διὰ τὸ ἐμπειστευμένον εἰς αὐτοὺς ποιμνιον, διὰ τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν του καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν του.

Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Συνεδρίου συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἐπιδητικὴ μοναστηριακὴ ἀτιμωσφαῖρα, ἡ κατα-

γυκτικὴ τέλεσις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ ἡ ἐγκάρδιος φιλοξενία ὑπὸ τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος. Ἐν γένει ἡ διήμερος αὕτη κοινοδικακὴ ζωὴ, ἡ συμπροσευχὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία, ἔδωσαν εἰς τοὺς συνέδρους Πατέρας πλείστα πολύτιμα ἐφόδια, καθ' ὅσον ἦτο μία συγκλονιστικὴ ἐμπειρία ἀγάπης καὶ συμπνευματισμοῦ. Ἦτο, ὅπως ἐλέχθη, μία μεγάλη ψυχικὴ τόνωσις τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα καλοῦνται μετὰ ζήλου ἐγθέου καὶ αὐταπαρνήσεως γὰρ ἐκπληρώσασιν τὸ θαυμάσιον ποιμαντικὸν ἔργον των ἐν μέσῳ ποικίλων παγίδων καὶ δυσκολιῶν, πού παρεμβάλλει ὁ ἀντικείμενος κόσμος.

ΠΡΩΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θείας Λειτουργίας εἰς τὸ Καθολικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὅπου ἐφαλεῖν ἐμμελέστατα Χορωδία ἐκ τῶν Μοναζουσῶν καὶ ὠμίλησεν ἐπικαιρῶς ὁ Ἀρχιμανδρίτης π. Ἰωακείμ Καραχρήστος, ἔλαβε χώραν ἡ ἐναρκτήριος συνεδρίασις. Κατ' αὐτὴν ἐχαίρησαν τὴν ἱεράν Σύναξιν μετὰ θαυστοχάστους προσφωνήσεις ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δράμας, ὁ Νομάρχης Δράμας καὶ ὁ στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς περιοχῆς.

ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΔΡΑΜΑΣ κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ

ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Συνεδρίου

Δοξολογία καὶ ὕμνος ἀνήκει σὸν Τριωδικὸ Θεό, πού μᾶς ἀξιῶναι γὰρ θροισκόμαστε «ἐπὶ αὐτῶν» σὸν

γού τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἡ προσηγορία «Χ ρ ι σ τ ὀ ς». Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, τοῦ Β' αἰῶνος, Ἰουστίνος ἐπεξηγεῖ, «Ἐχομεν δὲ ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ Χριστοῦ πάσας τὰς λοιπὰς ὀνομασίας τοῦ Χριστοῦ περιεχομένης, εἰ καὶ μὴ πάσαις ἀεὶ κεχρήμεθα»⁶⁰. Ἐξ αὐτοῦ ἐκλήθησαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ναζωραίου χ ρ ι σ τ ὀ ς α ν ὀ ς. Τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐδόθη εἰς τὸν λαόν του ὡς κληρονομία. «Ὁ λαὸς δ' ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν χ ρ ι σ τ ὀ ς α ν ὀ ς»⁶¹. Τὸ πλήρες νόημα καὶ περιεχόμενον τοῦ ὀνόματος χ ρ ι σ τ ὀ ς α ν ὀ ς ἐμμελλε γὰρ καλύψῃ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην: «Πρόδηλον δὲ καὶ πῶς ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ προσηγορίας τὸ χριστιανῶν ὄνομα κατέπλησσε τὴν πᾶσαν οἰκουμένην καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν, κυκλοῦν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον»⁶² καὶ παρίστησιν ὁ φάσκων λόγος «καὶ τὸ ὄνομα τῶ-

του ἐν, κυκλοῦν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον»⁶². Σήμερον μετὰ πάροδον εἰκοσιν αἰώνων θεβαιούται ἐκ τῆς Ἱστορίας ἡ διακήρυξις τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὅτι «οὐ παύσεται γὰρ τὸ χριστιανῶν ὄνομα καὶ τῆς εὐαγγελικῆς λατρείας ἡ δύναμις διηγενεῆς δὲ μᾶλλον ἔσται καὶ ἀκατάληκτος»⁶³.

Ποιητικῶς καὶ μελωδικῶς ψάλλει ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Ἀπεγράφησαν οἱ λαοὶ τῷ δόγματι τοῦ Καίσαρος... ἐπεγράφημεν οἱ πιστοὶ ὄνοματι θεοῦ τῆς οὐσίας, σὺ τοῦ ἐκλυθροπῆσαντος Θεοῦ ἡμῶν...»⁶⁴.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου ΣΩΤΗΡΙΟΣ

60. Ἰουστίνου, Ἀποκρίσεις πρὸς ὀρθοδόξους, Β.Ε.Π., τ. 4, σελ. 139, στ. 15-17.

61. Μ. Ἀθανασίου, Ἐρμην. Ψαλμῶν, Β.Ε.Π., τ. 34, σελ. 228 στ. 15.

62. Εὐσεβίου, Β.Ε.Π., τ. 27, σελ. 253, στ. 36-38.

63. Μ. Ἀθανασίου, Β.Ε.Π., τ. 32, σ. 212, στ. 10.

64. Ἐκ τοῦ Δοξαστικοῦ τῶν Καθισμάτων τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων.

μονασιακό αυτό τόπο της Κυρίας Θεοτόκου της Εικόσιφουίσης, για την πραγματοποίηση του ιερατικού μας Συνεδρίου. Ο προσοκηματικός χώρος της Παναγίας Θεοτόκου είναι ο πιο κατάλληλος για τον συμπνευματισμό των ποιμένων της τοπικής 'Εκκλησίας μας.

Το γενικό θέμα της ιερατικής αυτής συνάξεώς μας είναι, «Το ποιμαντικόν έργο σήμερον».

Από τους αρχαιοτάτους χρόνους ο «ποιμήν» ήταν ο βοσκός των προβάτων. Μεταφορικά όμως σημαίνει και σημαίνει τον αρχηγόν, τον οδηγόν, τον ήγεμόνα. Στην Παλαιά Διαθήκη απαντά με τη σημασία του βοσκού, αλλά και του βασιλέως και του άρχοντος, που χρέος του έχει να κωβερνά και να κατευθύνει τους ανθρώπους, ως τα λογικά πρόβατα.

Και ο Θεός όμως μέσα στην Π.Δ. αποκαλείται Ποιμένας. Ο Ψαλμωδός λέγει: «Κύριος ποιμαίνει με και οὐδέν με ὑστερήσει» (22,11). Και «Ο ποιμάνων τον 'Ισραήλ, πρόσχετος, ο οδηγών ὡσεὶ πρόβατα τον 'Ιωσήφ, ο καθήμενος ἐπὶ τῶν χειρῶν» (79,2).

Στην Καινή Διαθήκη ο Κύριος αποκαλεί τον έναν τον ὡς τον «καλόν ποιμένα», που «την ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» ('Ιωάν. 10,11). Ο Κύριος όμως αποκαλείται και ἀγνωρίζεται και ὡς ὁ 'Αρχιποιμήν (Α' Πέτρο. 5,4). Γιατί κυριολεκτικῶς και οὐσιαστικῶς είναι ο ἡγούμενος τῶν ποιμένων, εἶναι ὁ Ποιμένας ὅλων τῶν λογικῶν προβάτων, ὅλων τῶν αἰώνων, κάθε εποχῆς και κάθε τόπου. Και μάλιστα έχει αὐτὴν τὴν «ἰδιοτροπία», διὰ ἀπολέσει ἐν ἐξ αὐτῶν, καταλείπει τὰ ἐνεργήοντα ἐννεά ἐν τῇ ἐρήμῳ και πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός ἕως οὗ εὖρη αὐτό, και εὖρον ἐπιπέθῃ ἐπὶ τοὺς ὄμους αὐτοῦ χείρων, και ἐλθὼν ἐπὶ τον οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους και τοὺς γείτονας λέγων αὐτοῖς: συγγάρητέ μοι διτι εὖρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός: λέγω ὑμῖν διτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνεργήοντα ἐννεά δικαίους, οἷτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσι μετανοίας» (Λουκ. 15, 4-7).

Ἐτσι μέσα στο πέρασμα τῶν αἰώνων ὁ 'Αρχιποιμήν Χριστός συνεχῶς ἀναζητεῖ και πορεύεται πρὸς ἀνέυρεσιν τῶν ἀπολωλόντων προβάτων τῆς θείας «Ποιμνῆς» του και μάλιστα και ἐκείνων που εἶναι ἐκτός τῆς «μάνθρας» και τῆς «αὐλῆς», γιατί «και ἄλλα πρόβατα ἔχει, ἃ οὐκ ἔσιν ἐκ τῆς αὐτῆς αὐτῆς: κάκεινα δεῖ ἀγαγεῖν, και τῆς φωνῆς του ἀκούσουσι και γενήσεται μία ποιμνῆ, εἰς ποιμνῆ» ('Ιωάν. 10,16). Εἶναι ὁ «καλός Ποιμήν» ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀνεξαρτήτως πότε ἔζησαν, που ἔζησαν, ἀλλὰ και πῶς ἔζησαν.

Και σήμερα ὁ Κύριος, ὡς καλός Ποιμήν, ποιμαίνει και καθοδηγεῖ ὅλα τὰ λογικά πρόβατά Του, εἴτε αὐτὰ τον ἀποδέχονται, εἴτε τον ἀγνοοῦνται, εἴτε τον πολεμοῦν, εἴτε τον περιφρονοῦν. Και σήμερα, με τις ἀνεξερεύνητες και ἀνεξιχνίαστες θείες βουλές του,

με ποικίλους τρόπους ἀναζητεῖ και πορεύεται πρὸς τὸ «ἐν», τὸ ἀπολωλός.

Και εἶναι πολὺ θαυμασιόν, και πολὺ τιμητικόν, που αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν του ποιμένος ὡς του οδηγού λογικῶν προβάτων, τὴν μεταδίδει και τὴν παραχωρεῖ διὰ του μωτηρίου τῆς 'Ιερωσύνης στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους στους δώδεκα Ἀποστόλους Του και κατόπιν δι' αὐτῶν, διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, μέχρι τῶν δικῶν μας χρόνων στους σημερινούς ἱερωμένους, που συνεχίζουν τὸ ποιμαντικόν του ἔργο μέσα στην θεανθρώπινη κοινότητα τῆς 'Εκκλησίας του.

Ο σημερινός ποιμένας ἀντλεῖ και θεμελιώνει τὴν πνευματικὴ ἐξουσία διαποιμάνσεως του ποιμνίου, που του ἔλαχε ἐπὶ του 'Αρχιποιμένου Χριστοῦ. Γιατί «τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνει τὴν 'Εκκλησίαν του Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ του ἰδίου αἵματος» (Πράξ. 20,28). Ο σημερινός ποιμένας δὲν παύει νὰ φέρει κάποτε τις πολλῆς ἢ λίγες ἀνθρώπινες του ἀποτυχίες. Διὰ τῆς ἱερωσύνης του ὅμως δὲν παύει νὰ φανερώνει και νὰ συνεχίζει τὸ ποιμαντικόν ἔργο 'Εκείνου, που εἶναι ὁ πρώτος τῶν ποιμένων. Ο σημερινός κληρικὸς ὡς «ὑπερέτης Χριστοῦ και οἰκονόμος μωτηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. 4,1), ἐπιτελεῖ διακονίαν «ὡς ἐκάστο ὁ Κύριος ἔδωκεν» και «φρτεῦει» και «ποιεῖ». Ὅμως «ὁ ἀξάνων» εἶναι ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων (Α' Κορ. 3,8). Και αὐτὸ εἶναι τὸ παρήγορον και ἐνισχυτικόν μήνυμα, πῶς ἡ 'Εκκλησία του Χριστοῦ δὲν ἀντλεῖ δύναμιν και δὲν στηρίζεται στις ἱκανότητες ἢ και τις ἀναξιοτήτες μας. Ἀκόμη τὴν ἀγιότητά της δὲν τὴν παύει ἀπὸ τὴν δική μας ἀγιότητα ἢ μηδαμινότητα. Ὡς θεανθρώπινη κοινότητα ἡ 'Εκκλησία περιλαμβάνει ὅλους ἐμᾶς μαζί με τὸ λαὸ του Θεοῦ, που εἶναι και ὁ «ἀφύλαξ» τῆς ἀληθείας της. Ἡ δύναμή της ὅμως, που «και πῦλαι ἄδον οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς», στηρίζεται «ἐπὶ τὴν πέτραν» (Ματθ. 16,18). Ἐπὶ του θεμελίου, που «ἄλλον οὐδεὶς δύναται θείναι παρὰ τον κείμενον, ὅς ἐστιν 'Ιησοῦς Χριστός» (Α' Κορ. 3,11).

Ἐπομένως τὴν 'Εκκλησίαν δὲν στηρίζουμε ἐμεῖς, οὔτε τὰ πλήθη τῶν πιστῶν μέσα στους αἰῶνας με τις τυχόν ἐπιτυχίες ἢ ἀποτυχίες τους. Ἀλλὰ ἐμεῖς στηρίζομαστε ἐπὶ του θεμελίου τῆς Κεφαλῆς τῆς 'Εκκλησίας και ἀντιλοῦμε ἀπὸ τὴ δύναμή της και «ἐν ἀσθενείῳ» κάποτε «τελειούμεθα». Ἡ 'Εκκλησία του Χριστοῦ, ὡς τὸ «μωτικόν Σῶμα» Του, ἐπιτελεῖ μέσα στους αἰῶνας τὸ ἔργο της τὸ ποιμαντικόν ὅχι με τις ἰδικές μας ἀσθενεῖς δυνάμεις, ἀλλὰ με τὴν ἀόρατη παρουσία του 'Αρχιποιμένου Χριστοῦ.

Και ἂν κάποτε ἔρχονται κρίσιμοι καιροὶ και κατεέρχεται ἡ βροχή και ἔρχονται οἱ ποταμοὶ και πνέουν οἱ ἄνεμοι και προσπίπτουν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ (τῇ 'Εκκλησίᾳ), οὐ λῖπτει. Και αὐτὸ γιατί «εθεμελιώται ἐπὶ τὴν πέτραν» (Ματθ. 7,25). Ἐπομένως ἡ πορεία τῆς 'Εκκλησίας πέραν ἀπὸ τις δικές μας μικρότητες και πέραν ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ πολεμικὴ τῶν ἀγρητῶν

της, θά συνεχίσει τὸ ποιμαντικὸν τῆς ἔργον «ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰῶνων». Καὶ αὐτὸ γιὰ τὸ Ποιμένας τῆς «ἀεὶ ὄν, ὡσαύτως ὄν» (εὐχὴ ἀναφορᾶς). Ἡ πολεμικὴ ποὺ γίνεται πάντα (πρὸς κέντρα λακίψεω) (Πράξ. 26,14). Ὅταν μὲ γυνὰ πόδια κανεὶς χιτῶν πᾶ πάνω σὲ καρφία, τὸ μόνο ποὺ κατορθώνει εἶναι νὰ ματώνει τὰ πόδια του. Ἀλλὰ καὶ ἡ λαμπρότητα καὶ ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου δὲν μειώνεται σὲ ελάχιστο ἀπὸ τὴν περιφρόνηση ἢ τοὺς ἐμπιστοὺς τῶν ἀνοήτων. Ἡ λοιδορία καὶ ὁ ὄνειδισμὸς πιθανὸν κάποτε νὰ ἀνήκουν καὶ πρέπει νὰ χρεώνονται σὴν δική μας ἀναξιοτήτα.

Καὶ ἐδῶ σκοπεύει ἡ σημερινὴ ἱερατικὴ Σύναξή μας. Ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία Του εἶναι δεδομένο πὼς θὰ σώσει καὶ θὰ μένει «εἰς τοὺς αἰῶνας» ἀλώβητη καὶ ἀναλλοίωτη καὶ ἀφθορη. Ἀπὸ κανέναν δὲν ἔχει ἀνάγκη ὁ Κύριος καὶ κανεὶς δὲν εἶναι ἀναντικατάστατος εἰς τὸ Θεῖον ἔργον Του, ἀφοῦ δύναται «καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων (ὁ Θεὸς) ἐργεῖται τέκνα τῷ Ἀβραάμ» (Ματθ. 3,10). Κάποτε ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ μεταφέρεται καὶ ἀποκαλύπτεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τοὺς πῦ ἀπίθανους τρόπους, ὅπως παράδειγμα μὲ τὴν «ὄνον τοῦ Βαλαάμ» (Ἀριθ. 22, 15-35) σὴν Π.Δ.

Ἡ βαθύτερη σημασία τῆς Συνάξεώς μας αὐτῆς δὲν εἶναι νὰ στηρίξουμε καὶ νὰ διαφυλάξουμε ἀπὸ κάποιον δῆθεν κίνδυνον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ σημασία εἶναι νὰ δεχτοῦμε ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις καὶ τὶς συζητήσεις τὰ ἐρεθίσματα ἐκεῖνα, ποὺ θὰ μᾶς κάνουν νὰ συνειδητοποιήσουμε, πὼς ὁ «θησαυρὸς» τοῦ ποιμαντικοῦ μας ἔργου, ποὺ ἐπιτελεῖται μέσα στὰ «οὐρανόματά μας σκευή» (Β' Κορ. 4,7), τηρεῖται καὶ μὲ τὴν ἀναξιοτήτά μας, γιὰ νὰ φανερωθεῖ πὼς «ἡ ὑπεροχὴ τῶν δυνάμεων ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν» (Β' Κορ. 4,7).

Τὸ διήμερο τῆς Συνάξεώς μας αὐτῆς ἀποβλέπει σὲν κάποιον προβληματισμὸν ὅλων μας, γιὰ μιὰ καλύτερη προσωπικὴ παρουσία μέσα σὲ λαὸ τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ «ἀδ ὄνομά του νὰ μὴ βλασημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν» (Ρωμ. 2,24) ἐξ αἰτίας μας.

Ὁ Κύριος νὰ εὐλογήσει καὶ νὰ στείλει πλοσίως τὴν χάριν του, ὥστε ἐνισχυμένοι νὰ ἐπανέλθουμε σὴν πνευματικὴ μας «ποιμνὴ» καὶ νὰ συνεχίσουμε τὸ πνευματικὸ μας ἔργο.

Ἀφοῦ εὐχαριστήσω τοὺς ἐκλεκτοὺς μας φιλοξενουμένους, ποὺ μὲ τὴν τιμητικὴ παρουσία τους φανερώθηκαν πὼς συμπαρίστανται καὶ συμμερίζονται τὸ ποιμαντικὸ μας ἔργον καὶ ὡς φορεῖς τῆς πολιτικῆς, στρατιωτικῆς καὶ δημοτικῆς ἐξουσίας, ἐκπροσωποῦν καὶ τὸν λαὸν τῆς πολιτείας, ποὺ εἶναι καὶ λαὸς τοῦ Θεοῦ, παρακαλῶ, περαινῶν τὴν μικρὴ αὐτὴ παρουσιάσή μου, δεχθεῖτε νὰ σᾶς ἀπευθύνω τὴν προτροπὴν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου: «Προσευθέστε τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπεροσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δό-

ξης κοινωνός, ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνίον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ἐκουσίως, μηδὲ ἀισχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου καὶ φανερωθέντες τοῦ ἀρχιπομπόμενου κομμιέσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον» (Α' Πέτρου 5, 1-5).

ΤΟΥ ΝΟΜΑΡΧΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΡΟΓΚΑΚΟΥ

Π Ρ Ο Σ Φ Ω Ν Η Σ Ι Σ

πρὸς τοὺς Αἰδεσιμωτάτους Συνέδρους

Ἀποτελεῖ γιὰ μένα μιὰ ἰδιαίτερη εὐλογία, νὰ παραβρεθῶ σὲ συνέδριό σας. Πιστεύω διὰ τὸ ἱερατικὸ αὐτὸ συνέδριον ἔχει ἄλλη σημασία ἀπὸ ἐκεῖνη ποὺ ἔχουν τὰ κάθε λογῆς συνέδρια τῶν ἄλλων φορέων. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ δικό σας συνέδριον δὲν πρόκειται νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ ἀνθρώπινα, μὲ καθαρὰ θεολογιστικὰ κοιτήρια, ἀλλὰ μὲ τὰ ἅγια καὶ ἱερά τῆς πίστεως, μὲ τὰ θεανθρώπινα, καὶ πάντοτε μὲ τὴν ἐπίκληση γιὰ παρουσία τοῦ Σωτήρα Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, προσβείαις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, σὲ σπῆτι τῆς ὁποίας διεξάγεται.

Αἰδεσιμωτάτοι, θὰ παρακαλέσω νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, μὲ τὴν ἄδεια καὶ εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Διονυσίου, νὰ σᾶς ἀπευθύνω ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν, νὰ εὐχηθῶ καλὴ ἐπιτυχία καὶ νὰ ἐνώσω τὴ δική μου προσευχὴ μαζί μὲ τὴ δική σας πρὸς Κύριον, γιὰ νὰ καθοδηγεῖ τὶς σκέψεις σας καὶ τὶς ἐνεργεῖές σας.

Σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Κυβέρνησης πρέπει νὰ σᾶς διαβεβαιώσω διὰ ὅλοι εἶμαστε κοντὰ σας, κατανοοῦμε τὸ δύσκολο ἔργο σας καὶ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολή σας. Ὁ Προϋπουργὸς τῆς χώρας μὲ τὴ στάση του ἔχει χαράξει τὴν γραμμὴ τῆς Κυβέρνησης καὶ ἔχει ὀριοθετήσῃ τὴν συμπεριφορὰ ὅλων τῶν κυβερνητικῶν στελεχῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησία.

Μὴν ἀκοῦτε συνθήματα ποὺ διχάζουν. Ἡ συμπεριφορὰ μεμονωμένων ἀτόμων μὲ κάποια ταμπέλα, δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν ἐπίσημη κυβερνητικὴ πολιτικὴ. Τέτοια ἄτομα ὑπῆρχαν, ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε, γιὰ νὰ φαίνεται ἴσως καλύτερα τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλωστε καὶ ἀνάμεσα σὲ τοὺς κληρικούς μπορεῖ νὰ βρεθοῦν κάποτε ἀνάξια πρόσωπα, αὐτὸ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει κόλαφο γιὰ τὸν ἱερὸ Κλήρο, ποὺ διακονεῖ μὲ ὑψηλὴ συναίσθηση τῆς ἀποστολῆς του τὸ θεῖο ἔργο του.

Στὴν σύγχρονη ἐποχὴ μας, ποὺ τὰ μίση καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὀξυμένα, σὲ μιὰ ἐποχὴ σύγχυσης, ἐσεῖς πρέπει νὰ σταθεῖτε δίπλα σὲν ἄνθρωπο, σιωπικὰ, ὑπομονετικὰ, μὲ ἀγάπη, ὅπως ὁ Κύριος σιάθηκε σὲ κάθε ἀμαρτωλό, ἀκόμη καὶ σὴν πόρνη.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ*

Αί, ἐν τοῖς ὄντως περιφήμοις ἔργοις τοῦ Πλάτωνος «Πολιτεία» καὶ «Νόμοι», περιεχόμεναι θεωρίαι περὶ κοινοκτημοσύνης οὐδεμίαν πρακτικὴν ἐπίδρασιν ἤσκησαν, ἀπλῶς δὲ ἐτροφοδότησαν παρόμοια οὐτοπιστικὰ συστήματα μεταγενεστέρων διανοητῶν.

Καὶ ὁ κατὰ τὸ Β' ἡμισυ τοῦ στ' μ.Χ. αἰῶνος ἀκμάσας γνωμικὸς ποιητὴς Θεόγνης ὁ Μεγαρεὺς³³ πληροφο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 675 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22/1984 τεύχους.

33. Εἰ καὶ πλήρεις σχεδὸν περιεσώθησαν αἱ ἐλεγείαι τοῦ Θεόγνιδος, ἐν τούτοις δὲν περιήλθον εἰς ἡμᾶς εἰδήσεις περὶ τοῦ γένους, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔζησεν. (βλ.

ρεὶ ἡμᾶς, ὅτι καὶ ἐν Μεγάρῳις ὑπῆρχον συστάτια κοινά. Ἐπίσης πληροφοροῦμεθα, ὅτι εἰς τὰ κοινὰ ταῦτα συστάτια ἔπρεπε γὰρ ἤτό τις φρόνιμος καὶ ὅτι πρέπει γὰρ κάθηται

Schmidt—Stählin, Geschichte der griechischen Lileratur, 1, 1, 375 - 384) καὶ τὸ ἄρθρον Theognis der Elegiter uas Megara ἐν R.E.). Ἡ ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι ὁ Θεόγνης ἐγεννήθη ἐν Μεγάρῳις. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, ἐν αἷς καὶ ἡ πατρίς αὐτοῦ, σπαράσσονται ὑπὸ ἐμφυλίων ἀγῶνων ὁ δῆμος ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τῶν δημογωγῶν πολεμεῖ σφοδρῶς τοὺς εὐγενεῖς. Ἐν Μεγάρῳις ὁ Θεόγνης μετέχει τῶν ἀγῶνων ὡς ἀκραιφνῆς εὐπατρίδης δεινῶς ἐπικρινῶν τοὺς δημοκρατικούς, οὓς καὶ καλεῖ κακοὺς. βλ. Στυλιανοῦ Κορρέ, Ἄρχατοὶ Ἑλληνες Δυρικοί, Α' τόμος, Ἀθήναι, σελ. 9, 12.

Μὴ παρασύρεθε ἀπὸ τὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς. Ἀπέχετε ἀπὸ κάθε εἶδους ἐκδηλώσεις, πὸν κατεβάζον τὸ ἐπίπεδό σας σὰν ἄτομα καὶ σὰν λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου. Τέτοιες ἐκδηλώσεις εἶναι βλασημία καὶ θὰ δώσετε λόγο στὸν Κύριό μας τὴν ὥρα τῆς κρίσεως. Κανένα ἐπίγειο ὄφελος δὲν πρέπει νὰ σὰς παρασύρει. Προσεύχεσθε καὶ ἡ προσευχὴ σας θὰ ὀδηγεῖ τὰ δῆματά σας στὸ σωστὸ δρόμο.

Μὲ τὴ μετάνοια, τὴν ταπεινώση, τὴν πίστη, τὴν ἀγάπη, οἱ Ἱερεῖς ὑπερβαίνουν τὸν νοσηρὸ ἄτομικισμό, πὸν πάσχει ἀπὸ ἀδυναμία οὐσιαστικῆς κοινωνίας μετὰ τὸ Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπο, καὶ γίνονται πρόσωπα ἀνοιχτὰ σὲ κοινωνία ἀγάπης. Κοινωνία προσώπων δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς ταπεινώση, ἀγάπη καὶ θυσία. Ὁ Χριστὸς κοινωνεῖ μαζί μας, γιατί ταπεινώνεται, κενοῦται, προσφέρεται καὶ θυσιάζεται στὸ Σταυρό.

Ὅντε οἱ ὀλιτωκοκαπιταλιστικὲς κοινωνίες μετὰ τὴν ἀφθονία τους, οὔτε οἱ ὑπαρξιοσοσιαλιστικὲς μετὰ τὴν ἀδυναμία τους, ἤμποροῦν νὰ ἰδοῦν βαθύτερα τὴν πραγματικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸν βοηθήσουν οὐσιαστικὰ νὰ ξεπεράσει τὴν ἀρρώστια του καὶ νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἀληθινὴ θεανθρώπινη κοινωνία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης.

Ἡ ἐν Χριστῷ ἀγάπη τοῦ Ἱερέως φέρνει τοὺς ἀνθρώπους στὴν μάνδρα τῆς Ἐκκλησίας, πὸν εἶναι μία κοινωνία ἀγαπῶντων προσώπων. Ἀπὴ τὴν Ἐκ-

κλησία ἔχει ἀνάγκη ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, πὸν ὑποφέρει ἀπὸ τὶς ἀπόσωπες μαζοποιημένες, τεχνοκρατικές, καταναλωτικές, καταπιεστικές, ἐξοιθενωτικές τοῦ προσώπου καὶ ἐκμεταλλευτικὲς δομὲς τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν.

Ἱερεῖς, μετὰ τὴν εὐλογία πὸν ἔχετε νὰ εἶστε Ὁρθόδοξοι Ἱερεῖς, ἔχετε ὑποχρέωση ἐναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων νὰ διακονεῖτε τὸ θεάρεστο ἔργο σας μετὰ ταπεινώση καὶ ἀγάπη. Πρέπει νὰ εἶστε τὸ παράδειγμα σὲ κάθε ἐκδήλωσή τῆς ζωῆς. Καὶ μὴν ἀνησχεῖτε, ἡ θυσία σας δὲν θὰ πάει χαμένη, θὰ φουρώσει σὰν τὸν σπόρο καὶ θὰ δώσει ἀφθονία ἀπὸ καρπὸς πνευματικῶς.

Δύσκολο τὸ ἔργο σας, μὰ ἔχετε τὴν εὐλογία νὰ εἶστε οἱ κλητοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ λειτουργοὶ Του. Μὲ ὄπλο τὴν προσευχὴ σας καὶ τὶς θεόπνευστες ὀδηγίες τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας, τοῦ ἀσιτέρα αὐτοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας μας, θὰ ἀνταποκριθεῖτε στὴν δύσκολη καὶ ὑψηλὴ ἀποστολή σας, καὶ ἡ ἀμοιβὴ σας τὴν ὥρα τῆς κρίσεως, θὰ εἶναι πλουσία.

Μὲ τὴν βεβαιότητα διὰ ἀπὸ τὸ Συνέδριό σας θὰ βγεῖτε ἀνανεωμένοι καὶ μετὰ πλουσία τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου, σὰς εὐχομαι γόνιμες ἐργασίες.

(Συνεχίζεται)

τις πλησίον εὐγενούς, ἵνα μανθάνῃ πολλὰ πράγματα· ἅρα ἐκεῖ ἐγένετο συζήτησις περὶ σπουδαίων πραγμάτων, ἔνθα ἐκρίνετο ἡ ἀξία ἑνὸς ἐκάστου:

«Ἐν μὲν συσσίτοισιν ἀνὴρ πεπνυμένος εἶναι·
πάντ' ἀλέγων λήθειν ὡς ἀπέοντα δόκει·
εἰς δὲ φέρειν τὰ γελοῖα, θύρηφί· δὲ καρτερός εἴης,
γινώσκων ὀργὴν ἣν τιν' ἕκαστος ἔχει»³⁴.

Κατὰ τὸν ποιητὴν τὸ χρήμα εἶναι ὁ μέγας διαφθορεὺς, ἡ δὲ ἐπιθυμία τοῦ πλουτισμοῦ εἶναι ἀτέρμων:

«Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν·
οἱ γὰρ νῦν ἡμῶν πλείστον ἔχουσι βίον,
διπλάσιον σπεύδουσι· τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας;
χρήματά τοι θνητοῖς γίνεταί· ἀφροσύνη
ἄτη δ' ἐξ αὐτῆς ἀναφαίνεται, ἣν ὅποτε Ζεὺς
πέμψη τειρομένοις, ἄλλοτε ἄλλος ἔχει»³⁵.

Διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς συνίστῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ προτιμᾷ νὰ ζῆ εὐσεβῶς μὲ ὀλίγα χρήματα ἢ νὰ ζῆ πλουσίως μὲ ἄδικον πλοῦτον. Πᾶσα ἀρετὴ ὑπάρχει ὁμοῦ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, ὅθεν πᾶς δίκαιος εἶναι καὶ ἐνάρετος:

«Βούλετο δ' εὐσεβῶν ὀλίγοις σὺν χρήμασιν οἰκεῖν,
ἢ πλουτεῖν, ἀδίκως χρήματα πασάμενος.
ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήθδην πᾶσ' ἀρετὴ· στιν,
πᾶς δὲ τ' ἀνὴρ ἀγαθός, Κύρνε, δίκαιος ἐών.
Χρήματα μὲν δαίμων καὶ παγκάκῳ ἀνδρὶ δίδωσιν,
Κύρν' ἀρετῆς δ' ὀλίγοις ἀνδράσι μοῖρ' ἔπεται»³⁶.

Ὁ πλοῦτος ἐθεωρεῖτο μέγιστον ἀγαθόν, διότι δι' αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος καθίστατο ἱκανὸς νὰ βοηθῇ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν ἄλλων πολιτῶν, νὰ προάγῃ τοὺς σκοποὺς τῆς Πολιτείας, νὰ βοηθῇ εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ τέλεσιν τῶν τῆς δημοσίου λατρείας καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν, ἐνῶ ἡ πενία πάντων τῶν κακῶν χεῖρον δαμάζει· τὸ φρόνημα τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός³⁷.

34. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 309 - 313 καὶ 563. Ἐὰν τὰ ἐν Μεγάρους κοινὰ συσσίτια σχετίσωμεν πρὸς τὰ πασίγνωστα τοιαῦτα τῆς Σπάρτης, δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι τὰ συσσίτια ταῦτα ἦσαν κοινὰ τράπεζαι, ἔνθα συνερχόμενοι οἱ κράτιστοι πολῖται συνέτρωγον ἐν γενικῇ εὐθυμῇ ποικιλομένη δι' ἀσμάτων καὶ μουσικῆς· μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον συνεζήτουν περὶ τῶν κοινῶν τῆς Πολιτείας πραγμάτων, ὅτε καὶ ἀνέφερον τὰς πράξεις τῶν ἡρώων, ἵνα παροτρύνωσι τοὺς νέους εἰς ἀνδραγαθήματα. Ἰδοὺ εἰς ἐκ τῶν ἀρίστων σκοπῶν τοῦ συσσιτίου.

35. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 227 - 232. Οἱ στίχοι οὗτοι ἐκρίθησαν ὡς ὄντες τοῦ Σόλωνος (Γραμματολογία Μιστριώτου, τόμος α', σελ. 233 καὶ Th. Bergk. Σχόλ. Θεόγν. σελ. 141). Καὶ τοῦτο βεβαίως προήλθεν ἐκ τῶν μετέπειτα ἀντιγραφῶν, ἀλλ' ἡ κριτικὴ φιλολογία ἤδυνήθη ν' ἀποδώσῃ τούτους καὶ ἄλλους κατωτέρω εἰς τοὺς ἀληθεῖς αὐτῶν κυρίους.

36. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 145 - 150.

37. Bl. Schmidt - Ὀλυμπίου, Ἡ Ἡθικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, 1, 334 κ.ἐξ. 2, 476 κ.ἐξ. καὶ Στυλιανοῦ Κορρέ, ἐνθ' ἄν., σελ. 57, 58.

Ὁ Θεόγνις εἰ καὶ δὲν περιλαμβάνει τὸν πλοῦτον μεταξὺ τῶν ὑψίστων τοῦ βίου ἀγαθῶν:

«Κάλλιστον τὸ δίκαιότατον· λῶστον δ' ὑγιαινεῖν·
πρῆγμα δὲ τερπνότατον, τοῦ τις ἔρῃ, τὸ τύχειν»³⁸,

ἐν τούτοις ἀπονέμει αὐτῷ μεγίστην ἀξίαν συμβουλευῶν τὴν παντὶ τρόπῳ ἀποφυγὴν τῆς πενίας, ἣτις ἀποβαίνει πηγὴ θλίψεως φυσικῆς καὶ ἠθικῆς, καταστρέφει καὶ αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἀνθρώπου, καταδικάζουσα αὐτὸν εἰς τὴν θλιβεράν δουλοπρέπειαν:

«Θεοῖς εὐχου, θεοῖς ἐστὶν ἐπι· κράτος· οὗ τοι ἄτερ θεῶν γίνεταί· ἀνθρώποις οὐτ' ἀγάθ' οὔτε κακά.
Ἄνδρ' ἀγαθὸν πενίῃ πάντων δάμνησι· μάλιστα καὶ γήρωσ πολιοῦ, Κύρνε, καὶ ἠπιάλου,
ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐξ θαθυκῆρα πόντον ριπτεῖν, καὶ πετρέων, Κύρνε, κατ' ἠλιθάτων.
καὶ γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδημημένος οὔτε τι εἰπεῖν οὔθ' ἔρῃσι δύναται, γλώσσα δὲ οἱ δέδεται.
Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπι γῆν τε καὶ εὐρέα νῦτα θαλάσσης διέξῃσθαι· χαλεπῆς, Κύρνε, λύσις πενίης.
Τεθνάμεναί, φίλε Κύρνε, πενυχρῶ δέλτερον ἀνδρὶ,
ἢ ζῶειν χαλεπῇ τειρόμενον πενίῃς»³⁹.

Ἀποδείξεις τῆς μεγάλης ἀξίας τοῦ πλοῦτου παρέχεται τοῦτο, ὅτι πάντων τῶν πραγμάτων ἐπέρχεται κόρος τῷ ἀνθρώπῳ πλὴν μόνον τοῦ πλοῦτου, οὗ ἡ ἐπιθυμία δὲν ἔχει τέρμα, διότι ὁ πλούσιος πάντοτε πλείονων ἐπιθυμεῖ⁴⁰:

«Πλὴν πλοῦτου παντὸς χρήματός ἐστι κόρος»⁴¹.

Κατὰ τὸν ποιητὴν ὁ τοιαύτην δύναμιν ἔχων καὶ τοσαύτης τιμῆς ἀξιούμενος πλοῦτος ἀρμόζει εἰς μόνους τοὺς ἀγαθοὺς, ἐνῶ εἰς τοὺς κακοὺς προσήκει ἡ πενία· ὁ ἀγαθὸς ἔχει σταθερὸν χαρακτῆρα καὶ δὲν παρασύρεται ὑπὸ τοῦ πλοῦτου, ὑποφέρων ἐξ ἴσου ψυχραίμωσ τὰ τε κακὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ, ὁ κακὸς ὅμως καὶ πλούσιος γενόμενος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἄφρων καὶ κακός:

«Οὐ σε μάτην, ὦ πλοῦτε, θροτοὶ τιμῶσι· μάλιστα·
ἢ γὰρ ῥηϊδίως τὴν κακότητα φέρεις.
Καὶ γὰρ τοι πλοῦτον μὲν ἔχειν ἀγαθοῖσιν· ζοικεν,
ἢ πενίῃ δὲ κακῶ σύμφορος ἀνδρὶ φέρειν»⁴².

Ὁ ποιητὴς δὲν μωυπάζει· ἀναφέρει καὶ τὰ τρωτὰ τοῦ πλοῦτου, ὅστις εἶναι ἐφήμερον ἀγαθόν, ὁ δὲ πλούσιος

38. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 255 - 256.

39. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 171 - 182.

40. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 227 - 229:

Πλοῦτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν·
οἱ γὰρ νῦν ἡμῶν πλείστον ἔχουσι βίον,
διπλάσιον σπεύδουσι· τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας;». Πρὸς στίχους 699 - 718. 621 - 622. 523 - 524. 1117 - 1118. 185 - 192.

41. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχος 596.

42. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 523 - 526.

δύναται ν' ἀπολέση τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ ἐν μιᾷ καὶ μόνη νυκτί. Ἄλλ' ὁ πλοῦτος πολλάκις ἀποθαίνει· ἀφορμὴ ἀφροσύνης καὶ συμφορᾶς εἰς τὸν ἄνθρωπον:

«... καὶ τε πενιχρὸς ἀνὴρ
αἴψα μαλ' ἐπλούτησε· καὶ ὡς μάλα πολλὰ πέπαται,
ἐξαπίνης πάντ' οὖν ὤλεσε νυκτί μιῇ»⁴³.

«χρήματά τοι θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη·
ἄτη δ' ἐξ αὐτῆς ἀναφαίνεται, ἣν ὁπότε Ζεὺς
πέμψῃ τειρομένοις, ἄλλοτε ἄλλος ἔχει»⁴⁴.

Ὁ ποιητὴς διδάσκει ὅτι μόνος ὁ διὰ δικαίων μέσων κτηθεὶς πλοῦτος μένει ἀσφαλῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἐὰν δέ τις ἀποκτήσῃ πλοῦτον δι' ἀδικίων παρασυρθεὶς ὑπὸ φιλαργυρίας, δι' ὀλίγον χρόνον ὁ οὕτως κτηθεὶς πλοῦτος φαίνεται ἐπικερδῆς, καταλήγει δ' ὅμως εἰς κακόν:

«Χρῆμα δ', ὃ μὲν Διόθεν καὶ σὺν δίκῃ ἀνδρὶ γένηται
καὶ καθαρῶς, αἰεὶ παρμόνιμον τελέθει.
εἰ δ' ἀδίκως παρὰ καιρὸν ἀνὴρ φιλοκερδέϊ θυμῷ
κτῆσεται, εἴθ' ὄρωκ παρ' τὸ δίκαιον ἐλών,
αὐτίκα μὲν τι φέρειν κέρδος δοκεῖ, ἐς δὲ τελευτῆν
αὐθις ἔγεντο κακόν, θεῶν δ' ὑπερέσχε νόος»⁴⁵.

Τούτου ἕνεκα ἐπιλέγει ὁ ἐξαιρετος ποιητὴς ὅτι εἴ-
ναι ἀσυγκρίτως προτιμότερον νὰ κατέχη δικαίως μόνον
τὰ ἀναγκαῖα διὰ μίαν ἄνετον ζώην, ἢ νὰ πλουτῇ δι' ἀδι-
κίων καὶ ἄλλων ἀνεγνίμων μέσων:

«Βούλεο δ' εὐσεδέων ὀλίγοις σὺν χρήμασιν οἰκεῖν,
ἢ πλουτεῖν, ἀδίκως χρήματα πασάμενος»⁴⁶.

Ὁ ποιητὴς τάσσεται ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τοῦ πλοῦ-
του, διότι ἡ πενία εἶναι κατάστασις πάνυ θλιβερά καὶ
δυσάστατος:

«... τοὶ δ' ἀπὸ δειλῶν
ἔργων ἴσχονται θυμόν, ὅμως πενίην
μητέρ' ἀμηχανίης ἔλαβον, τὰ δίκαια φιλεῦντος
ἢ τ' ἀνδρὸς παρὰ γαίῃ θυμόν εἰς ἀμπλακίην,
βλάπτουσ' ἐν στήθεσσι φρένας κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης·
τολμᾷ δ' οὐκ ἐθέλων αἴσχεα πολλὰ φέρειν,
χρημοσύνη εἴκων, ἣ δὴ κακὰ πολλὰ διδάσκει,
ψεύδεά τ' ἐξαπάτας τ' οὐλομένας τ' ἔριδας,
ἄνδρα καὶ οὐκ ἐθέλοντα· κακὸν δὲ οἱ οὐδὲν οἰκεν·
ἢ γὰρ καὶ χαλεπὴν τίκτει ἀμηχανίην»⁴⁷.

Ὁ πένης περιφρονεῖται παρὰ πάντων, αἰσθάνεται
δὲ ἐαυτὸν ὄντα ἐν μειογετικῇ θέσει καίπερ πολλῶ ἀνώ-

τερος τῶν ἄλλων, πρὸ τῶν ὁποίων ἕνεκα τῆς ἀνάγκης
μένει ἄφωνος:

«Γνωτὴ τοι πενίη γε καὶ ἀλλοτρίη περ ἑοῦσα·
οὔτε γὰρ εἰς ἀγορὴν ἔρχεται· οὔτε δίκας·
πάντη γὰρ τοῦλασσον ἔχει, πάντη δὲ ἐπίμυκτος,
πάντη δ' ἐχθρὴ ὁμῶς γίνεται, ἔθθα περ ἦ»⁴⁸.

Ἡ πενία περιορίζει τὸν γοῦν καὶ τὴν γλώσσαν καὶ
αὐτὴν τὴν σκέψιν καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἐξουθενοὶ κυριο-
λεκτικῶς τὸν ἄνθρωπον, εἰς τρόπον ὥστε οὗτος νὰ προ-
τιμᾷ τὸν θάνατον τῆς χαλεπῆς πενίας⁴⁹. Ἐπειδὴ ὁ τε
πλοῦτος καὶ ἡ πενία εἶναι «δόσεις ἀθανάτων» πρὸς τοὺς
θνητούς, τούτου δ' ἕνεκα δὲν πρέπει τις νὰ φέγγῃ τὸν
πένητα:

«Μήποτέ τοι πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ χολωθεῖς,
μηδ' ἀχρημοσύνην οὐλομένην πρόφερε»⁵⁰.

Ὁ ποιητὴς περὶ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πενήτων ἀπο-
φαίνεται παραπλησίως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυ-
ρίου. Κατὰ τὸν εἰρημένον ποιητὴν ὁ πλοῦσιος δὲν ἐπι-
τρέπεται νὰ ὑπερηφανεύηται ἐν τῇ εὐτυχίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ
ὁ πένης νὰ ἀπελπίζεται ἐν τῇ δυστυχίᾳ αὐτοῦ. Ἄμφο-
τέρας τὰς καταστάσεις ταύτας παρέχουσιν οἱ θεοὶ εἰς
τοὺς ἀθρώπους, οἵτινες ὀφείλουσιν ὅπως δέχωνται ἀδια-
μαρτυρητῶς τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν πεμπόμενα, εὐχωνται αὐ-
τοῖς διὰ τὴν δόσιν καὶ παροχὴν ἀγαθῶν⁵¹ καὶ ζητῶσι
παρ' αὐτῶν τὴν ἀπὸ τῶν κακῶν λύτρωσιν:

«Οὐδέεις [γὰρ πάντ'] ἐστὶ πανόλοιοσ· ἀλλ' ὁ μὲν ἐσθλὸς
τολμᾷ ἔχων τὸ κακόν, κοῦκ ἐπίδηλος ὅμως·
δειλὸς δ' οὔτ' ἀγαθοῖσιν ἐπίσταται· οὔτε κακοῖσιν
θυμὸν ὁμῶς μίσγειν· ἀθανάτων δὲ δόσεις
παντοῖαι θνητοῖσιν ἐπέρχοντ', ἀλλ' ἐπιτολμᾷν
χρὴ ἰδῶρ' ἀθανάτων, οἷα διδοῦσιν, ἔχειν»⁵².

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ANTONIOS

48. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 267 - 270.

49. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 173 - 182.

50. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 155 - 156.

51. Πρβλ. Ἰακώβου, 1,17: «Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν
δώρημα τέλειον ἀνωθέν ἐστὶ καταβαίνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν
φώτων...».

52. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 444 - 446. Πρβλ. στίχους
591 - 592:

«Τολμᾷν χρὴ, τὰ διδοῦσι θεοὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν,
ῥηϊδίως δὲ φέρειν ἀμφοτέρων τὸ λάχος».

355: «Τόλμα, Κύρνε, κακοῖσιν, ἐπεὶ κάθλοισιν ἔχαιρας»,
555 - 556: «Χρὴ τολμᾷν χαλεποῖσιν ἐν ἄλγεσι κείμενον ἄνδρα,
πρὸς τε θεῶν αἰτεῖν ἐκλυσιν ἀθανάτων.».

43. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 662 - 664.

44. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 230 - 232.

45. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 197 - 202.

46. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 145 - 146, πρβλ. καὶ στί-
χους 1155 - 1156.

47. Θεόγνιδος Ἐλεγείαι, στίχοι 384 - 392.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

(ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

3. 'Η πάντοτε ως ιδέα και σύμβολον ζῶσα κλειστή Σχολή.

'Η Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης, ως κατ' ἐξοχήν πνευματικὸν και θεολογικὸν σύμβολον, ως φάρος πνευματικὸς ἀειλαμπῆς ἐν μέσῳ ὀμιχλώδους πελάγους, προσεπάθει, καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα και ταραχώδη, ἐν πολλοῖς, αὐτῆς πορεία, νὰ μορφώσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαθητοῦ και 'Αποστόλου 'Ιακώβου ἐπιζητούμενον σοφὸν και ἐπιστήμονα, τ.ἔ. τὸν κατὰ χρηστὸν ἄνθρωπον³⁷⁰.

'Η θεολογική αὕτη Σχολή τῆς Προποντίδος, ἥτις ἐνωρίτατα ἀπέβη μονὴ ἀναπαύσεως τοῦ αἰωνίου Πνεύματος, σκηνώμα τῆς θεϊκῆς δόξης, τέμενος τῆς ἑλληνορθόδοξου παιδείας, ως κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς της εἶχε τὴν μετάδοσιν, «ἐν παντὶ καιρῷ και χρόνῳ», τῆς ἄνωθεν παιδείας και σοφίας εἰς τοὺς ἅλιους θεολόγους, ἥτις ἐστίν, ως γράφει ὁ 'Ιακώβος, «πρῶτον μὲν ἀγνή, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστή ἐλέους και καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος και ἀνυπόκριτος»³⁷¹.

'Ἐχουσα θεμέλιον ἀρραγὲς τὸν Χριστόν, ἠγωνίζετο αὕτη νὰ ἀναπλάσῃ, μεταμορφώσῃ και ἀνακαινίσῃ ἡμᾶς τοὺς ἀπαιτητικούς, ἀνησυχούς και τολμηροὺς μαθητάς της εἰς τὴν κάμινον τῆς διαρκοῦς προσευχῆς και κατανύξεως, τῆς μετανοίας και τῆς νηστείας, τῆς μελέτης και τῆς πνευματικῆς περισυλλογῆς, τῆς ἐκρίζωσης τῶν παθῶν και τῆς ἐμφυτεύσεως τῶν οὐρανίων ἀρετῶν, τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ φωτισμοῦ ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἡμῶν, τῆς ἀνυψώσεως πάντων ἡμῶν εἰς εὐσεβείας ἐραστάς. 'Ἠγωνίζετο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο οὐχὶ δι' ἐξωτερικῶν ἀλλὰ δι' ἐσωτερικῶν κυρίως μέσων και κριτηρίων, ἥτοι διὰ τῆς καθάρσεως τῆς καρδίας και τῆς νηφαλιότητος τῆς διανοίας, διὰ τῆς «καινῆς ἐν Χριστῷ κτίσεως»³⁷², διὰ τῆς ἀκαταβλήτου ἀνακαινίζουσας και ἐξαγιαζούσης τὸν κόσμον αἰωνίου δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς προβολῆς τῆς χριστιανικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία εἶναι στενὴ ὁραμένη ἐκ τῆς γῆς, πλατεῖα ὅμως ἐξ οὐρανῶν ἀτενιζομένη³⁷³, διὰ τοῦ γνόφου τῆς θείας

ἐλλάμψεως, διὰ τῆς διηγεκοῦς προσαγωγῆς τῶ λυτρωτῆ θυσίας αἰνέσεως, διὰ τῆς ἀκραιφνοῦς γνώσεως και βιώσεως τῆς διδασκαλίας τῆς κατ' 'Ανατολὰς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, «ἵνα μετὰ τῆς πίστεως τελείαν ἔχωμεν τὴν γνῶσιν»³⁷⁴, ὅπως δὲ ἰδιαίτερος διὰ τῆς καθημερινῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς εἰς τὴν καθόλου λειτουργικήν, λατρευτικήν και μυστηριακήν ζῶν τῆς 'Εκκλησίας, ως ἐπίσης διὰ τῆς ἐπινοητικότητος και εὐρύτητος και διὰ τῆς σταθερᾶς ἀποφασιστικότητος και τῆς ἀποδοτικῆς ἐργασίας. Οἱ πολυπληθεῖς αὐτῆς μαθηταὶ δὲν εἶχον μόνον τὴν μεγάλην και προνομιούχον εὐκαιρίαν νὰ ζήσουν ἀπλῶς ἐντὸς τῆς ἱστορίας τῆς 'Εκκλησίας και τοῦ Γένους, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ γεννηθοῦν ἐντὸς αὐτῆς. 'Η μοναδικότητα αὐτῶν ὀφείλεται, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τὸ ἄμεσον και εὐρύτατον πνευματικόν, ἐκκλησιαστικόν, λειτουργικόν, μοναστηριακόν, οἰκουμενικόν, πανορθόδοξον και παγγρησιακὸν περιβάλλον τῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία ἀθροῦσως και μακροχρονίως τοὺς ὠδήγει εἰς μίαν λαχτάραν και ἐλπίδα, εἰς μίαν διακαῆ ἐπιθυμίαν και εἰς ἕνα πόθον: νὰ γίνουν τὰ καλύτερα, εἰ δυνατόν, ὑποδείγματα καλοῦ ποιμένου, ὀρθόδοξου θεολόγου και ἑλληνομα πολίτου, ὅστις τὴν μὲν ἑλληνικήν ιδέαν τὴν αἰσθάνεται και τὴν διακηρύσσει ως οὖσαν πλατυτέραν και εὐρυτέραν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, τὴν δὲ προσωπικήν του δραστηριότητα ως ἔχουσαν πανορθόδοξον, παγγρησιακὴν και ἄμα και πανεθνικήν τελεολογίαν.

Τὸ μεθυστικὸν και αἰθέριον αὐτῆς περιβάλλον, οἱ μεγάλοι και λαμπροὶ εἰς τὴν πίστιν και τὴν γνῶσιν αὐτῆς διδάσκαλοι, αἱ συνεχεῖς κατανυκτικαὶ και μυστικοπαθεῖς ἀκολουθίαι και ὀλόκληρος ἐν γένει ὁ ἐσωτερικὸς αὐτῆς κανονισμὸς «ὡς δρόσος 'Αερμῶν ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών»³⁷⁵ ἐχάρασσαν ἀνεξίτηλα τὰς βιωματικὰς μνήμας και ἀνεκούφιζον τὰς διψασμένας ἀπὸ μάθησιν ψυχὰς τῶν ἱεροσπουδαστῶν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν και τὴν βίωσιν τῶν αἰωνίων και ἀκαταλύτων ἀληθειῶν τῆς ἐν χρόνῳ και τόπῳ γενομένης θείας και σωτηριώδους 'Αποκαλύψεως. Και ἀπὸ τὸν τόσον σαφῆ και κατηγορηματικὸν τονισμὸν οὐχὶ τόσον τοῦ προσωπικοῦ ἀγῶνος τῶν ἐξαιρετικῶν πνευμάτων τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ὁποῖα ζοῦν τὴν ἀποκλειστικῶς ἰδικὴν τους πραγματικότητα μοναχικὰ και προσπαθοῦν δι' αὐτῆς νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἰδικήν τους τελείωσιν και ἐλευθερίαν, τὸν ἰδικὸν τους ἰδανικὸν Θεόν, ὅσον τοῦ ἀκαταλύτου ἀγῶνος τῶν πνευ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 717 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 /1984 τεύχους.

370. Πρβλ. 'Ιακ., 3,13.

371. Πρβλ. 'Ιακ., 3,17.

372. Β' Κορ., 5,17.

373. Πρβλ. ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, Πρῶτο-
τρεπτικός, Χ, 99.

374. Ψ ΕΥΔΟΒΑΡΝΑΒΑ, 'Επιστολή, 1,5.

375. Ψαμ. 132,3.

ματικῶν ἐκείνων ὁδηγῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, τὰς ἀνάγκας, τὰς ἀνησυχίας καὶ τοὺς δαιδαλώδεις καὶ ἐνίοτε ἀδιεξόδους προβληματισμούς τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς ὁμαδικῆς ψυχολογίας, ἐκείνων, ἐπαναλαμβάνω, οἱ ὅποιοι ζοῦν τὸν συλλογικὸν ἀγῶνα διὰ συνολικὴν τελείωσιν, ἐλευθερίαν, κοινωνικὴν δικαιοσύνην, ἀγαθὰ τὰ ὅποια μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδώρισεν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς σταυρικῆς του θυσίας καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν λαμπροφόρου τριημέρου Ἀναστάσεώς του. Ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ἐδίδετο ἔμφασις οὐχὶ τόσον εἰς τὴν «ἔξωθεν παιδευσιν», ἥτις, κατὰ τὸν φιλόσοφον Γρηγόριον Νύσσης, εἶναι, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, «ἀγνος... αἰεὶ ὠδίνουσα, καὶ μηδέποτε ζωογονοῦσα τῷ τόκῳ»³⁷⁶, ὅσον καὶ κυρίως εἰς τὴν κατὰ Θεὸν παιδείαν καὶ κατάρτισιν, ἥτις ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ κόσμου τούτου ἐξανθρωπίζουσα αὐτόν. Τοῦτο βεβαίως οὐδὲν σημαίνει ὅτι ὑπετίμα τὴν ἔξωθεν παιδείαν, καὶ δὴ τὸν ἀθάνατον ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ὁ ὅποιος παντοιοτρόπως διακονήσας τὰ μηνύματα τῆς ἐν Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως καὶ γενόμενος ἀληθῆς καὶ γνήσιος αὐτῆς φορεὺς διεΐσδυσε εἰς τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις «ἦταν ἀνόθευτος, ἀμιγῆς, φυλαγμένος μέσα στὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων» (Ἀλεξ. Παπαναστασίου, Ὁ Ἑθνικισμὸς).

Ὡς προφυλακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ὡς παλλὰδιον τῆς κατὰ Χριστὸν καὶ οὐ κατὰ κόσμον σοφίας, ἡ γεραρὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ἐμεγαλουργεῖ, ἐπαιδαγωγεῖ, ἐδίδασκε καὶ ἐνέπνεε τοὺς φερέλπιδας τῆς κατὰ Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, ζητοῦσα τὴν βίωσιν αὐτῆς ταύτης τῆς ἐνσαρκωθείσης αἰώνιου σοφίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, διότι «πᾶσα ἐπιστήμη», ὡς δικαίως ἀποφαίνεται ὁ φιλόσοφος τῶν αἰώνων πολὺς Πλάτων, «χωριζομένη ἀρετῆς πανουρ-

για φαίνεται», ἐτι δὲ ἐθεράπευε τὰ ψυχικά μας τραύματα, ἔτρεφε μὲ εὐγενεῖς ὄραματισμούς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐγέμιζε μὲ ρυθμούς καὶ πραγματικότητα τὰ νεανικά μας ἐνθουσιαστικά σκιρτήματα καὶ μὲ τὰ ἄγνωστα καὶ μαγικά αὐτῆς κλειδιά ἤνοιγεν ἀθουρύβως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς μας καὶ ἐγίνωσκε τὸ μύχια τῶν αἰσθημάτων μας ἀρδευόμενα πάντοτε ἀπὸ τὰ νάματα μιᾶς ἀνεπανάληπτης καὶ ἀνεπίληπτης εὐγενείας καὶ ἀνθρωπίνης ἀνωτερότητας. Ἡ Σχολὴ, μοχθοῦσα διαρκῶς νὰ καταστήσῃ ὅλους ἡμᾶς φωτισμένους καὶ κατὰ πάντα ὠρίμους ἄνδρας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνίας, δὲν ἤρκειτο ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἐμπνευσιν καὶ καλλιέργειαν μεγάλων ὄραματισμῶν καὶ εὐρυτέρων σχεδιασμῶν, ἀλλὰ προὔχῳρει ἐτι περαιτέρω διδάσκουσα, διὰ τοῦ ἰδικοῦ της μυστικοῦ τρόπου, τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν ἐξερχόμενοι αὐτῆς, προκειμένου νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ θεέντος σκοποῦ, ἡ διαδικασίαν ἐκδηλουμένην ὑπὸ τριμερῆ μορφήν διὰ τὰ οὐσιώδη πράγματα, τ.ἔ. ὡς ὄραμα, σχεδίασις καὶ πραγματοποίησις, καὶ ὑπὸ διμερῆ μορφήν διὰ τὰ τρέχοντα καὶ καθημερινά, ἥτοι ὡς σχεδιασμὸς καὶ ἄμεσος ἐκτέλεσις. Διὰ τῶν σεβασμίων αὐτῆς Καθηγητῶν ἐμόχθει νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς μετόχους καὶ κοινωνοὺς τῶν παθημάτων καὶ τοῦ διαρκοῦς πόνου τοῦ ἀνθρώπου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἔχωμεν ἓνα συγκεκριμένον σκοπὸν ζωῆς, πλούσιον, μεγάλον, γεμᾶτον ἀπὸ ἀτελειώτους ἀγῶνας καὶ δημιουργικὴν χαράν.

* * *

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

376. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Θεωρία εἰς τὸν τοῦ Μωϋσέως βίον (PG, 44, 329B).

“ΙΝΑ ΜΗ ΜΩΜΗΘΗ, Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ,, *

(Β' Κορ. στ' 3-4)

Έκθεσις Πεπραγμένων τής «'Αποστολικής Διακονίας τής Έκκλησίας τής Έλλάδος»

('Από Σεπτεμβρίου 1980 έως Αύγουστου 1983).

'Υπό του Γενικού Διευθυντού 'Επισκόπου 'Ανδρούσης 'Αναστασίου
Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ

Ός εφάνη εκ τής παρούσης Έκθέσεως Πεπραγμένων, εις όσους τομείς αφέθη έλευθερία συνετελέσθη δημιουργικόν έργον. Θα εκτιμηθούν δέ όρθότερον αι διαστάσεις και ή σημασία τούτου, εάν ληφθούν ύπ' όψιν ή εξαιρετική στενότης οικονομικών και ή σοβαρά έλλειψις προσωπικου και συνεργατών.

Με την αφαίρεσιν από την Α.Δ. των παλαιών ιεραποστολικών αρμοδιοτήτων της, απεμακρύνθησαν οι κληρικοί γραμματείς και το λοιπόν θεολογικόν επιτελικόν προσωπικόν. Κατά την διάρκειαν τής αναθέσεως τής συντάξεως τής εφημερίδος «'Εκκλησιαστική 'Αλήθεια» εις έτερον φορέα, απεσπάσθησαν δύο στελέχη τής Α.Δ. Συγχρόνως άλλοι δύο παλαιότεροι υπάλληλοι απεσπάσθησαν εις την 'Ι. Σύνοδον. Ούτως ή Α.Δ. απεγυμνώθη σχεδόν πλήρως από επιτελικά στελέχη. Ός μόνιμοι σταθεροί συνεργάται του Γεν. Διευθυντού απέμειναν δύο μόνον διευθυνταί. Το έργον του 'Οργανισμού κατά την τελευταίαν τριετίαν διεξήχθη και ανεπτύχθη με έλάχιστα θεολογικά στελέχη, μερικους φοιτητάς και επί συμβάσει υπάλληλους. Λόγω τής παρατεινομένης εκκρεμότητος εις την μονιμοποίησίν των, όρισμένοι ίκανοί υπάλληλοι προετίμησαν να διορισθούν εις το Δημόσιον. Το υπόλοιπον προσωπικόν, πλην του επικουρικού διδακτικού προσωπικου τής ΑΣΚΕΑ, είναι βοηθητικόν υπαλληλικόν (Λογιστηρίου, Γραμματείας) και εργατοτεχνικόν. Ουδεμία δυνατότης επιλογής και επιστρατεύσεως στελεχών εδόθη εις την Γεν. Διεύθυνσιν. Το τελευταίον μάλιστα διάστημα, παρά την συνταξιοδότησιν πολλών παλαιών υπαλλήλων, δέν επιτρέπεται υπό του Νόμου ή πρόσληψις νέων. (Ο προϊστάμενος του Λογιστηρίου απεχώρησε λόγω όριου ηλικίας το θέρος του 1982 και το πρώτον εξάμηνον του 1983 έλαβον σύνταξιν τρία ακόμη πεπειραμένα στελέχη του Λογιστηρίου). Εις τας δυσκολίας αι όποιαι εδημοργγήθησαν εκ των αποχωρήσεων αυτών προσετέθη και ή αναγκαστική άπουσία του Γεν.

Διευθυντου επί εξάμηνον (Φεβρ.-'Ιουλ. 1983) λόγω σοβαράς έγχειρήσεως.

Δέν αποτελεί υπερβολήν να λεχθή ότι σπανιότατα συνετελέσθη τόσον ευρύ έργον με τόσον έλάχιστον προσωπικόν.

Κατά το ύπ' όψει διάστημα ερυθμίσθη νομοθετικώς, διά τής εκδόσεως του ύπ' αρ. 217/82 Προεδρικού Διατάγματος (ΦΕΚ 34/19.3.82, τ. Α') το από μακρού χρονίζον θέμα τής καταβολής αποζημιώσεως εις τους λόγω συνταξιοδότησεως αποχωρούντας τακτικούς υπαλλήλους τής Α.Δ. Δυστυχώς, δέν απέδωσαν καταβληθείσαι προσπάθειαι διά την παραγωγήν αυτών εις το συνταξιοδοτικόν καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, λόγω άρνήσεως των αρμοδίων τριών 'Υπουργών.

'Εν άναμονή τής εγκρίσεως υπό τής Δ.Ι.Σ. του Σχεδίου του Προεδρικού Διατάγματος «Περί 'Αποστολικής Διακονίας», απεφασίσθη υπό του νομικού συμβούλου αυτής, το άρθρον, διά του όποιου ρυθμίζονται τα άφορώντα εις το προσωπικόν τής Α.Δ. ζητήματα, να ένωματωθή εις τον Κανονισμόν 5/78 «Κώδιξ 'Εκκλησιαστικών 'Υπαλλήλων». Το εν λόγω Σχέδιον εδρίσκειται από τής 6.10.80 προς έγκρισιν εις την Δ.Ι.Σ. Όπως έχει αναφερθή επανειλημμένως εις το Δ.Σ. ή νομική αυτή εκκρεμότης δυσχεραίνει πολλαπλώς την λειτουργίαν τής Α.Δ. και αναστέλλει την ανάπτυξιν τής δραστηριότητός της.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Περιουσιακά στοιχεία

1. Μέχρι του Σεπτεμβρίου 1980 ό 'Οργανισμός ειχεν εις την κυριότητά του τα εξής περιουσιακά στοιχεία:

- α) το κεντρικόν κτίριον (5.103,50 τ.μ.), όπου στεγάζονται τα Γραφεία τής 'Αποστολικής Διακονίας, τής 'Ιερής Συνόδου, του ΟΔΕΠ και το Τυπογραφείον.
- β) το κτίριον του Οίκου Φοιτηρίας — ΑΣΚΕΑ (2.200 τ.μ.).

* Συνέχεια εκ τής σελ. 722 του ύπ' αριθ. 23-24 /1984 τεύχους.

- γ) ακίνητα, γήπεδα εις Άγιαν Βαρβάραν Αιγάλεω (63.549 τ.μ.).
- δ) τὸ παρὰ τὸν ἰ. ναὸν Ἁγίας Βαρβάρας Πατησίων κτίριον καὶ τινὰ κτίσματα, συνολικοῦ ἔμβαδοῦ 1.822 τ.μ.
- ε) τέσσερα (4) διαμερίσματα, συνολικοῦ ἔμβαδοῦ 190,10 τ.μ.
- ς) τὸ πλησίον τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνήματος τῆς Εὐαγγελιστρίας Τήνου κτίριον, ἔμβαδοῦ 5.000,20 τ.μ.

Κατὰ τὴν διαρρεύσαν τριετίαν (Σεπτ. 1980-Αὐγ. 1983), διὰ τῆς ὑλοποιήσεως τοῦ ἀναφερθέντος οἰκοδομικοῦ προγράμματος, ἡ Α.Δ. ἐπηύξησε τὸν κτιριακὸν τῆς ἐξοπλισμὸν μὲ τὰ ἐξῆς ἀκίνητα:

- α) Τὸ πενταόροφον κτίριον τοῦ «Κέντρου Βιβλίου καὶ Ἐπικοινωνίας» ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καπλανῶν 6, συνολικοῦ ἔμβαδοῦ 650 τ.μ., ἀξίας 33.500.000 δρχ.
- β) τὸ τυπογραφικὸν συγκρότημα ἐπὶ τοῦ ἰδιοκτιήτου οἰκοπέδου τῆς εἰς Ἁγ. Βαρβάραν Αιγάλεω, συνολικοῦ ἔμβαδοῦ 2.442 τ.μ., ἀξίας 78.000.000 δρχ.,
- γ) τὸ ἐκ προσκυρώσεως διαμέρισμα (62,50 τ.μ.) εἰς πολυκατοικίαν κειμένην ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ραιδεστοῦ καὶ Ἰ. Μεταξᾶ.

Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ τριετίαν τὸ Τυπογραφεῖον ἐπλουτίσθη διὰ μηχανημάτων ἀξίας 4.625.285 δρχ. καὶ ἔχει προγραμματισθῆ ἢ προμήθεια μηχανημάτων ἀξίας 40.000.000 δρχ.

Οἰκονομικὰ

2. Πάντοτε τὰ οἰκονομικὰ τῆς Α.Δ. ὑπῆρξαν πολὺ περιορισμένα καὶ αἰτία πονοκεφάλων Ἀρχιεπισκόπων καὶ Γεν. Διευθυντῶν. Τελευταίως ὁμως κατέστησαν δυσβάστακτα.

Εἰς τοῦτο συνέβαλον: α) Ἡ ἀλματώδης αὐξήσις τῶν μισθῶν. β) Ἡ παρακράτησις πόρων τῆς Α.Δ. ἀπὸ διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς φορεῖς (ΟΔΕΠ, Ἰ. Μονάς, Περιοδικά). γ) Ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνσις ἐκ τῆς ἐπιδοτήσεως ὀρισμένων δραστηριοτήτων. Ὁ ΟΔΕΠ κατὰ τὴν τριετίαν αὐτὴν ἠρνήθη πεισμώνως νὰ καταβάλλῃ τὴν νενομοθετημένην (ὑπὸ τοῦ Α.Ν. 978/1946) ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν, ἢ οἰανδήποτε δανειακὴν διευκόλυνσιν δι' ἐπιγούσας ἱεραποστολικὰς ἀνάγκας, καθυστερεῖ δὲ ἀκόμη ἐπὶ διετίαν καὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀντιστοίχου ποσοῦ κοινοχρήστων τοῦ κτιρίου, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι δὲν ἔχει χρήματα.

Παρὰ ταῦτα, θεῖα συνεργεία, κατωρθώσαμεν μέχρι σήμερον ὄχι μόνον νὰ συνεχίσωμεν τὸν ἐν μέσῳ τρικυμῖα πλοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναπτύξωμεν μὲ σκληρὰς προσπάθειας εὐρείας κλίμακος ἐπενδυτικὸν πρόγραμμα. Ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἶναι αἱ ἐξῆς σοβαραὶ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι καὶ πρωτοβουλίαι:

- α) Καθιέρωσις μὲ νέαν διάταξιν νόμου (1151/81) ἐτησίως κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως 15 ἑκατ.

(Δυστυχῶς τὸ ποσὸν τοῦτο κατὰ τὸ 1983 περιορίσθη εἰς 9 ἑκατ.). Διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ σχετικοῦ νομοσχεδίου καὶ τὴν ψήφισίν του ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἀπητήθησαν συστηματικαί, πολὺπλευροὶ καὶ πολὺμοχθοὶ ἐνέργειαι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη —στηριχθεῖσα εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δημιουργικοῦ ἔργου τῆς Α.Δ. κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον — ἔδωσε τὴν δυνατότητα διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν μνημονευθέντων ἔργων ὑποδομῆς.

β) Κατάθεσις τοῦ ποσοῦ τῶν 47.000.000 δρχ. (τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς πωλήσεως οἰκοπέδου εἰς τὸν Ὄργανισμὸν Σχολικῶν Κτιρίων) εἰς προθεσμιακὸν λογαριασμὸν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς μὲ ὑψηλὸν ἐπιτόκιον.

γ) Ἐξασφάλισις χαμηλοτόκων δανείων, ἀπὸ τὸν ΕCLOF, 5.000.000 δρχ. πρὸς 9%, καὶ ἕτερον βιοτεχνικὸν προνομιακὸν ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν 48.000.000 δρχ., πρὸς 14%.

δ) Διάσωσις τοῦ Καρλακείου κληροδοτήματος διὰ τὴν διάδοσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Διάθεσις κτιρίων

Ἡ Α.Δ. διαθέτει: 1) Τὸ πλησίον τοῦ ἰ. ναοῦ Ἁγίας Βαρβάρας Πατησίων κτίριον (1.822 τ.μ.) διὰ τὴν στέγασιν τῆς Σχολῆς Νοσοκόμων ΟΛΥΜΠΙΑΣ, ἀντὶ τοῦ συμβολικοῦ μηνιαίου μισθώματος τῶν 6.000 δρχ. 2) Τὸ ἐν Τήνῳ κτίριον (5.000 τ.μ.) διὰ τὴν στέγασιν τοῦ Δημοσίου Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου. Τὸ ἐν λόγῳ Λύκειον ἐπιχορηγεῖται ἐτησίως ὑπὸ τῆς Α.Δ. μὲ τὸ 5% τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τοῦ Πανελληνίου Ἰ. Προσκυνήματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 3 τοῦ Ν.Δ. 3775/1957. Οὕτω διετέθησαν: α) Σεπτ.-Δεκ. 1980, δρχ. 500.000, β) Ἰαν.-Δεκ. 1981, δρχ. 2.441.000 γ) Ἰαν.-Δεκ. 1982, δρχ. 3.397.000 καὶ δ) Ἰαν.-Αὐγ. 1983, δρχ. 2.491.000. Συνολικῶς δρχ. 8.829.000.

Πρὸς κάλυψιν ἐν τούτοις βασικῶν στεγαστικῶν ἀναγκῶν (στέγασιν Θεολογικοῦ Φοιτητικοῦ Οἰκοτροφείου, ἀποθήκευσιν ἐντύπων καὶ χώρον ἐκθέσεως βιβλίων), ἡ Α.Δ. συνέχισε νὰ πληρῶνῃ ἐνοίκιον διὰ:

- α) τὸ κτίριον τῆς Ἰ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Καρέα, δρχ. 47.934 μηνιαίως.
- β) τὴν ἀποθήκην εἰς Χολαργὸν (ἔμβαδ. 500 τ.μ.), δρχ. 40.578 μηνιαίως, καὶ
- γ) τὸ κατάστημα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου, δρχ. 1.000 μηνιαίως.

Τοιοτοτρόπως ἡ Α.Δ. εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ καταβάλλῃ ἐτησίως μισθώματα ἀνερχόμενα εἰς τὸ ποσὸν τῶν 1.074.136 δρχ. Ἐπανελημμένα διαβήματα εἰς Δ.Ι.Σ καὶ ΟΔΕΠ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ οἰκονομικοῦ αὐτοῦ προβλήματος ὑπῆρξαν ἀτελέσφορα.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Άνάγκη βασιικών ρυθμίσεων

1. Πολλάκις δι' ύπομνημάτων πρὸς τὸ Δ.Σ., ύποβληθέντων άκολούθως και εἰς τὴν Δ.Ι.Σ, ὡς και διὰ προφορικῶν προσωπικῶν ἐνημερώσεων πρὸς τοὺς άρμοδίους ἐξεθέσαμεν τὰ ποικίλα προβλήματα τῆς Α.Δ., προτείναντες διαφόρους λύσεις. Ὁρισμένα ζητήματα ἐτακτοποιήθησαν, αἱ άποφασιστικαί ὁμως ἐνέργειαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔδιδον νέαν άκμήν εἰς τὸν Ὁργανισμόν, συνεχῶς ἀναστέλλονται. Ἐπιβάλλεται νά προωθηθοῦν τὸ συντομότερον:

α) Τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα, τὸ προβλεπόμενον ἀπὸ τὸν Ν.Δ. 590/77, ἄρθρον 40, περὶ Α.Δ., διὰ τὴν ἀναδιάρθρωσιν τοῦ Ὁργανισμοῦ (εὑρίσκειται εἰς τὰ ὑπ' ὄψιν τῆς Δ.Ι.Σ ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1980).

β) Νά ἀναζητηθοῦν και ἐπιστρατευθοῦν νέα στελέχη μὲ ζῆλον, πίστιν, δημιουργικὴν σκέψιν, θέλησιν (προτάσεις και ὀνόματα ἔχουν ύποβληθῆ).

γ) Νά δοθῆ οἰκονομικὴ εὐχέρεια δι' ἀνάπτυξιν ἱεραποστολικῶν δραστηριοτήτων.

δ) Διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς λειτουργικότητος και ἀποδοτικότητος τοῦ Τυπογραφείου πρέπει νά ἀναζητηθοῦν ὀρθολογιστικὰ ὀργανωτικὰ σχήματα, π.χ. δημιουργία ἐταιρείας, ὅπως συμβαίνει μὲ διαφόρους ἐπιχειρήσεις τοῦ Δημοσίου.

Παραθέτομεν ὀρισμένας γενικωτέρας παρατηρήσεις ἀπὸ παλαιότεραν Ἐκθεσιν πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Α.Δ.*

«Σήμερον ἡ Α.Δ. εἶναι ἀναγκασμένη νά κινῆται μὲ τὰ δεσμά τοῦ Ν.Π.Δ.Δ. (συννάκις χωρὶς κατάλληλον νομοθετικὴν κάλυψιν): εἶναι ὑποχρεωμένη νά συναγωνίζηται μὲ ἄλλας προσπάθειας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν αὐτοὺς τοὺς περιορισμοὺς και ἐργάζονται συνήθως ἐλεύθεραι ὑπαλληλικῶν πλαισίων, μὲ βάσιν τὴν μοναχικὴν ὑπακοήν, τὴν ἐθελοντικὴν προσφορὰν κ.τ.λ. Καὶ τέλος, πολλάκις ἀντιμετωπίζει «ψυχρὸν πόλεμον» ὄχι μόνον ἀπὸ ὀρισμένας θρησκευτικὰς ὀμάδας, αἱ ὁποῖαι τὴν βλέπουν ἐκάστοτε ὡς «ἐκκλησιαστικὸν κατεστημένον», ἀλλὰ και ἀπὸ μερικοὺς ἐκκλησιαστικοὺς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι δὲν τὴν πολυσυμπαθοῦν διὰ διαφόρους ὁ καθεὶς λόγους (προσωπικούς, διοικητικούς, οἰκονομικούς).

Ὀὗτως ἡ Α.Δ. εἶναι συνήθως ἐκτεθειμένη εἰς δημόσιον ἔλεγχον ἢ ψίθυρον και μένει χωρὶς οὐσιαστικὴν βοήθειαν, δημιουργικὴν κριτικὴν και συμπαραστάσιν. Οἱ πάντες ἔχουν ἀπαιτήσεις, ἀλλὰ ἐλάχιστοι συμμετέχουν και συμμερίζονται τὰ προβλήματα τοῦ Ὁργανισμοῦ και τὴν ἀναζητήσιν οὐσιαστικῶν λύσεων.

* Βασικά προβλήματα τῆς Ἐποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι, Ὀκτώβριος 1981.

Άνάγκη πρωτοβουλιῶν

2. Ἐπανειλημμένως ἐπισημαίνεται ὅτι εἰς τὰς συνεχεῖς ἀνακατατάξεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωρίας οὐσιαστικὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἰδεῶν και ἀντιλήψεων παίζουν τὰ μεγάλα κέντρα πληροφορήσεως και ἐνημερώσεως (τηλεόρασις, ραδιόφωνον, ἐφημερίδες, ἐκδοτικοὶ οἶκοι). Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἐν πολλοῖς αἰφνιδιασθῆ ἀπὸ τὴν ταχυτάτην αὐτὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων και δὲν εἶναι ἐτοιμὴ νά ἀντιμετωπίσῃ τὰς νέας δομὰς — πολὺ περισσότερο τοῦ μέλλοντος. Ἴσως δὲν ὑποπεύεται καν τὸ πρόβλημα. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν συγχρόνων ἠλεκτρονικῶν μέσων προσεγγίσεως τοῦ λαοῦ προϋποθέτει μεγάλας ἐπιτελικὰς μονάδας, ἔγκαιρον ἐκπαίδευσιν και σοβαρὰ κεφάλαια. Εἶναι γνωστὴ ἡ σπάνις στελεχῶν, ἡ ἔλλειψις εἰδικευμένων ὀμάδων κατὰ τομεῖς. Διὰ τὴν συνεχή π.χ. προετοιμασίαν καταλλήλου ὕλικου Κατηχήσεως τῶν νέων, συμπαραστάσιν τῶν κατηχητῶν και τῶν θεολόγων καθηγητῶν εἰς τὰ Γυμνάσια, θὰ ἔπρεπε νά ὑπάρχη «Εἰδικὴ ὀμάς» θεολόγων προικισμένων μὲ συγγραφικὸν τάλαντον, ἡ ὁποῖα νά ἀσχολῆται μὲ τὸ ἔργον αὐτό. Ἀνάλογοι ὀμάδες θὰ ἔπρεπε νά εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὴν ἔκδοσιν νεανικοῦ περιοδικοῦ, εἰς τὴν παραγωγήν ὀπτικοακουστικῶν μέσων χριστιανικῆς διαφωτίσεως κ.ο.κ.

Αὐτὰ ὁμως προϋποθέτουν κεντρικὰ ὄργανα, προοπτικὴν, μακροπρόθεσμον προγραμματισμόν, εἰδικευσιν, συνεργασίαν και καταμερισμόν δυνάμεων ἐπὶ πανελλαδικοῦ ἐπιπέδου. Ἀντιθέτως, σήμερον *ὄλοι ἀσχολούμεθα μὲ ὄλα. Πάντοτε δὲ ἐρασιτεχνικῶς και ἄνευ συνεργασίας.*

Συντονισμὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν δυνάμεων

3. Γενικὴ διαπίστωσις σχετικῶς πρὸς τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ἀξιόλογοι πνευματικαὶ δυνάμεις, δραστηριότητες και ἀναζητήσεις. Ὑστεροῦμεν ὁμως εἰς τὸν συντονισμόν τῶν δυνάμεων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν νέων συνθηκῶν και προκλήσεων τῆς ἐποχῆς μας.

Τὴν ὄλην ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν διαστίζει ἡ παλαιὰ χωριστικὴ τάσις, τὴν ὁποῖαν ὁ Ἅπ. Παῦλος ἐστηλίτευσεν εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τοὺς χριστιανοὺς μῆς τυπικῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, τοὺς Κορινθίους: Ἄλλοι νά εἶναι Παύλου, ἄλλοι Ἄπολλῶ, ἄλλοι Κηφᾶ, ἄλλοι Χριστοῦ (Α' Κορ. α', 12). Ἡ συνειδητοποίησις αὐτῆς τῆς κληρονομικῆς ἀδυναμίας μας και ἡ συνεχὴς προσπάθεια ὑπερβάσεώς της εἶναι ἡ θετικωτέρα συμβολὴ διὰ τὴν πρόοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Σχηματικῶς διακρίνονται τέσσαρες σημαντικοὶ παράγοντες τῆς πνευματικῆς σκέψεως, δράσεως και ζωῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Πρῶτον, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡγεσία και γενικώτερον τὸ σῶμα

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

(Στά πλαίσια τῆς ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως)*

Ἡ μνημειώδης ἐναρκτήρια ὁμιλία τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου κατὰ τὴν ΚΖ' Κληρικολαϊκῆ Συνέλευσι, τὴν ὁποία ὁμιλία παρουσιάσαμε πρὸ πάνω, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς ἔχει ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ μεγάλου Ἡγέτου, ὁ ὁποῖος μὲ σοφία καὶ σύνεσι, μὲ φωτισμένη, ρεαλιστικὴ καὶ κριτικὴ ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς, μὲ θαυμάσια ἐνορμόνισι προσηλωσεως στὶς ἑλληνορθόδοξες παραδόσεις καὶ πρωτοποριακοῦ ἀνακαινιστικοῦ προγραμματισμοῦ καὶ προοδευτικοῦ σχεδιασμοῦ ποδηγετεῖ καὶ κατευθύνει τὸν Ὁρθόδοξο Ἑλληνισμό τῆς Ἀμερικῆς στὸ νὰ ἀτενίσῃ καὶ ἀντιμετώπισῃ τὴν πρόκλησι τοῦ ἐρχομένου 21ου αἰῶνος καὶ νὰ χαράξῃ τὴν ὁδὸ τῆς νικηφόρου πορείας πρὸς τὸ μέλλον.

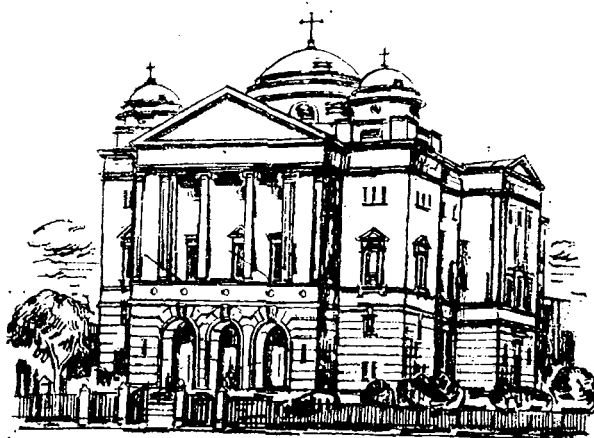
Ἡ ὁμιλία αὕτη, τυπωμένη σὲ ἑλληνικὴ καὶ ἀγγλικὴ γλῶσσα μὲ ἐξώφυλλο — ἐξ Ἰσου μνημειώδους — καλλιτεχνικῆς ἐμφανίσεως, διανεμήθηκε σὲ ὅλους

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 728 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 /1984 τεύχους.

τῶν κληρικῶν, οἱ ὑπεύθυνοι δηλαδὴ διὰ τὴν διοίκησιν καὶ διαποίμανσιν τῆς Ἐκκλησίας — προφανῶς ὁ κρισιμώτερος καὶ ἀποφασιστικώτερος παράγων. Δεύτερον, οἱ λαϊκοὶ θεολόγοι, οἱ ὁποῖοι καλλιέργου τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην καὶ σκέψιν, βοηθοῦν συγγραφικῶς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα, διακονοῦν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ κλήρου καὶ τῶν λαϊκῶν εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς Σχολὰς, τὰ Λύκεια καὶ τὰ Γυμνάσια. Τρίτον, αἱ Ἱ. Μοναί, αἱ ὁποῖαι παραμένουν σοβαρότατα λατρευτικὰ κέντρα καὶ πόλοι ἔλξεως τῶν ἀνθρώπων, συχνὰ καὶ τῶν ἐκκοσμιευμένων. Τέταρτον, αἱ ποικίλαι πνευματικαὶ καὶ ἱεραποστολικάι πρωτοβουλία μεμονωμένων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ὑπὸ μορφὴν συλλόγων, σωματείων, ὀργανωμένων ἢ ἀτύπων κινήσεων.

Ποικίλαι τάσεις ἐμφανίζονται εἰς τὰς διαφόρους αὐτὰς κατηγορίας, καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν παρατηρεῖται ἡ δέουσα σύμπτωσι. Διάφοροι λόγοι, θεωρητικοὶ ἢ προσωπικοὶ, δυσχεραίνουν τὴν συνεργασίαν. Καὶ ὅμως ὅλοι κινῶνται ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ζωογονούμενοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν. Ὁ συντονισμὸς καὶ καταμερισμὸς ἔργου τῶν πνευματικῶν αὐτῶν δυνάμεων θὰ ἐπολλαπλασιαζέ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, τόσοσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅσον καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

τοὺς συνέδρους καὶ ἔτσι πυροδότησε τὸν ζῆλο καὶ ἐνθουσιασμό τους, ἐμψύχωσε ὡς δυναμικὴ ἐντελέχεια

Ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικὸς καθεδρικὸς ἱ. ναὸς Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου στὴ Βοστώνη.

Ἀσφαλῶς τὸ ἀρμοδιώτερον ὄργανον τῆς ἐνόητος καὶ συνεργασίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξων χριστιανῶν εἶναι ἡ Ἱερά Σύνοδος. Λόγω ὅμως τῆς συνεχοῦς ἀλλαγῆς τῶν Συνοδικῶν μελῶν Αὐτῆς εἶναι ἐπιβεβλημένον νὰ ὑπάρχῃ εἰς συνοδικὸς ἐπιτελικὸς ὀργανισμὸς, ὁ ὁποῖος, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς ἐκάστοτε Δ.Ι.Σ., νὰ μεριμνᾷ καὶ νὰ προωθῇ τὸ ἔργον τοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικῶν δυνάμεων. Τοῦτο εἶναι τὸ κατ' ἐξοχίην «διακόνημα» τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν «Ἀποστολικὴν Διακονίαν». Καὶ ἀσφαλῶς τὸ δυσκολώτερον. Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ὄραμα τῶν ἱδρυτῶν τῆς καὶ ἡ προοπτικὴ τῶν κατὰ καιροὺς νόμων περὶ Α.Δ. καὶ τοῦ προσφάτου Καταστατικοῦ Χάρτου.

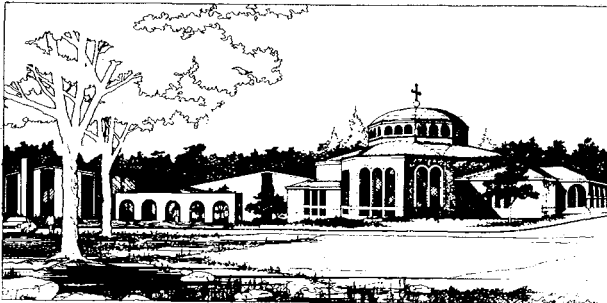
Οὐδεμία ἀνάγκη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἶναι τόσοσιν ἐπείγουσα, ὅσον ἡ ἀνάγκη τῆς καθολικῆς θεωρήσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου καὶ ἡ ἐνεργοποίησις τῶν φορέων—προσώπων καὶ ὀργανισμῶν—, οἱ ὁποῖοι θὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν διαφόρων παραγόντων τῆς ἐκκλησιακῆς μας ζωῆς, τὴν ἀρμονικὴν τῶν συνεργασίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωτικότητός των».

Νοέμβριος 1983

ΤΕΛΟΣ

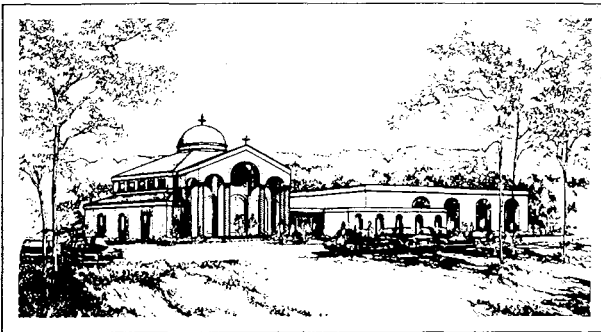
τις συζητήσεις, αποφάσεις και προτάσεις των επί μέρους επιτροπών τους και χρησίμευσε ως καθοδηγητική πυξίδα στις ελεύθερες δημοκρατικές συζητήσεις, στις αποφάσεις και στα ψηφίσματα των συνεδριών της ολομελείας των συνέδρων.

Ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος κ. Ίάκωβος έμψυχώνει με την παρουσία του όχι μόνο τις συνεδρίες της ολομελείας αυτής, αλλά και τις συζητήσεις των επί μέρους επιτροπών. Ακούραστα άνεβοκατέβαινε τους όροφοις του ξενοδοχείου Hilton για να επισκέπτεται έναλλάξ, τονώνη και ένισχύη με τή φωτεινή παρου-

Ο ορθόδοξος έλληνικός ι. ναός του άγιου Λουκά στο BROO.

σία του και με τον πάντοτε «άλατι ήρτυμένον» (Κολ. δ', 4), σαγήνευτικό λόγο του τόσο τις συνεδρίες των επί μέρους επιτροπών της Κληρικολαϊκής και τις συναρτώμενες ή άλληλοπεριχωρούμενες προς αυτήν συνάξεις των εκατοντάδων κυριών και δεσποινίδων της Φιλοπτώχου Άδελφότητος και των μελών της Άδελφότητος των πρεσβυτερών (Presbyteres' Sisterhood), του «National Forum of Church Musicians» και πολλών άλλων έκκλησιαστικών συλλογικών οργάνων, όσον και τις ποικίλες έορταστικές και πολιτιστικές τους έκδηλώσεις. "Αν σ' αυτά προστε-

Ο ορθόδοξος έλληνικός ι. ναός του άγιου Δημητρίου στο FORT WORTH (TEXAS).

θούν οι άλλοτεπάλληλες συνεργασίες με τὰ υπεύθυνα στελέχη της Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως, οι συνεχείς άκροάσεις και συνεντεύξεις προς εκπροσώπους του Τύπου, του Ραδιοφώνου και της Τηλεοράσεως, γίνεται κατανοητό γιατί ο άγιος Άμερικής κατά τή διάρκειά των έργασιών του Άρχιεπισκοπικού Συμβουλίου

και της ΚΖ' Κληρικολαϊκής άπ' τις πρώτες πρωινές έως τις προχωρημένες νυκτερινές ώρες ήταν ο άκούραστος και φωτισμένος έμψυχωτής της πολυφωνικής συμφωνίας των πνευματικών άνθεστηρίων του Όρθοδόξου Έλληνισμού της Άμερικής, για τήν όποία έχομε ήδη μιλήσει.

Έπειδή εκατοντάδες σελίδων δέν θά ήταν άρκετές να περιγράψουν λεπτομερώς τὰ συζητηθέντα κι άποφασισθέντα στην ΚΖ' Κληρικολαϊκή, γι' αυτό άφ' ένός στη συνέχεια θά περιορισθούμε στο να έξάρωμε μόνο μερικά σημεία του όλου προγράμματος των έκδηλώσεων αυτής, άφ' έτέρου να προβάλωμε μερικές άπ' τις όμιλίες, τρίτον να παρουσιάσωμε συνο-

Ο ορθόδοξος έλληνικός ι. ναός του Εθαγγελισμού στο ELKINS PARK (PENNSYLVANIA).

πτικώς τὰ άποφασισθέντα και τέλος να έπισημάνωμε έξ αυτών ό,τι ιδιαίτέρως έκαμεν έντύπωσι στον ύπογραφομένο.

★

Ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος κ. Ίάκωβος με 4 έκ των τιμηθέντων όμογενών δικαστικών, με τον πρέσβη της Κύπρου στις ΗΠΑ και με τον γερούσιαστή κ. D' AMATO.

Τή Δευτέρα, 2α Ίουλίου 1984, μετά την έναρκτηρία όμιλία της Αύτου Σεβασμιότητος του Άρχιεπισκόπου κ. Ίακώβου, παρατέθηκε γεύμα άφιερωμένο στα δέκα χρόνια της τραγωδίας της Κύπρου. Κύριος όμιλητής κατά τó γεύμα ήταν ο γερούσιαστής Alfonso d' Amato, ό όποιος με άυστηρή γλώσσα σι-

γμάτισε τη συνεχιζόμενη κατοχή της Κύπρου και προέτρεψε την κυβέρνηση Reagan να ειδοποιήσει την Τουρκία, ότι «άπαιτούμε μία ελεύθερη Κύπρο και όχι μόνο τμήματα της Άμμοχώστου. Και τὸ ἀπαιτούμε τώρα». Χαρακτηριστικῶς ἐπίσης ἐτόνισε: «Φθάνει πιά ὁ ἐμπαιγμός. Αὐτοὶ ποὺ κυβερνοῦν καὶ κυβέρνησαν τὴν Ἄμερική, σήμερα καὶ χθές ρεπουμπλικάνοι καὶ δημοκράτες θὰ πρέπει νὰ καταλάβουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνεργαζώμαστε μὲ ἕναν τύραννο, οὔτε νὰ καταδικάζουμε ἀπὸ τὴν μιὰ μὲ κενὰ λόγια τὴν ἀνακήρυξι τοῦ ψευδοκράτους τοῦ Ντενκτὰς ποὺ εἶναι τὸ πιόνι τῆς Τουρκίας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ προσφέρουμε ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια δολάρια βοήθεια στὴ χώρα αὐτή...».

Στὴ συνέχεια ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰάκωβος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὁμιλίας τοῦ γερουσιαστοῦ d' Amato, εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου, ἡ διαμάχη μεταξὺ Ἰσραηλινῶν καὶ Ἀράβων, ὁ πόλεμος Ἰσὴν καὶ Ἰράν, ἡ ἀναταραχὴ στὸν Περσικὸ Κόλπο ποὺ ἀγκαλιάζει ὀλόκληρη τὴν χειρσόννησο τῶν ἀραβικῶν κρατῶν, ἀκόμα καὶ οἱ ἐσωτερικὲς ἀναταραχὲς στὴ Βηρυτὸ καὶ στὴν Ἰνδία καὶ ἡ καθημερινὴ ἀναταραχὴ στὰ κράτη τῆς

Κεντρικῆς Ἄμερικής ἀποτελοῦν καὶ σωστά, τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων τοῦ κόσμου καί, ἂν μοῦ ἐπιτρεπόταν, θὰ ἔλεγα τὸ κύριο ἐνδιαφέρον τῆς χώρας ποὺ ἡγεῖται τοῦ ελεύθερου κόσμου. Εἶναι πιά καιρὸς γιὰ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, εἰδικότερα σὲ μιὰ χρονιὰ ἐκλογῶν, νὰ διακηρύξουν μὲ πειθῶ τὶς διαθέσεις τους καὶ νὰ προσφέρουν τὶς καλὲς τους ὑπηρεσίες, ὥστε ἡ συμφιλίωση καὶ τελικὰ ἡ εἰρήνη νὰ ἐπικρατήσουν στὸ σύνολο τῆς παγκόσμιας κοινότητας.

Οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἄμερικής, ἡ χώρα μας, πρέπει νὰ σκέφτεται γιὰ τὴν ἐλευθερία, δικαιοσύνη καὶ ἀνεξαρτησία ὅλων, ὄχι μόνο τὴν 4η Ἰουλίου, ἀλλὰ πάντα. Ἐξ ὀνόματος τῶν συνέδρων αὐτοῦ τοῦ 27ου Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου προτείνω μὲ σεβασμὸ στὸν Πρόεδρο τῆς χώρας μας καὶ τοὺς συνεργάτες του νὰ ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλία μιᾶς ἐκστρατείας γιὰ τὴν εἰρήνη, ἐνάντια σὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ θὰ συναντήσουν ἀπὸ πρόσκαιρα συμφέροντα καὶ νὰ πιέσουν γιὰ μιὰ ἄμεση λύση.

Ἡ εὐαισθησία καὶ ὁ φόβος ἑνὸς πιθανοῦ πυρηνικοῦ πολέμου σφίγγουν τὸν κλοιὸ τους στὸ μυαλὸ καὶ στὶς καρδιὲς ὄχι μόνο τῶν Ἀμερικανῶν ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν χωρῶν. Λέγεται ὅτι ἀφήσαμε νὰ

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰάκωβος καὶ ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Βοστώνης κ. Μεθόδιος μὲ τὴν κ. KIRKPATRICK καὶ τὸν κυβερνήτη κ. CUOMO (μέσον), μὲ πρέσβεις καὶ μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Κληρικολαϊκῆς κ. Μ. Σωτήρη.

περάσει μιά δεκαετία από την τραγική εισβολή της Κύπρου με την μάταια, αν όχι άπλοϊκή προσμονή, ότι η Κύπρος θα ανακτήσει την ειρήνη της και τη θέση της ως ελεύθερο κράτος μέσα από τις αποφάσεις των Ήνωμένων Έθνων ή με διαπραγματεύσεις. Είμαι βέβαιος ότι δεν είμαι μόνος στην πεποίθηση, ότι το γόητρο των ΗΠΑ διακυβεύεται, και ότι στυγνή προπαγάνδα εκτρέφει ένα πολύ επικίνδυνο αντιαμερικανισμό.

Το σκοτεινό αυτό νέφος θα συνεχίσει να επικρέμαται πάνω από τα κεφάλια μας μέχρι η ΄Αμερική να αποφασίσει να σηκώσει το κεφάλι της και μέσω μιας αποφασιστικής ειρηνικής πρωτοβουλίας διασκορπίσει και το φόβο και το αντιαμερικανικό αίσθημα που σκοτεινιάζει τον ορίζοντα, όχι μόνο της δικής μας χώρας αλλά και του ελεύθερου κόσμου.

Κάνω έκκληση, επομένως, στην κυβέρνησή μας να έντατικοποιήσει στο πνεύμα του 1776 τις προσπάθειές της για λογική, αυτοέλεγχο και σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και εξάλειψη της πολιτικής άκαμψίας και επιμονής που συχνά παρατηρείται στις θέσεις των κυβερνήσεων, ακόμα και των συμμάχων και φιλικών χωρών. Αυτό που θα συμβάλλει στη βοήθεια

της ΄Αμερικής προς την παγκόσμια κοινότητα είναι η αποφασιστικότητά της να βάλει ένα οριστικό τέλος στην παγκόσμια ένταση δίνοντας ή ίδια το παράδειγμα της απόδοσης πάνω από πολιτικές μικροπρέπειες και επιλέγοντας την οδό προς την ανεξαρτησία, δημοκρατία και ειρήνη για όλους».

Κατά τη διάρκεια του γεύματος, στο οποίο παρέκάθησε και ο Δήμαρχος της Νέας Υόρκης κ. Edward I. Koch, ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος κ. ΄Ιάκωβος παρασημοφόρησε τον γερουσιαστή Alfonse d' Amato για τις υπηρεσίες και τους αγώνες του υπέρ της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Επίσης απένειμε τιμητικές διακρίσεις σε διαπρεπείς Έλληνοαμερικανούς δικαστικούς. «Η άπονημηθείσα σ' αυτούς τιμή άντανακλα και στην άμερικανική νομοθεσία και δικαιοσύνη, ατους δυο αυτούς στύλους της δημοκρατίας και την έλπίδα του ελεύθερου κόσμου». Οί τιμηθέντες όμογενείς δικαστικοί είναι οί κ. κ. James Cacheris (Alexandria, Virginia), Gustav Diamond (Pittsburgh, Pennsylvania), Charles Kocoras (Chicago, Illinois), Thomas Lambros (Cleveland, Ohio), John Manos (Cleveland, Ohio) και Philip Pratt (Detroit, Michigan).

Ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος κ. ΄Ιάκωβος, ο Σεβ. Μητροπολίτης Σταυρουπόλεως κ. Μάξιμος και ο Θεοφ. ΄Επίσκοπος Βοστώνης κ. Μεθόδιος με τους εκπροσώπους των ξένων Έκκλησιών και με τον Πρόεδρο του Πανεπιστημίου της Ν. Υόρκης κ. BRADEN DEMAS την ημέρα της Οικουμενικής Δοξολογίας.

Οι ίδιοι ιεράρχες με τους Έλληνες πρέσβεις στις ΗΠΑ και στον ΟΗΕ.

Η ημέρα επισφραγίσθηκε με βραδυνή δεξίωση, που δόθηκε, και με δείπνο, που παρατέθηκε προς τιμή των συνέδρων στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης (Metropolitan Museum of Art) της Νέας Υόρκης, όπου πλήθη Ελλήνων κληρικών και λαϊκών θαύμασαν τις συλλογές των αίθουσών με τους ελληνικούς και ρωμαϊκούς καλλιτεχνικούς θησαυρούς και είχαν ευκαιρία αλληλογνωριμίας και επαφής υπό τους ήχους απαλής μουσικής και υπό τις εύλογιες του παρευρισκομένου Προκαθημένου της Έλληνικής Εκκλησίας της Αμερικής.

Η Τρίτη, 3 'Ιουλίου, επισημάνθηκε απ' τη συνέντευξι, την οποία παρεχώρησε ο Σεβασμιώτατος προς τους δημοσιογράφους, που έξ Ελλάδος είχαν μεταβή στη Νέα Υόρκη για να παρακολουθήσουν τις εργασίες της ΚΖ' Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως. Στη συνέντευξι παρευρέθη συμπτωματικά και ο Κυβερνήτης της Πολιτείας της Ν. Υόρκης κ. Mario Cuomo, ο οποίος έλαβε μέρος στη συζήτησι και απήγησε σε έρωτήματα δημοσιογράφων, που απευθύνονταν στον ίδιο.

Όταν η συνέντευξις τεματίσθηκε, ο 'Αρχιεπίσκοπος και ο Κυβερνήτης, μετά σύντομη ιδιαίτερη συνομιλία, κατευθύνθηκαν στην αίθουσα, στην οποία δινόταν δεξίωσις και όπου στο μεταξύ είχε προσέλθει και η πρέσβειρα κ. Jeane Kirkpatrick, μόνιμο ήγειτικό μέλος της αμερικανικής αντιπροσωπείας στον 'Οργανισμό 'Ηνωμένων 'Εθνών.

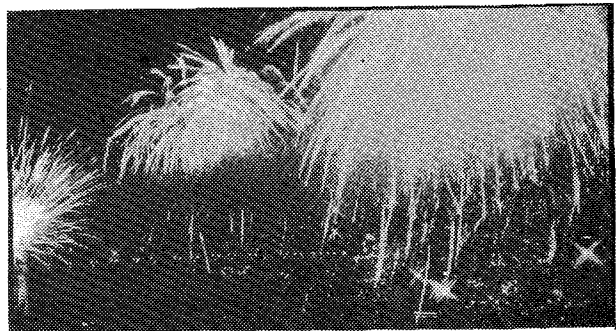
Στη συνέχεια όλοι μαζί παρεκάθησαν στο έπίσημο γεύμα της Φιλοπτώχου 'Αδελφότητος, στο οποίο συμποσιάρχης ήταν ο γνωστός σχολιαστής της τηλεόρασεως (WABC-TV Eyewitness News) κ. Erni Anastos. Προσφωνήσεις απήθυναν ή κ. Angelica Latsey, δραστηριωτάτη συντονίστρια του Συνεδρίου της Φιλοπτώχου και ή διακεκριμένη Πρόεδρος αυτής κ. Beatrice Marks. Το γεύμα ήταν αφιερωμένο στο θέμα «Οί γυναίκες ως ειρηνοποιοί» (Women as Peacemakers). Στο θέμα αυτό αναφέρθηκαν τόσο η κυρία όμιλήτρια πρέσβειρα κ. Jeane

Kirkpatrick, όσον με σύντομη προσφώνησι και ό Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπος κ. 'Ιάκωβος.

Κατά τη διάρκεια του γεύματος χαιρετισμόν απήθυνε προς τους συνέδρους και ό Κυβερνήτης κ. Cuomo, ό οποίος καλωσόρισε στη Ν. Υόρκη τους συνέδρους και παρατηρητάς και συνεχάρη τον Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπο κ. 'Ιάκωβο για τὰ 25 χρόνια της ποιμαντορίας του και για τους αγώνες του υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κατά την 4η 'Ιουλίου 1984, κατά την οποία έορταζόταν ή 208η επέτειος της 'Αμερικανικής 'Ανεξαρτησίας, τελέσθηκε Οικουμενική Δοξολογία στον έπισκοπελιανό ναό του άγιου Βαρθολομαίου (Park Avenue). Στη Δοξολογία αυτή, εκτός των άλλων, συμμετέσχον ό προεξάρχων Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπος κ. 'Ιάκωβος, ό ρωμαιοκαθολικός 'Αρχιεπίσκοπος της Βοστώνης κ. Bernard Francis Law, ό Executive Director του Συμβουλίου των 'Εκκλησιών της πόλεως της Νέας Υόρκης Rev. Dr. Robert L. Polk, ό θεοφ. έπίσκοπος Βοστώνης κ. Μεθόδιος, ό ιερολ. ιεροδιάκονος κ. Γεράσιμος Μιχαλάας, ό Rector του ναού του άγ. Βαρθολομαίου Rev. Thomas Bowers και ό κύριος όμιλήτης Dr. John Brademas, Πρόεδρος του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης. Την χορωδία και την όρχήστρα διηύθυνε κατά τρόπον θαυμάσιο ό Dr. Dino Anagnost, Προϊστάμενος των ψαλτών και της χορωδίας του 'Αρχιεπισκοπικού Καθεδρικού Ναού. Στα αυτά των εκατοντάδων όμογενών συνέδρων και καλεσμένων αντήχησαν οι λόγιοι του ύμνου «Σήμερον της σωτηρίας ήμών τὸ κεφάλαιον», της Δοξολογίας («Δόξα Σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς»), των στίχων «Τίς Θεός μέγας...», και άλλων ύμνων. Η ύψηλή αισθητική και ποιότης της χορωδίας και όρχήστρας ή και της συμφαλμωδίας των όμογενών είχε θαυμάσια έναρμόνισι με τὸ έλληνορθόδοξο αναγωγικό και μυσταγωγικό πνεύμα.

Κατά την δοξολογία αυτή μετά την όμιλία του όμογενοῦς Προέδρου του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης Dr. John Brademas, ό Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπος κ. 'Ιάκωβος σε σύντομη προσφώνησί του άφ' ένός έξήρη την ιστορία των αγώνων του αμερικανικού

Πυροτεχνήματα κατά τον έορτασμό της επέτειου της 'Αμερικανικής 'Ανεξαρτησίας.

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ Ν Ω Μ Ο Λ Ο Τ Η Σ Ι Σ

ΠΟΙΑ Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Α.Υ.Σ.Ε.)

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν συνεδρίασιν Δ' τῆς 7.9.1984 ἐνέκρινε «κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον» τὸ σχέδιον Κανονισμοῦ «περὶ ἐκποιήσεως τιμαλφῶν καὶ ἀναθημάτων» καὶ ἀπέφασκε τὴν ἀποστολὴν τούτου εἰς τὸ ΑΥΣΕ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Ι.Σ.Ι. πρὸς ψήφισιν (ἴδετε πρακτικὰ ΔΙΣ).

Ἐκ τῆς προεξηραμένης Συνοδικῆς ἀποφάσεως τὸ κύριον ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀνακύπτει εἶναι ἂν ὁ ἐγκριθεὶς ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. ὡς ἄνω Κανονισμὸς ὑπόκειται κατὰ τὸν νόμον, καὶ μάλιστα «ἐπὶ ποιῆ ἀνίσχυρου» εἰς τὴν «προηγουμένην ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τοῦ Α.Υ.Σ.Ε.».

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ Α.Υ.Σ.Ε. ἔχει συσταθῆ διὰ τῆς παραγράφου 5 ἄρθρου 42 τοῦ νόμου 590) 77. Αἱ ἀρμοδιότητες τούτου (γνωμοδοτικαὶ ἢ ἀποφασιστικαὶ) ἔχουν καθορισθῆ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3) 1977 Κανονισμοῦ ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συμπληρώθη διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6) 1979 Κανονισμοῦ. Οἱ δύο ὡς ἄνω Κανονισμοὶ ἔχουν ἐκδοθῆ κατόπιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως ἢ ὁποῖα παρέχεται διὰ τῆς ὡς ἄνω παραγράφου 5 ἄρθρου 42 τοῦ νόμου 590) 77.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ ἄρθρου 42 τοῦ νόμου 590) 77, διὰ τούτου προεβλέφθη ἢ «κατ' ἀναλογίαν τοῦ Κώδικος περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς αὐτὰ ἐφαρμόζονται ἐπὶ ὑπαλλήλων ΝΠΔΔ» Κανονιστικὴ ρυθμίσις τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ θέσισις Ὁργανισμῶν λει-

ἔθνοισ γιὰ τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπεια καὶ ἀφ' ἑτέρου κάλεσε τοὺς Ἀμερικανούς νὰ στρέψουν τὴ σκέψιν τους στοὺς λαούς, ποὺ ὑποφέρουν ὑπὸ τυραννικὰ καθεστῶτα, καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν ἐπικράτησιν σ' ὅλον τὸν κόσμον τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀληθινῆς καὶ πηγαίας ἀγάπης καὶ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

Τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας οἱ ἑκατοντάδες τῶν συνέδρων καὶ οἱ καλεσμένοι τους μὲ πλοῖο (χωρητικότητος 5000 ἐπιβατῶν) περιέπλευσαν ἐπὶ τρεῖς ὥρες τὸ Manhattan. Ἔτσι κατὰ τὸ ἡλιοβασιλεμα εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀντικρύσουν τὸ γνωστὸ ἄγαλμα τῆς ἐλευθερίας, ποὺ περιβαλλόταν ἀπὸ σκαλωσιές, ἀναγκαῖες γιὰ νὰ γίνουν ἔργα συντηρήσεως καὶ ἐξω-

τουργίας καὶ διοικήσεως τῶν εἰς τὴν παράγραφον 2 (τοῦ ἄρθρου 42) ἐκκλησιαστικῶν προσώπων. Διὰ τῆς αὐτῆς παραγράφου ὀρίζεται ὅτι: «πᾶσα Κανονιστικὴ ἀπόφασις ἐκδιδομένη κατ' ἐφαρμογὴν τῶν προηγουμένων παραγράφων (2 καὶ 4) εἶναι ἀνίσχυρος ἂν δὲν τύχη προηγουμένης ἐπεξεργασίας ὑπὸ τοῦ ΑΥΣΕ».

Ὁ σκοπὸς τῆς, κατὰ τὰ προαναφερόμενα, προβλεπόμενης «προηγουμένης ἐπεξεργασίας» ὑπὸ τοῦ ΑΥΣΕ τῶν κατὰ τὴν ἐξουσιοδοτήσιν τῶν παραγράφων 2 καὶ 4 ἄρθρου 42 τοῦ νόμου, καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς παρασχεθείσης νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως, κανονιστικῶν ἀποφάσεων εἶναι ἢ, διὰ τῆς «προηγουμένης» τῆς ψηφίσεως «ἐπεξεργασίας» τούτων ὑπὸ τοῦ ΑΥΣΕ, γνωμοδοτήσις ὅτι: τὰ διὰ τῶν Κανονιστικῶν ἀποφάσεων ρυθμιζόμενα τελοῦν «κατ' ἀναλογίαν τῶν διατάξεων τοῦ Κώδικος περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων ὡς αὐτὰ ἐφαρμόζονται ἐπὶ ὑπαλλήλων ΝΠΔΔ».

Ὁ νομοθέτης τοῦ ἄρθρου 42 νόμου 590) 77 ὑπῆρξε σαφῆς εἰς τὴν ἐννοίαν τῶν λέξεων «κατ' ἀναλογίαν» καὶ δι' αὐτὸ ὥρισε ὅτι οἱ, κατ' ἐξουσιοδοτήσιν τοῦ ἄρθρου 42 τοῦ νόμου, ἐκδιδομένοι Κανονισμοὶ εἶναι «ἀνίσχυροι» ἂνευ τῆς προηγουμένης ἐπεξεργασίας ὑπὸ τοῦ ΑΥΣΕ.

Κατὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ΑΥΣΕ ἀνάγεται περιοριστικῶς μόνον ἢ «προηγουμένη ἐπεξεργασία» τῶν Κανονιστικῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ΝΠΔΔ, αἱ ὁποῖα ρυθμίζουν θέματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐν γένει: ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄν ἀποτελεῖ ἔργον τοῦ ΑΥΣΕ ἢ «νομοτεχνικὴ ἐπεξεργασία» τῶν Κανονιστικῶν ἀποφάσεων.

Θὰ πρέπει γὰ ἐπισημειωθῆ ὅτι ὁ «κατ' ἐξουσιοδοτή-

ραϊσμοῦ του ἔνεκα τῶν ἐπικειμένων ἑορτασμῶν τῆς 200ετηρίδος του.

Πρὸς τὸ τέλος τῆς κρουαζιέρας αὐτῆς, κατὰ τὴν ὁποῖα στὰ πλήθη τῶν Ἑλλήνων προσφέρθηκαν ἀναψυκτικὰ καὶ δεῖπνο, οἱ συμμετέχοντες Ἀρχιεπίσκοπος, ἐπίσκοποι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ συναδελφωμένοι ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τοῦ πλοίου, ὅταν τοῦτο βρισκόταν στὸν East River, ἀπήλαυσαν τὰ καθιερωμένα φαντασμαγορικὰ πυροτεχνήματα, ποὺ κάθε χρόνον κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς ἐπετείου τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀνεξαρτησίας φωτίζουν τοὺς ὀρίζοντες τοῦ Manhattan καὶ ὀλοκλήρου τοῦ χώρου τῶν Η.Π.Α.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ ΚΑΙ Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΙ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (1822) ΩΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

Διακήρυξις τοῦ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ «πρὸς πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον»*

«Ὅλα ταῦτα ὁ λογικὸς ἄνθρωπος τ' ἀποδίδει εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν καὶ ὄχι εἰς τὴν τύχην ἢ φρόνησιν τῶν Ἑλλήνων» ἐπειδὴ εἰς ἡμᾶς τύχη εἶναι ὁ Θεός²⁷, καὶ φρόνησιν δὲν ἐδείξαμεν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ὀνόματός μας.

Δοκίμῳ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐνέδειξε τοιοῦτα θαυμάσια εἰς ἡμᾶς καὶ ἐτετραίουργησε πλέον, ἢ ὅτι ἐκ τῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 717 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 /1984 τεύχους.

27. Ὁ Ἰωσήφ διατυπώνει ἐδῶ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία, ὅτι δὲν ὑπάρχει τύχη, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐντάσσονται μέσα εἰς τὸ πάνσοφο σχέδιο τοῦ Θεοῦ ποὺ κατευθύνει τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὸν τελικὸ σκοπὸ τῆς δημιουργίας. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ γενικώτερα τοὺς Μωαμεθανοὺς ποὺ πιστεύουν εἰς τὸ λεγόμενον «κισμὲτ» (τὸ πεπωμένο) ἢ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας ποὺ πίστευαν εἰς τὴν εἰμαρμένη (τύχη).

Φαραὼ ἐλύτρωσε τὸ Γένος τῶν Ἑβραίων, κατατροπώσας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, τὸ Μινιστέριον τοῦτο κατὰ τὸ ἀπὸ Ἀπριλ... ὑπὸ ἀριθ. .... θέσπισμα²⁸ τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως²⁹ παραγγέλλει εἰς ὅλους τοὺς Πελοποννησίους.

28. Τὰ κενὰ ποὺ ὑπάρχουν στὸ χειρόγραφο τοῦ Μινιστροῦ μαρτυροῦν ὅτι ὅταν συνέταξε τὴν Διακήρυξίν του δὲν εἶχε μπροστά του τὸ «θέσπισμα» τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως, δηλ. τοῦ ὑπὸ τὸν Μαυροκορδατο Ἐκτελεστικοῦ Σώματος. Γιατὸ ἀφίνει κενὰ τόσο τὴν ἡμερομηνία, ὅσο καὶ τὸν ἀριθμὸ τοῦ θεσπίσματος.

29. Ὑπερτάτη Διοίκησις εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Μαυροκορδατο πενταμελὲς Ἐκτελεστικὸ Σῶμα καὶ ἡ ἀκταμελής ὑπὸ τὸν Θεόδωρο Νέγγρη κυβερνησί του, στὴν ἐποχὴ ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, μόνος ἐξ ὄλων τῶν ὑπουργῶν, κατεῖχε γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα δύο χαρτοφυλάκια (Θρησκείας καὶ Δικαίου).

σιν τῆς παραγράφου 2 ἄρθρου 42 τοῦ ν. 590) 77, ἐκδοθεὶς ὑπ' ἀριθ. 5) 1978 «Κώδιξ ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων», διὰ τὰ καταδείξῃ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα «ρυθμιζόντα κατ' ἀναλογίαν τοῦ Κώδικος περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς αὐταὶ ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων ΝΠΔΔ» διὰ τῆς παραγράφου 5 ἄρθρου 154 ἐπὶ λέξει ὀρίζει: «Ἐπὶ οἰουδήποτε ζήτηματος ἢ ρύθμισις τοῦ ὁποίου δὲν προβλέπεται ὑπὸ τοῦ παρόντος ἐφαρμόζονται ἀναλόγως αἱ ἀντίστοιχοι διατάξεις τοῦ Π.Δ. 611) 1977 «περὶ κωδικοποιήσεως εἰς ἐνιαῖον κείμενον ὑπὸ τίτλον «ὑπαλληλικὸς κώδιξ»... ὅστις ἐπὶ πλέον ἐν ἀμφιβολίᾳ καὶ κατεσχύει (ἄρθρον 42 ν. 590) 77)». Ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι ἡ ἀνωτέρω διάταξις εἰς τὸν 5) 1978 Κανονισμὸν ἔχει τεθεῖ κατόπιν εισηγήσεως τοῦ ὑπογράφοντος μετὰ τὸν σκοπὸν γὰρ μὴ ὑπάρξουν ἀμφισβητήσεις περὶ τὴν ἐννοίαν τῶν ὀριζομένων διὰ τοῦ ἄρθρου 42 παρ. 2.

Ἡ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 7.9.1984 Συνοδικὴ ἀπόφασις ἐγκρίσεως Κανονισμοῦ «περὶ ἐκποιήσεως τιμαλφῶν καὶ ἀναθημάτων» ἐρείδεται εἰς τὴν παρεχόμενην διὰ τῆς παραγράφου 4 ἄρθρου 45 τοῦ νόμου 590) 77 εἰδικὴν ἐξουσιοδότησιν καὶ ὄχι εἰς τὰς ἐξουσιοδοτήσεις τοῦ ἄρθρου 42 ἰδίου νόμου, διὰ τῆς παραγράφου 5 τοῦ ὁποίου συνστήθη τὸ ΑἴΣΣΕ.

Κατὰ ταῦτα εἶναι σαφές ὅτι μόνον αἱ, κατ' ἐξουσιοδότησιν τῶν παραγράφων 2 καὶ 4 τοῦ ἄρθρου 42 τοῦ νόμου 590) 77, ἐκδιδόμενα Κανονιστικὰ ἀποφάσεις, ὑπόκεινται εἰς τὴν «προηγούμενην» ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τοῦ ΑἴΣΣΕ.

Αἱ κατὰ παρεχόμενην ἐξουσιοδότησιν ἄλλων ἄρθρων τοῦ νόμου 590) 77 Κανονιστικὰ ἀποφάσεις (κανονισμοὶ) ὡς ὁ, κατ' ἐξουσιοδότησιν τῆς παραγράφου 4 ἄρθρου 45 ἰδίου νόμου, προβλεπόμενος πρὸς ἐκδοσιν Κανονισμὸς «περὶ τρόπου ἐκποιήσεως τῶν τιμαλφῶν ἀναθημάτων» δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν προηγούμενην ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τοῦ ΑἴΣΣΕ (ἴδετε ἀνωτέρω).

Προστίθεται τέλος ὅτι ἀπὸ τῶν συνδυασμῶν τῆς παρ. 4 ἄρθρου 45 μετὰ τὸ ἄρθρον 67 τοῦ νόμου 590) 77, μέχρι τῆς ἐκδόσεως νέου Κανονισμοῦ ἰσχύει, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τοῦ ἄρθρου 67, ἡ ὑπ' ἀριθ. 9) 1979 Κανονιστικὴ διάταξις «περὶ ἐκποιήσεως τιμαλφῶν» ἡ ὁποία εἶχε ἐκδοθεῖ κατόπιν ἐξουσιοδοτήσεως τῶν παραγράφων 3 καὶ 5 ἄρθρου 42, σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὴν παράγραφον 1 ἄρθρου 51 τοῦ κατηργημένου Ν.Δ. 126) 1969.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΑΛΙΟΣ

Α'. Νά εορτασθῆ ἡ ΙΓ' τοῦ Μαΐου, καθ' ἣν ἐγένετο ἡ περίφημος Νίκη τοῦ Βαλιετιοῦ, εἰς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Ανιρωτοῦ ἡμῶν Θεοῦ.

Β'. Ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς Ἐπαρχίας, ἡ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ, νά λειτουργήσῃ μ' ὄλην τὴν ἀρχιερατικὴν παρτάξιν εἰς μνημόσυνον τῶν πεσόντων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος ἀδελφῶν καθ' ὅλας τὰς γενομένας μάχας, ἐκφωνῶν τὰ ὄνόματα αὐτῶν, ἢ τῶν προκριωτέρων.

Γ'. Ἡ τελετὴ νά γένη εἰς τὰς Μητροπόλεις μόνον τῶν Ἐπαρχιῶν.

Δ'. Εἰς Τριπολιζάν νά γένη λαμπροτέρα ἡ εορτή, εἰ δυνατὸν ἔξω τῆς πόλεως εἰς κανὲν Παρεκκλήσιον, ὅπου κατὰ πρόνοιαν τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων.

Ε'. Νά ἐκφωνηθῆ εἰς κάθε Ἐπαρχίαν ἐπιτάφιος ἀπὸ παρευρεθέντα Δόγιον, ἱκανὸν νά ἐγκωμιάσῃ τοὺς ἀοιδίμους ἐκείνους ἄνδρας, καὶ νά δείξῃ εἰς τοὺς ζῶντας ποῖος ὁ ἀληθὴς τρόπος τῆς Ἀθανασίας καὶ πῶς ἡ πατρις θραβεύει τὰ γνήσια τέκνα τῆς.

ΣΤ'. Οἱ ἐκφωνηθέντες ἐπιτάφιοι νά γραφῶσι ἀπὸ τοὺς ἰδίους ρήτορας, καὶ νά σιαλοῦν εἰς τὸ Μινιστέριον τῆς Θρησκείας· ὁποῖον δὲ ὁ λόγος ἐγκριθῆ νά σφραγίζεται καὶ νά τίθεται εἰς τὰ Ἀρχίδια τὸ πρωτότυπον. Εἶτα νά ἐκδίδεται εἰς τύπον διὰ τὴν φιλοτιμίαν τῶν λοιπῶν.

Ζ'. Ἡ Γερουσία νά στείλῃ ἀντίγραφα τῆς διαταγῆς καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου.

Ταῦτα εἶναι ὅσα κεφαλαιωδῶς διατάττει πρὸς τὸ συμφέρον ἡ Ὑπεριάτη Διοίκησις, ὑμεῖς δέ, φίλοι πατριῶται, πρόθυμοι συνδράμειτε εἰς τὴν εορτήν, ὡς εἰς μέσον ἀποδέκτον εἰς ὁμόνοιαν, εἰς ἀμίλλαν ἐπὶ τὰ καλά, καὶ εἰς κοινὴν εὐδαιμονίαν.

Διὰ τοιοῦτον τέλος ἐκροιήθη τὸ Ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον, τὰ Ὀλύμπια, καὶ ὅσ' ἄλλα ἀναγινώσκωμεν νόμιμα ἢ ἔθιμα τῶν ἀθανάτων προγόνων μας, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα, εἰς ἀκολουθήσωμεν πρόωιμα, εἰς ὁδοὺς μάλιστα φερούσας ἐπὶ τέλος αἰσιον τὰ ἀνά χειρὰς πράγματα, καὶ εἰς ἀσχέσωμεν τὴν μίμησιν ἀπὸ τιμᾶς καὶ μνημόσυνα τῶν πεσόντων, ἐλπίζω ἐντὸς ὀλίγου νά φθάσωμεν εἰς ἐκείνων τὴν τελειότητα, καὶ ν' ἀπολαύσωμεν μετὰ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὴν γνησιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος. Φθάνει μόνον ν' ἀποφασίσετε νά φανῆτε εἰς τὸ ἐξῆς εὐαρεσιώτεροι, εὐπειθέστεροι καὶ φρονιμώτεροι. Ὅτι εἰς τοιοῦτους θανματουργεῖ καὶ ὁ Θεός.

Τὴν ἰδ' Ἀπριλ.

αωκβ', ἐν Κορίνθῳ

Ὁ Μινιστρος τῆς Θρησκείας
Ἀνδρούσης Ἰωσήφ».

**

Προσεκτικὴ μελέτη τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ κειμένου τῆς 14 Ἀπριλίου 1822 μᾶς δὴγεῖ σὲ ἀληθινὰ ἀξιολογὰς παρατηρήσεις. Συμπεράσματα ποὺ θγαίνουσι ἀβίαστα τόσο ἀπὸ τὸ γράμμα, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κειμένου.

Καὶ πρῶτον. Παρατηροῦμε ὅτι μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὸ α' ἔτος τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν Πελοπόννησο, τὴν Στερεὰ καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, οἱ Ἕλληνες μετέτρεψαν πολλὰ ἀπὸ τὰ τζαμικὰ τῶν κατακτητῶν σὲ Ὀρθοδόξους χριστιανικοὺς γαούς. Τοῦτο φαίνεται: καθαρὰ εἰς τὸν πρόλογο τῆς διακηρύξεως τοῦ Ἰωσήφ:

«Φιλελεύθεροι πατριῶται!», γράφει, «Δὲν ἤξεύρω ποίᾳ ἰδέᾳ ἔχετε... ὅταν ἐμδαίνῃς εἰς τούτους τοὺς Ναοὺς, ὅπου πέρυσιν μὲν ἐλατρεύετο ἡ θεολογία θρησκεία τοῦ Μωάμεθ, τώρα δὲ προσκυνεῖται: τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ἢ Ὑπερούσιος καὶ ἀδιείρητος ἁγίας Τριάς...».

Ἡ μετατροπὴ αὐτὴ ἦταν εὐλογία καὶ φυσική. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν Ἄλωσιν (1453) εἶχαν θάναστα μετατρέψει: σὲ τζαμικὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς, μνημειακῆς ἀξίας, βυζαντινοὺς γαούς. Ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ πανίερο σύμβολο τοῦ ἔθνους, τὸν ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐχρησιμοποίησαν ὡς τζαμί. Ὑπάρχουν καὶ σήμερα στίς ἐξωτερικὰς γωνίας οἱ τέσσεροι πανύψηλοι μιναρέδες καὶ οἱ ἄλλες ἐσωτερικὰς ἀσχημίαι ποὺ θεδωλῶνουν τὸ κορυφαῖο μνημεῖο τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527 - 565).

Οἱ ὑπόδουλοι χριστιανοὶ περιορίσθησαν σὲ πτωχοὺς, ταπεινοὺς καὶ ἀσχημοὺς γαούς. Πολλὰς φορὰς μάλιστα τοὺς ἔκτιζαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους (πρὸβλ. τὸν καὶ σήμερα μητροπολιτικὸν ναὸ Ἰωαννίνων ἁγίου Ἀθανάσιου). Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ μὴ προσκρούσων εἰς τὴν ἀλαζονεῖα τοῦ κατακτητοῦ. Ἐπόμενον λοιπὸν ἦταν ἀποτινάσσοντες τὸν μακρότατο φοβερὸ ζυγὸν καὶ συγκροτοῦντες τὸ νέο ἑλληνικὸ κράτος νά μετατρέψουν καὶ πάλι: τοὺς εὐκτηρίους αὐτοὺς οἴκους σὲ χριστιανικοὺς γαούς.

Ὑπάρχουν φυσικὰ καὶ περιπτώσεις ὅπου καθαυτὸ τζαμικὰ, οἰκήματα δηλαδὴ ἐξ ἀρχῆς κτισμένα ὡς μουσουλμανικὰ τεμένη, μετατράπηκαν καὶ αὐτὰ σὲ ὀρθοδόξους γαούς. Ἀναφέρω προχείρως τὸν ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος στὸ ἱστορικὸ φρούριον Νεοκάστρου (Πύλου)³⁰ ὁ ὁποῖος διὰ τὸν γνωρίζοντα χριστιανικὴν νοοδομίαν δὲν ἀφίνει καὶ τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι: εἶναι κτισμένος ἐξ ἀρχῆς ὡς μουσουλμανικὸν τεμένος.

**

30. Εἰς τὸν ἐπιβλητικὸν αὐτὸν ναὸν (ἄλλοτε μουσουλμανικὸν τεμένος) τελεῖται κατ' ἔτος, τὴν 20 Ὀκτωβρίου, ἡ ἐπίσημη δοξολογία γιὰ τὴν ἱστορικὴν ἐπέτειον τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου (20 Ὀκτωβρίου 1827), ποὺ σήμανε οὐσιαστικὰ τὴν λήξιν τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἡ τελετὴ παίρνει λαμπρὴ μορφή μετὰ τὴν παρουσία ἐκπροσώπων τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν πρεσβευτῶν τῶν τριῶν προστατῶν δυνάμεων (Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας).

Ένα δεύτερο στοιχείο, το οποίο θεωρώ χρήσιμο να επισημιάνω, είναι: η υπευθυνότης και το ήγαιτικό έν γένει κύρος που διέθετε ο Άνδρούσης Ίωσήφ, ως Μινίστρος τής Θρησκείας. Σε κάθε ευκαιρία διδάσκει τον λαό. Τόν οδηγεί και τον κατευθύνει. Και άλλοτε μὲν τόν επαινεί για τὰ αξια επαινίου έργα του. Άλλοτε όμως και τόν ελέγχει για τὰ σφάλματα και τις παραλείψεις. Σε καμμία περίπτωση πάντως δὲν τόν κολακεύει.

Είνα: χαρακτηριστικό ότι και σ' αυτήν ακόμη τήν διακήρυξί του «πρὸς πᾶσαν τήν Πελοπόννησον», ένα κείμενο έντελῶς πανηγυρικό ἐκ τῆς φύσεώς του, δὲν παραλείπει: τὸ καθήκον του αυτό. Άρκετὰ είναι: τὰ σημεῖα τοῦ ελέγχου. Και είναι: μάλιστα ὁ ἔλεγχος δριμύς: «Άλλ' ἡμεῖς (οἱ Έλληνες) πὸτ' ἐδείχθημεν ἐμπειρότεροι... ἢ εὐτακτώτεροι;», γράφει. «Πόσα: δὲν ἠκολούθησαν και ἀκολουθοῦν λειποταξίαι; Ποῖος ἔδειξε πρέπουσαν εὐπειθειαν;». Και παρακάτω μὲ περισσότερη αὐστηρότητα σημειώνει: «Τότε μόνον ἐπροχώρησαν αὐτοὶ (οἱ Τοῦρκοι), ὅταν ἡμεῖς ὑπερήφανοι και καυχηματῖαι ἐτρέχουμεν ὀπίσω αὐτῶν, ἀποβλέποντες εἰς τήν αἰσχρονέρδειαν μᾶλλον, ἢ τήν ἐλευθερίαν. Έργον θεομίσητον, και μυρίων αἰχμηλῶσιων πρόξενον...».

Στηλιτεύει: ἐδῶ τήν μακία πολλῶν δυστυχῶς καιροσκόπων «ἀγωνιστῶν» για χρηματισμὸ και λεηλασία. Τήν ἄθλια και ἐλευνὴ τάσι ὠρισμένον για αἰσχρονέρδεια και πλουτισμὸ. Κι: αὐτό, τήν ὠρα που κρινόταν ἡ τύχη τῆς πατρίδος. Γι' αὐτό και είναι: ἰδιαιτέρως εἰς τὸ σημεῖο αὐτὸ αὐστηρὸς ὁ Ίωσήφ, δλόλευκος ὁ ἴδιος ἡγέτης που ἐπὶ σειράν ἐτῶν ὡς ὑπουργὸς δὲν ἐδέχθη ἀπὸ τὸ πτωχότατο κρατικὸ ταμεῖο οὔτε δραχμὴ ὡς ἀντιμισθία για τις πολυτίμες «ἐκδουλεύσεις» του πρὸ τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος.

Άλλοῦ πάλι σημειώνει: (πάντοτε θεδαίως σὲ πρῶτο πρόσωπο): «Και φρόνησιν δὲν ἐδειξάμεν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας κατὰ τήν ἀξίαν τοῦ ὀνόματός μας». Καταλήγει: δὲ μὲ τήν αὐστηρὴ προτροπὴ πρὸς τὸν λαό: «Ν' ἀποφασίσετε να φανήτε εἰς τὸ ἐξῆς εὐχεστώτεροι, εὐπειθέστεροι: και φρονιμώτεροι...».

Άναλογίζομαι: πόσο χρησιμώτερο θὰ ἦταν, για τὸν λαὸ και τὸ ἔθνος, ἂν και ἡ σημερινὴ ἡγεσία του εἶχε τὸ σθένος και τήν ἡγαιτική παρρησία, πέρα ἀπὸ τὰ ἐγκώμια και τοὺς ὑπερβολικούς επαινίους, να καυτηριάζει συγχρόνως και τὰ πολλὰ και μεγάλα ἐλαττώματα τοῦ λαοῦ μας. Διότι: δὲν ἔτυχε ν' ἀκούσω ποτὲ ἡγέτη να μιλήσει σὲ γλῶσσα αὐστηρὴ πρὸς τὸν λαὸ και δημόσια να τόν ελέγξει. Λὲς και στερεῖται: ὁ ἐλληνικός λαὸς ἐλαττωμάτων...

**

Ένα τρίτο στοιχείο, που δοαίνει: μέσα ἀπὸ τὸ ιστορικὸ αὐτὸ κείμενο, είναι: ἡ θέσι που πήρε ἐξ ἀρχῆς ὁ ἔθνομάρτυς πατριάρχης Γρηγόριος Ε' εἰς τήν συνείδησι τοῦ ἔθνους. Γράφει: ὁ Ίωσήφ μὲ φρίκη και ἀποτροπισμὸ στήν ἐμπνευσμένη διακήρυξί του:

«Ὁ Σουλτάνος θανατώνει: τὸν ἀείμνηστον πατριάρχην

Γρηγόριον...». Και τὸ γράφει: θεδαίως για να προκαλέσει ὀργή και ἀγανάκτησι: και να ἐξεγείρη τὸν ἐπαναστατημένο λαὸ για τὸν ἄγριο ἀπαγχονισμὸ τοῦ γηραιοῦ θρησκευτικοῦ του ἡγέτη. Έρωτᾶται: Ἐὰ τὸ ἔγραφε ποτέ, και μάλιστα μόλις τήν ἀνοιξί: τοῦ 1822, ἂν δὲν ἦταν καθολική, ὅσο και ἔντονη ἡ πίστι: τοῦ ἔθνους για τήν ἐθελουσία και τήν μεγάλη πρὸς τὸ Γένος προσφορὰ τοῦ ἔθνομάρτυρος πατριάρχου;

Μόνον τυφλοὶ και ἐμπαθεῖς διαστρεβλωτὲς τῆς ιστορίας θὰ μπορούσαν να ἰσχυρισθοῦν τὸ ἀντίθετο. Άλλὰ αὐτὸ πᾶς δὲν είναι: ἱστορία. Είναι: ἐκ τῶν ὑστέρων παραχάραξι: κατὰ παραγγελίαν.

**

Ένα τέταρτο σημεῖο ἐπισημιάνω: ἡδη εἰς τήν ἀρχὴ τοῦ μελετήματος. Ὅτι: δηλαδή ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἔθνική ἐπέτειος που καθιέρωσε τὸ νέο ἐλληνικὸ κράτος. Πολὺ ἔνωρις (14 Ἀπριλίου 1822). Και τήν καθιέρωσε μὲ αὐτὴν ἀκριδῶς τήν διακήρυξι: τοῦ Άνδρούσης Ίωσήφ.

Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι πράγματι: αὐτὴ είναι: ἡ πρώτη ἔθνική ἑορτὴ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας. Ἀποκλείεται: ἐκ τῶν πραγμάτων να ἔχη προηγηθῆ ἄλλη ἐπέτειος ἑορταστική. Ὡς γνωστὸν, ἡ κυβέρνησι σχηματίσθηκε στίς 15 Ιανουαρίου 1822. Δὲν ἔχει: καν συμπληρώσει: τριῶν μηνῶν δίο. Οὔτε ἄλλο πολεμικὸ γεγονός σημαντικώτερο τοῦ Βαλτετσίου ἔχει: προηγηθῆ. Είναι: ἐξ ἄλλου γνωστὸν ὅτι: ἡ 25ῃ Μαρτίου 1821 καθιερώθηκε πολλὰ ἔτη ἀργότερα, διὰ βασιλικοῦ Διατάγματος τοῦ Ὁθωνος, ὡς ἡ μεγάλη και κορυφαία ἔθνική μας ἑορτὴ. Ἐπομένως και ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς τὸ ἐξεταζόμενο κείμενο ἀποτελεῖ: ντοκουμέντο πολυτίμο.

**

Ἐὰ ἦταν ὅμως παράλειψι: ἴσως, ἂν δὲν σημειῶνα και μιὰν ἄλλη πλευρὰ που ἔχει: ἄμεση σχέση: μὲ τήν σύνταξι: τοῦ ιστορικοῦ αὐτοῦ κειμένου. Ἀνθρώπινη αὐτὴ. Καθαρὰ συναισθηματική. Που ἀσφαλῶς ὅμως ἐπενέργησε παραρμητικά και ὠδήγησε τὸν διαπρεπῆ συντάκτη τῆς διακηρύξεως εἰς τήν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο διατύπωσι: τοῦ κειμένου. Και ἐξηγῶ:

Ὅταν διεξήχθη ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου (12 μὲ 13 Μαΐου 1821) ὁ ἐπίσκοπος Άνδρούσης Ίωσήφ δρισκόταν, μαζί μὲ ἄλλους ἐπτὰ ἀρχιερεῖς και πολλοὺς ὀναμιστοὺς προορίτους τῆς Πελοποννήσου, ἐγκάθεριτος στὴ φοδερὴ φυλακὴ τοῦ σεραγίου τῆς Τριπολιτσᾶς. Μὲ φυλάκισι: βασιανιστική μέχρι: θανάτου που κράτησε ἐπτὰ μῆνες. Κάτω ἀπὸ συνθήκες ἀπερίγραπτες. Φρικτὲς.

Εἶνα: ὅμως ἱστορικά θεδαιωμένο ὅτι: οἱ μαρτυρικοί ἐκαῖνοι: δεσμῶτες πληροφορήθηκαν μέσα εἰς τήν κόλασι: τῆς φυλακῆς των, παρὰ τήν αὐστηρὴ ἀπομόνωσι:, τήν εἶδησι: τῆς μάχης τοῦ Βαλτετσίου. Μὲ ἕνα τρόπο παράδοξο. Ἀπίστευτο σχεδόν. Τήν πληροφορία διέσωσε: στὰ πολυτίμα ἀπομνημονεύματά του (ἀκριθέστερα: στὸ χρο-

νικό της φυλακής) ο διάκονος του μητροπολίτου Άμουκλών και Τριπολιτσάς Δαναήλ, ο Ίωσήφ Ζαφειρόπουλος. Έγκάθειρκτος και ο ίδιος με τον προϊστάμενό του στην ίδια φυλακή. Διέσωσε δε την πληροφορία με κάθε σχετική λεπτομέρεια. Και είναι η διήγησή του πράγματι συγκλονιστική:

«Κατά δε την δωδεκάτη Μαΐου», γράφει, «περνούσαν μπροστά από την φυλακή περί τις δωδεκάμισυ χιλιάδες τουρκικού στρατού, πρώτα μὲν τὸ ἱππικό, κατόπιν δὲ τὸ πεζικό, συνάμα δὲ μπήκε και ὁ δεσμοφύλακας. Ρώτησε τότε ὁ Παπαλέξης (διακεκριμένος κληρικός, ἐγκάθειρκτος), πού πήγαγε τὸ ἱππικό, και αὐτὸς ἀποκρίθηκε: «Διορίστηκε ὁ Ἀχμέτ Μπέης ὁ Κορωνικός νὰ κατέβῃ στὸ Ἄργος γιὰ νὰ θερίσῃ τὰ κριθάρια και νὰ μπᾶσῃ προμήθειες». Ὅλοι τότε πίστεψαν τοῦτο, γνωρίζοντας τὴν ὑπάρχουσα στήν πόλι (Τριπολιτσά) ἔλλειψι τροφῶν. Ὁ δὲ Παπαλέξης πάλι λέει: «Ποῦ πηγαίνουν οἱ πεζοί;». Ἐκείνος ἀποκρίθηκε: «Πηγαίνουν στὰ χωριά γιὰ πλιάτσικα».

»Ἀλλά, κατά τὸ μεσημέρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἕνας μαραγκὸς ἀπὸ τοὺς κατασκευάζοντες τοὺς ἱπποκινήτους μύλους τῶν Τούρκων, φίλος τοῦ Κιαμήλμπεη και ἔχοντας ἀπόλυτη ἐλευθερία, ἤρθε στὸ παράθυρο τῆς φυλακῆς, κρατώντας στὰ χέρια ψωμί, χεδάρι και ξύδι: μέσα σὲ μιὰ μπουκάλα, και ἀφοῦ ἄφησε αὐτὰ πάνω στὸ παράθυρο... εἶπε «Στὸ Βαλτέτσι καίγεται τὸ λιθάρι!»

»Ἀμέσως τότε ὅλοι κατάλαβαν... Ταλαντεύονταν λοιπὸν μεταξὺ φόβου και ἐλπίδας, φοβούμενοι: μήπως νικηθοῦν οἱ Ἕλληνες και χαθοῦν ὅλα, ἐλπίζανε δὲ ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια μποροῦσε νὰ βάλῃ χέρι: βοηθείας... Ὅθιν, μὴ δυνάμενοι νὰ κάμουν τίποτε ἄλλο, ἔψαλλαν θερμὲς παρακλήσεις πρὸς τὸν Θεὸ και ἔχυναν ποτάμια δάκρυα μέχρι: τὰ μεσάνυχτα. Ὁ δὲ Θόδωρος Δεληγιάννης, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν συνήθεια νὰ κερμάται μὲν τὴν ἡμέρα, νὰ ἀγρυπνᾷ δὲ τὴν νύχτα, ἐπειδὴ τότε ἦταν ἡσυχία γιὰ νὰ μαθαίνη... ἀπὸ τίς συζητήσεις... στὸ σερᾶγι, ἄκουσε μετὰ τὰ μεσάνυχτα νὰ χτυποῦν τὴν πάνω πύλη τοῦ σερᾶγιου πού ἦταν κοντὰ στὴ φυλακή. Ἀφοῦ δὲ ἀνοίξε αὐτὴ μπήκε ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔφερε πολλοὺς τραυματίες, και ὅταν ρωτήθηκε ἀπὸ τὸν ἀνοίξαντα τὴν πόρτα... εἶπε: «Μᾶς ἔφαγαν τὰ σκυλιά».

»Ὅταν ἄκουσε ὁ Δεληγιάννης καταλήφθηκε ἀπὸ αἰσθημα μεγίστης χαρᾶς... ἔβηνσε πρῶτα τὸν πλησίον του παρακοιμώμενο Ίωσήφ Ζαφειρόπουλο και τοῦ λέει: «Οἱ δικοὶ μας νίκησαν στὸ Βαλτέτσι»... Τότε σήκωσαν ἀμέσως ὅλους και διηγήθηκαν αὐτὸ πού ἀκούσθηκε... Ὅποτε ὅλοι... ἀπὸ μεγίστη εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεὸ... ἔψαλλαν κατασκευαστικὲς παρακλήσεις και διάδασαν τὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου. Ἐπειτα ὁ Χριστιανουπέλεως (Τριφυλίας) γεμάτος ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ τὴν χαρὰ εἶπε: «Θά

φάλω και μιὰ δοξολογία, και μακάρι ν' ἀκούσωμε αἴριο καλλίτερες εἰδήσεις». Ἐψαλε, λοιπὸν, δοξολογία σὲ ἦχο πλάγιο α'...»³¹.

Ἦταν, ἀλλοίμονο, ἡ τελευταία τῆς ζωῆς του. Τέσσερας μῆνες ἀργότερα (18 Σεπτ. 1821) ὁ μαρτυρικός ἱεράρχης τῆς Τριφυλίας ἄφησε τὴν τελευταία πνοή του στὸ ἀπαίσιο ἐκείνο «μπουντροῦμι», ὑποκύπτοντας στίς στερήσεις και τὰ βασανιστήρια.

Ἐπομένως ὁ Ίωσήφ ἔζησε μέσα εἰς τὴν φυλακή του, κατὰ τρόπο συγκλονιστικό, τὴν ἀγωνία τῆς μάχης. Μὲ βιωματικὴ ἀμεσότητα. Κάτω ἀπὸ ψυχολογικὲς συνθήκες φοδερές. Και σκίρτησε ἀπὸ χαρὰ στὸ ἀκουσμα τῆς νίκης: Μιᾶς νίκης πού σήμανε και τὴν δική του προσωπικὴ λύτρωσι, μαζί με τῆς πατρίδος τὴν λύτρωσι και σωτηρία. Ἐτσι: τὸ Βαλτέτσι ὑψώθηκε στήν ψυχὴ του ὀρόσημο φωτεινό. Ἄξι: ο κάθε τιμῆς και εὐγνωμοσύνης ἀπὸ μέρους τοῦ ἀναστημένου ἔθνους.

**

Αὐτὰ, σὲ γενικὲς γραμμὲς, εἶναι τὰ κυριώτερα σημεῖα πού θὰ μποροῦσε νὰ ἐπισημάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ διακήρυξι. Ἐνα κείμενο ἀληθινὰ ὠραίο, γεμάτο ἔξαρσι και πνοή. Χρονικὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄγωνος πολύτιμο. Πλούσιο σὲ πληροφορίες γιὰ τὴν ζωὴ και τοὺς προβληματισμοὺς, τὸν παλμό και τίς δραστηριότητες τοῦ νεοπαχοῦς κράτους τοῦ 1822. Ὅταν ἡ Ἐπανάστασι δρισκόταν ἀκόμη σὲ πλήρη ἐξέλιξι. Μὲ ἀγνωστη και ἀδέβαιη τὴν περαιτέρω πορεία.

Σκοπὸς τοῦ φωτισμένου ἱεράρχου, πρώτου ἱερομῆγου ὑπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἦταν προβάλλοντας τὴν περιλαμπρὴ νίκη τοῦ Βαλτετσίου νὰ συνεχίρῃ τὸ «ὑπὲρ πίστεως και πατρίδος» ἀγωνιζόμενο ἔθνος. Και με ἀφορμὴ τὸ ἔνδοξο αὐτὸ γεγονός νὰ δώσῃ εἰς τὸν λαὸ παραδειγμα πρὸς μίμησι ὑψηλό. Και διδαχὴ ἀρετῆς και πατριωτισμοῦ. Αὐτὸ πού συνήθως ὀνομάζουμε ἔθνικὸ φρονηματισμὸ σὲ ὠρα πολέμου.

Ἀπέδλεπε, σὲ τελευταία ἀγάμισι, ὁ Ίωσήφ, ὅπως ὁ ἴδιος λιτὰ και ἀπείριττα σημειώνει: εἰς τὸν ἐπίλογο τῆς διακηρύξεώς του, «εἰς ὀμόνοιαν (τοῦ λαοῦ), εἰς ἀμιλλαν ἐπὶ τὰ καλά, και εἰς κοινήν εὐδαιμονίαν».

(Τέλος)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΞΕΝΟΓΙΑΝΝΗΣ

31. Ίωσήφ Ζαφειρόπουλου, ἱερομονάχου, Οἱ Ἄρχιερεῖς και προχόντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς ἐν ἔτε: 1821, ἀνατύπωσι ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα «Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη» Τριπόλεως, με τὴν ἐπιμέλεια Δημητρίου Ν. Παπαβασιλοπούλου, ταξίαρχου ἐ.δ., Ἀθήνα: 1982, σσ. 62-64.

ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ 18ου ΑΙΩΝΟΣ

Τò θέμα άφορά στις διαγνωστικές πηγές του εκκλησιαστικού δικαίου σέ άντιπαράθεσι με τίς διαπλαστικές. Οί δυο αυτές κατατάξεις συγκροτούν τò κεφάλαιο τών πηγών του 'Εκκλησιαστικού Δικαίου. Από τίς διαγνωστικές πηγές (συλλεκτικά έργα, έπιστημονικά, νομολογία, γραπτά μνημεία και άλλα φιλολογικά έργα) θά μās άπασχολήσουν ειδικότερα τά συλλεκτικά έργα τής Τουρκοκρατίας, που καλύπτουν χρονικά τò δεύτερο ήμισυ του 18ου αιώνος.

Είναί αξισημείωτο τò γεγονός ότι σέ μιá εποχή δύσκολη από άποψι: έθνική, εκδηλώνεται μιá θεωρητική έκασχόλησι με τò 'Εκκλησιαστικό Δίκαιο, που άποτυπώνεται και σέ καθαρά συλλεκτικές εργασίες. "Άλλωστε όλος ó 18ος αι. είναι πολύ σπουδαίος από άποψι: τής διακινήσεως τών πνευματικών ιδεολογιών μεταξύ τών λογίων, έφ' όσον πολλοί άπ' αυτούς επέστρεψαν από τήν Δύσι. Η χρήση του 'Εκκλησιαστικού Δικαίου, που έφαρμόζεται στήν πράξι, επικουρείται με τά συλλεκτικά έργα αξιολόγων πεπαιδευμένων άνδρων. Βέβαια σ' όλη αυτή τήν περίοδο κυριωτέρα πηγή του 'Εκκλησιαστικού Δικαίου είναι: οί άποφάσεις τής Πατριαρχικής Συνόδου Κων)λεως και φυσικά ή 'Εξάδελφος του Κ. Αρμενοπούλου. "Όμως τά συλλεκτικά έργα φανερώνουν τήν προσπάθεια του δούλου Γένους για μιá όμοιογένεια τής καθόλου δικαιοϊκής εκκλησιαστικής τάξεως. Και τò στοιχείο αυτό είναι: πολύ σημαντικό για τήν έδραίωσι: τής χριστιανικής και έλληνικής ταυτότητος. Στή σκληρή και θλιβερή αυτή περίοδο του έλληνισμοϋ οί "Έλληνες έδάθουναν πολύ τήν εκκλησιαστική και έθνική τους συνείδησι, δημιουργώντας άκριθώς κάτω από τήν πίεσι: του δαρδάρου αυτό που έγκριτοι έρευνητές άπεκάλεσαν «πολιτισμόν τής Τουρκοκρατίας». Η διανόησι: κατά τήν 'Οθωμανική περίοδο δέν ήταν για τόν έλληνισμό μονολιθική, δέν ήταν χρόνι: μόνο σκοτεινά, αλλά υπήρξαν και περίοδοι πνευματικής αναγεννήσεως και δημιουργίας. Γι' αυτό άλλωστε και ή 'Επανάστασι: του 1821 δέν ήταν «έκρηξι: τής στιγμής».

Τά συλλεκτικά έργα τής περιόδου που παρουσιάζουμε δέν είναι: λίγα και ανάξι:α λόγου. Κείμενα τέτοιου είδους έπαιξαν μοναδικό και άνεπανάληπτο ρόλο στή ζωή τής 'Εκκλησίας και του 'Εθνους. Σκοπός ή συγκέντρωσι: και παράθεσι: γενικά τών θείων και ιερών κανόνων, τών νόμων, τών εκκλησιαστικών εθίμων, σέ μιá προσπάθεια κωδικοποίησεως.

Παραθέτουμε τά έργα κατά χρονολογική σειρά συγκριφής ή εκδόσεως τους με ένδεικτικά χρήσιμα σχόλια και ειδήσεις για τόν βίο τών συλλογέων των.

1. «Σύνοψι:ς νέα Βιβλίου Νομικού και περι έξομολογήσεως, όμοϋ περιέχει: τò φώς τής ζωής, τά άναγκία κάθε τάξεως χριστιανών, ιερωμένων τε και λαϊκών... 'Ενετήσιν...». 1753.

Σημαντική συλλογή που εξέδωσαν ó 'Ιωάγγελος 'Ισπαναίος, λόγιος Πελοποννήσιος, μαζί με τόν έμπορο από τά 'Ιωάννινα Δημήτριος Γεωργίου. 'Ο Μ. Γεδεών συμπεραίνει: ότι ó 'Ισπαναίος ήταν ιατρός κατά τò επάγγελμα και καταγόταν από τά Καλάβρυτα. Η συλλογή άποτελείται από δικτώ βιβλία, σέ γλώσσα δημόδη και χαρακτηρίζεται ως «όλιγον περιεργος».

2. «Τών άγιών Συνόδων τής Καθολικής 'Εκκλησίας τών άνά πάσαν τήν οικουμένην συναιθροισθεισών οικουμενικών τε και τοπικών, νέα και δαφιλιστατή σ υ ν ά θ ρ ο ι σ ι ε ς... νυν πρώτον έλληνιστί μόνον εκδοθεισα... υπό Σπυρίδωνος Μήλι... 'Εν Βενετία...». 1761.

Πρόκειται για δίτομο συλλογή, που εξέδωσε ó λόγιος άρχιμανδρίτης (έχει: και τόν τίτλο του τοποτηρητού Φιλιδελφείας) Σπυρίδων Μήλιος από τήν Κέρκυρα, όπου και έδίδαξε τήν 'Ελληνική γλώσσα. Επίσης έδίδαξε και στή Βενετία, διατελέσας έφημέριος τής όρθοδόξου εκκλησίας Βενετίας και «Πρόεδρος τών έν τας κλεινάς 'Ενετίας 'Ελλήνων» (1759 - 1760).

3. «Νομικόν Προχείρον έξενεχθέν υπό πάντων τών καθολικών νομίμων εκκλησιαστικών τε και Βασιλικών παρά του τιμωτάτου τε και λογιωτάτου ύπάτου τών φιλοσόφων τής του Χριστού Μεγάλης 'Εκκλησίας και πρώην μεγάλου παχαρνίκου Μ: χα ή λ Φωτεις γ ο π ο σ ύ λ ο υ, Χίου, όπερ και μεταφρασθέν εις έλληνικήν άπλην διάλεκτον παρά του αυτού, διηρέθη εις τρία βιβλία, Άνθολογία βασικών νόμων και εκκλησιαστικών κανόνων όνομασθέν». 1765.

Είναί μεγάλη νομοθετική συλλογή, που συντάχθηκε στή Βλαχία στήν νεοελληνική γλώσσα, επί Φαναριωτών ήγεμόνων. Περιέχει: βασικές διατάξεις άστικού, ποινικού και εκκλησιαστικού δικαίου και δείχνει τήν έπιρροή του έλληνοδουξαντινού πολιτισμοϋ στις παραδουνάδες ήγεμονίες.

'Ο Μ. Φωτεινόπουλος ήταν από τήν Χίο και ó τίτλος του Νομικού Προχείρου τόν γράφει ως «τιμωτάτου και λογιωτάτου ύπατου τών φιλοσόφων τής του Χριστού Μεγάλης 'Εκκλησίας». Διετέλεσε και διδάσκαλος τής Με-

γάλης του Γένους Σχολής. Ο Στέφανος Μιχαήλ Ρακοδίτσας, ήγεμόνας της Βλαχίας (1764 - 1765), που έδωσε την έγκολή στον Μιχαήλ Φωτεινόπουλο αναφέρει στο Χρυσόβουλο του ότι πρόκειται για «άνδρα δόκιμον και άρμόδιον την τε θύραθεν και εκκλησιαστικήν παιδείαν εκγεγευμασμένον και προς τούς νόμους εύφυως έχοντα...». Το Χρυσόβουλο του Ρακοδίτσα άπαντά στο χφ 273 της Ρουμανικής Άκαδημίας, ενώ άλλα χειρόγραφα της Ρουμανικής Άκαδημίας αναφέρουν το όνομα του διαδόχου Σκαρλάτου Γρηγορίου Γκίκα με χρονολογία όμως συντάξεως το έτος 1766. (Γιά το θέμα αυτό βλ. Π. Ζέπου, ΑΕΚΑ, έτος ΙΔ', 1959 και Πραγματεία: Άκαδημίας Άθηνών, τ. Δ', άρ. 2, Άθηναι: 1936).

4. «Νομοκάνονα: κατά στοιχείον». 1767. Το έργο αυτό είναι άνέκδοτο. Πρόκειται για ένα Σύστημα νόμων εκκλησιαστικών και πολιτικών με άποσπάσματα από την Έξάβιβλο και από τον Βλάσταρη που συντάξε ο μοναχός της Σκήτης Κουσοκαλυδίον του Άγ. Όρους Θεόκλητος (κατά κόσμον Θεόδωρος) Καρατζάς (1728 - 1777). Ο λόγιος αυτός ιερομόναχος δέν ήταν άμειρος της λατινικής, ιταλικής και αραβικής επιστήμης, διετέλεσε δέ γραμματεός της ήγεμονίας της Βλαχίας και του Πατριαρχείου.

5. «Επιτομή των ιερών κανόνων» Νεόφυτου Κουσοκαλυδίτου. (1781) (;). Είναι άνέκδοτη. Το κείμενο σώζεται στα χειρόγραφα ύπ' άριθμ. 1457 και 1458 της Έθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος και τά δύο σε 1393 σελίδες. Επίσης στο ύπ' άριθμ. 11 χφ του ελληνικού σχολείου Κορθίου Άνδρου (σελίδες 1132) και στο ύπ' άριθμ. 295 χφ της Άκαδημίας Βουκουρεστίου (σελίδες 1227).

Παραθέτουμε δύο σοδαρές γνώμες σχετικά με τη συλλογή αυτή.

Η πρώτη είναι του Κωνσταντίνου Οικονόμου του έξ Οικονόμων: «Συνέγραψε (δ Νεόφυτος) τον διασημότεον Νομοκάνονα, μέγαν μόν όγκω, πεπυκασμένον δέ θεωρίας και ζητημάτων εκκλησιαστικούς, ως τάς λύσεις δεόντως (τό πλείστον) έπάγει, και πολλά προσέθηεν έξία λόγου, μεθοδικώς τε άμα και σαφώς και εύφραδώς διατάκτων τάς ύποθέσεις» (Κ. Οικονόμου, Περί των Ό' έρμηνευτών της Π. Θείας Γραφής, τ. Δ' σ. 821).

Η δεύτερη είναι του καθηγητού Κ. Δουδουνιώτου: «Η επιτομή των ιερών κανόνων του Νεόφυτου του Κουσοκαλυδίτου είνε έξία μελέτης και σπουδής ένεκα του πολυτίμου περιεχομένου αυτής, όπερ μετά της διακρινούσης αυτόν πολυμαθείας και δξυνοίας αναπτύσσει δ συγγραφεύς. Η εύστοχος λύσις πολλών κανονικών ζητημάτων δ' όρθης έρμηνείας των κανόνων και ή έλευθερία της κρίσεως, ή διακρίνουσα τον συγγραφέα και καθιστώσα αυτόν ένιαχού πρωτότυπον, είναι έξία ιδιαιτέρου τοιςμίου» (Κ. Δουδουνιώτου, Έκ των νομοκανονικών χειρογράφων της βιβλιοθήκης του ήμετέρου Πανεπιστημίου, τά ύπ' άριθμ. 1457 και 1458, Άθηναι: 1920). Το έργο αυτό πρόκειται γά το έκδώση δ μοναχός Θεοδώρητος Άγιορείτης.

Ο Νεόφυτος Κουσοκαλυδίτης ήταν από τούς πιό λογίους μοναχούς του Άγ. Όρους κατά τον 18ον αι. Γενημένος στην Πάτρα και με σπουδές στην Πατριαρχική Άκαδημία της Κων) λείως, στη σχολή της Πάτμου και άργότερα κοντά στον Εύγένιο Βούλγαρη γίνεται το 1749 Σχολάρχης της Βατοπεδινής Σχολής Άγ. Όρους (Άθωνιάς Άκαδημίας). Ήταν σπουδαίος έρευνητής της Γραμματικής, γι' αυτό έλαβε και την προσωνομία Γραμματικός. Πρωταγωνιστής στο μεγάλο θέμα «περί των μνημοσύνων» ήταν από τούς άρχηγούς της μερίδος των «Κολλυβάδων». Μετά το 1760 βρίσκεται στη Χίο, άργότερα στην Άδριανούπολι όπου διετέλεσε Σχολάρχης. Το 1768 βρίσκεται στο Βουκουρέστι. Ο τόπος και δ χρόνος του θανάτου του δέν είναι άκριδής.

6. «Πανδέκτης Νικολάου Καρατζά». 1785. Πολύ έξιόλογη συλλογή που όφείλεται στο Λογοθέτη Νικόλο Καρατζά. Πρώτη παρουσία: έχουμε από τον Επίσκοπο Σωφρόνιο Εύστρατιάδη στο περιοδικό Έκκλησιαστικός Φάρος, τ. 6, Άλεξάνδρεια 1910, σελ. 81 έπ.

Στην πρώτη σελίδα του κώδικος ύπάρχει ή έξής σπουδαία σημείωσις: «Τό παρόν έξχειρίδιον συνέλεγγ σπουδή και έπιμελεία ότι πλείστη παρά Νικολάου Καρατζά Κωνσταντινουπόλιτου, Λογοθέτου Γενικού της του Χριστού Μεγάλης Έκκλησίας, και μεγάλου Κομισου της Αόθηνειας Ούγγροβλαχίας, έξ ου και Πανδέκτης όνομάσθη, διά τό είναι νόμων παντοδαπών δοχείον, χάριν των νομομαθών και περί τά πατριαρχικά του οικουμενικού θρόνου και συνοδικά γράμματα άσχολουμένων». Έγγραφή δέ ίδια αυτού χειρι κατά διαφόρους κειρούς και τόπους, έν τε Κωνσταντινουπόλει δηλαδή και έν Βουκουρεστί της Ούγγροβλαχίας, επί Κωνσταντίνου Νικολάου Βοσδόδα του ήγεμόνος. Το δέ περί των της συγγενείας βαθιών Ζαχαρίου του Σκορδελλίου έγγραφή διά χειρός διδασκάλου αυτού έν έγκυκλοπαιδεία Θεοδοσίου πρεσβυτέρου Βυζαντίου, έν λαϊκούς τελούντος τή τότε».

Ο Νικόλαος Καρατζάς (1745 - 1791), από σπουδαία φαναριωτική οικογένεια, διακρίθηκε για την πολυμαθεία του. Ήταν μεγάλος Δεσμηνέας της Πύλης και όσποδάριος της Βλαχίας.

7. «Συλλογή πάντων των ιερών και θείων Κανόνων, των τε άγίων Άποστόλων και Οικουμενικών Συνόδων, άμα δέ και τοπικών, σόν τούτοις και των λοιπών άγίων Πατέρων, των κατ' ίδίαν όροθετηθέντων και ύπό Συνόδων οικουμενικών ή τοπικών θεωρηθέντων... Ένετίησιν...». 1787.

Όφείλεται στον άκαταπόνητο λόγιος κληρικό Άγάπιο Αεονάρδο (Δημητσάνα 1741 — Άργος 1815). Έσπούδασε στη Σμύρνη και έδίδαξε στη Δημητσάνα (όπου και ίδρυσε περίφημο Διδαστήριο), Ζάκυνθο, Πάργα και Σμύρνη. Διωρίστηκε από τον Πατριάρχη Προκόπιο περί τά 1786 «Έρσηκήρυξ της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας» και έκήρυξε σε πολλά μέρη. Η συλλογή αυτή θεωρείται μια πρώτη μορφή του σπουδαίου

έργου του «Πηδαλίου», που συνέταξε αργότερα σε συνεργασία με τον Νικόδημο τον 'Αγιορείτη. (Ηλ. Μαστρογιαννοπούλου, "Άγιες Μορφές τής Νεωτέρας 'Ελλάδος, 'Αθήνα: 1977, σελ. 81 έπ.).

8. «Νομοκόνιον Πρόχειρον», ποιηθέν και συνταχθέν εις άπλήν φράσιν υπό... 'Επισκοπικόν Καμπανίας... Θεοφίλου, του έξ 'Ιωαννίνων». 1788 (:).

Διαιρείται σε δυο μεγάλα τμήματα: τὸ 'Εκκλησιαστικὸ καὶ τὸ Νομικόν. Τὸ πρῶτο χωρίζεται σε τρία μέρη: α) περὶ ἀρχιερέων, β) περὶ ἱερέων καὶ κληρικών καὶ γ) περὶ μοναχῶν. Τὸ δεύτερο ὑποδιαιρείται σε 47 κεφάλαια καὶ ἐξετάζει: Οἰκογενειακὸ Δίκαιο, Κληρονομικόν, Ἐμπορικόν, Ἐνοχικόν καὶ Ἐμπράγματο, Ναυτικόν, Γεωργικόν καὶ Δικονομικόν. Ὁ Θεόφιλος (ἐπίσκοπος Κικιπυλίας ἢ Καστρίου, κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκη) ἦταν ἐπιφανὴς θεολόγος καὶ νομικὸς τοῦ 18ου αἰ. Καταγόταν ἀπὸ τὰ 'Ιωάννινα, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει: στὴν πρώτη ἐκδοσί (1780) τοῦ ἔργου του «Ταμείον Ὁρθοδοξίας» καὶ χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος τὸ 1749, μένοντας στὴν ἔδρα του ἐπὶ 48 χρόνια μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐσπούδασε στὴν περίφημη σχολὴ τοῦ Πάνου Καραϊωάννου καὶ ἄκουσε μαθήματα καὶ ἀπὸ τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη.

9. «Νομοκόνιον πρόχειρον ἐκ τῶν ἁγίων ἐπτὰ Συνοδῶν» νεωστὶ μετατυπωθεὶς καὶ ἐπιμελῶς γραφείσ παρὰ τοῦ ἐν ἱερῷ: πικᾷ Γεωργίου Ἀθανασίου Ραμμιατᾶ, διὰ συνδρομῆς δὲ καὶ δαπάνης τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κύρ Ζαχαρίου καθηγουμένου τῆς σεβασμίας καὶ ἱερᾶς Μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, τῆς καὶ Σπαρμίου ὀνομαζομένης 1794 ἰουνίου 25».

Εἶναι ἀνέκδοτο ἔργο καὶ δρῖσκαται: στὸ ὑπ' ἀριθμ. 98 χφ τῆς 'Ι. Μονῆς Ἐνοφῶντος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. (Γραπτὲς πληροφορίες περὶ τοῦ Ραμμιατᾶ δὲν εὐρέθησαν. Κατόπιν τούτου με ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς Μονῆς ζητήθηκαν τυχὸν ὑπάρχουσες εἰδήσεις περὶ τοῦ προσώπου. Ἡ ἀπάντησι μᾶς πληροφορεῖ ὅτι καταγόταν ἀπὸ τὴν Τσαρίτσανη, ἐκεῖ μορφώθηκε καὶ ἀσχολήθηκε με τὴν ἀντιγραφή χειρογράφων).

10. «Εἰς δόξαν Πατρὸς Ἰεοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐνός Θεοῦ Πηδάλιον τῆς νοητῆς γῆρας, τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς, καὶ Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας ἦτοι ἄπαντες οἱ ἱεροί, καὶ θεοὶ κανόνες τῶν τε ἁγίων καὶ πνευφημῶν ἀποστόλων, τῶν ἁγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνοδῶν, τῶν τοπικῶν καὶ τῶν κατὰ μέρος Θεῶν Πατέρων, ἐλληνιστὶ μὲν, χάριν ἀξιοπιστίας, ἐκτιθέμενοι, διὰ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινοτέρας διαλέκτου, πρὸς κατάληψιν τῶν ἀπλουστέρων ἐρμηνευόμενοι, παρὰ Ἁγαπίου ἱερομοναχοῦ, καὶ Νικόδημου μοναχοῦ. Καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀνακρίθεντες, καὶ διορθωθέντες, ψήφῳ τοῦ Παναγιωτάτου, καὶ τῆς Ἱερᾶς καὶ Ἁγίας Συνοδου, παρὰ τοῦ σφοδλογιωτάτου, διδασκάλου καὶ ἱεροκήρυκος κυρίου κυρίου Δωροθέου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντες ἀδεία μὲν καὶ προτροπῇ καὶ ἐπιταγῇ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Οἰκου-

μενικοῦ Πατριάρχου, καὶ τῆς Ἁγίας Συνοδου, ἐπιστασία δὲ καὶ ἐπιμελεία τοῦ εὐτελοῦς ἐν ἱερομονάχοις Θεοδώρητου ΑΘΝΤ. τοῦ έξ 'Ιωαννίνων, διὰ δαπάνης τῶν ὀνομαστὶ φερομένων ὀρθοδόξων... σοφῶν τε καὶ ἀπλουστέρων ὀφείλειαν. Ἐν Λειψία τῆς Σαξωνίας, ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τοῦ Βραϊτκόπφ καὶ Ἄρτελ. 1800.

Ὁ μοναχὸς Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης (κατὰ κόσμον Νικόλαος Καλιβούρτζης, 1749 - 1809) ἀπὸ τὴν Νάξο εἶναι ὁ τελευταῖος ποὺ συνέταξε νομοκανονικὲς συλλογὲς κατὰ τὸ 18ο αἰῶνα. Πρόκειται γιὰ τὸν γνωστότατο μεγάλο ἄγιο καὶ διδασκαλο τοῦ δούλου Γένους, ποὺ με τὴν ἀρτία παιδεία του συνέγραψε σπουδαῖα καὶ πάρα πολλὰ συγγράμματα (ἄνω τῶν ἑκατῶ). Ἀναδείχθηκε ἐφάμιλλος τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν θὰ σκιαγραφήσουμε τὸ δίο τῆς μεγάλης αὐτῆς προσωπικότητος, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἔργο του ποὺ ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει πρέπει γὰ ἀναφέρουμε ὅτι θεσικά ὁ Νικόδημος ὑπέγραψε ὁ συντάκτης τοῦ «Πηδαλίου». Ἀπλὸς συνεργάτης του ἦταν ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἀναφέρεται πρῶτο λόγῳ τῆς ἀρχῆς τοῦ Νικόδημου γὰ προβάλλη τοὺς συνεργάτες του. Τὴν ἐπιστασία τῆς ἐκτυπώσεως ἀνέθεσαν στὸν ἀρχιμανδριτῆ Θεοδώρητο, ἐπειδὴ δρῖσκόταν στὴ Λειψία τὸ 1779. Ἀλλὰ ὁ ἀντικολυθᾶς Θεοδώρητος ἐπέφερε ὀρισμένες διορθώσεις κατὰ τὴν κρίσι του, ἐνῶ ἐπιμελεῖτο τὴν συλλογὴ. Ἡ ἀκριτὴ ἐπέμβασι αὐτῆ ἐδῶσε λαθρ διενέξεων Νικόδημου - Θεοδώρητου ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο περὶ οὐσιαστικῶν ἀλλὰ ἀτυχῶν προσθηκῶν. Οἱ προσθηκὲς ἑμῶς αὐτὲς ἀπεδοκιμάσθησαν τὸ 1802 ἀπὸ τὸν πρῶτον Πατριάρχην Κων) λειῶς Νεόφυτο Ζ' καὶ ἡ δευτέρη ἐκδοσι εἶναι καθαρή (Γιὰ τὸ ζήτημα τῶν προσθηκῶν βλ. Μ. Γεδεών: Θεοδώρητου Ἁγιογιάννου τολμηρία, Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τ. 35 (1915) καὶ Χαρ. Τζώγχα: Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει: κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, Θεσ) κη 1969).

Τὴν ἐπωνυμία «Πηδάλιον» δικαιολογεῖ ὁ Νικόδημος γράφοντας: «Ὅσον εἶναι χρεϊώδης ἡ ναυτικὴ πυξίς εἰς τοὺς ναυτικούς καὶ τὸ πηδάλιον, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὰς ναῦς, τόσον εἶναι χρεϊώδης καὶ ἡ συλλογὴ τῶν Ἱερῶν κανόνων, ἡ νοητὴ δηλαδὴ αὐτὴ πυξίς καὶ τὸ πνευματικὸν τοῦτο Πηδάλιον τόσον εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητόν σοι τῇ πνευματικῇ καὶ Σεβασμῇ Νηϊ, τῇ ἀντιτύπῳ καὶ ἐκπροσωπούσῃ τῇν Οἰκουμενικῇν καὶ παγκόσμιον δλαδάδα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας».

Γιὰ τὸν σκοπὸ τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἀναφέρει χαρακτηριστικά: «Ἡθελήσαμεν διὰ τῆς παρουσίας δίδλου γὰ ὀφελήσωμεν ἐν ταῦτῳ καὶ τοὺς ἐλλογίμους καὶ σοφοὺς, καὶ τοὺς ἀπλοϊκοὺς καὶ ἀσοφοὺς, ἐκείνους μὲν με τὸ ἐλληνικὸν κείμενον τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων, ἀποστολικῶν, συνοδικῶν τε, καὶ μερικῶν. Τούτους δὲ, με τὴν ἀπλουστέραν τῶν αὐτῶν κανόνων ἐρμηνείαν τε καὶ ἐξηγησίαν... Τοῦτο ἐστάθη ἡ πρώτη καὶ καθολικὴ αἰτία ὅπου παρεκίνησαν ἡμᾶς, ἀδελφοί, γὰ ἔλωμεν εἰς τὴν ἐγχείρησιν τῆς παρουσίας δίδλου. Ἐστάθη ἀκόμη καὶ ἄλλη μία εἰδικωτέρα αἰτία ἡ ἐφεξῆς» Δὲν ὑποφέραμεν, ἀγαπητοί, γὰ δλεπώμεν εἰς πολλὰ πολλῶν πνευματικῶν χυδαῖνον μοκάνονα χειρόγραφα, κατακερματισμένους τοὺς θεῶς

τούτους και ιερούς κανόνες, γενοθευμένους, ψευδευγράφους, άλλους άντ' άλλων, και τας έρμηνείας τών εξηγητών άντί τών κυρίως κανόνων έκλαμβινομένας, και τό χειρότερον, ότι και τας έρμηνείας ταύτας περιέχοντα, διεφθαρμένα, παρεξηγημένα, και άλλόκοτά τινα και έσφαλμένα διδασκούσας».

Η πρώτη έκδοσι είναι τής Λειψίας τό 1800 σέ 1430 αντίτυπα και ή τελευταία τών Άθηνών, ή ένάτη, τό 1982.

11. «Κ α ν ο ν : κ ο ν ήτοι οί θειοί Κανόνες τών άγιών και πανσέπτων Άποστόλων, τών τε οικουμενικών και τοπικών Συνόδων και τών κατά μέρος θεοφόρων Πατέρων, έν έπιτομή συνειλεγμένοι παρά Χ ρ ι σ τ ο φ ό ρ ο υ μοναχού τής... προδρομικής Σκήτης, ύφ' ού και σημειώσεις έκ διαφόρων ιερών διδασκάλων εις αυτό συνεργησθεΐσαι προσετέθησαν. Έν τή του Πατριαρχείου Κπ. τυπογραφείω...». 1800.

Ο μοναχός Χριστοφόρος ο Προδρομίτης ήταν άσκητής στη σκήτη του Τιμίου Προδρόμου τής Ι. Μ. Ιδίων του Άγ. Όρους. Γεννήθηκε τό 1730 στην Άρτα, μαθητής του Εύγ. Βούλγαρη και άργότερα διετέλεσε και καθηγητής στην Άθωνάδα Ακαδημία.

Κατόπιν έντολής του Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' ο λόγιος ιερομόναχος Δωρόθεος Βουλγαριάς έγραψε κρίσεις περί τής συλλογής, διότι είχαν έκφρασθή άμφιβολίες περί τής όρθότητος.

Ιδιαίτερη σημασία και αξία έχει ή μελέτη τών πηγών αυτών και κυρίως ή συστηματική έπεξεργασία τους, γιατί διαπιστώνεται ότι τό Έκκλησιαστικό Δίκαιο άποτελεί ζωντανό στοιχείο του καθόλου χριστιανικού και έλληνικού πνεύματος.

Τελειώνοντας πρέπει να θυμηθούμε ότι ή όρθόδοξος χριστιανική Έκκλησία μετά την άλωσι τής Κωνσταντινουπόλεως άσκησε δικαιοδοσία για τους χριστιανικούς πληθυσμούς, τόσο σέ άστικές όσο και σέ ποιινικές υποθέσεις. Η Έκκλησία «κατέστη θεματοφύλαξ τής έπισήμου δικαιοσύνης παραδόσεως τής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, ο δε Πατριάρχης ρυθμιστής του δικαίου όλων τών όρθόδοξων χριστιανών». (Ν. Πανατζοπούλου, Ρωμαϊκόν

Δίκαιον έν διαλεκτική συναρτήσαι προς τό Έλληνικόν, Θεσσαλονίκη 1968 σελ. 127). Επίσης ή προσπάθεια αυτή έχει και ένα άλλο άμεσο αποτέλεσμα. Την έπαφή και επανασύνδεσι μας με τις πνευματικές και πολιτιστικές ρίζες μας, που τόση ανάγκη τις έχει και ο σύγχρονος Έλληνας.

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Δικηγόρος — ΔΕΑ Σορβόνης

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γ ε δ ε ω ν Μ., Αί παρ' ήμιν συλλογαί τών ιερών κανόνων κατά τους τελευταίους χρόνους, έν «Έκκλησιαστική Άλήθεια», τ. 8 (1887 - 1888).

Γ κ ί ν η Δ., Περίγραμμα Ιστορίας του Μεταβυζαντινού Δικαίου, Άθήνα 1966.

Τ ο υ α θ π ο υ, Νομικόν... Θεοφίλου του έξ Ιωαννίνων, Θεσσαλονίκη 1960.

Δ ι ο ν υ σ ι ά τ ο υ Θ., Άγιος Νικόδημος ο Άγιορείτης, Άθήνα 1959.

Ε υ σ τ ρ α τ ι ά δ ο υ Σ ω φ ρ., Ο Καμπανίας Θεόφιλος ο έξ Ιωαννίνων, έν «Ηπειρωτικά Χρονικά», τ. 2 (1927).

Ζ α β έ ρ α Ν., Νέα Έλλάς, ή Έλληνικόν Θέατρον, Άθήνα 1872.

Α α δ α Γ. — Χ α τ ζ η δ ή μ ο υ Άθ., Έλληνική Βιβλιογραφία, συμβολή στο δέκατο όγδοο αιώνα, Άθήνα 1964.

Μ υ σ τ α κ ι δ ο υ Β., Θεοφίλου Καμπανίας έργα και ήμέραι, έν «Θεολογία», τ. 7 (1929).

Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ Χ ρ., Έλληνικά συλλογαί τών ιερών κανόνων κατά τους μετά την άλωσιν χρόνους, έν «Θεολογία», τ. 13 (1935).

Ρ α ρ ο υ λ i d i s C.: Nicodème l' Hagiorite, έν Θεολογία τ. 37 (1966).

Petil L.: Le manuel canonique du moine Christofhore, έν Έchos d' Orient τ. 2 (1898 - 1899).

Τ ο υ α θ π ο υ, Le canoniste Agapios Leonardos, αυτόθι.

Σ ά θ α Κ., Νεοελληνική Φιλολογία, Βιογραφία τών έν τοίς γράμμασι διαλαμπάντων Έλλήνων (1453 - 1811), Άθήνα 1868.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Ζητείται έλπίς».

Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Σεραφείμ εις τὸ ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις μῆνυμα αὐτοῦ ἐπεσήμανε ρεαλιστικῶς τὰ καταιρύχοντα τὴν ἀνθρωπότητα προβλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα «ζητεῖται ἐλπίς», καὶ ἐτόνισε ἰδιαίτερος, ὅτι ἡ ἐλπίς αὐτὴ εἶναι ἀναγκαία καὶ διὰ «τὸν Ἕλληνα, πὸν ζεῖ ἔντονα στὶς μέρες μας φρικτὰς καταστάσεις βίας, ἐγκλήματος, ληστεϊῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων ἀνομιμάτων», ξένων τρόπων ζωῆς, ἀπὸ τὴ διάδοσιν τῶν ναρκωτικῶν ὡς τοὺς γελοίους «σομοῦς», πὸν ἀναστατώνουν κάθε τόσο τὸν τόπο μας». Ἰδιαίτερος «ζητεῖται ἐλπίς ἀπὸ τὸν Ἕλληνα τῆς Κύπρου, πὸν ζεῖ, ἐνῶ δύνει ὁ εἰκοστὸς αἰῶνας, βάσθαρες συνθήκες σκλαβιάς, προσφυγιάς, κατοχῆς τῆς γῆς του ἀπὸ ξένους. Ἀπὸ τὸν Ἕλληνα τῆς Β. Ἠπείρου, πὸν ἐμποδίζονται στὴν ἐλεύθερον ἀσκήσιν τῶν δημοκρατικῶν του δικαιωμάτων. Ζητεῖται ἐλπίς γιὰ τὴν καθίζουσα πνευματικῶν ἀξιῶν, τὴν ἐξῆθροι καὶ τὴ διακομώδησι τῆς Ἐκκλησίας, τῶν μυστηρίων καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἀπὸ ὑποουλους ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ἐμπορικὰ πικλώματα, τὸν καταιγιισμό τῶν αἰρετικῶν ἐπιθέσεων».

Ἡ ζοφερά αὐτὴ κατάστασις, διὰ τὴν ὁποῖαν «ζητεῖται ἐλπίς», ἔχει ὡς αἰτίαν τῆς τὸ ὅτι «ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ χάσαμε τὴν ἀνθρωπιά μας». Μόνον ὁ Χριστὸς δύναται νὰ «σώσῃ ὃν ἔπλασεν ἄνθρωπον ὡς φιλόανθρωπος». Μόνον διὰ τοῦ Χριστοῦ «ἡ γῆ θὰ ξαναγίνει χαρούμενη καὶ εὐτυχιμένη, τὸ φάσμα τοῦ πολέμου θὰ διαλυθῆ, ὅλα τὰ παιδιὰ θὰ βροῦσιν τροφὴν καὶ περίθαλψιν». «Ὅστε «μὰ κίνησι χρειάζεται μόνον, νὰ κάμουμε πέρα τὸν ἐγωισμό μας καὶ ν' ἀφεθοῦμε ξένοιαστοὶ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Σωτήρα μας».

Ἄναγκαία ἡ μέριμνα διὰ τοὺς νέους.

Ἡ Α.Θ. Πατριάρχης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος, εἰς τὴν πρόσφατον «Πατριαρχικὴν Ἀπόδειξιν ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις» ἐπεσήμανε ἰνὰ ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν οἱ σημερινοὶ νέοι. «Οὐδέποτε ἄλλοτε, —λέγει—, οἱ νέοι ἦσαν τόσο ἀφορητικῶς ἐπιφορημένοι μὲ τοσαῦτα προβλήματα καὶ τοσαύτας ἀγχώδεις καταστάσεις καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἐξωνθόντο τόσο πεσοικῶς πρὸς ἠθικοκοινωνικὰς ἀσφαλίας καὶ ἀσφάλειας. Οὐδέποτε δὲ ἄλλοτε, προσέτι, αἱ δυνάμεις τοῦ κόσμου τούτου εἶχον ἐπεκτείνει τόσο ἐπιμόνως τὰ διαστρεβλωτικὰ διὰ τὰς συνειδήσεις δικτῆν τῶν πρὸς τὰ πλήθη τῶν νέων, ὥστε σήμερον τὰ μεῖζονα κοινωνικὰ ἔκτροπα, ὅσα τὰ ναρκωτικά, αἱ ἐκτροπές, ἡ ἔκλυσις τῶν ἡθῶν, ἡ ἐλευθεριότης εἰς τὰς σχέσεις τῶν φύλων, αἱ πρῶ-

ξεις τῆς βίας, ἡ ὀργανωμένη ἀντίδρασις, αἱ κοινωνικαὶ ἀναμετροήσεις, αἱ ἐπαναστατικαὶ τάσεις καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἀμαρτωλὰ πλέγματα, νὰ εἶναι τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς οὕτω καλουμένης ἐπαναστατικῆς νεότητος».

Διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην εὐθύνονται «οἱ κυριώτεροι φορεῖς τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς εὐθύνης ταύτης δὲν ἐξαιροῦνται αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ». «Ὅθεν αὐταὶ δεόν νὰ κινήσῃν δραστηρίως, ἵνα «περιβάλουν μὲ στοργὴν καὶ κατανόησιν τοὺς νέους, ἀντιμετωπίζουσαι τὰ προβλήματα τῶν ἐν ἐπαρχῇ πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν δεοντολογίαν... Καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ καὶ δι' αὐτοὺς νηπιόσαντος Χριστοῦ δεόν νὰ εὔρουν, καὶ θὰ εὔρουν ἀσφαλῶς, τὴν θεομὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν βεβαιότητα, τὴν ἄνεσιν καὶ κυρίως τὴν ψυχικὴν καὶ ἠθικὴν εὐρωστίαν. Ὁ λιμὴν καὶ τὸ καταρῶγιον τῆς κλυδωνιζομένης σήμερον νεότητος εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ἐνεργῶν τὴν σωτηρίαν Χριστός».

Ἐκδηλώσεις

πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

Μὲ τὴν λαμπρὰν προπομπίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παυτελεήμονος ὀργανώθη ἀπὸ 12ης μέχρι 14ης Νοεμβρίου 1984 ἐν τῇ πόλει τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐπιστημονικὸν θεολογικὸν συνέδριον πρὸς τιμὴν καὶ προβολὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ μεγάλου μυστικοῦ θεολόγου τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν Βαλαάμ καὶ Ἀκινδύνου.

Ἐν τῷ συνεδρίῳ, τοῦ ὁποῖου μετέσχον κατὰ τὸ πλεῖστον Καθηγηταὶ Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν, ἐπῆρξεν αἰσθητὴ ἡ παρουσία ἐκπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ελλάδος καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Πλήθος κληρικῶν καὶ λαϊκῶν παρηκολούθησε τὰς εισηγήσεις καὶ συζητήσεις καὶ τὰς σχετικὰς λατρευτικὰς ἐκδηλώσεις, τῶν ὁποίων προσεξήρχεν ὁ ἅγιος Θεσσαλονίκης ὅστις μάλιστα ἐν τῷ συνεδρίῳ παρουσίασε καὶ εισηγήσιν ἐπὶ τοῦ θέματος «Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὡς διάκονος τοῦ θεοῦ λόγου».

Ὡς ἐσημειώθη ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Θεσσαλονίκης «Ἀπολύτρωσις», ἡ ὅλη ἐκδήλωσις «συνεδύασε τὴν λατρευτικὴν ζωὴν μὲ τὴν θεολογία. Ἦσαν μία ἐπάξια προσβολὴ τῆς πνευματικῆς προσφορᾶς τοῦ Ἁγίου στὸν

χώρο της Θεολογίας και της πρακτικής χριστιανικής ζωής και απέτέλεσε μίαν επιτυχημένη επισφράγιση του έτους 1984, που, ως γνωστόν, ήταν άφιξερωμένο στον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμᾶ.

Άξιέπαινοι τιμητικά διακρίσεις.

Η Άκαδημία Άθηνᾶν, άπονείμασα εις ειδικήν πανηγυρικήν συνεδριάν θραβεία, έπαινους και μεταλλια, άξιεπαίνως περιέλαβεν εις τον κατάλογον τῶν τιμηθέντων τόσον ιδρύματα, ὄσον και πρόσωπα, συνδεόμενα μετά της Έκκλησίας και της Θεολογίας.

Οὕτως, εκτός τῶν άλλων, άπένειμεν χρυσοῦν μεταλλιον εις την ὑπό την αλγίδα του Οίκουμηνικού Πατριαρχείου λειτουργοῦσαν Μεγάλην του Γένους Σχολήν, ήτις άποτελεῖ λαμποδόν εκπαιδευτήριον, ὄπερ διεπότισε πολλὰς γενεὰς μαθητῶν διά τῶν ναμάτων της έλληνορθόδοξου παραδόσεως. Εἰς την Σχολήν ταύτην αναφέρεται και το θραβευθέν ὑπό της Άκαδημίας διβλίον του διακεκομένου Κυπρίου θεολόγου κ. Άνδρέου Μιτσίδου, ὄπερ έχει τον τίτλον «Οἱ Κύπριοι Σχολάρχαι και Διδάσκαλοι της έν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης του Γένους Σχολής».

Άξία μνείας είναι και ή ὑπό της Άκαδημίας άπονομή χρυσοῦ μεταλλίου εις την Ἱερᾶν Θεολογικήν Σχολήν της Χάλκης διά τὰς πολιτίμους και άνεκτιμήτους ὑπηρεσίας, τὰς ὄποιās αὐτή έχει προσφέρει εις την Όρθοδοξίαν και τον Έλληνισμόν, ὡς γνωρίζουν οἱ άναγνώσται της «Έκκλησίας» εκ σειρᾶς ἄρθρων του Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Χρυσοστόμου, δημοσιευομένων έν αὐτῇ.

Δικαία ὡσαύτως ὑπῆρξεν και ή άπονομή χρυσοῦ μεταλλίου εις τον Σεβ. Αρχιεπίσκοπον Βορείου και Νοτίου Άμερικῆς κ. Ἰάκωβον διά την ἐπὶ 25 ἔτη ἡρειακήν δοῶσίν του έν τῇ πολυπληθεῖ Όμογενείᾳ της Βορείου και Νοτίου Άμερικῆς. Διά την χαρακτηριστικήν και ρηξικέλευθον προσωπικότητά του, περι τῆς ὄποιās έχουν λεχθῆ τὰ δέοντα και εις προηγούμενα τεύχη της «Έκκλησίας», σημειοῦνται και εις άλλην σελίδα του παρόντος φύλλον αὐτῆς, δι αὐ Προκαθήμενος της Όρθόδοξου Έλληνικής Έκκλησίας της Άμερικῆς έχει ὄλα τὰ γνωρίσματα του μεγάλου Ἡγέτου, ὁ ὄποιος με σοφία και σύνεσι, με φωτισμένη, ρεαλιστική και κριτική αντιμετώπισι τῶν προβλημάτων της εποχῆς, με θανάσια έναρμόνιοι προσηλώσεως σὺς έλληνορθόδοξες παραδόσεις και πρωτοποριακοῦ ανακαινιστικοῦ προγραμματισμοῦ και προσοδεντικοῦ σχεδιασμοῦ ποδηγετεῖ και κατευθύνει τον Όρθόδοξο Έλληνισμό της Άμερικῆς σὺ νὰ ἀνετίση και αντιμετώπιση την πρόκλησι του ἐρχομένου 21ου αἰῶνος και νὰ χαραξῆ την ὁδὸν της νικηφόρου πορείας πρὸς τὸ μέλλον».

Προσηλυτισμός

και «θηροσκευτική έλευθερία».

Παρά τὰς οντιαγματικὰς απαγορεύσεις και λοχνοῦσας διατάξεις της ποινικῆς νομοθεσίας, ποικιλώνυμοι

αίρετικοὶ ἄσκοοι έν Ἑλλάδι έντονον προσηλυτιστικήν δοῶσιν, χρησιμοποιοῦντες ἄφθορον χοῆμα, πλοῦσιον έντυπον ὄλικόν, συγχρόνους τρόπους έπικοινωνίας, μουσικὰς εκδηλώσεις εις δημοσίους χώρους, επισκέψεις και ὄικον και πολλὰ άλλα μέσα και τρόπους έπηρεασμοῦ και παραπληήσεως. (Τὸ πλέον περιέργον εις αὐτὰς τὰς περιπτώσεις είναι, —ὡς έπεσήμασεν εις ἄρθρον του έν τῷ λαμποδῷ περιοδικῷ «Παρουσία» ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου κ. Προκόπιος—, ὅτι αὐτὲς οἱ παραβάσεις γίνονται με την άνοχήν και την συνέργια παραγόντων, ταγμένων εις την περιοφροῦσην της εφαρμογῆς τῶν νόμων της Πολιτείας». Οὗτοι επικαλοῦνται «τήν θρησκευτικήν έλευθερίαν».

Άλλ' ὡς ὁρθῶς τονίζει ὁ αὐτὸς Ἱεράρχης, «δέν είναι δυνατὸν νὰ ἀπολαῶσωμεν την θρησκευτικήν έλευθερίαν χωρὶς καθωρισμένας προϋποθέσεις. Δέν είναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμε την «ισοπεδωτικήν» τακτικήν ὄργάνων της Πολιτείας έναντι της άποστολῆς, του ὄβλου και της προσφορᾶς της Όρθόδοξου Έκκλησίας εις την ζοήν και την ιστορίαν του Έλληνισμοῦ. Οὕτε είναι επιτρεπτόν νὰ κατατάσσονται εις την αὐτήν μοῖραν ή Όρθόδοξος Έκκλησία, εις βάρος της ὄποιās ἀσκειται ὁ προσηλυτισμός, και άλλαι νεοφανεῖς θρησκευτικὰς κοινότητες και αίρέσεις, πὺ ἄσκοοι ἀπὸ ἔξω κατευθυνόμενον προσηλυτισμόν εις βάρος τῶν μελῶν της Όρθόδοξου Έκκλησίας μας. Οὕτε, τέλος, ή Έκκλησία μας ήμπορεῖ νὰ μετερχεται τὰ ἴδια μέσα, τὰ ὄποια καταδικάζει ὡς ἀθέμιτα και ἀνήθικα».

Εἶναι εὐτύχημα, δι ὑπάρχουν και πολλὰ άξιέπαινα ὄργανα της Πολιτείας, τὰ ὄποια έχουν κατανοήσει τους κινδύνους εκ του ἀνθελληνικοῦ προσηλυτισμοῦ.

Έξαφανίσεις παιδιῶν και εφήβων.

Τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν «Φιγκαρό» ἀποκαλύπτει, δι και ἔτος εξαφανίζονται έν Γαλλία 2500 περίπου παιδιὰ και εφηβοί. Τὸ ἔτος 1983 εξαφανισθῆσαν 78 ἀγόρια και κορίτσια, μικρότερα τῶν 13 ἐτῶν, 1050 εφηβοί και 1200 νέοι 16-18 ἐτῶν.

Ό μελετήσας εις βάθος τὸ φαινόμενον αὐτὸ πρῶην Προϊστάμενος της Ἰπηρεσίας Διώξεως και του Τμήματος Ἡθῶν Ροζὲ λὲ Ταγιαντὲ ἐδήλωσεν, ὅτι «ὑπάρχει ἀναμφισβήτητα κάποια σχέσηεις ανάμεσα σ' αὐτὲς τὲς εξαφανίσεις και σὺ φαινόμενον της πορείας και τῶν ναρκωτικῶν σποδς ἀηθλικους. Η πορεία τῶν ἀηθλικῶν παρουσιάζει συγγλονιστική ἄνοδο τόσο στή Γαλλία, ὄσο και στήν Εὐρώπη».

Έπειδή και εις την Ἑλλάδα ἤρχισαν νὰ εμφανίζονται κρούσματα παρομοίων εξαφανίσεων ὄφειλομένων εις παρόμοια αίτια, δέον πάντες οἱ ἀρμόδιοι έν συνεργασία μετά της Έκκλησίας νὰ σημάνουν συναγεμιοῦν πρὸς περιστολήν του ἀρξαμένου κακοῦ και πρὸς πρόληψιν της περαιτέρω εξαπλώσεώς του.

“ Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α , ,

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πᾶς εὐσεβὴς Χριστιανός, ἐπιθυμῶν νὰ παρακολουθῇ τὴν ζωὴν καὶ δρᾶσιν τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἄριστον Ὁδηγόν, ἐγγραφόμενος συνδρομητὴς εἰς τὸ Ἐπίσημον Δημοσιογραφικὸν Ὄργανον τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Μετὰ τοῦ Περιδικοῦ τούτου θὰ λαμβάνη συγχρόως καὶ τὸ Περιδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ».

Εἰς τὸ Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δημοσιεύονται κύρια ἄρθρα ἐπὶ σπουδαίων ἐπικαίρων ζητημάτων. Ἐπίσης ἐκκλησιαστικοὶ Νόμοι καὶ Διατάγματα, Γνωμοδοτήσεις, Ἐγκύκλιοι καὶ Ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου. Ὁμοίως Εἰρηνικὰ Γράμματα ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν Ἡγετῶν, Ἐόρτια Γράμματα, σπουδαῖα ἄρθρα Ποιμαντικά, Δογματικά, Πατερικά, Ἀπολογητικά, Φιλοσοφικά, Ἱστορικά, Ἠθικοκοινωνικά, Παιδαγωγικά, ἔτι δὲ εἰδικώτερα ἄρθρα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Χριστιανικὴν Τέχνην καὶ Ἐπιγραφικὴν, ὡς καὶ Ἐποικοδομητικά ἄρθρα Ψυχολογικά, ἀναφερόμενα εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας καὶ τῆς Λειτουργικῆς καὶ ἄρθρα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἑξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν Ἱεραποστολήν. Σὺν ἐπὶ τούτοις δημοσιεύονται ἄρθρα Ἀγιογραφικά καὶ Ἐρμηνευτικά εἰς πάντα τὰ βιβλία τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὡς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναπτύσσονται ἐπὶ Ὁρθοδόξου βάσεως αἱ σχέσεις τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας ἡμῶν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρέχονται ἡ λεγόμενα εἰδήσεις ἐπὶ τῆς ὅλης Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Τέλος, καταχωροῦνται ἐν τοῖς Χρονικοῖς εἰδήσεις, ἀναφερόμεναι πρωτίστως εἰς τὴν ὅλην ζωὴν καὶ δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, ὡς καὶ εἰς πάντα τὰ Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα, ἡγουμένου τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πνευματικῆς κορυφῆς τῆς ὅλης Ὁρθόδοξας. Παρακολουθοῦνται ταῦτα ἐν τῇ κυρίᾳ Αὐτῶν ζωῇ καὶ δράσει καὶ παρέχονται εἰδήσεις περὶ τε τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ περὶ πᾶσῶν τῶν

ἀνά τὴν Οἰκουμένην Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἤτοι περὶ τῶν λοιπῶν σεπτῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας, ὡς καὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Φινλανδίας, καθὼς καὶ τῶν Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων, τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τῆς Δωδεκανήσου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων, τῶν Μητροπόλεων Γαλλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας, Βελγίου καὶ Κάτω Χωρῶν, Σουηδίας, Νέας Ζηλανδίας, Ἰνδιῶν, ὡς καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς, ἤτοι Κορέας καὶ Ἰαπωνίας. Μεγάλην βαρῦτητα ἐπίσης ἀποδίδει εἰς τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν Προχαλκηδονίων λεγομένων Ἐκκλησιῶν (Κοπτικῆς, Ἀρμενικῆς, Αἰθιοπικῆς, Ἰακωβιτικῆς, Μαλαμπάρ), ὡς καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων.

Πᾶν θέμα, ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν καθόλου θρησκευτικὴν διαφώτισιν καὶ τὴν θεολογικὴν γνῶσιν, ἀναφέρεται ἐπικαίρως ἐν τῷ Περιδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ». Αἱ Πανορθόδοξοι καὶ αἱ Διαχριστιανικαὶ Συνελεύσεις καὶ τὰ Θεολογικὰ Συνέδρια ἐλκύουν τὸ ἐνδιαφέρον εἰδικῶν συνεργατῶν διὰ τὴν διαφώτισιν καὶ ἐποικοδομὴν τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» σχολιάζει ὅλως ἀντικειμενικῶς ἀπὸ ὀρθοδόξου χριστιανικῆς σκοπιᾶς τὰ ἐκάστοτε ἐπικαίρα ἐκκλησιαστικά, κοινωνικά καὶ ἄλλα γεγονότα πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἀναγνωστῶν του εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀξιολόγησιν αὐτῶν. Τέλος, ἡλεγμένα καὶ ἐγκυροὶ βιβλιοκρισίαι καὶ ἐπικαιρὸς βιβλιογραφικὴ ἐνημερότης κλείουν τὸν κύκλον τοῦ πλουσιωτάτου περιεχομένου τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας μας «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Ἡ Ἐκκλησία ἐκφράζει δημοσίως τὴν ἱκανοποίηση καὶ τὰ συγχαρητήριά της γιὰ τὴν κυβερνητικὴ ἀπόφαση νὰ μὴν προβληθεῖ ἡ νέα ἀντικληρικὴ ταινία «Ἐθνικὴ Παπάδων». Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ μαρτυρᾷ σεβασμὸ πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα τοῦ ὀρθόδοξου λαοῦ, τὸ ὁποῖο ἡ ταινία αὐτὴ κι οἱ παρόμοιές της προσβάλλουν θάναυσα.

Ἡ τέχνη στὸν τόπο αὐτὸ ἔχει ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια σπουδαία παράδοση καὶ διεθνή ἀναγνώριση. Τὰ ἔργα ὅμως τοῦ εἴδους ἀσχετα ἀπὸ τὸν διασυρμὸ καὶ τὴ διακωμώδηση ποὺ ἐπιχειροῦν σὲ θάρος τοῦ ἀνώνυμου Ἑλληνα παπά, οὔτε καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις ἔχουν οὔτε προάγουν τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι θέβαιο ὅτι ἡ ὑπεύθυνη ἐνέργεια τῆς Γενικῆς Γραμματείας Τύπου καὶ Πληροφοριῶν καὶ ἡ εὐαίσθησία ποὺ ἐπέδειξαν οἱ λοιποὶ κυβερνητικοὶ φορεῖς θὰ γνωρίσει τὴν ἐπιδοκιμασία ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ μας.

(Ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Τύπου τῆς Ἱ. Σ.)

Ίερά Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἀπεστάλη ἡμῖν τὸ ἀκόλουθον δελτίον:

«Τὸ φαινόμενον πολυεθνικῶν παραθρησκευτικῶν ὀργανώσεων, ἐταιρειῶν καὶ ὁμάδων ποὺ ἔχουν, τὸν τελευταῖο καιρὸ, ἀναπτύξει δραστηριότητα στὸν ἐλληνικὸ χῶρο, πρὸς ἄγραν ὀπαδῶν, μὲ τὴ μέθοδο τῆς συγκάλυψης, κάτω ἀπὸ ἡχηρὰ καὶ ἐντυπωσιακὰ, πλὴν ἀόριστα καὶ ἐπιμελῶς κομμοφλαρισμένα ὀνόματα καὶ θαρῦνδουπους τίτλους, τῶν πραγματικῶν σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων τους, ὠδήγησε τὴν Ἱ. Μητρόπολη στὴ δημοσίευση «Ἐνημερωτικῆς Ἀνακοίνωσης» μὲ τὴν ὁποία εἰδοποιεῖται ὁ Λαὸς γιὰ τὸν κίνδυνο ποὺ ἐλλοχεύει, σὲ περίπτωσι ἀφελοῦς συγκατάνευσης στὶς προσκλήσεις ποὺ οἱ ὀργανώσεις αὐτὲς ἀπευθύνουν ἀπὸ τοῦ Τύπου ἢ καὶ μὲ τὸ ταχυδρομεῖο στὸν ἀνυποψίαστο λαὸ μας.

»Ἡ Ἀνακοίνωση τονίζει ὅτι οἱ ὑποπτες αὐτὲς κινήσεις, ποὺ τὰ κέντρα ἀποφάσεων τους θρῖσκονται ἔξω τῆς Ἑλλάδος, εἶναι συγκεκαλυμμένες παραθρησκευτικὲς ὀργανώσεις εἴτε ἀνατολικῆς ἐμπνεύσεως, εἴτε ἄλλων κατευθύνσεων, ποὺ ἀποβλέπουν στὸν προσηλυτισμὸ, μὲ στόχο τὴν ἀλλοίωση τῆς θρησκευτικῆς ὁμοιο-

γένειας τοῦ πληθυσμοῦ μας καὶ τὴν ἀλλοτρίωση τῆς ἑλληνορθόδοξης παράδοσής του. Οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, ἐνοικιάζουν συνήθως αἴθουσες ξενοδοχείων καὶ ἐκεῖ προσκαλοῦν τὸ κοινὸ νὰ παρακολουθήσει δῆθεν φιλοσοφικὲς ὁμιλίες ἢ ἐπιδείξεις σωματικῶν ἀσκήσεων γιὰ περισυλλογὴ καὶ ἀνύψωση, ἐνῶ κάτω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ κρύβεται σχέδιο διεΐσδυσης στὴ θρησκευτικὴ σφαῖρα τῆς συνείδησης».

Ίερά Μητρόπολις Μαρωνας καὶ Κομοτηνῆς

Ἀπὸ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Βαρβάρας Κομοτηνῆς ἐλήφθη ἡ ἀκόλουθος ἀνακοίνωσις:

«Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον καὶ οἱ Ἐνορίτες τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Βαρβάρας Κομοτηνῆς θεωροῦν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη καὶ ἱερὸ χρέος νὰ ἐκφράσουν δημοσίως θερμότερες εὐχαριστίες μαζὶ μὲ τὸν οἶκόν τους σεβασμὸ καὶ τὴν ἀπειρὴ εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Μαρωνας καὶ Κομοτηνῆς Κων Κων Δ α μ α σ κ η ν ὀ ν γιὰ τὴν γενναιόδωρη προσφορά του ἀπὸ τίς προσωπικὲς ἀποδοχῆς του ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν ὑπὲρ συνεχίσσεως ἀνεγέρσεως τοῦ Νέου Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Βαρβάρας Κομοτηνῆς.

»Ἡ ἀνεκτίμητη αὐτὴ γενναιόδωρη χειρονομία τοῦ Σεπτοῦ μας Ποιμενάρχου ἔρχεται νὰ ἀποστομώσει ἐκείνους ποὺ δὲν βλέπουν τίποτε ἄλλο στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας παρὰ μόνον σκάνδαλα. Ἰδιαιτέρως δὲ στὴν τόσο εὐαίσθητη περιοχὴ μας ἀποτελεῖ ἓνα μήνυμα ὄχι μόνον αἰσιόδοξο ἀλλὰ καὶ ἀφυπνιστικὸ γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ προσφέρουν πολλὰ καὶ νὰ συμβάλουν γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ φωτεινὸ αὐτὸ παράδειγμα τοῦ πνευματικοῦ μας Πατέρα γεμίζει τὴν ψυχὴ μας μὲ δύναμη καὶ ἐνθουσιασμὸ γιὰ νὰ συνεχίσουμε ἀπτότητα καὶ ἀνυποχώρητα τὴν Ἱεράν ἀποστολὴν μας.

»Ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά δὲν ἔχουμε τίποτε ἄλλο νὰ κάνουμε παρὰ νὰ εὐχόμεσθε καὶ νὰ προσευχόμεσθε γιὰ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτην μας, ὥστε νὰ τὸν διατηρεῖ ὁ Θεὸς ὑγιὴ καὶ ἀκμαῖο, νὰ τοῦ χαρίξει χρόνια πολλά, νὰ τὸν ἀξιῶνει νὰ ἐπιτελεῖ πάντοτε τέτοια σπουδαῖα καὶ θεάρεστα ἔργα καὶ νὰ θρεῖ μιμητὰς πολλοὺς καὶ ὄλους ἐμᾶς».

Ίερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

Μὲ ἀπόφασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Χ ρ υ σ ο σ τ ὀ μ ο υ, συνεκλήθη τὴν Πέμπτην 20ῆν Δεκεμβρίου 1984 τὸ 9ον Γενικὸν Ἱερατικὸν Συνέδριον

των Αιδεσιμωτάτων 'Εφημερίων τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, οἱ ὅποιοι ἐν συνόλῳ εἶναι 193. Τὸ Συνέδριον τοῦτο εἶναι τὸ 9ον ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1965 ἐνθρονίσεως τοῦ ὡς ἄνω Σεβ. Μητροπολίτου εἰς τὴν 'Ιεράν Μητρόπολιν Μεσσηνίας.

Τὸ 9ον 'Ιερατικὸν Συνέδριον ἐπραγματοποίησε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν Καλαμάτῃ Μητροπολιτικὸν 'Ιερόν Ναόν τῆς 'Υπαπαντῆς, εἰς τὸν ὅποιον τὴν πρωτὴν ἐλειτούργησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Αἰδεσ. 'Εφημερίων, διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ὁποίων ὡς καὶ διὰ τὸν ἀπὸ Θεοῦ φωτισμὸν εἰς τὸ ἱερόν ἔργον αὐτῶν, ἐτελέσθη ἡ ὡς ἄνω θεία Λειτουργία.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἤρχισαν ἀμέσως μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν δι' εἰδικῆς προσευχῆς. Μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης, ὡς Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου ἔκαμε Γενικὴν Εἰσαγωγὴν καὶ Χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς Αἰδεσιμωτάτους Συνέδρους.

Τὸ Γενικὸν θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦτο: «'Εφημεριακὴ καθηκοντολογία». 'Επὶ μέρους Εἰδικᾶς Εἰσηγήσεις ἔκαμαν, ἀποφάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου, οἱ κάτωθι Κληρικοί:

1) 'Ο Πανος. 'Αρχιμ. Γεώργιος Μπίζας, Πρωτοσυγκελλεῦτον 'Ιεροκήρυξ τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως, εισηγήθη τὸ θέμα: «'Η ἱεροπρέπεια βασικὸν γνώρισμα τοῦ Κληρικοῦ».

2) 'Ο Αἰδесиμολ. Πρωτοπρ. Φώτιος Παπαδόπουλος εισηγήθη τὸ θέμα: «'Ο 'Ιερεὺς ὡς τελετουργός».

3) 'Ο Αἰδесиμολ. 'Ιερεὺς Κωνσταντῖνος Κοντούλης εισηγήθη τὸ θέμα: «'Ο 'Ιερεὺς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ ἐν τῷ 'Ιερῷ Ναῷ καὶ τοὺς ἐνορίτας αὐτοῦ» καὶ

4) 'Ο Αἰδесиμολ. 'Ιερεὺς Χαράλαμπος Κουλουμπὸς εισηγήθη τὸ θέμα: «'Ο 'Ιερεὺς ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύγχρονον νεότητα».

Μεθ' ἐκάστην Εἰσήγησιν ἐπακολουθοῦσε συζήτησις καὶ ἐξήγοντο Πορίσματα.

'Ο Σεβ. Μητροπολίτης μετὰ τὰς ὡς ἄνω Εἰσηγήσεις ἔκαμε Γενικὴν 'Ανακεφαλαίωσιν καὶ ἐξέθεσε μερικὰς ἀπαραιτήτους 'Ανακοινώσεις.

Τὴν μεσημβρίαν ἔγινε συνεστίασις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μετὰ τῶν Αἰδεσ. Συνέδρων, μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν ἐδόθησαν εἰς τοὺς Συνέδρους θιβλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου καὶ ἄλλων συγγραφέων ὡς εὐλογία.

Πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν, τὸ Συνέδριον ἐξέδωκε τὸ ἐξῆς Ψ ἤ φ ι σ μ α :

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΝΑΤΟΝ

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΑΥΤΟΥ

Σύμψας ὁ 'Εφημεριακὸς ἱερός Κλῆρος τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ 9ου Γενικοῦ 'Ιερατικοῦ αὐτοῦ Συνεδρίου, πραγματοποιηθέντος σήμερον, 20ὴν Δεκεμβρίου 1984, ἐν Καλαμάτῃ καὶ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ 'Ιερῷ Ναῷ τῆς 'Υπαπαντῆς τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ.κ. Χρυσοστόμου, τοῦ Ποιμενάρχου ἡμῶν, ἐψήφισεν ὁμοφώνως τὸ ἐξῆς Ψ ἤ φ ι σ μ α :

1. 'Επαινεῖ τὴν ποικιλοτρόπως ἐκδηλουμένην εὐσέβειαν τοῦ Μεσσηνιακοῦ Λαοῦ καὶ συγχαίρει αὐτὸν θερμῶς διὰ τὰ φιλόθροπα αἰσθηματά του, ἐκδηλούμενα εἰς ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν προσφορὰν πρὸς τὰ εὐαγγῆ 'Ιδρύματα τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

2. Συσιστᾷ εἰς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, τῶν Γυμνασίων, τῶν Λυκείων καὶ τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν νὰ ὑποδεικνύουν εἰς τὰ τέκνα των τὸν τακτικὸν ἐκκλησιασμὸν, τὴν φοίτησιν αὐτῶν εἰς τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἀπὸ ὑποπτα κέντρα ψυχγωγίας καὶ θεάματος καὶ ἀπὸ τὴν χρῆσιν ναρκωτικῶν.

3. Εὐχαριστεῖ θερμῶς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ἐκείνους, ὄλων τῶν βαθμίδων, οἱ ὅποιοι συντρέχουν τὸ πνευματικὸν ἔργον τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας τῆς Μεσσηνίας καὶ παρακαλεῖ ἐν γένει ἅπαντας τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς νὰ συνεργάζωνται μετὰ τῆς 'Εκκλησίας διὰ τὸν ἑλληνοχριστιανικὸν φρονηματισμὸν τῆς μαθητιώσης νεότητος, δεδομένου ὅτι τὸ ἄρθρον 16, παράγραφος 2 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἀναφέρει ἐπὶ λέξει: «'Η παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ ὡς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδησεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν». Εὐχῆς δὲ ἔργον εἶναι οἱ διδάσκοντες ἐν γένει νὰ ἐκκλησιάζωνται μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτῶν κατὰ Κυριακὴν.

4. Παρακαλεῖ ἐν ἀγάπῃ καὶ προτρέπει θερμῶς ἐκείνους τοὺς χριστιανούς οἱ ὅποιοι ἐτέλεσαν πολιτικὸν γάμον, νὰ τελέσουν καὶ τὸν 'Εκκλησιαστικὸν γάμον αὐτῶν, διὰ νὰ ἔχουν τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ αὐτοὶ καὶ ὁ οἶκος των, καὶ διὰ νὰ ζοῦν μέσα εἰς τὴν Κοινωνίαν, μετὰ τὴν οἰκογένειάν του ἕκαστος, ὅπως ἀρμόζει εἰς 'Ορθοδόξους 'Ελληνας χριστιανούς.

5. 'Αποδοκιμάζει έντόνως την και έπιστημονικώς αναπόδεικτον Δαρβίνειον θεωρίαν, περί της καταγωγής του ανθρώπου από τὸ κτήνος πίθηκον, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ξεχωριστὸν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς ἀποτελούμενον, καὶ παρακαλεῖ τὸ 'Υπουργεῖον 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐργασίας νὰ ἀποσύρῃ ἐκ τῆς διδασκαλίας εἰς τὴν Α' τάξιν Λυκείου τὸ βιβλίον τοῦ Λ. Σταυρινοῦ «'Ιστορία τοῦ ἀνθρώπου γένους», διὰ τὸ ὅποιον βιβλίον ἔχουν γίνεαι παρόμοιαι διαμαρτυρίαι ἀπὸ ἐκκλησιαστικούς παράγοντας καὶ ἀπὸ Συλλόγους Γονέων καὶ Κηδεμόνων εἰς ὅλην τὴν 'Ελληνικὴν ἐπικράτειαν.

6. 'Αποδοκιμάζει, ἐντόνως καὶ μετὰ πόνου ἱεροῦ, τὴν ποικιλότροπον κατὰ τῆς Μητρὸς ἡμῶν 'Εκκλησίας καὶ τοῦ 'Ιεροῦ Κλήρου αὐτῆς συνεχῆ καὶ ἀδικωτάτην ἐπίθεσιν ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως καὶ ἀπὸ ἄλλους παράγοντας συμπεριφερομένους κατὰ τρόπον ἀπαράδεκτον πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν καὶ πρὸς τὸ σωτήριον ἔργον αὐτῆς τὸ πραγματοποιούμενον εἰς πλείστους ὄσους τομεῖς τῆς 'Ελληνοχριστιανικῆς Κοινωνίας.

7. 'Αποδοκιμάζει διὰ δευτέραν φοράν τὴν ἐγκατάστασιν γυμνιστῶν εἰς παραλιακὰς περιοχὰς τῆς Μεσσηνίας, τὴν ὅποιαν ἐγκατάστασιν θεωρεῖ πρόκλησιν κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν χρηστῶν ἠθῶν τῶν Μεσσηνίων, καὶ παρακαλεῖ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τούτου τοὺς ἀρμοδίους νὰ ἐνεργήσουν ἐγκαίρως διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς γυμνιστικῆς ἀλώσεως τῶν Μεσσηνιακῶν παραλίω καὶ τῆς ἐκ ταύτης προκληθησομένης μεγίστης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζημίας τῆς Μεσσηνίας.

8. Εὐχαριστεῖ καὶ συγχάρει θερμῶς τοὺς κινηματογραφιστὰς καὶ τοὺς θεατρικούς ἐπιχειρηματίας τῆς Καλαμάτας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἀγάπην πρὸς τὴν Μητέρα 'Εκκλησίαν, δὲν προβάλλουν ἔργα ὑβριστικὰ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τῆς 'Εκκλησίας καὶ τοῦ 'Ιεροῦ Κλήρου αὐτῆς. Παρακαλεῖ δὲ ἐν γένει ἀπαντας τοὺς ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπιχειρηματίας τοῦ κινηματογράφου καὶ τοῦ θεάτρου ὅπως ἀποφεύγουν, κατὰ τὴν 'Ελληνοχριστιανικὴν αὐτῶν συνείδησιν, τὴν διὰ τοῦ κινηματογράφου καὶ τοῦ θεάτρου προσβολὴν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως καὶ τῆς Μητρὸς 'Εκκλησίας.

ΤΟ ΕΝΑΤΟΝ ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

'Ιερὰ Μητρόπολις Γαλλίας

Τὴν 25ην Σεπτεμβρίου π.ἔ. συνήλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γαλλίας κ. Μελετίου ἡ Διορθόδοξος 'Επισκοπικὴ 'Επιτροπὴ Γαλλίας, εἰς τὴν ὅποιαν μετέχουν, ὡς γνωστόν, ἅπαντες οἱ εἰς Παρισίους ἐδρεύοντες ὀρθόδοξοι 'Επίσκοποι, εἰδικώτερον δέ: ὁ Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπος Εὐδοκίμης κ. Γεώργιος WAGNER ('Αρχιεπισκοπὴ τῶν ρωσικῶν παροικιῶν Δυτ. Εὐρώπης, ὑπαγο-

μένη εἰς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον), ὁ Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπος κ. 'Αδριανὸς HRITCU (Πατριαρχεῖον Ρουμανίας), ὁ Θεοφίλ. 'Επίσκοπος Σασίμων κ. 'Ιερεμίας (Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον), ὡς καὶ οἱ κληρικοί καὶ λαϊκοὶ σύμβουλοι τῆς 'Επιτροπῆς καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας κ. Γαβριήλ HENRY.

'Η 'Επιτροπὴ ἐξήτασεν ὀρισμένα θέματα ἀπτόμενα τῆς οἰκουμηνικῆς παρουσίας τῆς 'Ορθοδοξίας εἰς τὴν Γαλλίαν, ἦτοι: τὴν προσεχῆ ἐπίσκεψιν κατὰ Δεκέμβριον π.ἔ. τοῦ Πριμάρτου τῆς 'Αγγλικανικῆς Κοινότητος, 'Αρχιεπισκόπου CANTERBURY Δρος ROBERT RUNCIE, τέως συμπεδῶδρου τῆς Μικτῆς 'Επιτροπῆς διὰ τὸν θεολογικὸν διάλογον 'Ορθοδόξων - 'Αγγλικανῶν' τὴν συνάντησιν ἐργασίας τῆς 'Επιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ ΠΣΕ (3-10 'Ιανουαρίου 1985) εἰς CHANTILLY, ἡ ὅποια θὰ διατυπώσῃ σκέψεις ἐπὶ τῆς ἐνώπητος τῆς 'Εκκλησίας ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος' καὶ τὴν θεολογικὴν προετοιμασίαν τῆς ἐτήσιας συναντήσεως μετὰ τῆς Προτεστάντικῆς 'Ομοσπονδίας Γαλλίας καὶ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας εἰς τὴν Γαλλίαν (4 'Οκτωβρίου π.ἔ.).

'Εκκλησία Σερβίας

Τὴν Κυριακὴν, 2 Σεπτεμβρίου π.ἔ., ἡ Α. Μ. ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸς, περιβαλλόμενος ὑπὸ πολλῶν ὀρθοδόξων 'Επισκόπων καὶ παρουσίᾳ ἐκπροσώπων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας τῆς Κροατίας, προσέστη τῶν ἐγκαινίων τοῦ νέου ἱ. Ναοῦ τοῦ ἁγίου 'Ιωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς JASENOVAC, τοποθεσίας τῆς Κροατίας ἀνατολικῶς τοῦ Ζάγκρεμπ. Εἰς τὸ ἐκεῖ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου λειτουργήσαν, στρατόπεδον συγκεντρώσεως, πλέον τῶν 700.000 σέρβων ὀρθοδόξων ἐξαντλήσαν ὑπὸ τῶν κροατικῶν ἀυτονομιστῶν, συμμάχων τῆς χιτλερικῆς Γερμανίας. 10.000 πιστοὶ τῆς 'Ορθοδόξου Σερβικῆς 'Εκκλησίας, ἐξ ὅλων τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς, συμμετέσχον εἰς τὴν τελετὴν ταύτην τῶν ἐγκαινίων, ἀποτελοῦσαν συγχρόνως ἀπόδοσιν ὀφειλομένης τιμῆς εἰς τοὺς μάρτυρας τούτους τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς Σερβίας.

Κατὰ τὴν ὁμιλίαν του πρὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν συγκεντρωθέντων, ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης κ. Γερμανὸς ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ σφαγαὶ τοῦ JASENOVAC οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπαναληφθοῦν καὶ ἐκάλεσε τοὺς ὀρθοδόξους σέρβους ὄχι νὰ λησμονήσουν, πρᾶγμα ἀδύνατον, ἀλλὰ νὰ συγχωρήσουν. Οἱ δύο συγγενεῖς λαοί, εἶπε, Σέρβοι καὶ Κροάται, θὰ πρέπει ἔσαι νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ JASENOVAC ὡς ἐπίσημον καὶ τρομερὰν προειδοποίησιν, δεικνύουσαν σαφῶς ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὁμόνοια ὀφείλουν νὰ γίνων ὁ νόμος τοῦ κοινῶν μέλλοντός μας».

—'Ο Πατριάρχης Μόσχας Ποιμὴν μετὰ 14μελοῦς ἀκολουθίας ἐπισκέφθη ἐπίσημως τὸν Πατριάρχην Γερμανὸν καὶ τὴν 'Ορθόδοξον Σερβικὴν 'Εκκλησίαν ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου μέχρι 6 'Οκτωβρίου 1984.

Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν ἐπισκέφθη καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Κοσσυφοπεδίου, ὅπου, ὡς γνωστόν, δοκιμάζονται σκλη-

ρως οι Σέρβοι υπό των 'Αλβανοφώνων της περιοχής υποχρεούμενοι να εγκαταλείπουν την περιοχή μεταναστεύοντας εις άλλας περιοχές της χώρας. Εις την περιοχή αυτήν έπεσκέφθη τας Ιστορικές Μονάς του 'Ιππεκίου, του Βίσοκι Ντέτσανι, της Γκρατσανίτης, του Ντέβιτς και την 'Ιερατικήν Σχολήν της Πρεζρένης. 'Επίσης έπεσκέφθη και τας Μονάς της Στουενίτης και της Ζίτσης, την 'Ιερατικήν και την Θεολογικήν Σχολήν του Βελιγραδίου.

Κατά τὸ Συλλείτουργον τῶν δύο Πατριαρχῶν εἰς τὸν κατάμεστον ἀπὸ πιστοῦς Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Βελιγραδίου ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς εἰς τὸν λόγον του ἐτόνισεν μεταξύ τῶν ἄλλων ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ποιμένου «ἀνανεώνει τὰς ἐκ παραδόσεως ἀμοιβαίας συναντήσεις μας, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ἐσήμαιναν ἐνίσχυσιν τῶν ὀρθοδόξων δεσμῶν μας, τῶν ἀδελφικῶν οὐδέποτε διαταραχθεισῶν καὶ οὐδέποτε διακοπεισῶν σχέσεων. Τοῦτο δὲ ἤδυνάτο νὰ πραγματοποιηθῆ, παρ' ὅλας τὰς ἱστορικές δοκιμασίας διὰ τῶν ὁποίων διήλθομεν, χάρις εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν πιστὴν τήρησιν τῆς καθαρότητος τῆς 'Αγίας 'Ορθοδοξίας, ἡ ὁποία ὡς ἰσχυρὸν καὶ ὑπέρμαχον φρούριον μᾶς ἐπροστάτευε, ὑπερήσπιζε καὶ ἐφύλαξεν».

Εἰς τὴν ἀπάντησίν του ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν μεταξύ τῶν ἄλλων ἐτόνισεν: «Οἱ δεσμοὶ μεταξύ τῶν 'Εκκλησιῶν μας ἀνεζωογονήθησαν ἰδιαιτέρως καὶ ἐνισχύθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα 10-20 ἔτη. Εἶναι ὀλοφάνερρον ὅτι οἱ δεσμοὶ φιλίας τῆς Ρωσικῆς καὶ τῆς Σερβικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας ἐπιδρῶν θετικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινῆς διακονίας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐπαιγόντων προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει σὺμπασα ἡ 'Ορθοδοξία.

'Ὡς γνωστὸν, αἱ κατὰ τόπους 'Ορθόδοξοι 'Εκκλησιαὶ προβαίνουν εἰς προετοιμασίας σχετικῶς πρὸς τὴν σύγκλησιν τῆς 'Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς 'Ανατολικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας. Κατὰ τὴν γνώμην μας ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἱεροῦ τούτου ἔργου ἐξαρτᾶται, πρὸ παντός, ἀπὸ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ὁμοφροσύνην εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν κατὰ τόπους 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν.

'Η περαιτέρω ἀνάπτυξις καὶ στερέωσις τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος συμβάλλει ἐπίσης εἰς τὴν ἐπίλυσιν ἄλλων οὐχὶ ὀλιγώτερον σημαντικῶν καθηκόντων: προετοιμασία καὶ συνέχισις τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν 'Εκκλησιῶν, συνέχισις τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν 'Εκκλησιῶν Ρωμαιοκαθολικῆς, Παλαιοκαθολικῆς, 'Αγγλικανικῆς καὶ Λουθηριανῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν καὶ τὴν ἐν γένει Οἰκουμενικὴν κίνησιν.

'Ὅμως, αἱ προσπάθειά μας δι' ἐπίτευξιν τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου κηρυχθείσης ἐνότητος δὲν θὰ φέρουν καλοὺς καρπούς, ἐὰν δὲν ὑπάρξῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἀδιατάρακτος καὶ δικαία εἰρήνη. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, τὸ νὰ ὑπηρετῆ τις τὴν εἰρήνην θεω-

ροῦμεν ἡμεῖς ὡς ἐν τῶν κυριωτέρων πρακτικῶν καθηκόντων τῆς χριστιανικῆς ἀγαθοεργίας».

'Εκ τῶν κρατικῶν λειτουργῶν τὸν Πατριάρχην Ποιμένα ἐδέχθησαν ὁ Λάζαρ Μάουσωβ, μέλος τοῦ Προεδρείου τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ ὁ Ντοῦσαν Τσκρέμπιτς, Πρόεδρος τοῦ Προεδρείου τῆς Δημοκρατίας τῆς Σερβίας, ὁ δὲ Πατριάρχης Γερμανὸς ἔδωκε μεγάλην δεξίωσιν εἰς τὸ Μέγαρον τοῦ Πατριαρχείου.

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπισκέψεως ἐξεδόθη σχετικὸν 'Ανακοινωθέν.

—'Η 'Ορθόδοξος Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Βελιγραδίου διωργάνωσεν εἰς τὴν Μοῆν τῆς Στουενίτης ἀπὸ 27 - 30 Σεπτεμβρίου 1984 Θεολογικὸν Συμπόσιον μὲ θέμα: «Καιρὸς τοῦ 'Αγίου Πνεύματος - Καιρὸς τῆς 'Εκκλησίας», μὲ συμμετοχὴν Καθηγητῶν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Σχολῶν τοῦ Ζάγκρεμπ καὶ τῆς Λιουμπλιάνας. Εἰς τὸ Συμπόσιον ἐγένοντο 14 Εἰσηγήσεις ὑπὸ τῶν Καθηγητῶν τῶν ὡς ἄνω Θεολογικῶν Σχολῶν. Τὰς ἐργασίας τοῦ Συμποσίου παρηκολούθησαν περὶ τὰ 70 ἄτομα, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, τὴν δὲ ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμποσίου ἐκήρυξε παρουσία καὶ ἐκπροσώπων τῶν κρατικῶν ἀρχῶν ὁ 'Επίσκοπος Ζίτσης Στέφανος.

'Ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸ σχετικὸν 'Ανακοινωθέν «μετὰ τὰς εἰσηγήσεις ἐπηκολούθει ζωηρὰ συζήτησις μετὰ πολλῶν διευκρινίσεων, ἐπεξηγήσεων καὶ συμπληρώσεων. 'Ιδίως διεξήχθη ζωηρὰ συζήτησις περὶ τῆς θεολογικῆς διακρίσεως θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ 'Αγίου Πνεύματος εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον».

—Τὴν 30ὴν 'Οκτωβρίου 1984, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Διεθνoῦς 'Εκθέσεως Βιβλίου εἰς τὸ Βελιγράδιον, ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς παρουσίασεν ἐπισημως, εἰς εἰδικὴν τελετὴν, τὴν νέαν μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν σερβικὴν τῆς 'Αγίας Γραφῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης, «ἔργον συλλογικῆς ἐργασίας τῶν πλέον γνωστῶν ὀνομάτων τῆς 'Ορθοδόξου Σερβικῆς 'Εκκλησίας», ἔργον δηλαδὴ μᾶς 'Επιτροπῆς, τὴν ὁποῖαν ἐσχημάτισεν ἡ 'Ιερά Σύνοδος τῆς 'Ορθοδόξου Σερβικῆς 'Εκκλησίας, ἐργασθείσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ.

'Η ἐπίσημος παρουσίασις τῆς νέας μεταφράσεως τῆς 'Αγίας Γραφῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγένετο παρουσία πολλῶν 'Αρχιερέων, ἄλλων κληρικῶν, ἐκπροσώπων τῶν κρατικῶν ἀρχῶν καὶ πλήθους κόσμου. Περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος ἔργου καὶ τῆς σημασίας του διὰ τὴν Σερβικὴν 'Εκκλησίαν ὠμίλησαν ὁ 'Επίσκοπος Ζίτσης, μέλος τῆς 'Ιεράς Συνόδου, καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου καὶ μέλος τῆς 'Επιτροπῆς 'Ιερομάναχος Δρ Εἰρηναῖος Μπούλοβιτς.

—Εἰς τὸ ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Νέου 'Ετους Μήνημά του ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ἀναφερόμενος μεταξύ τῶν ἄλλων εἰς τὸ γεγονός τῆς ὑπὸ τοῦ 'Ηρώδου θανατώσεως τῶν «ἐν Βηθλεὲμ

καί ἐν πᾶσι τοῖς ὄριοις αὐτῆς ἀπὸ διετούς καί κατωτέρω» (Ματθ. 2,16), τονίζει: «Τοῦτο συνέβη σχεδὸν πρὸ εἴκοσι αἰῶνων. Ὁ Θεόπαις τῆς Βηθλεέμ ἀδιακόπως διὰ τῶν αἰῶνων γεννᾶται εἰς τὰς καρδίας πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ὡς ἄλλοτε εἰς τὴν Βηθλεέμ. Τοιοῦτοτρόπως Οὗτος καί σήμερον γεννᾶται. Ὅμως, ὁ Ἡρώδης καί οἱ Ἡρωδιανοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται, ζοῦν καί δροῦν εἰς πολλὰ ἄτομα, εἰς τὴν συμπεριφορὰν καί τὴν στάσιν πολλῶν. Ὅπως εἰς ἐκεῖνα τὰ πρῶτα Χριστούγεννα οὕτω καί κατὰ τὰ σημερινὰ οὗτοι φοβούμενοι καί καχύποπτοι κοιτάζουν τὰς ἀγκάλας πολλῶν μητέρων μετὰ κακῶν προθέσεων νὰ θανατώσουν τὰ τέκνα των. Καί ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ κοιτάζουν καί τὰ σπλάγχνα τῶν μητέρων των, νὰ θανατώσουν καί τὰ μὴ εἰσέτι γεννηθέντα τέκνα των.

Οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Ἡρώδου ἀγωνίζονται διὰ τῶν αἰῶνων καί εὐρίσκουν ὄλονεν καί νέους τρόπους διὰ νὰ θανατώσουν «τὸ Παιδίον τῆς Βηθλεέμ» καί πολλὰ γεννηθέντα καί μὴ γεννηθέντα παιδιά. Οὗτοι πράττουν τοῦτο καί σήμερον χρησιμοποιοῦντες παντὸς εἶδους μέσα: δηλητήρια καί ὄπιον, ναρκωτικά καί ἀλκοολισμόν, πορνογραφίαν καί σκανδαλιστικά βιβλία, τὴν εἰδωλολατρείαν, τὴν διάδοσιν τῆς θρησκοληψίας χρησιμοποιοῦντες τὸ ραδιόφωνον, τὴν τηλεόρασιν καί τὰ ἄλλα μέσα. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πλέον σημαντικὸν σταυροδρομὸν τοῦ συγχρόνου θίου, εἰς τὸ ὅποιον θὰ πρέπει σήμερον νὰ σταθῶμεν, καί νὰ ἐξετάσωμεν τὰς συνειδήσεις μας βιοῦντες συγχρόνως τὴν χαρὰν τῶν Χριστουγέννων καί τὴν τραγωδίαν τῶν νηπίων τῆς Βηθλεέμ τῶν ὁποίων «ὁ θρήνος καί ὁ κλαυθμὸς καί ὁ ὄδυρμος πολὺς» (Ματθ. 2, 17-18), ἀκόμη πάντοτε ἀκούεται ἐν μέσῳ ἡμῶν.

—Τὸ 1935 ἤρχισεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ Βελιγραδίου, τὸ Βράτσαρ, ἡ ἀνέγερσις μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὸν Σέρβον Ἅγιον Σάβθαν καί προοριζομένου διὰ Καθηδρικὸν ναὸν τοῦ Βελιγραδίου. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ διεκόπησαν τὸ 1941 λόγῳ τοῦ πολέμου. Μέχρι τότε εἶχον περατωθῆ αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κρύπτῃς εἰς τὸ ὑπόγειον καί οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εἰς ὕψος 8-12 μέτρων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὠρισμένα μέρη τοῦ ναοῦ ὑπέστησαν ζημίας κατὰ τὴν κατοχὴν καί κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου καί ἐπὶ 40 ἔτη αἱ ἀρμόδια πολιτικά καί δημοτικά ἀρχαὶ δὲν παρέσχον σχετικὴν ἀδειαν καί ἔγκρισιν διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ, καί μόλις τελευταίως, κατόπιν συντόνων ἐνεργειῶν καί διαβημάτων τοῦ Πατριάρχῃ Γερμανοῦ καί τῆς Ἱεραρχίας, ἐδόθη ἡ σχετικὴ ἀδεια, καί ἤδη ἄρχισαν αἱ ἐργασίαι μὲ γοργὸν ρυθμὸν. Ἀναμένεται ὁ Πατριάρχῃς Γερμανός, τὴν 10ην Μαΐου 1985, τὴν ἡμέραν, πού οἱ Τοῦρκοι τὸ 1594 ἔκαυσαν τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Σάβθα εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ, νὰ ἐντοιχίσῃ νέαν ἀναμνηστικὴν πλάκα περὶ τοῦ γεγονότος τῆς συνεχίσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ.

—Εἰς τὴν νεοσυσταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ὀρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας τὸ 1983 Ἱεραρχίαν τοῦ Καναδά, τὴν 14ην Σεπτεμβρίου 1984 ἐνεθρονίσθη εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸ ΗΑ-MILTON, ὡς ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος τῆς Ἱεραρχίας ὁ ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας τὸν Μάϊον 1984 ἐκλεγείς Ἐπίσκοπος Γεώργιος. Τὸν Γεώργιον ἐνεθρόνισεν ὁ Ἐπίσκοπος Ἀνατολικῆς Ἀμερικῆς Χριστοφόρος. Τὴν ὄλην τελετὴν ἐκάλυψεν ἡ τηλεόρασις τῆς χώρας.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος Β' κατέστησε γνωστὸν, ὅτι τὸ προσεχὲς διεθνὲς εὐχαριστιακὸν συνέδριον θὰ γίνῃ ἀπὸ 11ης μέχρι 18ης Αὐγούστου 1985 ἐν Ναϊρόμπι (Κένυα).

—Ὁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος Β', ὑποδεχθεὶς εἰς Ρώμην τὸν Πατριάρχῃν τῶν Ἀσσυρίων τῆς Ἀνατολῆς Μάρ Ντένια Δ', προσερχόμενον ἐκ περιοχῆς, ἐνθα ὁ πόλεμος ἐβύθισε τὸν λαὸν εἰς τὸν πόνον καί τὸ πένθος ἐπὶ πολλὰ ἔτη, εἶπεν εἰς αὐτόν: «Δὲν σταματοῦν οἱ ἀνησυχίες μου γι' αὐτὴν τὴν τραγωδίαν καί σὲς βεβαιῶν ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ Ἐδρα χρησιμοποιεῖ κάθε μέσο πού διαθέτει γιὰ νὰ συμβάλῃ στὴν ἀποκατάστασι τῆς εἰρήνης».

—Ὁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος Β', ὁμιλῶν πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ συνελθοῦσαν ποντιφικίον ἀκαδημίαν ἐπιστημῶν ἐτόνισεν τὰ ἑξῆς: «Τὸ διάστημα καί ἡ ἐμμετάλλευσις του ἀνήκουν εἰς ὄλην τὴν ἀνθρωπότητα, ὅπως καί οἱ καρποὶ τῆς γῆς, τοὺς ὁποίους ὀφείλουν νὰ ἀπολαμβάνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι... Ἡ σύγχρονη διαστημικὴ τεχνολογία δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ γίνῃ ὄργανο ἐνός πολιτιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ».

—Τὴν 1ην Δεκεμβρίου ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' ἐδέχθη ἐπίσκεψιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀνδρέου Παπανδρέου. Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς προσέφερεν εἰς τὸν Πάπαν θυζαντινὸν σταυρόν, ἐνῶ ὁ Πάπας ἐχάρισεν εἰς ἐκεῖνον ἕν βιβλίον τοῦ Ραφαήλ. Ὁ σασύτως ὁ κ. Παπανδρέου εἶχεν ἐθυμοτυπικὴν συνάντησιν μὲ τὸν καρδινάλιον Καζαρόλι, Προϊστάμενον τῆς Ὑπηρεσίας Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Ἁγίας Ἐδρας.

—Αἱ οἰκουμενικαὶ διαστάσεις καί ἐπιπτώσεις τοῦ νέου Κώδικος Κανονικοῦ Δικαίου εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καί εἰς τὰς σχέσεις τῆς μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἐξητάσθησαν εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ διὰ τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ 12ης μέχρι 17ης Νοεμβρίου. Τῆς συνελεύσεως, ἐκτὸς τοῦ Προέδρου τῆς Γραμματείας καρδινάλιου Ἰωάννου Βίλλεμπραντς καί τοῦ γραμματέως πατρὸς Πέτρου Ντυπρέ, μετέσχον καρδινάλιοι, ἀρχιεπίσκοποι καί ἐπίσκοποι, προσερχόμενοι ἐκ πασῶν τῶν ἡπείρων καί ἐκ διαφόρων κρατῶν. Προσεκλήθησαν ἐπίσης ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ συμβούλου ὠρισμένοι θεολόγοι καί κανονολόγοι, ἐν οἷς καί ὁ ἐξ Ἑλλάδος πατὴρ Δημήτριος Σαλάχας.

—Ο αρχιεπίσκοπος του Σάο Πάολο καρδινάλιος Άρνς, άναφερόμενος εις τὰς συζητήσεις περι τὴν λεγομένην «θεολογίαν τῆς ἀπελευθερώσεως», ἐδήλωσεν: «Πολλοὶ μὲν κληρικοὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς ἐργάζονται εἰς τὸ πλευρὸν τῶν πτωχῶν, ὅμως οὐδένα ἱερέα γνωρίζω, ὁ ὁποῖος νὰ ἐμπνέεται πράγματι ἐκ τοῦ Μαρξισμού».

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Τὴν 16ην Ὀκτωβρίου λ. ἔ. ἐγένεν ἐπισήμως ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ BOSSEY, ἰδρύματος προσηγημένου εἰς τὸ Π.Σ.Ε. Ἐπρόκειτο διὰ τὸ 33ον Ἐξάμηρον τοῦ πανεπιστημιακοῦ κύκλου Οἰκουμενικῶν Μελετῶν, ἔχον ὡς κεντρικὸν θέμα: «Ἡ πίστις καὶ ἡ χριστιανικὴ ὑπακοὴ σήμερον».

Οἱ συμμετέχοντες εἰς τὸν κύκλον τούτων μαθημάτων ἀνέρχονται εἰς 60, ἐκ τῶν ὁποίων 16 θῆλεις. Προέρχονται ἀπὸ 30 χώρας ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ ἐκπροσωποῦν 15 περίπου Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας.

Κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ἐνάρξεως ὠμίλησεν ὁ Καθηγ. κ. ADRIAN GEENSE, Διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, κατὰ δὲ τὴν ἐπακολουθήσασαν οἰκουμενικὴν λατρευτικὴν ἐκδήλωσιν ὁ ὀρθόδοξος θεολόγος κ. DAN - ILIE CIOBOTEA ἐκήρυξεν ἐπὶ τοῦ θέματος: «Ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν Χριστόν, ὑπακοὴ ἐλευθερώσα καὶ τελειούσα τὸν ἄνθρωπον».

Οἱ συμμετέχοντες εἰς τὰ μαθήματα ὡς σπουδασταὶ Ὁρθόδοξοι ἀνέρχονται εἰς 6 (2 ἐκ Ρουμανίας, 1 ἐκ Γιουγκοσλαβίας, 1 ἐξ Ἑλλάδος, 1 ἐκ Τσεχοσλοβακίας 1 ἐκ Λιβάνου). Θὰ διδάξουν οἱ ἐξῆς ὀρθόδοξοι θεολόγοι: Καθηγ. κ. Χρήστος Γιανναράς (Ἀθήναι), π. Κύριλλος Ἀργέντης (Μασσαλία), Καθηγ. κ. DAN - ILIE CIOBOTEA (μόνιμον στέλεχος τοῦ Ἰνστιτούτου, Ρουμανία).

—Εἰς τὴν συνέντευξιν του πρὸς τὸ μηνιαῖον χριστιανικὸν περιοδικὸν «Εὐαγγελικὰ Σχόλια» τῆς Στουτγάρδης, ὁ καθηγητῆς WILLIAM LAZARETH, πρῶην Διευθυντῆς τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, διευτύωσε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Κείμενον τῆς Λίμα («Βάπτισμα - Εὐχαριστία - Ἱερωσύνη») ὀρθῶς ὑποστηρίζει τὴν ἄποψιν ὅτι «ὄλαι αἱ (προτεσταντικαὶ) Ἐκκλησίαι μας ἔχουν ἀναπτύξει τὸ τριπλοῦν ἐκκλησιαστικὸν λειτουργημα (AMT) τῆς ἐπισκοπῆς, τοῦ κηρύγματος τοῦ λόγου καὶ τῆς διακονίας, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐχρησιμοποίησαν πάντοτε τοὺς αὐτοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἀποστολικῶν τούτων χαρισμάτων καὶ λειτουργιῶν». Ὡς ἐκ τούτου —συμπεραίνει— εἶναι ἀνάγκη ὅπως τόσον οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ οἱ Ἀγγλικανοὶ, ὅσον καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι, ἀναγνωρίσουν τὰς μὴ ἐπισκοπικὰς μορφὰς τῆς «ἐπισκοπῆς», αἱ ὁποῖαι σήμερον ἐπικρατοῦν εἰς τὰς «ἐλευθέρας» (προτεσταντικὰς) Ἐκκλησίας. Ἐφ' ὅσον δὲ οὗτοι προθοῦν εἰς μίαν τοιαύτην ἀναγνώρισιν, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς —καταλήγει— νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν ἂν ὄχι ὡς ἀπαραίτητον ἐγγύησιν τῆς ἀποστολικότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως δὴποτε ὅμως ὡς «πλήρωμα τῶν χαρισμάτων», διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐνότης καθίσταται ὀρατῆ».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ» ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Γνωστοποιεῖται ὅτι κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ Πατριαρχικὸ Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν θὰ ἀνατυπώσῃ ὅλη τὴ σειρά τοῦ Περιοδικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια».

Τὸ περιοδικὸν τούτου ποῦ ἐκφράζει τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν δραστηριότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀπὸ τὶς κρισιμώτερες περιόδους τῆς ἱστορίας του (1880 - 1923), εὐρίσκονται σὲ λίγες μόνον βιβλιοθήκας καὶ σχεδὸν ποῦθενὰ δὲν εἶναι πλήρες.

Θὰ παραδοθῇ στοὺς ἐνδιαφερομένους ὀλόκληρο σὲ 45 τόμους, μὲ προσετικὴ δημοσιεύσεως ἐνὸς τόμου τὸ δίμηνο ἢ ἕξι τόμων τὸ ἔτος. Ἄν οἱ συνδρομηταὶ ἐκφράσουν σχετικὴ ἐπιθυμίαν ἢ συχνότης μπορεῖ νὰ ἐπιταχυνθῇ.

Ἐπισηδὴ ὁ ἀριθμὸς ἀντιτύπων ποῦ θὰ ἐκτυπωθοῦν θὰ εἶναι πολὺ περιορισμένος καὶ πάντως ἀνάλογος πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ θὰ ἐκδηλωθῇ, καλοῦνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ προσεγγραφοῦν στὸν πίνακα παραληπτῶν χωρὶς καμμιά προκαταβολή.

Ἡ τιμὴ τοῦ τόμου ὀρίζεται σὲ 2.800 δραχ. καὶ θὰ ἰσχύσῃ γιὰ ὅλους τοὺς ἀγοραστὰς μέχρι τῆς 28 Φεβρουαρίου 1985, ὡς ἂν λήγῃ ἡ προθεσμία ἐγγραφῆς. Ἐπειτα θὰ ἰσχύῃ μόνον γιὰ ὅσους ἔχουν ἐγγραφῆ συνδρομηταί. Γιὰ τοὺς ἄλλους ἡ τιμὴ θὰ εἶναι πρὸς ἐπιπλέον κατὰ 500ο περίπου.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ προσεγγραφοῦν παρακαλοῦνται ν' ἀπευθύνωνται ἐγγράφως στὸν καθηγητῆ κ. Χρῆστο Κρικίωνα, Πατριαρχικὸ Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Μονὴ Βλατάδων, Θεσσαλονίκη, ἢ στὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς προτιμῆσεώς των.

Προθεσμία προσεγγραφῆς ὀρίζεται ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1984 ἕως τῆς 28 Φεβρουαρίου 1985. Ὁ πρῶτος τόμος θὰ ἔχη κυκλοφορήσει ἤδη στὶς ἀρχὲς Ἰανουαρίου.

Ἄφ' ἐτέρου, εἰς πρόσφατον δήλωσίν της, ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Μετερρυθμισμένων Ἐκκλησιῶν τῆς Δυτ. Γερμανίας ἀπορρίπτει μετ' ἐμφάσεως τὸ αὐτὸ κείμενον τῆς Λίμα ὡς «τελείως ἀπαράδεκτον». Τοῦτο διότι τὸ κείμενον ἐπέλεξε «τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας διὰ μέσου τῶν αἰῶνων» ὡς κριτήριον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, πρᾶγμα ἀντιβαῖνον πρὸς τὴν θεμελιώδη πεποίθησιν τῶν προελθουσῶν ἐκ τῆς Μεταρρυθμίσεως Ἐκκλησιῶν, συμφῶνως πρὸς τὴν ὁποῖαν μόνος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι, κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ἀποφασιστικὴ ἀθεντία. Ἡ Ὁμοσπονδία κατηγορεῖ τὸ κείμενον τῆς Λίμα ὅτι συρρικνώνει τὴν διδασκαλίαν τῆς

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Τίτου Ἐμμ. Ματθαίου, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατών καὶ Γηραμερίου, Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως Κατηχητικαὶ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὰς μοναχὰς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, Ἀθήναι, 1984, σελ. 260.

Εἰς τὸ λίαν καλαισθητὸν τοῦτο βιβλίον ὁ Σεβ. συγγραφεὺς καταχωρεῖ 136 τὸν ἀριθμὸν Κατηχητικὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Κεφαλᾶ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, σταλείσας πρὸς αὐτὸν πρὸς τὰς πρώτας μοναχὰς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, τῆς ὑπ' αὐτοῦ συσταθείσης, ὅτε οὗτος ἐτύγγανε Διευθυντὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Αὗται ἀνέκδοτοι ἄχρι τοῦδε, περισυλλεγίσαι καὶ ἀριθμηθῆσαι παρὰ τοῦ Σεβ. συγγραφεύς, εἶναι: λίαν ἐποικοδομητικαὶ εἰς ἀσκουμένας μοναχὰς καὶ ἡγουμένας γυναικείων Μονῶν, καθὼς καὶ εἰς λοιποὺς ἀκολουθοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Ἰδρυτὰς Μονῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς Ὀρθόδοξους Χριστιανούς ἀποβαίνουσι λίαν ἐπιφελεῖς, ἐπειδὴ μεταξύ αὐτῶν περιλαμβάνονται καὶ συνοπτικαὶ ὁμιλίαι τοῦ Ἁγίου τούτου Πατρός, ἐκφωνηθεῖσαι κατὰ καιροὺς εἰς Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐλειτούργησεν. Αὗται συνιστῶσιν ἐν ἐπὶ πλέον ἱστορικὸν στοιχεῖον τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς καὶ πολιτείας τοῦ συγχρόνου τούτου Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον προέρχεται: ἐκ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας κ. Τίτου, συντάξαντος τὴν διογραφίαν τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης διαφυλασσμένου προσωπικοῦ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Κεφαλᾶ ἀρχείου καὶ ἐπιμεληθέντος τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἔτει 1955 πρὸς τιμὴν αὐτοῦ Τόμου, ἐνῶ περιελήφθησαν ἐπιστολαὶ καὶ ἄρθρα Ἱεραρχῶν καὶ λοιπῶν Κληρικῶν, ὡς καὶ Καθηγητῶν Πανεπιστημίου, διαιτελεσάντων μαθητῶν αὐτοῦ. Ἐπίσης πρέπει: νὰ μνημονευθῇ, ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος συνέγραψεν ἕτερον βιβλίον ἐκδοθὲν τῷ 1965, εἰς τὸ ὁποῖον

Μεταρρυθμίσεως εἰς ἐποχὴν κρίσεως καὶ ἀναζητεῖ ἀσφαλεῖς ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρώτων αἰώνων. Αἱ Μεταρρυθμισμένα Ἐκκλησιαστικά —λέγει— ἀπορρίπτουσι ἐπίσης τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ κείμενον ἀντιλαμβάνεται τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Εὐχαριστίαν, τοῦτο δὲ διότι ἡ Εὐχαριστία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ κεντρικὸν γεγονός τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Τέλος, ἡ Ὁμοσπονδία θεωρεῖ ἀπαράδεκτον τὴν δομὴν τῆς διὰ χειροτονίας ἱερωσύνης, τὴν ὁποῖαν προτείνει τὸ κείμενον εἰς Ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν συνελεύσεων καὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν διακυβέρνησίν των.

περιελήφθησαν ἡ διογραφία, ἡ Πράξις τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ Ἱερὰ Ἀκολουθία εἰς τὴν ἐπέτειον τῆς μνήμης αὐτοῦ. Ἐκτὸς τούτων ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ἐπιμελήθη τῆς ἐκδόσεως περισπουδάστων τιμῶν τούτου μελετῶν ἐκ τῶν καταλοίπων ἔργων αὐτοῦ. Περὶ ὧν αὐτῶν γίνετα: λόγος ἐν τοῖς προλεγόμενοις τοῦ παρόντος βιβλίου.

Ὅθεν τὸ βιβλίον τοῦτο, προστιθέμενον εἰς τὰ ἄχρι τοῦδε περὶ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Κεφαλᾶ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, συγγραφέντα καὶ ἐκδοθέντα συναφῆ ἔργα, ἀποτελεῖ ἐν ἐπὶ πλέον ἀδιάσειστον τεκμήριον τῆς ἀγιότητος τούτου. Κατὰ συνέπειαν ἐκτιμᾶται: ἰδιαίτερώς ἡ προσφορὰ αὐτῆ τοῦ Σεβ. πρ. Παραμυθίας κ. Τίτου εἰς τὴν σύγχρονον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Ἀγιολογίαν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Ἀγθολογία πηγῶν ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Τόμος 2ος. Θεσσαλονίκη 1981, σ. 312.

Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν δεῦτερον αὐτὸ τόμο συμπληρώνει: τὸ Ἀγθολογικὸν τῶν Πηγῶν τῆς Ἐκκλ. ἱστορίας. Ὁ 1ος τόμος (Θεσσαλονίκη 1979, σ. 622) φθάσει: μέχρι τὸν δέκατον αἰώνα. Ὁ 2ος ἀπὸ τὸν ἐνδέκατον μέχρι σήμερον.

Ὅπως καὶ στὸν 1ο τόμο ὁ σ. καταχωρεῖ τὴν ὕλην σὲ ἐνόητες κατὰ θέματα: Ἡ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐκκλ. ζωὴ στὴν Τουρκοκρατία. Νεομάρτυρες καὶ κρυπτοχριστιανοί. Αἱρετικὲς διδασκαλίαι καὶ δογματικὲς διαφορές. Σχέσεις μετὰ τὴν ἄλλην Ἐκκλησίαν. Ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Ἡ παιδεία καὶ τὰ σχολεῖα τῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κείμενα μετὰ τὴν ἀκριβεῖς παραπομπές, παραθέτει: βιβλιογραφία καὶ ἐρμηνευτικὸν λέξικὸν τῶν τουρκικῶν λέξεων ποὺ ἀναφέρονται: στὰ κείμενα, γὰρ νὰ βοηθήσει: τὸν ἀναγνώστη στὴν τέλεια κατανόησιν τῶν κειμένων.

Εἶναι: βέβαια ἀπαραίτητο βοήθημα γὰρ τοὺς φοιτητὰς αὐτὸ τὸ Ἀγθολογικόν, ἀλλὰ μήπως γὰρ τοὺς θεολόγους ὑπάρχει: κάτι σχετικόν; Γι' αὐτὸ εἶναι: ἀπαραίτητο βοήθημα καὶ γὰρ κάθε θεολόγος, ὅν θέλει: νὰ προχωρήσει: πέρα ἀπὸ τὰ τυπικὰ σχολικὰ βιβλία, γὰρ εἶναι: πλουσιώτατον σὲ κείμενα καὶ τὸ θεματολόγιόν του εὐρύτερον. Πραγματικὰ τὸ Ἀγθολογικόν αὐτὸ εἶναι: μιὰ βασικὴ καὶ πρόχειρη πηγὴ γὰρ κάθε θεολογικὴ μελέτη.

Ν. Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ

Νικολάου Μπουγάτσου, Τό πρόβλημα της ιδιοκτησίας - Ορθόδοξη ἀποψη, Ἀθήνα 1978.

Στό ἐκτενές αὐτό βιβλίο (σελ. 333) ὁ συγγραφεὺς μελετᾷ τὸ θέμα τῆς ιδιοκτησίας μὲ βάση τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὰ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας πού εἶναι συμπληρωματικά καὶ ἐρμηνευτικά, ὅπως τὰ χαρακτηριστικά. Στίς πηγές αὐτές γίνεται εὐρεία καὶ προσεκτική ἀναφορά πού δείχνει τὴν σοβαρότητα τῆς ἐρευνας.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Ρωμαϊκὸ καὶ τὸ Βυζαντινὸ Δίκαιο, ὅπου τὸ δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας εἶναι ἀπόλυτα ἀτομικτικό, ὁ Χριστιανισμὸς θεωρεῖ ὅτι ἡ ιδιοκτησία ὄλων τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς ἀνήκει: στὸν δημιουργό, ὁ ὁποῖος εἶναι παντοκράτωρ, κύριος καὶ δεσπότης τῶν. Τὰ ἄτομα γέμονται: τὰ ἀγαθὰ κατὰ παραχώρηση, ὑπὸ ὅρους καὶ ἐπὶ ἀποδώσει: λογαριασμοῦ.

Ἡ ἀκτημοσύνη ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλία, τὴν ιδεώδη κατάσταση, γιατί ἡ καλλιέργεια τοῦ αἰσθήματος τῆς ιδιοκτησίας προσκολλᾷ τὸν ἄνθρωπο στὴν ὀλική πλευρά τῆς ζωῆς καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πνευματική. Στὴν περίπτωση τῆς κατοχῆς ὀλικῶν ἀγαθῶν, ὁ χριστιανὸς πρέπει: γὰ συνευθετοποιεῖ ὅτι ἔχει ὑποχρέωση γὰ τὰ διαχειρίζεται σωστά (Μ. Βασίλειος) καὶ γὰ μοιράζεται: τοὺς καρπούς τῶν μὲ τοὺς συναθρώπους (Ἰωάννης Χρυσόστομος). Ἐπιβάλλεται: γὰ εἶναι ὀλιγαρχικὴ καὶ γὰ ικανοποιεῖται: μὲ ὅσο τὸ δυνατό λιγότερα. Τότε εἶναι πραγματικά εὐπορος: γιατί δὲν αἰσθάνεται στερήσεις. Πλούσιος δὲν εἶναι: ἐκεῖνος πού ἔχει: πολλὰ ἀλλὰ ὁποῖος στερεῖται: ὀλίγων. Ἐξᾶλλου, ὁ θησαυρισμὸς καί, γενικότερα, ἡ συνεχῆς διόγκωση τῶν ἀποθεμάτων ἀποτελοῦν ἀρνησὴ τῆς ἐλπίδας στὸν Θεό.

Τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσία τὴν ἀντιλαμβάνεται: ὡς ἀντίπαρο τῆς μεγάλης ἀτομικῆς ιδιοκτησίας, γιατί ἡ ἐκμετάλλευσή τῆς ἐνισχύει: τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ κ. Ν. Μπουγάτσος διακρίνει: ἑπτὰ καταστάσεις μὲ κριτήριο τὴν ιδιοκτησία. Τίς καταστάσεις αὐτές τίς παρουσιάζει: κλιμακωτά: ὑπερφυσικὴ κατάσταση, ἡ φυσικὴ κατάσταση, πού περιλαμβάνει: τὴν κοινωνικομοσύνη, τὴν κοινωνοχρησία, τὴν αὐτάρκεια καὶ τὴν ἀπαθὴ χρήση, καὶ ἡ κατάσταση παραφύση πού ἀγαλῦεται: στὴν ἀπολαυστικὴ χρήση τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας καὶ τὸ μαμωνισμὸ ἢ θησαυρισμὸ.

Εἰδικότερα:

1. Ἡ ἀκτῆμοσύνη, πού χαρακτηρίζεται: ὡς ὑπερφυσικὴ κατάσταση, προσιδιάζει: στοὺς μοναχούς.

2. Ἡ κοινόκτημοσύνη ἀρνείται: τὴν ἀτομικὴν ιδιοκτησία καὶ συνίσταται: στὴν κοινὴν χρήση τῶν ἀγαθῶν συλλογικῆς κατοχῆς. Τοῦτο γίνεται: σὰ κοινὸν τῶν μοναστηρίων καὶ στίς παραδοσιακὲς χριστιανικὲς οἰκογένειες.

3. Ἡ κοινόχρησία, ὅπου ὑπάρχει: μὲν

ἀτομικὴ ιδιοκτησία, ἀλλὰ τὰ πλεονάσματα ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσή τῆς παρέχονται: σὲ τρίτους.

4. Ἡ αὐτάρκεια πού βασίζεται: σὲ πολὺ μικρὴ ιδιοκτησία, ἡ ὁποία ἔμως εἶναι: ἀρκετὴ γὰ γὰ ἐξασφαλίζει: τὰ ἀπαραίτητα ὀλικὰ μέσα γὰ τὴ συντήρησὴ τοῦ σώματος.

5. Ἡ οἰκονομία: ἢ ἡ «ἀπαθή» χρήση τῆς ιδιοκτησίας, στὴν ὁποία ἡ διαχείριση εἶναι συνετή. Ἐνῶ ἀποφεύγεται: ὁ «πλουτισμὸς», πραγματοποιεῖται: ἡ ἐντολή τῆς διανομῆς τῶν ἀποκτιμῶν στοὺς ἀδυνάτους.

6. Ἡ ἀπολαυστικὴ καὶ «ἐμπαθή» χρήση πού κατευθύνεται: στὸν πλουτισμὸ καὶ ὀδηγεῖ: σὲ ἠθικὰ ἀνεπιθύμητες καταστάσεις (πλεονεξία, ζήλεια, φιληδονία, ὑπεροφία κ.λπ.), ἐνῶ προκαλεῖ: καὶ ἀποδυνάμωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

7. Ὁ μαμωνισμὸς ἢ θησαυρισμὸς, ὁ ὁποῖος θεοποιεῖ: τὸν πλοῦτο καὶ καλλιεργεῖ: τὴν ἀντικοινωνικὴ καὶ ἀντιχριστιανικὴ νοοτροπία. Γίνεται: ἐκμετάλλευσὴ καὶ ἀδικία τῶν ἀδυνάτων καὶ συνεπάγεται: φιλοπολεμικὴ ψυχολογία, ὀλιγοπιστία, ἀθεΐα κ.λπ.

Στό τέλος τοῦ βιβλίου τοῦ ὁ συγγραφεὺς προβάλλει: σὲ κριτικὴ τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ ιδεώδους γὰ τὴν ιδιοκτησία. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ ἀντιπαραβολὴ τῶν θέσεων τοῦ ἀτομισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνισμοῦ (σοσιαλισμοῦ - κομμουνισμοῦ) ἔναντι: τῆς ιδιοκτησίας, παραθέτει: τὴν χριστιανικὴν ἀποψη, ὑπογραμμίζοντας: εὐστοχα τὸ κοινωνικὸ κριτήριο πού θέτει: καὶ καταδικάζει: τὴν ἀντιχριστιανικὴ συμπεριφορὰ πού δείχνουν: ὅσο: ἐκμεταλλεύονται: ἐγωϊστικά τὴν ιδιοκτησία τους.

Ἡ ὄλη ἀνάλυση τοῦ θέματος, πού γίνεται: κατὰ πολὺ ἐπαγωγὸ τρόπο, ἀποδεικνύει: τὸν κ. Μπουγάτσο ἐμβριθῆ μελετητὴ τῶν κοινωνικοθηρησκευτικῶν θεμάτων, ἐνήμερο τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας καὶ πειστικὸ στίς θέσεις πού παίρνει.

Καθηγητῆς ΣΩΤ. Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου: νὰ πληρώσωμεν: τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἁγίου Γεωργίου Ζαγοράς καὶ 2) Ἁγίου Σπυρίδωνος Ν. Ἰωνίας Βόλου, καλοῦμεν: τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας: τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημο-

σιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Βόλῳ τῆ 1ῃ Ἰανουαρίου 1985

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 37 παρ. 2 τοῦ Νόμου 590)1977 καὶ τῶν ἀρθρων 34-36 τοῦ Κανονισμοῦ 2)1969 περὶ Ἐφημερίων, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν θέσεων α) Ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ν. Κοιμησεως Θεοτόκου Κάτω Ρευματιᾶς, β) Διακόνου τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου Πρεβέζης, καλούμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ χειροτονηθοῦν εἰς αὐτάς νὰ ὑποβάλουν ἐντὸς μηνὸς τὰ κατὰ Νόμον δικαιολογητικά.

Πρέβεζα, 8 Ἰανουαρίου 1985

† Ὁ Νικοπόλεως ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Πνεύματος Μαλακίων Ρεθύμνης, καλούμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Ρεθύμνῃ τῆ 27ῃ Δεκεμβρίου 1984

† Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου ΤΙΤΟΣ

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον

Π ρ ὀ ς

τὸν Ἱερέα Γεώργιον Σαραντιδῆν
Ἀγνώστου διαμονῆς

Καλεῖσαι νὰ ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τῆ 6ῃ Μαρτίου 1985, ἡμέρα Τετάρτη καὶ ὥρα 5ῃ μ.μ. ἵνα δικασθῆς ὡς κατηγορούμενος, περὶ ἧς κατηγορίας ἀπελογηθῆς ἐνώπιον τοῦ ἐκτελοῦντος χρέη ἀνακριτοῦ Ἀρχιμ. Καλλίστου Ροδοπούλου.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι, ὅτι ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῆ ὡς ἄνω ἡμέρα τε καὶ ὥρα, θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 18ῃ Δεκεμβρίου 1984

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πρωτοβαθμίου
Συνοδικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Ἰγνάτιος Λάππας

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

† Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως ΑΝΘΙΜΟΣ

Δ Ι Ε Υ Θ Υ Ν Τ Η Σ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 900 ἐτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις.

Τοῦ αὐτοῦ, Μήνυμα διὰ τὸ νέον ἔτος 1985.

Ἐόρτια Γράμματα.

Πατριαρχικὴ ἀπόδειξις τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις.

Ἱ. Μ. Χατζηφώτῃ, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Φινλανδίας κ. Παύλου στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Μητροπ. Σερρών Μαξίμου, Ἐορταστικαὶ ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῆ 70ῃ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων τοῦ Μακ. Πατριάρχου Σόφιας κ. Μαξίμου.

Καθηγ. Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ἡ περὶ ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καὶ ἔθων διδασκαλία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Μητροπ. Γυθείου Σωτηρίου, Τὸ ὄνομα Χριστιανός.

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον σήμερον (Χρονικόν, εἰσηγήσεις, πορίσματα Ἱερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δράμας).

Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ θεσμοῦ τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ χριστιανικὴ θεώρησις τοῦ πλοῦτου.

Χρυσοστόμου (Γερασίμου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δραματισμοί).

Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου, Γενικοῦ Δ/ντοῦ Ἀπ. Διακονίας, «Ἴνα μὴ μωμηθῆ ἡ διακονία» (Ἐκθεσις πεπραγμένων).

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς.

Γεωργίου Ν. Λιλαίου, Γνωμοδότησις, περὶ ἀρμοδιότητος τοῦ Α.Υ.Σ.Ε.

Κων. Ν. Ξενογιάννη, Ἡ μάχη τοῦ Βαλτεταίου καὶ ἡ καθιέρωσις τῆς ὑπὸ τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως (1822) ὡς ἐθνικῆς εορτῆς.

Χρήστου Κ. Παπαθανασίου, Συλλεκτικὰ ἔργα ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 721.073

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 8, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.